

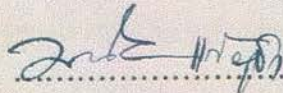
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

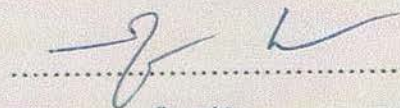
อุษา จันทร์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
พฤษภาคม 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

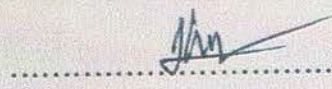
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวอุษา จันทร์ ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

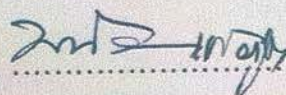
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

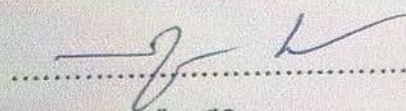
..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ดร.มนัส แก้วบุชา)

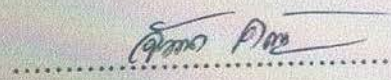
..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร.กฤษา เรืองชีวิน)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

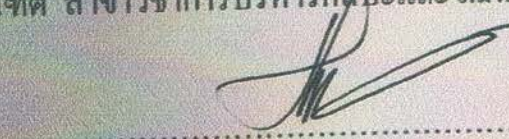
..... ประธาน
(ดร.วันชัย แก้วไทรสุน)

..... กรรมการ
(ดร.มนัส แก้วบุชา)

..... กรรมการ
(ดร.กฤษา เรืองชีวิน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา คชประเสริฐ)

คณะศิลปกรรมศาสตร์อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ เทพศักดิ์ ทองนพคุณ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2560

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์มนัส แก้วบุชา ที่ให้ความรู้เรื่องหลักการจัดการบริหารศิลปวัฒนธรรม ทำให้เห็น รวมทั้งการแนะนำในการทำวิจัยเนื่องจากการเรียนจึงเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกและศิลปสถาปัตยกรรมที่พบเห็นมาตั้งแต่ยังเด็กจึงมีความเห็นว่าจะมีการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป จึงได้จัดทำวิจัยเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก

ขอขอบคุณบาทหลวงวิเชียร จันทพิริยกุล และคุณวิทยา ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลและสถานที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ทุกท่าน และขอบคุณผู้อาวุโสทุกท่านที่ได้เล่าประสบการณ์สมัยก่อนเพื่องานวิจัยในครั้งนี้ ที่ขาดไม่ได้คือ ปู่สุวรรณ จันทร ที่ได้เล่าประสบการณ์ในการสร้างโบสถ์ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรเก็บรักษาเอาไว้ให้ลูกหลานต่อไป

อุษา จันทร

56920666: สาขาวิชา: การบริหารศิลปะและวัฒนธรรม; ศศ.ม. (การบริหารศิลปะและวัฒนธรรม)

คำสำคัญ: ชุมชนคาทอลิก/ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม/ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

อุษา จันทระ: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี (CULTURAL LANDSCAPE ON CATHOLIC COMMUNITY:
THE CHURCH OF ST. PHILLIP-JAMES (HUAPHAI) PANTHONG DISTRICT, CHONBURI
PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: มนัส แก้วบุชา, สถ.ด. 227 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและ
บริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) (2) เสนอแนวทางการจัดการ
ภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) (3) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ศิลป
สถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) (4) นำข้อมูลสถาปัตยกรรมของโบสถ์
วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ไปเสนอชื่อเพื่อรับรองการอนุรักษ์มรดกด้านวัฒนธรรมดีเด่น โดยมี
ระเบียบวิธีวิจัย คือ การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ การจัดการความรู้ การจัดการภูมิทัศน์
วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก การจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อนำมาพัฒนาสู่ข้อมูลพื้นที่
ศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนคาทอลิกมีประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าด้านมรดกวัฒนธรรม
และ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกว้างขวางที่โดดเด่น เฉพาะวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นมีอายุถึง
136 ปี ส่วน โบสถ์มีคุณค่าด้านศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ผู้วิจัย
ได้เสนอปรึกษาบาทหลวงเพื่อจัดทำโครงการข้อมูลเป็นแนวทางอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของ
ชุมชนคาทอลิก ประกอบด้วย แผนงานระยะยาว แผนงานระยะสั้น 1-3 เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
และคู่มือนำชมศิลปสถาปัตยกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นหลังทั้งภายใน ภายนอก
ชุมชนคริสตชน สำหรับ โบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นธำรงไว้ซึ่งศิลปะสถาปัตยกรรม
ที่มีคุณค่าสมบูรณ์เพียงพอ เพื่อเสนอต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ จะได้มอบ
รางวัลอนุรักษ์ดีเด่นปี พ.ศ. 2559 ต่อไป

56920666: MAJOR: ART AND CULTURAL ADMINISTRATION; M.A.
(ART AND CULTURAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: CATHOLIC COMMUNITY/ CULTURAL LANDSCAPE/ ARCHITECTURE
PRESERVATION

OUSAJUNTHON: CULTURAL LANDSCAPE ON CATHOLIC COMMUNITY:
THE CHURCH OF ST. PHILLIP-JAMES (HUAPHAI) PANTHONG DISTRICT, CHONBURI
PROVINCE. ADVISORY COMMITTEE: MANUS KAEWBUCHA, Ph.D. 227 P. 2017.

The research was qualitative research. The research was aimed to (1) study a cultural landscape and context of community development at the Church of St. Phillip-Jacob (Huaphai), (2) to give guidelines on management of cultural landscape and environment at the Church, (3) to study guidelines on preservation of arts and architecture at the Church and (4) to analyze data on arts-architecture at the Church. The research methodology was conducted through management of cultural landscape in order to promote a unique cultural area. Moreover, the guidelines for preservation of information on arts and architecture of the Church and a heritage on cultural landscape of the community were brought to develop in this research.

The research revealed that the Catholic community had an interesting 136 years history and it deserved for next generations. Besides, the overall characteristics of the Thai applied architecture was its uniqueness. Also, the preservation of arts and architecture of the Church of St. Philip-Jacob (Huaphai) was done to secure a local syllabus and handbook for visiting the church; history of Catholic were prepared to provide to the public as well as to present information on history learning and architecture preservation of the Catholic community. The information was aimed to present to The Association of Siamese Architect under Royal Patronage.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมติฐานของการวิจัย	6
กรอบแนวทางการรวบรวมข้อมูล	6
กรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ	7
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
คุณลักษณะทางวัฒนธรรม	12
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับการจัดการข้อมูล	18
ชุมชนคาทอลิก	20
ชุมชนคาทอลิกในประเทศไทย	22
ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
แนวคิดด้านการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก	24
แนวคิดในการอนุรักษ์ชุมชนและสถาปัตยกรรม	26
การจัดการข้อมูล แนวคิดและแนวทางงานวิจัย	28
3 วิธีดำเนินการวิจัย	36

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกและพัฒนาการ 39 ภูมิศาสตร์ของจังหวัดชลบุรีและชุมชนคาทอลิก 41 ประวัติและการพัฒนาชุมชนคาทอลิก 42 พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก 49 การตั้งบ้านเรือนในชุมชนคาทอลิก 57 กายภาพของพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก 61 วิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชนคาทอลิก 72 แผนงานการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก 93 การเรียนรู้ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา” ผ่านหลักสูตร ท้องถิ่น 108
5	แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิก 112 แผนงานการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม 207
6	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 212 สรุปผลการวิจัย 212 อภิปรายผล 216 ข้อเสนอแนะ 216
บรรณานุกรม	218
ภาคผนวก	223
ประวัติย่อของผู้วิจัย	227

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	หลักการจัดการความรู้	30
3-1	แผนงานแสดงขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์	37
4-1	การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและการจัดการความรู้มา ประยุกต์ใช้ในการสำรวจภาคสนาม	40
4-2	การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก	53
4-3	มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก	58
4-4	กิจกรรมทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ งานอภิบาล งานสังคมและด้านเศรษฐกิจ ของชุมชนคาทอลิก	73
4-5	บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก	80
4-6	วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน	94
4-7	แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก	100
4-8	แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก	103
4-9	กลุ่มคริสตชนผู้สร้างสีสันให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีชีวิตชีวา	107
5-1	รายละเอียดข้อมูลระฆัง	122
5-2	วิเคราะห์รายละเอียดศิลปกรรมไทยประยุกต์	140
5-3	ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร	154
5-4	การตกแต่งภายในโบสถ์พร้อมคำบรรยาย	168
5-5	วัตถุที่ใช้ในศาสนพิธี	172
5-6	แบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี พ.ศ. 2559	192
5-7	การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน พระบรมราชูปถัมภ์	193
5-8	การพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	208

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1-1	กรอบแนวทางการรวบรวมข้อมูล	7
1-2	การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ	8
2-1	การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ	29
2-2	เนื้อหาภูมิทัศน์วัฒนธรรม	31
2-3	พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรม	33
2-4	แผนที่ทางอากาศ	34
4-1	การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและการจัดการความรู้	39
4-2	แผนที่จังหวัดชลบุรี	41
4-3	แผนที่มณฑลปราจีนบุรี การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	43
4-4	แผนที่โรงเรียน โบสถ์ฝรั่งหัวไผ่ การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา.....	44
4-5	สัตว์เลี้ยงในสมัยก่อน	46
4-6	พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ในแผนที่เมืองพนัสนิคมสมัย รัชการที่ 5	46
4-7	พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ในแผนที่เมืองพนัสนิคมสมัย รัชการที่ 5	47
4-8	นักบุญฟิลิปและยากอบ (ภาพเก่า)	48
4-9	อัครศาสนิกย์ฟิลิปและอัครศาสนิกย์ยากอบ	48
4-10	พื้นที่ภูมิทัศน์	50
4-11	แผนที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากภาพถ่ายทางอากาศ จาก Google Earth	51
4-12	ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) แสดงอาณาเขต ของพื้นที่พร้อมแบ่งเขตเนินวัดน้อยต่าง ๆ	52
4-13	มรดกทางวัฒนธรรม	57
4-14	แผนที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกและเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง	61
4-15	ภาพน้ำท่วมครั้งที่ 1 สมัยบาทหลวงบุญชู ระยับพิช พ.ศ. 2500 และภาพน้ำท่วม ครั้งที่ 2 สมัยบาทหลวงเศียร โขติพงษ์ พ.ศ. 2517	62
4-16	ภาพน้ำท่วมครั้งที่ 3 สมัยบาทหลวงสมักร เจ็งสืบสันต์ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531	62

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า	
4-17	แผนที่เส้นทาง คลองชวดต่างคลองชวดแร่ คลองยายคำซึ่งคลองยายคำเป็นคลองสายหลักที่ไหลผ่านเข้าในชุมชนคาทอลิก จาก Google Map	63
4-18	คลองยายคำในปัจจุบัน	63
4-19	สระน้ำในชุมชนคาทอลิก สระน้ำแห่งแรกอยู่บริเวณด้านหลังโบสถ์ มีขนาดใหญ่และใช้สำหรับผลิตน้ำประปาของชุมชนคาทอลิก สระน้ำแห่งที่สองอยู่บริเวณหลังอาคารอนุบาลมีหลักร้าง ไม่มีการใช้งาน สระน้ำแห่งที่สามอยู่บริเวณทางไปสุสานและอยู่ติดคลองยายคำยังมีการใช้งานอยู่	65
4-20	แปปลาที่อยู่ในชุมชนคาทอลิก	66
4-21	ในปัจจุบันการเลี้ยงไก่ได้หมดไปจากชุมชนคาทอลิก เหลือเพียงการเลี้ยงโค กระบือที่ยังพบเห็นอยู่บ้างในชุมชนคาทอลิก	67
4-22	ภาพตลาดนัดในอดีต	68
4-23	ภาพตลาดนัดปัจจุบัน	69
4-24	ทำเนียบการบริหารปกครองทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก	70
4-25	แผนที่การบริหารปกครองจากภาครัฐในชุมชนคาทอลิกหัวไผ่	71
4-26	งานคริสตมาส	77
4-27	งานประเพณีสงกรานต์ และงานนมัสการหลวงพ่อแสง ครั้งที่ 11	77
4-28	เดือนเมษายน เทศกาลสมโภชปีสรวนพฤษศยศักดิ์สิทธิ์วันสุกข์ศักดิ์สิทธิ์วันเสาร์ศักดิ์สิทธิ์	77
4-29	เดือนกุมภาพันธ์ เสกสุสานวัดหัวไผ่	78
4-30	ผังภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) แสดงอาณาเขตของพื้นที่พร้อมแบ่งเขตเนินวัดน้อยต่าง ๆ	94
4-31	เอกสารหลักสูตร ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา 1	109
4-32	เอกสารหลักสูตร ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา 2	110
5-1	การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น	113
5-2	การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ	113
5-3	ภาพโบสถ์หลังที่ 1, 2 และ โบสถ์หลังที่ 3	114
5-4	ภาพโบสถ์หลังแรกและภาพร่างที่ผู้วิจัยออกแบบตามคำบอกเล่าจากประวัติศาสตร์	115

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5-5 ภาพถ้ำแม่พระฟาติมา	116
5-6 ภาพถ้ำแม่พระฟาติมา	116
5-7 ภาพโบสถ์หลังที่ 2	118
5-8 แผนผังโบสถ์หลังที่ 2	119
5-9 ภาพด้านหน้าและด้านข้างโบสถ์หลังที่ 2	120
5-10 ภาพงานแต่งงานในโบสถ์หลังที่ 2	121
5-11 ภาพงานศพพระสังฆราช ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ในโบสถ์หลังที่ 2	121
5-12 โบสถ์หลังที่ 2 ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอาคารสงบ	125
5-13 อาคาร “นวกสถานแม่พระฟาติมา” สร้างในปี พ.ศ. 2490	126
5-14 อาคาร “เซนต์ฟรังซิส” สร้างในปี พ.ศ. 2492	127
5-15 บ้านพักบาทหลวง	128
5-16 อาคาร 70 ปี	128
5-17 โบสถ์หลังที่ 3 ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สร้างในปี พ.ศ. 2503	129
5-18 แผนผัง รูปด้านข้าง รูปด้านหน้าของวัดเซนต์ปอล แปดริ้ว	131
5-19 ภาพถ่ายโบสถ์หลังเก่า และโบสถ์หลังปัจจุบัน	132
5-20 ภาพถ่ายโบสถ์เก่า วัดนักบุญยอแซฟ พนัสนิคม	134
5-21 รูปด้านข้างและด้านหน้าของวัดนักบุญยอแซฟ พนัสนิคม	135
5-22 โบสถ์นักบุญยอแซฟ พนัสนิคม (หลังปัจจุบัน)	136
5-23 หลวงวิศาลศิลปกรรม (เชื้อ ปัทมจินดา พ.ศ. 2427-2525)	137
5-24 อาคารนิทานภคลโรงเรียนเทพศิรินทร์	137
5-25 อาคารหอประชุมธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	138
5-26 รูปโรงเรียนพุทธรังสีพิบูลปี พ.ศ. 2498	139
5-27 วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2503 เป็น โบสถ์คริสต์ขนาดใหญ่ ที่สุดในประเทศไทย	139
5-28 ภาพร่างโดยบาทหลวงบุญชู ระงับพิษ	143
5-29 ภาพฐานอาคาร พิธีเสก วางศิลาฤกษ์	144
5-30 ภาพด้านหน้า	146

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5-31	แผนผังโบสถ์หลังที่ 3 147
5-32	แผนผังชั้นบน 148
5-33	ภาพหลังคา 149
5-34	ภาพด้านข้างทิศตะวันตก 150
5-35	ภาพถ่ายจากด้านทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก จะมองเห็นบริเวณส่วนศักดิ์สิทธิ์
5-36	ภาพถ่ายจากด้านทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกซึ่งมองเห็นบริเวณ โถงชุมนุมและ ประตูทางเข้า 151
5-37	การเข้าชมผลงานด้านศิลปกรรมภายในอาคาร 153
5-38	ลวดลายซุ้มประตูด้านหน้า ลวดลายกรอบรูปนักบุญด้านบนประตูทางเข้า 174
5-39	ลวดลายด้านข้างของอาคาร 174
5-40	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 1 177
5-41	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 2 178
5-42	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 3 179
5-43	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 4 180
5-44	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 5 181
5-45	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 6 182
5-46	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 7 183
5-47	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 8 184
5-48	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 9 185
5-49	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 10 186
5-50	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 11 187
5-51	คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 12 188
5-52	คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ โครงการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม 189

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันคุณค่าสากล (Universal values) ซึ่งเป็นคุณค่าของความเท่าเทียมอันเป็นข้อมูลสำคัญที่มีความโดดเด่นและส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การออกแบบ สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ ทำให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural values) โดยมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ด้านความเป็นอยู่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมนุษย์ มีองค์ประกอบของคุณลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural significances) ซึ่งจะนำมาปรับแนวทางให้เป็นรูปแบบเดียวกันซึ่งองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโกเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกันระหว่างนานาชาติได้มาร่วมประชุมปรึกษาหารือตกลงกันเพื่อวางกติกา กฎบัตร ปฏิญญาในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยมีการจัดทำกรอบแนวคิดรูปแบบหลักการอันเป็นแบบแผนและตัวอย่างในการเก็บรวบรวมวิจัยข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ ปกป้องคุ้มครอง ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกชาติ มรดกโลก ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการสำรวจวิจัยทางมรดกด้านวัฒนธรรมของชาติ เช่น อีโคโมสประเทศไทย กรมศิลปากร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสมาคมสถาปนิกสยามส่วนได้นำหลักการเหล่านี้มาใช้ในประเทศไทย เช่น การจัดทำภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก จะได้มีการกล่าวถึงคุณค่าสากลและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมตามลำดับ คือ เพื่อสร้างภูมิสังคม วัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนและบริบทการจัดการ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นคุณค่าสากลและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของพื้นที่วิจัย ดังนี้

คุณค่าทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ประวัติพัฒนาการของพื้นที่ คน วัฒนธรรม อันเป็นคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในอดีตมีเรื่องราวต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของคน ในท้องถิ่นภาคตะวันออก มีการดำรงชีวิตที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางธรรมชาติ สภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสังคมวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในแต่ละสังคมมีประวัติพัฒนาการ ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งมีความเชื่อและเรื่องเล่าเฉพาะของตน โดยเฉพาะมีศูนย์รวมจิตใจช่วยบ่มเพาะคุณงามความดีจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งสำคัญเหล่านั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอันเป็นคุณค่าสากล ซึ่งเป็นกฎบัตรของอีโคโมสประเทศไทยว่าด้วย

การบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม ทั้งด้านคุณค่าความสำคัญที่ประกอบด้วย คุณค่าด้าน ประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านวิชาการ ที่มีคุณลักษณะสืบสานคล้ายคลึงกันถ่ายทอดซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักสมาคมสถาปนิกสยามเป็นหลักในการ ประกอบด้วยคุณค่าที่สำคัญต่างๆ คือ

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในอดีตที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถพัฒนาเรื่องราวของมนุษย์ ร่องรอยที่เกิดขึ้นในอดีต โดยมีหลักฐานพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ที่มีการเล่าขานกันมาเป็นเวลายาวนาน กลุ่มคนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกัน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายเชื้อชาติที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการวิจัยครั้งนี้ เช่น ชาวกะชองซึ่งเป็นชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมร ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเขาใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ ชาวเวียงคนามที่อพยพเข้ามาในสมัยอยุธยา ชาวลาวเวียงที่บ้านหัวถนนพนัสนิคมชาวมอญที่ชุมชนวัดโบสถ์ บ้านเก่า อำเภอพานทอง ชาวมอญบ้านเก่าปรากฏมีหมู่บ้านมอญอยู่ในกรุงศรีอยุธยา สมัยพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2199 โดยตั้งรกรากตามถิ่นฐานจันทบุรี ชุมชนคาทอลิกโดยที่มีชาวมอญที่นับถือคริสต์ศาสนาอาศัยอยู่ รวมทั้งชาวจีนที่เคลื่อนย้ายไปจากบางปลาสร้อย (ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน, 2521)

ส่วนในอำเภอพานทองได้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บอกเล่าที่สำคัญเมื่อประมาณ 200 ปีเศษ พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า พระเจ้าตากสินทำการตั้งเมืองและค่ายทหารชั่วคราวขึ้นที่ตำบลโป่งตามух เรียกว่าเมืองโป่งตามух มีเจ้าเมือง ศาลหลักเมือง และเรือนจำ สำหรับใช้เป็นที่พักของข้าราชการศรัทธา ในสมัยนั้นมีพรานป่าคนหนึ่งชื่อ ทอง เป็นชาวยุทธาได้อพยพครอบครัวหนีพม่ามาตั้งภูมิลำเนาริมคลอง ซึ่งแยกจากแม่น้ำบางปะกงเป็นคลองเล็ก ๆ ปัจจุบันเรียกคลองพานทอง พร้อมกันนั้น นายพรานทองได้ทำหน้าที่เป็นจารชนสืบข่าวของข้าศึกถวายพระเจ้าตากสินได้รวบรวมกำลังเข้าร่วมกับพระเจ้าตากสินกอบกู้อิสรภาพขับไล่พม่า (คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542, หน้า 55-60)

จากนั้นได้มีการพัฒนาประเทศในสมัยรัชกาลต่าง ๆ เช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้แบ่งการปกครองเป็น 2 ประเภท การปกครองในราชธานี และการปกครองหัวเมือง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงอันกล่าวเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศมากขึ้น จากที่สยามได้ทำสนธิสัญญาวรึงกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 ทำให้สังคมไทยมีการปรับเปลี่ยนจากเดิมเนื่องมาจากการเข้ามาของหมอสอนศาสนา นักบวชพ่อค้าชาวตะวันตกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่จนมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการเมืองการปกครองครั้งใหญ่ขึ้นอีกใน พ.ศ. 2417 เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์ทรงริเริ่มทดลองการจัดการปกครองท้องถิ่นตามกฎหมายใน พ.ศ. 2437 ตามแบบอย่างตะวันตกได้แบ่งพระราชอาณาจักรออกเป็น 18 มณฑล

ภาคตะวันออกเฉียงใต้มีมณฑลที่ปรากฏอยู่ในหลักฐาน 2 มณฑล คือมณฑลปราจีนบุรี และมณฑลจันทบุรี ต่อมาพระองค์ทรงดำริเรื่องการเลิกทาสขึ้น จึงส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้มีความทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ จากการแบ่งเขตการปกครองทำให้ที่มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคาทอลิก โดยเริ่มแพร่หลายเข้ามาที่บางปลาสร้อยครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2381 ต่อมาได้ไปสร้างนิคมที่หัวไผ่ในปี พ.ศ. 2427 โดยมีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสเป็นบุคคลแรกที่เข้ามาจับจองพื้นที่แห่งนี้ คือมิชชันนารีมาชื่อแรงฟรังซัวมารีเกโก (Mathurin Guego)

คุณค่าด้านสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม จากข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบชนบท ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2416 ชุมชนคาทอลิกได้มีจุดเริ่มต้นมาจากการไถ่ทาส โดยมีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ผู้ดูแลกลุ่มคริสตชนที่บางปลาสร้อย ได้เริ่มทำการไถ่ทาส จึงเรียกกันว่า “ทาสน้ำเงิน” มาอยู่ในนิคมด้วยความสมัครใจและเข้าศาสนาคริสต์ ไม่ใช่เพียงทาสเท่านั้นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านต่าง ๆ ก็ชื่นชม ความยุติธรรม ความสามัคคี และความสงบสุขของสมาชิกในนิคม ส่วนมากจะเป็นคนไทย บรรดาคริสตชนจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงได้ทำการจับจองที่ดินที่โคกกระเหียงซึ่งปัจจุบันอยู่ตำบลพานทอง-หนองตำลึง อำเภopanทอง จังหวัดชลบุรี และมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ได้เริ่มจับจองที่ดินอำเภอนนทบุรี ที่วัดพนัสเป็นทีดินและได้จับจองที่ดินที่ตำบลไร่หลักทอง อำเภอนนทบุรี ชื่อคลองฝรั่งหรือคลองลัดในปัจจุบัน แต่เนื่องจากประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสจึงเริ่มมองหาที่ดินแห่งใหม่เพิ่มเติม เพื่อให้ครอบครัวทาสที่ได้ไถ่ไว้ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จะได้มีที่อยู่อาศัยรวมถึงมีที่ดินเพื่อ “ทำมาหากิน” เพิ่มขึ้น เดิมคนในชุมชนจะทำนาเป็นส่วนใหญ่ แต่จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีการเปลี่ยนจากการทำนาเป็นเลี้ยงปลาแทนจนถึงปัจจุบันนี้ ในชุมชนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์และมีบางส่วนนับถือศาสนาพุทธ ลักษณะความเป็นอยู่มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันและกัน มีความรักและสามัคคีกันในชุมชน มีการจัดกิจกรรมร่วมกันจนเกิดเป็นวัฒนธรรมในชุมชน ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ทางคริสต์ศาสนา เช่น วันคริสต์มาส ซึ่งจะมีชุมชนชาวพุทธมาร่วมกันเป็นประจำทุกปี จึงทำให้ชุมชนคาทอลิกเป็นที่นับถือของชุมชนโดยรอบเพราะความเมตตาของบาทหลวง และความร่วมมือของผู้คนในชุมชน ทำให้มีความเชื่อมโยงทางศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ในงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันตรุษจีน gxHo9ho

คุณค่าด้านวิชาการ วิชาการ วิจัย การเรียนรู้ จริยธรรมในการดำรงชีวิตคุณค่าด้านนี้หมายถึง สถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะมีหลักฐานว่า ชาวญวนมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แถบบ้านท่าเรือจ้าง เป็นชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์ รวมถึงกลุ่มคริสตังที่บางปลาสร้อยและที่พนัสนิคม ได้มีการสร้างนิคมทาสของกลุ่มชุมชนคาทอลิกที่นับถือศาสนาคริสต์ ที่โคกกระเหียงและที่บ้านหัวไผ่ จากเดิมที่มีอยู่เพียงไม่กี่ครอบครัวที่ติดตามมิชชันนารีมา ได้มีการขยายมากขึ้น

เนื่องจากการช่วยเหลือจากการ “ไถ่ทาส” และยินดีนับถือศาสนาคริสต์ด้วยความสมัครใจจนทำให้เกิดเป็นชุมชนคาทอลิกมาจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าด้านความมั่งคั่งในการดำรงชีวิต และจากธรรมชาติที่แต่ละบุคคลสามารถ เข้าใจ และรู้สึกถึงการดำรงชีวิตที่มีน้ำใจเอื้ออารีผ่านการอบรมบ่มนิสัยจากคำสอน จากบาทหลวง ก่อให้เกิดเป็นชุมชนคาทอลิก โดยยังคงเอกลักษณ์การนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และมีเอกลักษณ์ทางด้านพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมที่ยังคงสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

คุณค่าด้านความเชื่อมโยง ชุมชนแต่ละชุมชนในอดีต มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรมต่างก็มีการบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง ผ่านวัฒนธรรมที่นำเสนอ นั้น มีมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยสามารถปลูกจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนในอนาคต ให้รู้ถึงความเป็มาในท้องถิ่นของตนเองการศึกษาข้อมูลของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยาขอบ (หัวไผ่) (Sts.Phillip-James Huaphai Catholic Church 2423 –2559 รวม 136 ปี) จึงทำให้เข้าใจในประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ สังคม การศึกษา ศาสนา ความเชื่อ ตลอดจนการปรับตัวและการพัฒนาชุมชนคาทอลิกให้มีความสัมพันธ์ระหว่างบาทหลวงกับชุมชนคาทอลิก และชุมชนคาทอลิกกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนคาทอลิก เช่น วัดเซนต์ปอลวัดนักบุญยอแซฟ พันธนิคมวัดแม่พระปฏิสนธินิรมลหรืออาสนวิหารพระแม่ปฏิสนธินิรมล จังหวัดจันทบุรี

สำหรับความเชื่อมโยงที่เกี่ยวข้องพื้นที่ คน วิถีชีวิต ทรัพยากร ห้วยหนองคลองบึง ดินไม้ ดำนาน นิทาน สุสาน วัดน้อยต่าง ๆ รวมเรียกว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึงการรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามจริงและภาพลักษณ์ในจิตใจที่รู้สึกได้ภูมิทัศน์ที่ดัดแปลงสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาการของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549) พื้นที่ชุมชนคาทอลิกหัวไผ่มีความสวยงาม ก่อเกิดขึ้นประมาณราวปี พ.ศ. 2423 มีขงันนารีชาวฝรั่งเศส ได้พาลูกศิษย์ที่ติดสอยห้อยตามเป็นครอบครัวลงมาที่หัวไผ่ ซึ่งพื้นที่ได้มีการจับจองไว้ประมาณ 15,000 ไร่ (นิคม โยธารักษ์, 2533) พื้นที่ทั้งหมดนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่แต่ยังเป็นที่ยกร้าง มีป่าไผ่อยู่บริเวณตรงกลางพื้นที่ ไม่มีคนอาศัยอยู่เป็นที่ของพวกสัตว์ร้ายนานาชนิด เช่น เสือ ช้าง กวาง เก้ง จระเข้ และรูปร่างต่าง ๆ ซึ่งเป็นเนินกว้างใหญ่กว่าที่อื่นและในบริเวณนั้นมีต้นไผ่เป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่าบ้านหัวไผ่ (โทมัสห้องชมเล็ก, ม.ป.ป..)

จากปัญหาสำคัญดังที่พบขณะนี้ คือ (1) ภูมิหลัง ประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนขาดการจัดเก็บเอกสารที่เป็นรูปแบบที่ถูกต้อง (2) การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน

คาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ให้มีบริเวณทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ (3) จัดทำ
 แนวทางการอนุรักษ์ โดยนำข้อมูลศิลปะสถาปัตยกรรมของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็น
 มรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเสนอสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์
 ต่อไป และ (4) จัดทำ คู่มือประวัติชุมชนคาทอลิกที่ยังไม่เป็นที่รู้จักเท่าที่ควรจึงมีความจำเป็นจะต้อง
 จัดทำให้เกิดความรู้ที่กว้างขวางมากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและ
 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนมีส่วนประกอบ พื้นที่และบทบาทหน้าที่อย่างไรบ้าง
2. ผู้บุกเบิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ (St.Phillip-Jamesat Huaphai) มีประวัติ
 ความเป็นมาอย่างไร
3. วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มีการพัฒนาอะไรบ้างที่เกี่ยวกับชุมชนคาทอลิก
4. มีแนวคิด แนวทาง และแผนงานการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ
 (หัวไผ่) มีอะไรบ้าง และมีรูปแบบ
5. มีแนวทางในการนำเสนอการอนุรักษ์อย่างไร และนำสถาปัตยกรรมของโบสถ์
 วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มาปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษา สำรวจภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-
 ยากอบ (หัวไผ่)
2. ศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอแผนงานการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกและพัฒนาการเรียนรู้
 ผู้ระบบการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นชุมชนคาทอลิกและสาธารณชน
3. ศึกษา สำรวจ รวบรวม วิเคราะห์การจัดทำรายละเอียดด้านกายภาพ ระบุคุณค่าและ
 เนื้อหาของศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เพื่อ
 การปกป้องอนุรักษ์คุ้มครองข้อมูลและเอกสารชั้นต้น
4. นำเสนอข้อมูลด้านเอกสารชั้นต้นของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ตาม
 แบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิก
 สยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่

สมมติฐานของการวิจัย

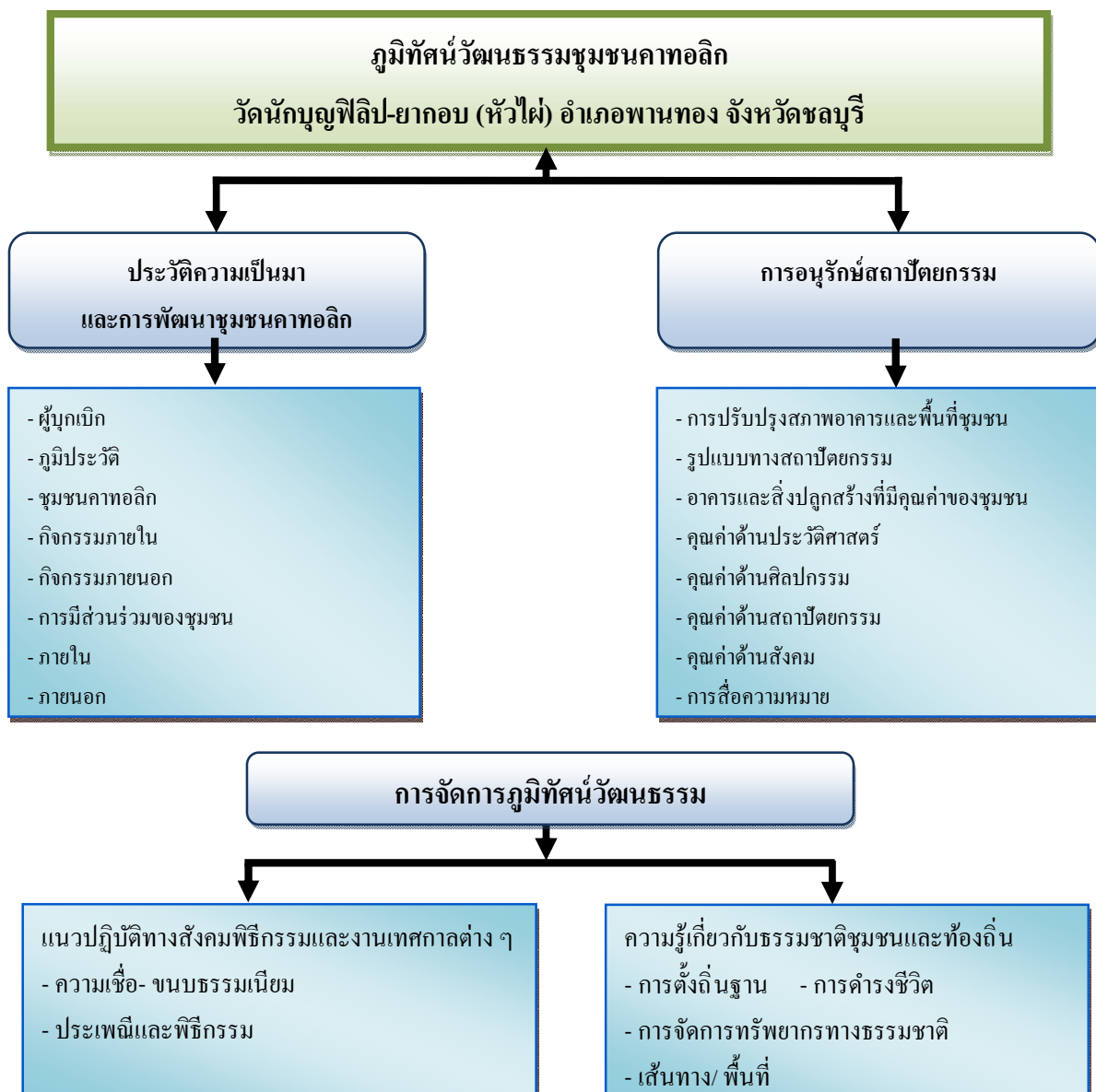
ชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มีความสำคัญและคุณค่าสำหรับให้เกิดการเรียนรู้และความภูมิใจ

1. เป็นชุมชนที่มีประวัติยาวนาน แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะความเจริญทางสังคมและวัฒนธรรมของคนไทย ทำให้การพัฒนาชุมชนคาทอลิก ส่งผลให้เยาวชนรุ่นหลังในชุมชนคาทอลิกไม่มีการรับรู้ประวัติของชุมชนคาทอลิก

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างบาทหลวงกับชาวชุมชนคาทอลิกที่มีการเอื้อเฟื้อ ทำให้มีความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงให้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมา พิธีกรรมทางศาสนา และประเพณีต่าง ๆ โบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ทางสถาปัตยกรรม สามารถพัฒนาแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปสู่การจัดทำมรดกทางวัฒนธรรมดีเด่นของชุมชนคาทอลิกได้

กรอบแนวทางการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาและการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) รวมถึงวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในการแสดงออกซึ่งแบบอย่างที่ยึดปฏิบัติสืบต่อกันมา และเพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และนำสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก ดังนี้

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวทางการรวบรวมข้อมูล

กรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) โดยการนำกรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพของกรมศิลปากรมาประยุกต์ใช้ เพราะกรมศิลปากรมีบทบาทหน้าที่การอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเป็นระบบแบบแผน พร้อมทั้งมีกฎหมายรองรับ ซึ่งการบริหารมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน โดยเฉพาะตอนที่ 2 ด้านการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน

และศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์ การอนุรักษ์ในแนวคิดนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ (1) การปกป้อง (Prevention) ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสำรวจข้อมูล คุณค่าทั้ง 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการ คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต คุณค่าด้านความงามของโบสถ์สำรวจรังวัดรายละเอียดทางกายภาพ คุณค่าด้านวิทยาการการก่อสร้าง ลวดลาย การตกแต่งและเชิงช่าง คุณค่าด้านความเชื่อมโยงกับโบสถ์คาทอลิกอื่น ๆ (2) การคุ้มครอง (Safeguard) เป็นการคุ้มครองข้อมูลความรู้ของชุมชน บุคคล และเอกสารชั้นต้นมาดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำไปเป็นองค์ความรู้และคุ้มครองปกป้องการสูญหาย (3) ป้องกัน (Protection) หมายถึง การรับรองระบุว่าคุณค่าของโบสถ์มีความสำคัญที่โดดเด่นสมควรได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย โดยการทำข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาตามแบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งยังนำข้อมูลด้านปกป้องและป้องกันนี้ไปจัดทำเป็นเอกสารนำชมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นภายในโรงเรียนของชุมชน ทั้งยังได้เสนอแผนงานด้านการอนุรักษ์ผ่านโครงการต่าง ๆ เป็นต้น ดั้งมีกรอบแนวคิดการจัดการระบบมรดกวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1-2 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ (กรมศิลปากร, 2543, หน้า 37)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นบริเวณพื้นที่ของวัดและพื้นที่โดยรอบของชุมชนคาทอลิกเฉพาะที่มีโฉนดเท่านั้น มีวิธีเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์แบบกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนคาทอลิก ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มศึกษาตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ในปี พ.ศ. 2423 ของผู้บุกเบิกพื้นที่ว่างในเขตภาคตะวันออก และสร้างชุมชนคาทอลิก โดยเริ่มจากการไถ่ทาส “ทาสน้ำเงิน” รวมทั้งการพัฒนาของชุมชน สิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ของชุมชนคาทอลิกนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยใช้หลักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จากเอกสาร โบสถ์คาทอลิก จดหมายมิชชันนารี และเอกสารจากมหาวิทยาลัยแสงธรรม

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การทำวิจัยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยใช้ช่วงเวลาในวิธีเก็บข้อมูลเนื้อหา ภาคสนาม การสัมภาษณ์ ระหว่าง พ.ศ. 2558-2559 เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินการจัดทำวิจัยมากขึ้นในด้านต่าง ๆ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชนคาทอลิก หมายถึง ชุมชนความเชื่อความศรัทธาในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่มีความสัมพันธ์กันในชุมชนและมีการประกอบศาสนกิจร่วมกัน

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscape) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งในรูปธรรมนามธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน เพื่อแสดงถึงความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของชุมชนมีรายละเอียดด้านเนื้อหา 4 ส่วน คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ มรดกทางธรรมชาติและมรดกความทรงจำ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยพื้นที่ของภูมิทัศน์วัฒนธรรม 5 พื้นที่ ได้แก่ เส้นขอบ เส้นทางสัญจร ย่าน ชุมทางชุมชน และจุดหมายตา

นักบุญฟิลิป-ยากอบ หมายถึงชื่อของนักบุญที่แสดงออกถึงความเชื่อในพระศาสนาอย่างสมบูรณ์ ด้วยการปฏิบัติคุณงามความดีต่าง ๆ เพราะรักต่อพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ โดยถือว่าเป็นชีวิตคริสตชนตัวอย่างที่เราสามารถเลียนแบบ จึงนำชื่อของท่านทั้งสองมาตั้งชื่อวัดทาสน้ำเงิน หมายถึง ผู้ที่ขายตนเองเป็นข้ารับใช้ หรือผู้ที่นายเงิน ไล่ตัวมาจากผู้อื่น

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม หมายถึง การอนุรักษ์ในแนวคิดนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ (1) การปกป้อง (Prevention) ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสำรวจข้อมูล คุณค่าทั้ง 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการ คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต คุณค่าด้านความงามของโบสถ์ รายละเอียดทางกายภาพ คุณค่าด้านวิทยาการการ ก่อสร้าง ลวดลาย การตกแต่งและเชิงช่าง คุณค่าด้านความเชื่อมโยงกับ โบสถ์คาทอลิกอื่น ๆ (2) การคุ้มครอง (Safeguard) เป็นการคุ้มครองข้อมูลความรู้ของชุมชน บุคคล และเอกสารชั้นต้นมาดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำไปเป็นองค์ความรู้และคุ้มครองปกป้องการสูญหาย (3) ป้องกัน (Protection) หมายถึง การรับรองระบุว่า คุณค่าของ โบสถ์มีความสำคัญที่โดดเด่น สมควรได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย โดยการทำข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาตามแบบฟอร์มและกติกา ราชวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งยังนำข้อมูลด้านปกป้องและ ป้องกันนี้ไปจัดทำเป็นเอกสารนำชมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ขึ้นภายในโรงเรียนของชุมชน ทั้งยังได้เสนอแผนงานด้านการอนุรักษ์ผ่าน โครงการต่าง ๆ

การอนุรักษ์นี้คือการรักษามรดกทางสถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกิจกรรม ที่ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติทั่วทั้งชุมชนซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับการสำรวจ รั้งวัด เพื่อเขียนแบบทางสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์พร้อมศิลปกรรมที่ปรากฏอยู่ในวัดหัวไผ่ ตามข้อกำหนดของสมาคมสถาปนิกสยาม เพื่อขอราชวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นต่อไป

พิธีมิสซา (Mass) หมายถึง พิธีบูชาขอบพระคุณ ในความเป็นหนึ่งเดียวกันของคริสตชน โดยมีองค์พระเยซูเจ้าเอง เป็นเครื่องบูชาเพื่อไถ่บาปแทนเรามนุษย์และมีบาทหลวงประกอบพิธีมหาพรต หมายถึง การที่พระเยซูทรงรับทรมาน ลี้นพระชนม์และทรงกลับคืนพระชนมชีพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เข้าใจประวัติความเป็นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2423-2559 และการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มาตามลำดับ
2. ได้เรียนรู้วิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

3. ได้รูปแบบในการจัดแนวทางการนำเสนอการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

4. ได้รูปแบบในการจัดแนวทางการนำเสนอสถาปัตยกรรมของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกให้ดำรงอยู่อย่างภาคภูมิใจ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเพื่อทราบภูมิสังคม วิถีชีวิตวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน รวมถึงบริบทวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และแนวทางการอนุรักษ์โดยนำข้อมูลศิลปะ สถาปัตยกรรมของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ให้เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะทางวัฒนธรรม

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมประกอบด้วยคุณค่าสำคัญอันเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผู้วิจัยจะต้องนำหลักเกณฑ์ไปจัดการข้อมูลสำรวจ รวบรวมคุณค่าสากลและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมแต่ละด้านมาจากในพื้นที่ศึกษาวิจัย คุณค่าที่สำคัญนี้มีดังนี้

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจคุณค่าสิ่งต่างๆ ในอดีต ที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถพัฒนาเรื่องราว ร่องรอยที่เกิดขึ้นในอดีต โดยมีหลักฐานพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ประวัติศาสตร์ที่มีการเล่าขานกันมาเป็นเวลายาวนานจากกลุ่มคนที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่รวมกันในภาคตะวันออกเฉียงของไทย มีหลากหลายเชื้อชาติที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการวิจัยครั้งนี้ ชาวกะชอง ซึ่งเป็นชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมรอดีตอาศัยอยู่ในเขตป่าเขาใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติและที่ราบระหว่างหุบเขาในภาคตะวันออกเฉียงจังหวัดระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด อีริก ไชเดนฟาเดน (Seidenfaden, 1967, p. 162) ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่ามีผู้คนเชื้อชาติต่าง ๆ เช่น (1) ชาวกะชองอาศัยอยู่ตามเชิงเขาในจังหวัดจันทบุรีและแผ่ขยายเข้าไปในประเทศกัมพูชา ชาวไทยเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “กะชอง” (2) ชาวเวียดนามหรือชาวญวนที่มีอพยพเข้ามาในประเทศไทย ซึ่งปรากฏหลักฐานในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) แห่งกรุงศรีอยุธยา มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ อพยพเพื่อลี้ภัยทางการเมืองและการเบียดเบียนศาสนา อีกประการ คือ เข้ามาในฐานะเชลยศึกสงคราม โดยตั้งรกรากตามถิ่นฐานจันทบุรี เช่น ชุมชนคาทอลิก ที่มีชาวญวนนับถือคริสต์ศาสนาอาศัยอยู่ (3) ชาวลาวเวียง ซึ่งอพยพมาจากเวียงจันทน์ ตั้งแต่ก่อตั้งเมืองพนัสนิคม (4) ชาวมอญบ้านเก่า ได้มีการเล่าสืบต่อกันมาว่า ประมาณปี พ.ศ. 2310-2313 ซึ่งเป็นปีที่กรุงศรีอยุธยาแตกมีการอพยพมาจากอยุธยา ได้อพยพคนมอญให้มาอยู่ในเขตอำเภอพานทอง แล้วโปรดเกล้าฯ สร้างวัดขึ้น ซึ่งวัดเดิมนั้นห่างจากที่ตั้งของวัดปัจจุบัน ประมาณ 500 เมตร และ

คนทั่วไปเรียกวัดนี้ว่า วัดบ้านมอญ และตำบลก็เรียกตามผู้ที่อยู่อาศัย คือ ตำบลบ้านมอญ ต่อมาสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ราวปี พ.ศ. 2484 ได้เปลี่ยนชื่อให้ใหม่เป็น ตำบลบ้านเก่า และชื่อวัดก็เปลี่ยนเป็น วัดบ้านเก่า ตามชื่อของตำบล และใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้ (5) ชาวจีน จากบันทึกทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า ชาวจีนที่เดินทางมาไทย เป็นส่วนใหญ่ชาวจีนแต่จีวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2310 เนื่องจากได้รับสิทธิพิเศษบางประการเพราะพระเจ้าตากสินทรงมีพระบิดาเป็นชาวแต่จีว ชาวแต่จีวได้มีบทบาทในการสู้รบเพื่อกอบกู้เอกราช ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ได้แก่เมืองต่าง ๆ ในอ่าวไทยฝั่งตะวันออก เช่น ตราด จันทบุรี และบางปลาสร้อย

ส่วนในอำเภอพานทอง ได้มีหลักฐานทางประวัติความเป็นมาของอำเภอพานทองย้อนหลังไปเมื่อประมาณ 200 ปีเศษ เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า พระเจ้าตากสินได้นำทหารในบังคับบัญชาตีฝ่าวงล้อมทหารพม่าหลบหนีจากกรุงศรีอยุธยาได้ กวาดต้อนครัวเรือนรายทางมาตั้งเมืองและทหารชั่วคราวขึ้นที่ตำบลโป่งตามุข ซึ่งเป็นเมืองควบคุมหัวเมืองชายทะเลมีตัวเมืองตั้งอยู่บริเวณวัดโป่งตามุข ตำบลหนองหงษ์ในปัจจุบัน โดยมีเรื่องเล่ากันว่า ในสมัยนั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ ทองเป็นชาวอยุธยาได้อพยพครอบครัวและญาติพี่น้องหนีพม่ามาตั้งภูมิลำเนาทำมาหากิน เลี้ยงชีพในทางล่าสัตว์ อยู่ที่หมู่บ้านริมคลองบางปะกง (ปัจจุบันเรียกคลองพานทอง) ตรงระหว่างตำบลบ้านเก่ากับตำบลบางนางปัจจุบัน พร้อมกันนั้นนายพราหมณ์ได้ทำหน้าที่เป็นจารชนสืบข่าวของข้าศึกถวายพระเจ้าตากสินและได้รวบรวมกำลังเข้าร่วมกับพระเจ้าตากสินกอบกู้อิสรภาพขับไล่พม่าจนกรุงศรีอยุธยาเป็นเอกราชตามเดิม เมื่อเสร็จศึกสงครามแล้วนายพราหมณ์จึงได้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่ง ณ ริมคลองสายเดียวกัน ให้ชื่อว่า วัดพราหมณ์เพื่อเป็นการล้างบาปที่ตนเองมีอาชัพในทางล่าสัตว์ได้อพยพครอบครัวมาประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐานอยู่ในบริเวณใกล้วัดพานทองนี้ ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า บ้านพราหมณ์และเรียกคลองซึ่งแยกจากคลองบางปะกงว่า คลองพราหมณ์แต่ด้วยเหตุที่ชาวบ้านออกเสียงควบกล้ำ ร และ ล ไม่ชัดเจน ฉะนั้นคำว่า วัดพราหมณ์บ้านพราหมณ์และคลองพราหมณ์จึงได้เพี้ยนเป็น วัดพานทอง บ้านพานทอง และคลองพานทองดังที่เห็นในปัจจุบัน ต่อมาประชากรได้เพิ่มจำนวนหนาแน่นมากขึ้น ซึ่งสภาพพื้นที่ของอำเภอพานทองในสมัยนั้นเป็นที่ราบลุ่มคล้ายท้องกระทะเหมาะแก่การทำไร่นามีคลองธรรมชาติจากอำเภอนันทนิคม ผ่านหมู่บ้านท่าตะกูด หมู่บ้านพานทอง หมู่บ้านเก่าถึงแม่น้ำบางปะกง ผลผลิตทางการเกษตรจากอำเภอนันทนิคมจะถูกขนส่งมาทางเรือในฤดูน้ำหลาก มารวมจุดพักขนถ่ายและซื้อขายที่หมู่บ้านท่าตะกูด ส่วนน้ำแล้งประชาชนส่งผลผลิตทางการเกษตรมาทางล้อเลื่อน ซึ่งมีลักษณะคล้ายเกวียน ชาวบ้านเรียกว่า ตะกูดและเรียกหมู่บ้านนี้

ว่า ทำตะกุดจนถึงปี พ.ศ. 2451 จึงได้เปลี่ยนชื่ออำเภอใหม่จากทำตะกุด เป็น อำเภอพานทองจนถึงปัจจุบัน (ภารดี มหาจันทร์, 2554)

จากนั้นได้มีการพัฒนาประเทศในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้แบ่งการปกครองเป็น 2 ประเภท การปกครองในราชธานี หรือระเบียบบริหารราชการส่วนกลางยังคงใช้ตามแบบกรุงศรีอยุธยาคือตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายทหาร คือเสนาบดีกรมพระกลาโหม (สมุหพระกลาโหม) มีอำนาจหน้าที่ บังคับบัญชา ดูแลหัวเมืองฝ่ายพลเรือน คือ เสนาบดีกรมมหาดไทย (สมุหนายก) มีอำนาจหน้าที่ บังคับบัญชา ดูแลหัวเมืองฝ่ายเหนือ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงอันกล่าวเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยอาศัยวิธีการทูตเข้ามาขอเจรจาทำสัญญา โดยประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรกที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศไทยที่สยามได้ทำสนธิสัญญาบาวริงในปี พ.ศ. 2398 นอกจากนี้ไทยยังทำสนธิสัญญาในทำนองเดียวกันกับ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส โปรตุเกส เยอรมนี อิตาลี เนเธอร์แลนด์ ทำให้ประเทศไทยรักษาความเป็นเอกราชได้ตลอดมาการยกเลิกระบบการค้าผูกขาดมาเป็นการค้าแบบเสรีทำให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตอย่างรวดเร็วการติดต่อกับชาวต่างชาติทำให้ไทยมีโอกาสได้รับวิทยาการอันทันสมัยเข้ามาใช้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้ามีการปรับเปลี่ยนจากเดิมเนื่องมาจากการเข้ามาของหมอสอนศาสนานักบวชพ่อค้าชาวตะวันตกเข้ามาเผยแผ่ศาสนาและวิทยาการสมัยใหม่ จนมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการเมืองการปกครองครั้งใหญ่ขึ้นอีกใน พ.ศ. 2417 เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน พระองค์ทรงริเริ่มทดลองการจัดการปกครองท้องถิ่น ตามกฎหมายใน พ.ศ. 2437 ตามแบบอย่างตะวันตกได้แบ่งพระราชอาณาจักรออกเป็น 18 มณฑล ภาคตะวันออกได้มีมณฑลที่ปรากฏอยู่ในหลักฐาน 2 มณฑล คือมณฑลปราจีนบุรี และมณฑลจันทบุรี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศเลิกทาสเมื่อ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2417 นโยบายการเลิกทาสของพระองค์นั้นเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคทัดเทียมกันอันเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยและในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบาทหลวงมิชชันนารีเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในกลุ่มชาวจีน คือ “การไถ่ทาส” ทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคาทอลิก ต่อมาได้ไปสร้างนิคมที่หัวไผ่ในปี พ.ศ. 2427 โดยมีมิชชันนารีชาวฝรั่งเศสเป็นบุคคลแรกที่เข้ามาจับจองพื้นที่แห่งนี้ คือ มิชชันนารีมาธิอูเรงฟรังซัวแมรีเกโก (Mathurin Guego พ.ศ. 2423-2439)

คุณค่าด้านสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม จากข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบชนบท ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2416 ชุมชนคาทอลิกได้มีจุดเริ่มต้นมาจากการไถ่ทาส โดยอาศัยเงินที่ได้จากมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ซึ่งส่วนมากจะเป็นทาสสินไถ่หรือ “ทาสนายเงิน” ทั้งนี้บาทหลวงวิกตอร์

ลาร์เก้ (Victor Larque) ได้เขียนไว้ในหนังสือของท่านว่า “ในสมัยนั้นยังไม่ได้เลิกทาสและอัตราค่า ดอกเบี้ยสูงมาก ครอบครัวยากจนที่จำเป็นต้องกู้ยืม เมื่อเห็นว่าหนี้สินพอกพูนจนชดใช้ไม่ไหวแล้ว ก็มามอบตัวยอมเป็นทาสของเจ้าหนี้ ทาสบางคนได้มาอ่อนวอนขอให้บาทหลวงมาซื้อแรงเกโกให้ ช่วยเข้า แม้ว่าจะยากจนคุณพ่อก็เสียอ่อนวอนไม่ได้ ได้ไถ่ทาสเป็นจำนวนมาก” นอกจากนี้ บาทหลวงมาซื้อแรง เกโก ได้ให้รายละเอียดด้วยว่า ในปี พ.ศ. 2422 มีทาสมากกว่า 40 ครอบครัวยังเป็นชาวสยามทั้งหมด (วิกตอร์, 2539, หน้า 199-200)

บรรดาคฤหัสถ์ชนจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงได้ทำการจับจองที่ดินที่โคกกระเหรียง มีลักษณะเป็นเนินเตี้ย ๆ มีดินค่อนข้างร่วน เหมาะแก่การทำนาเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าไม่มีผู้คนอาศัย เรียกว่า “โคกกระเหรียง” เนื่องจากที่ดินบริเวณนี้ ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่ตั้งกระโจมพักของกลุ่มชนชาวปกากะญอ (ชาวกระเหรียง) ในการแลกเปลี่ยนสินค้ามาก่อนและได้อพยพไปอยู่ในพื้นที่ภูเขาในภาคตะวันตกแล้ว พื้นที่บริเวณโคกกระเหรียงนี้บาทหลวงมาซื้อแรง เกโก ได้เดินทางผ่านจากโบสถ์ที่เมืองบางปลาสร้อยไปยังโบสถ์ที่เมืองฉะเชิงเทรา ท่านจึงได้ปรึกษากับบาทหลวงฆมิคต์ และตัดสินใจจับจองที่ดินแปลงนี้ไว้ประมาณ 1,100 ไร่ ทำให้พื้นที่แห่งนี้ในเวลาต่อมาออกจากรหัสโคกกระเหรียงแล้วยังมีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า โคกฝรั่ง (วิทยาลัยแสงธรรม, 2533, หน้า 269-270; ภารดีมหาจันทร์, 2552, หน้า 38) ซึ่งปัจจุบันอยู่ตำบลพานทอง-หนองคำสิง อำเภopanทอง จังหวัดชลบุรี และได้เริ่มกลุ่มคริสตชนวัดพนัสนิคมเริ่มก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2420 โดยบาทหลวงมาซื้อแรง เกโก เจ้าอาวาสองค์แรก ได้จัดซื้อที่ดินใกล้ตลาดเมืองพนัสนิคม เพื่อจัดตั้งเป็น โรงสวด ต่อมาใน พ.ศ. 2422 คุณพ่อเกโกได้สร้างวัดหลังใหม่ ใหญ่กว่าโรงสวดเดิมเป็นวัดที่ทำด้วยไม้ ที่วัดพนัสนิคมที่ค่อนและได้จับจองที่ดินที่ตำบลไร่หลักทอง อำเภอพนัสนิคม ชื่อคลองฝรั่งหรือคลองลัดในปัจจุบัน แต่เนื่องจากประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสจึงเริ่มมองหาที่ดินแห่งใหม่เพิ่มเติม จึงได้สำรวจพื้นที่รกร้างแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าราบกว้างใหญ่อยู่บริเวณเชื่อมต่อระหว่างเมืองพนัสนิคมกับเมืองฉะเชิงเทรา โดยบาทหลวงมาซื้อแรง เกโกนั้นได้มีโอกาสเข้าสำรวจและมีความเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้เหมาะแก่การทำนาปลูกข้าว จึงได้ทำการวางเขตที่ดินไว้ ทั้งนี้ที่ดินที่บาทหลวงมาซื้อแรง เกโก ได้สำรวจและจับจองไว้มาเป็นชุมชนคาทอลิกหัวไผ่นั้นมีพื้นที่จำนวนประมาณ 15,000 ไร่ สำหรับให้ครอบครัวทาสที่ได้ไถ่ไว้ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จะได้มีที่อยู่อาศัย รวมถึงมีที่ดินเพื่อ “ทำมาหากิน” เพิ่มขึ้น เดิมคนในชุมชนจะทำนาเป็นส่วนใหญ่ แต่จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีการเปลี่ยนจากการทำนาเป็นเลี้ยงปลาแทนจนถึงปัจจุบันนี้ ในชุมชนส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาคริสต์และมีบางส่วนนับถือศาสนาพุทธ ลักษณะความเป็นอยู่มีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันและกัน มีความรักและสามัคคีกัน ในชุมชนมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน

จนเกิดเป็นวัฒนธรรมในชุมชน ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ทางคริสต์ศาสนา เช่น วันคริสต์มาส ซึ่งจะมีชุมชนชาวพุทธมาร่วมการเป็นประจำทุกปี จึงทำให้ชุมชนคาทอลิกเป็นที่นับถือของชุมชนโดยรอบ เพราะความเมตตาของบาทหลวง และความร่วมมือของผู้คนในชุมชน ทำให้มีความเชื่อมโยงทางศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ในงานประเพณีสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันตรุษจีน

คุณค่าด้านวิทยาการ วิชาการ วิจัย การเรียนรู้ จริยธรรม ในการดำรงชีวิตคุณค่าด้านนี้ หมายถึง การมีสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะมีหลักฐานว่า ชาวญวนมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แถบบ้านท่าเรือจ้ง เป็นชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์ รวมถึงกลุ่มคริสตังที่บางปลาสร้อยที่พนัสนิคม ได้มีการสร้างนิคมทาสของกลุ่มชุมชนคาทอลิกที่นับถือศาสนาคริสต์ที่โคกกระเหียงและที่บ้านหัวไผ่ จากเดิมที่มีอยู่เพียงไม่กี่ครอบครัวที่ติดตามมิชชันนารีมา ได้มีการขยายมากขึ้นเนื่องจากได้รับการช่วยเหลือจากการ “ไถ่ทาส” และยินดีนับถือศาสนาคริสต์ โดยความสมัครใจจนทำให้เกิดเป็นชุมชนคาทอลิก มีการพัฒนาทำให้ความเจริญต่าง ๆ เข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็ว ในระยะเวลาไม่นานชุมชนคาทอลิกก็มีโรงเรียนใหญ่โต โบสถ์ที่ใหญ่ที่สุดมาจนถึงปัจจุบัน (ชัยสันต์ นันทวิสัย, 2505)

คุณค่าด้านความงดงามในการดำรงชีวิตจากธรรมชาติที่แต่ละบุคคลสามารถ เข้าใจและรู้สึกถึงการดำรงชีวิตที่มีน้ำใจเอื้ออารีผ่านการอบรมบ่มนิสัยจากคำสอน เทศน์อบรมจิตใจผ่านโดยบาทหลวงปลุกฝังความเชื่อก่อให้เกิดเป็นชุมชนคาทอลิก โดยยังคงอัตลักษณ์การนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก และมีเอกลักษณ์ทางด้านพิธีกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ยังคงสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

คุณค่าด้านความเชื่อมโยง ชุมชนแต่ละชุมชนในอดีต มีประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรมต่างกันมีการบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง ผ่านวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยสามารถปลุกจิตสำนึกของเด็กและเยาวชนในอนาคต ให้รู้ถึงความเป็นมาในท้องถิ่นของตนเองการศึกษาข้อมูลของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยาโกบ (หัวไผ่)

(Sts. Phillip-James Huaphai Catholic Church พ.ศ. 2423-2559 รวม 136 ปี) จึงทำให้เข้าใจในประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิกในอดีต การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ สังคม การศึกษา ศาสนาความเชื่อ ตลอดจนการปรับตัวและการพัฒนาชุมชนคาทอลิกให้มีความสัมพันธ์ระหว่างบาทหลวงกับชุมชนคาทอลิก และชุมชนคาทอลิกกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีการพัฒนาการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนคาทอลิก เช่น

(1) วัดเซนต์ปอล แปรริ้ว ตั้งอยู่จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นศาสนสถานของคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก นับเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งในบรรดาวัดคาทอลิกทั้งหลายในประเทศไทย ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง แต่เดิมวัดเซนต์ปอลอุรุมฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง ที่ตำบลบ้านใหม่

อำเภอเมือง (ใกล้กับวัดแหลมใต้ในปัจจุบัน) วัดเซนต์ปอล สร้างขึ้นในราวปี พ.ศ. 2383 ใช้เป็นที่ชุมนุมกลุ่มชาวคริสต์ ปี พ.ศ. 2401 บาทหลวงคาเนียล ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสองค์แรกและท่านได้สร้างวัดด้วยไม้จริงแทนหลังเดิมที่เป็นไม้ไผ่ ในปี พ.ศ. 2410 ทางสังฆมณฑลจันทบุรีได้แต่งตั้งบาทหลวงเศียร โชติพงศ์ เป็นเจ้าอาวาสวัดเซนต์ปอล ต่อมาเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2513 ได้มีงานฉลอง ครบ 100 ปี โบสถ์เก่าได้รื้อถอนเสียแต่กำแพงประตูหน้าโบสถ์ ไม่สามารถรื้อถอนได้ จึงเก็บรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็น (2) วัดแม่พระปฏิสนธินิรมลหรืออาสนวิหารพระแม่ปฏิสนธินิรมล จังหวัดจันทบุรี โบสถ์แห่งนี้เคยเป็นศูนย์รวมของชาวญวน ผู้นำถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดจันทบุรีเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อนปี พ.ศ. 2255 ชาวญวนผู้นำถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้อพยพหนีภัยจากการบีบบังคับ การเลือกถือศาสนาในขณะนั้น ประมาณปลายสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ สมัยกรุงศรีอยุธยา มีบาทหลวงเป็นผู้ดูแลกลุ่มคาทอลิกชาวญวน ซึ่งขณะนั้นมีเพียง 130 คน ในปี พ.ศ. 2255-2381 ได้มีการสร้างวัดจำนวน 4 หลัง โดยสร้างจากไม้เก่า ๆ อยู่ข้างแม่น้ำจันทบุรี ซึ่งสัตบุรุษประมาณ 15,00 คน สัตบุรุษได้ร่วมแรงร่วมใจและร่วมบริจาคทรัพย์ มีลักษณะถาวรมากขึ้น มีการใช้อิฐ หิน และปูนในการก่อสร้างในขณะนั้น แลในปี พ.ศ. 2443 บาทหลวงเปรีกาล ชาวฝรั่งเศส เป็นเจ้าอาวาสได้สร้างวัดหลังที่ 5 ซึ่งเป็นวัดหลังปัจจุบัน โดยใช้สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่เรียกว่า ศิลปะโกธิค มียอดแหลมของหอทั้งสองข้าง แต่เมื่อ พ.ศ. 2483 ไทยเกิดมีกรณีพิพาทอินโดจีน สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงต้องเอาหลังคายอดแหลมของหอทั้งสองออก เพื่อไม่ให้เป็นที่หมายในการโจมตีทางอากาศ ต่อมาเนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี ได้ทำพิธียกยอดแหลมมาตั้งไว้เหมือนเดิมเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2552 พร้อมทั้งมีการบูรณะโบสถ์ และตกแต่งภายในอย่างสวยงาม

สำหรับความเชื่อมโยงที่เกี่ยวข้องพื้นที่ คน วิถีชีวิต ทรัพยากร ห้วย หนอง คลอง บึง ต้นไม้ ด่านาน นิทาน สุสาน วัดน้อยต่าง ๆ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง การรับรู้สภาพแวดล้อม ภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามจริงและภาพลักษณ์ในจิตใจที่รู้สึกได้ภูมิทัศน์ที่ดัดแปลงสร้างขึ้นเพื่อพัฒนาการของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549, หน้า 32) พื้นที่ชุมชนคาทอลิกหัวไผ่มีความสวยงาม ก่อเกิดขึ้นประมาณราวปี พ.ศ. 2423 มิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ได้พาลูกศิษย์ที่ติดสอยห้อยตามเป็นครอบครัวลงมาที่หัวไผ่ ซึ่งพื้นที่ได้มีการจับจองไว้ประมาณ 15,000 ไร่ เป็นเขตธรณีสงฆ์ ยกเว้นภายในรัชกาลที่ 5 ประทานให้ (นิคม โยธารักษ์, 2533) พื้นที่ทั้งหมดนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่แต่ยังเป็นที่ยากลำบาก มีป่าไผ่อยู่บริเวณตรงกลางพื้นที่ ไม่มีคนอาศัยอยู่เป็นที่ของพวกสัตว์ร้ายนานาชนิด เช่น เสือ

ช้าง กวาง เก้ง จระเข้ และรูปร่างต่าง ๆ ซึ่งเป็นเนินกว้างใหญ่กว่าที่อื่นและในบริเวณนั้นมีต้นไม้เป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่า บ้านหัวไร่ (โทมัสหรือ่ง ขมเล็ก, ม.ป.ป.)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับการจัดการข้อมูล

“ภูมิทัศน์” หมายถึง การรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามจริงและภาพลัทธิในจิตใจที่รู้สึกได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 825) “วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ทำขึ้น คิดขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต สืบทอด และพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความงอกงามของมนุษย์ เป็นประโยชน์ทั้งทางร่างกาย เช่น การใช้บริโภค การใช้สอย และประโยชน์ทั้งทางจิตใจ เช่น การชมสิ่งทีเจริญตาเจริญใจ (ชาญ วงษ์วิภาค, 2547)

สอดคล้องกับการแบ่งวัฒนธรรม เป็น 2 ส่วน คือ “ทางรูปธรรม” บ้านเรือน ศาสนสถาน การแต่งกาย อาหาร ยารักษาโรค หัตถกรรม งานศิลปะ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานฝีมือ และ “ทางนามธรรม” ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วรรณคดี สภาพครอบครัว การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข

Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention ขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ให้นิยามศัพท์ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติเป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพหรือเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมเศรษฐกิจและสังคม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในประเทศไทย ได้มีการเริ่มศึกษามาตั้งแต่ พ.ศ. 2536 แต่ยังไม่ได้รับความนิยกว้างขวาง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงเริ่มได้รับความนิยมากขึ้นและในปี พ.ศ. 2553 เป็นปีที่มีการเผยแพร่ผลงานการศึกษาออกมามากที่สุด การศึกษาที่ถูกเผยแพร่ก็สามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้ (1) การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทตำราภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นเป็นกลุ่มศึกษาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งถูกเผยแพร่จากหลายหน่วยงาน (2) การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทเพื่อการวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เข้าใจสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมหรือผลกระทบอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้ทราบถึงคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (3) การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทการจัดการมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน โดยแบ่งเป็นกลุ่มการจัดการพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยว (4) การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทกระบวนการชุมชนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมถึงให้ชุมชนเสนอแนวทางการจัดการด้วยตนเอง เพราะชุมชนคือองค์ประกอบ

ที่สำคัญในความยั่งยืนของภูมิทัศน์วัฒนธรรม (5) การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมประเภทพิเศษ คือ การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีวัตถุประสงค์ต่างไปจากการศึกษาประเภทอื่น ๆ (สรรค เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล, ม.ป.ป., หน้า 153-154)

นอกจากนั้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural landscape) คือ การดำเนินการต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้กระทำกับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อสังคมมนุษย์ การจัดการภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมจึงเป็นการจัดการด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่สังคมนั้น ๆ ทั้งลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และการดำเนินชีวิตของผู้คนในบริเวณนั้น เพื่อที่จะรักษาสภาพแวดล้อมเดิมให้คงอยู่ใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุด โดยสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมคือการแปลความหมายหรือการสื่อความหมาย (Interpretation) ของคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อที่จะแสดงให้เห็นสมาชิกในชุมชนและผู้อื่น ได้รับรู้หรือเข้าใจอย่างถูกต้อง แล้วเกิดความตระหนักในคุณค่าของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นจนเกิดการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้สามารถแบ่งออกตามความเข้มข้นของการจัดการได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ชุมชนที่มีภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชนบท จะมีลักษณะของการดำเนินชีวิตที่ใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม มีระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง และเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

2. ชุมชนที่มีลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์และวัฒนธรรม หรือภูมิทัศน์กึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นชุมชนเดิมที่มนุษย์มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ แต่จะมีลักษณะของชุมชนที่มีการพัฒนามากขึ้น ทั้งในแง่ของทรัพยากร แรงงาน ความรู้ และเทคโนโลยี

3. ชุมชนที่มีวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง เป็นลักษณะของชุมชนที่มีการขยายใหญ่ขึ้นและมีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งในเรื่องของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีในการแก้ปัญหาเพื่อเอาชนะสภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิมอีกด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า“ภูมิทัศน์วัฒนธรรม”คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้อันเป็นสิ่งที่กลุ่มคนยึดถือร่วมกัน (ค่านิยม) ได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงามและพัฒนาสังคมของมนุษย์ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้มีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อมีวัตถุประสงค์เสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนโดยการจัดการพื้นที่การจัดการท่องเที่ยว และการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อกระบวนการชุมชนให้ความรู้แก่ชุมชนในด้านความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมถึงให้ชุมชนจัดการด้วยตนเอง องค์กรประกอบ

ที่สำคัญในความยั่งยืนของภูมิทัศน์วัฒนธรรมซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากมนุษย์รู้จักการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างดี และมีความมั่นคงในชีวิต จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในความเคารพต่อมรดกทางวัฒนธรรมอย่างดีที่สุด

ชุมชนคาทอลิก

ชุมชนคาทอลิก คือชุมชนที่นับถือคริสต์ศาสนา (Christianity) มีรากฐานศาสนาที่นับถือศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว ซึ่งดำรงในสามพระบุคคล ในพระลักษณะ “ตรีเอกภาพ” หรือ “ตรีเอกานุภาพ” คือ พระบิดา (พระเจ้า) พระบุตร (พระเยซูคริสต์) และพระจิต (พระวิญญาณบริสุทธิ์) มีพระคัมภีร์ไบเบิล (The Bible) มนุษย์ได้แบ่งศาสนาคริสต์ให้เป็นนิกายต่าง ๆ ซึ่งแปรไปตามพื้นที่ ประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้ (1) โรมันคาทอลิก (Roman Catholic) มาจากถือเอากรุงโรมเป็นศูนย์กลางของคริสต์ศาสนา เป็นสำนักของสันตะปาปา (Pope) ซึ่งเป็นสังฆราชของกรุงโรมและเป็นหัวหน้าของบรรดาสังฆราชทั่วโลก จึงเป็นหัวหน้าของคริสต์ศาสนิกชนทั่วโลกคำว่า “คาทอลิก” แปลว่า “สากล” (Universal) หมายถึง ศาสนาที่เป็นของสากลโลกสำหรับชน ทุกชาติ ทุกภาษา และทุกชั้น ในสังคม คริสต์ศาสนิกชนนิกายโรมันคาทอลิก การปกครองศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 อัครสังฆมณฑล และ 8 สังฆมณฑล มีอัครสังฆราชและสังฆราช (คาทอลิก) อยู่ 10 องค์ รวมกันเป็นสภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทยขึ้นตรงต่อพระสันตะปาปา สำนักวาติกันที่กรุงโรม (2) นิกายออร์ทอด็อกซ์ (Orthodox) มีความหมายว่า “หลักธรรมที่เที่ยงตรง” หรือ “หลักธรรมที่ถูกต้อง” เพราะพวกออร์ทอด็อกซ์เชื่อว่า หลักคำสอนที่พวกตนปฏิบัติอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง มีเหตุผลไม่มมงาย พิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ส่วนได้อิทธิพลจากกรีกเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อ แต่ผู้ถือนิกายออร์ทอด็อกซ์ยังคงมีอยู่บ้างส่วนแพร่หลายในแถบยุโรปตะวันออกและรัสเซียศาสนาเจริญ รุ่งเรืองมากเรียกได้ว่าเป็นอาณาจักรโรมัน มีศูนย์กลางที่มอสโก (Moscow) ปัจจุบันนี้ นิกายออร์ทอด็อกซ์มีอิทธิพลในด้านความเชื่อและการปกครองตนเอง นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) คือการแยกตัวจากนิกายคาทอลิกมาเป็นนิกายโปรเตสแตนต์ เริ่มการปฏิรูปศาสนาที่ไม่ต้องการระเบียบแบบแผน กำหนดกฎเกณฑ์ตามใจชอบ แต่ยังคงเชื่อว่าสิทธิอำนาจมาจากพระคัมภีร์ นิกายนี้ไม่มีนักบวช เชื่อว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพระเจ้าได้โดยมิต้องอาศัยบาทหลวงและถือว่าพระเยซูได้ทรงไถ่บาปแก่ศาสนิกทุกคนและไม่ยกย่องบูชาแม่พระ นักบุญ ประดิษฐานรูปเคารพ ไม่มีรูปพระเยซู ถูกตรึงไม้กางเขน มีเฉพาะไม้กางเขนเท่านั้นเป็นสัญลักษณ์ ชาวไทยจะเรียกผู้นับถือนิกายนี้ว่า “คริสเตียน”

ดังนั้น คริสต์ศาสนา จึงถือได้ว่าเป็นศาสนาที่นับถือศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียว โดยมนุษย์ได้แบ่งศาสนาคริสต์ให้เป็นนิกายต่าง ๆ ดังนี้ โรมันคาทอลิก นิกายออร์ทอด็อกซ์ และนิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) หรือคริสเตียน ซึ่งแต่ละนิกายแปรไปตามพื้นที่ ประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ส่วนชุมชนคาทอลิกหัวใฝ่ เป็นชุมชนอยู่ใน โรมันคาทอลิกที่นับถือศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวในพระลักษณะ “ตรีเอกภาพ” หรือ “ตรีเอกานุภาพ” คือ พระบิดา (พระเจ้า) พระบุตร (พระเยซูคริสต์) และพระจิต (พระวิญญาณบริสุทธิ์) ศูนย์กลางของคริสต์ศาสนาเป็นสำนักของสันตะปาปา (Pope) ซึ่งเป็นสังฆราชของกรุงโรม

ชุมชนคาทอลิก เป็นชุมชนที่มีผู้ให้ความสนใจ โดยสามารถกำหนดความหมายของคำว่า “ชุมชน” ไว้ดังต่อไปนี้ความหมายตามพจนานุกรมในพจนานุกรม Webster’s New Dictionary of the American Language ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน มีอาณาบริเวณหรือเมืองที่มีกลุ่มคนอยู่ร่วมกันและกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันนี้มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายกัน (รัชนีกร เศรษฐโชติ, 2552, หน้า 91) สอดคล้องกับความหมายในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524, หน้า 112) ให้ความหมายว่า ชุมชนหรือประชาคม คือกลุ่มย่อยซึ่งมีลักษณะหลายประการเหมือนกัน ลักษณะสังคม มีเขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยว ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองและมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อาจจะมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

จากความหมายต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วพอจะสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน มีวิธีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ภายใต้กฎระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน ดังนั้นชุมชนจึงมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (1) คน (People) คนเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของชุมชน หากปราศจากคนเสียแล้วจะเป็นชุมชนไม่ได้ (2) ความสนใจร่วมกัน (Common interest) คนที่อยู่ในชุมชนนั้นจะต้องมีความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และความสนใจดังกล่าวเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมกันในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน (3) อาณาบริเวณ (Area) คนและสถานที่เกือบจะแยกกันไม่ได้ ต่างก็เป็นส่วนประกอบสำคัญและมีสัมพันธ์กันมีคนที่ต้องมีสถานที่ ที่มีการกำหนดขอบเขตและขนาดของสถานที่ของชุมชนนั้น ๆ (4) ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) ความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งที่ผูกพันให้สมาชิกอยู่ร่วมกันในชุมชน

(5) วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural traditions) ตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชน (Pattern of community life) ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายคลึงและเป็นรูปแบบเดียวกัน

ส่วนที่สอง คือ “คาทอลิก” หมายถึง ชื่อนิกายหนึ่งของคริสต์ศาสนา มีพระสันตะปาปาเป็นประมุข เชื่อถือในตรีเอกภาพ คือถือว่า พระบิดา พระบุตร และพระจิต เป็น พระเป็นเจ้าองค์เดียวกัน มีนักบวช เรียกว่า บาทหลวงเรียกเต็มว่า โรมันคาทอลิก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) คำว่า “คาทอลิก” แปลว่า “สากล” หมายถึง ศาสนาที่เป็นของสากลโลกสำหรับชน ทุกชาติ ทุกภาษา และทุกชั้น ในสังคม คริสต์ศาสนิกชนนิกายโรมันคาทอลิก ไม่ถือว่าตนเองเป็นนิกายหนึ่งของคริสต์ศาสนา แต่ถือเป็นคริสต์ศาสนาที่เที่ยงแท้และสากลสืบเนื่องมาจากอัครสาวก เมื่อไม่ถือว่าเป็น “นิกาย” หนึ่ง แต่ถือว่าเป็นศาสนจักรของพระเยซูที่เที่ยงแท้ จึงถือว่าคริสต์ศาสนิกชนที่ไม่ใช่โรมันคาทอลิก คือผู้ที่ได้แยกตัวออกไปเพราะความเข้าใจต่างกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ชุมชนคาทอลิก หมายถึงกลุ่มชนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน มีอาณาบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในชุมชน เป็นสิ่งที่ผูกพันให้สมาชิกอยู่ร่วมกันตลอดจนแบบแผนของการดำเนินชีวิตในชุมชนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ยึดถือร่วมกันในชุมชน และ “ชุมชนคาทอลิกหัวไผ่” จึงเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากนิคมทาสของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแห่งแรก ๆ ที่มีการพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และเป็นเพียงชุมชนนิคมทาสเพียงชุมชนเดียวท่ามกลางความหลากหลายทางเชื้อชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกและชุมชนอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งชุมชนหัวไผ่นั้นสามารถเรียงลำดับความเป็นมาตั้งแต่การเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี (ภารดี มหาจันทร์, 2554, หน้า 21, 29)

ชุมชนคาทอลิกในประเทศไทย

บาทหลวงธีรพล กอบวิทยากุล (2549) ได้สรุปความเป็นมาของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกไว้ว่า มีจุดเริ่มต้นด้วยการเดินทางเข้ามาในสยามของชาวโปรตุเกส ในปี พ.ศ. 2054 ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ซึ่งอยู่ภายใต้การนำของอัลฟองซูดีอัลบูแควร์ก (Alfonso d'Albuquerque, 2042) ผู้แทนกษัตริย์โปรตุเกสที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินแห่งอาณาจักรอยุธยา โปรตุเกสจึงเป็นชนยุโรปกลุ่มแรกที่มาถึงประเทศไทยต่อมาชาวโปรตุเกสได้รับอนุญาตให้เริ่มงานเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยาม โดยมีมิสชันนารีสองท่านแรกที่มาถึงสยาม คือ บาทหลวงเยโรนิโม ดา ครูซ (Jeronimo da Cruz) และบาทหลวงเซบาสติอาว ดา กันโต (Sebastiao da canto) ทั้งสองเป็นนักบวชคณะโดมินิกัน มาถึงสยามใน พ.ศ. 2110 พวกเขาตกลงจะเริ่มงาน

เผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยาม ในช่วงนั้นอยู่ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งมีนโยบายเปิดประเทศต้อนรับคนต่างชาติ เพื่อติดต่อในด้านการค้าและการทูต คริสต์ศาสนามีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากในช่วงสมัยนี้ (สุจิตรา ปุระณะปัญญา, 2542, หน้า 1)

แต่ทว่าในช่วงรัชสมัยต่อมา เกิดการเบียดเบียนศาสนาขึ้น ทำให้การประกาศศาสนาหยุดชะงักไป และเหตุผลจากการมีมิชชันนารีเข้ามาทำงานไม่มาก ทำให้งานเผยแผ่คริสต์ศาสนาไม่ค่อยเกิดผลมากนัก จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองใน พ.ศ. 2310 คริสต์ศาสนา (โรมันคาทอลิก) เริ่มฟื้นตัวอีกครั้งในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน หลังจากทรงกอบกู้เอกราชแล้ว ได้พระราชทานที่ดินเพื่อสร้างวัดให้กับมิชชันนารีและคริสตชนที่กลับเข้ามาในราชอาณาจักร ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์ยังทรงต้อนรับมิชชันนารีอย่างดี เพราะพระองค์ต้องการเริ่มติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ และสนับสนุนเรื่องการค้าขายกับประเทศต่าง ๆ เหมือนกับที่เคยเป็นมาแต่ก่อน จากนั้นเป็นต้นมา คริสต์ศาสนาในสยามค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้น ทีละเล็กทีละน้อย มีโบสถ์และจำนวนคริสตชนเพิ่มมากขึ้น ทั้งคริสตชนชาวสยามเอง คริสตชนที่มีเชื้อสายโปรตุเกส คริสตชนชาวเขมร ชาวจีน และการเพิ่มขึ้นของจำนวนคริสตชนและงานเผยแผ่คริสต์ศาสนา ประกอบกับอาณาเขตของมิสซังสยามอันกว้างใหญ่ไพศาลในปี พ.ศ. 2384 และได้มีการแบ่งมิสซังสยามออกเป็น 2 เขตปกครอง คือ มิสซัง “สยามตะวันตก” ได้แก่ สิงคโปร์ มะละกา ปีนัง มะริด และทวาย และมิสซัง “สยามตะวันออก” ซึ่งหมายถึงประเทศสยามนั่นเอง

ชุมชนคาทอลิกหัวไผ่นั้น เป็นชุมชนคาทอลิกที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการไถ่ทาส โดยบาทหลวงมาธิโอเรอ เกโก (Mathurin Guego, 2437) ซึ่งส่วนมากจะเป็น “ทาสน้ำเงิน” และบรรดาทาสที่ได้รับการไถ่ในในระยะเริ่มแรก จึงเรียกกันว่า “ทาสน้ำเงิน” มาอยู่ในนิคมด้วยความสมัครใจ และเข้าศาสนาคริสต์ ไม่ใช่เพียงทาสเท่านั้นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านต่าง ๆ ก็ชื่นชม ความยุติธรรม ความสามัคคี และความสงบสุขของสมาชิกในนิคม ส่วนมากจะเป็นคนไทย บรรดาคริสตชนจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้น และได้มีการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาของคนในหมู่บ้าน ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาและในหมู่บ้านมีโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนประชาสงเคราะห์ (ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3)

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

วัดคาทอลิกนักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไผ่ 1 แห่ง

โรงเรียนประชาสงเคราะห์ 1 แห่ง

ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต/ศูนย์สาธิตการตลาด 1 แห่ง

โรงพยาบาลชุมชน 1 แห่ง

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape) ได้มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มุ่งความสนใจให้กับงานศิลปะหรือโบราณสถานที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์อาคารและวัตถุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 ประชาชนเริ่มตระหนักว่าการดำรงชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางจิตใจ และเพื่อการยกระดับการดำรงชีวิต จึงเกิดแนวความคิดของมรดกทางวัฒนธรรมขึ้น เช่นเดียวกับกรณีการศึกษาพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าพุมเรียง ที่ได้มีหลายหน่วยงานเล็งเห็นความสำคัญในฐานะของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมจากเอกลักษณ์และความสำคัญของพื้นที่ ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และย่านประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ที่หล่อหลอมขึ้น โดยผ่านการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งบริบทต่าง ๆ ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม หล่อหลอมให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ฟายเดนและโจ ไคเลท (Feilden & Jokileht, 1998, p. 11 อ้างถึงใน วิวรรณ สีหนาท, 2546, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมว่า มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายประเภท มิได้เป็นเพียงโบราณสถาน อาคาร พื้นที่ประวัติศาสตร์และสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่รวมทั้งนามธรรม (Intangible) เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อ ฯลฯ

จากความสำคัญจึงสรุปได้มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมมุ่งความสนใจให้กับงานศิลปะหรือโบราณ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์อาคารและวัตถุ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ เพื่อการยกระดับการดำรงชีวิต จึงเกิดแนวความคิดของมรดกทางวัฒนธรรม

แนวคิดด้านการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก

การอนุรักษ์ คือ การป้องกันมิให้เกิดการเสื่อมสภาพ และยึดอายุการใช้งานให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นแสดงออก ถึงสาระหรือความสำคัญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของมนุษย์ ซึ่งการอนุรักษ์ (Conservation) ตามความหมายที่ เบอร์นา เอ็ม ฟายเด็น (Bernard M. Feilden) ให้อำนาจไว้

ว่า “...การกระทำใดใดเพื่อป้องกันการเสื่อมลงและรวมถึงการยืดอายุของมรดกทางวัฒนธรรมและ
 ธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงต่อผู้คนถึงความมหัศจรรย์ในงานศิลปะและสืบทอด
 อารยธรรมของมนุษย์ที่มีอยู่ในเวลานั้น...” (Bernard, 1994)

หลักการทั่วไปของการอนุรักษ์ชุมชน จึงเป็นการอนุรักษ์ที่คำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่
 ประกอบกันจนกลายเป็นชุมชน ไม่จำกัดเฉพาะกายภาพของชุมชนเท่านั้น ปิ่นรัชฎ์ กาญจนยัญญิตี
 (2540) ได้กล่าวว่า “...การอนุรักษ์ชุมชนต้องมีการคำนึงถึงชุมชนและเมืองโดยรวม ซึ่งจะต้องมี
 สภาพน่าอยู่ และมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่สำคัญอยู่กับโลกแวดล้อมที่ผู้คนได้สร้างขึ้น นับได้ว่าเป็น
 เป็นแนวความคิดที่เปลี่ยนไปจากเดิม...” สอดคล้องกับความคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2540) ที่ว่า
 “...การปรับตัวเข้าสู่สมัยใหม่ (Modernization) คือการปรับเปลี่ยนเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วในอดีต มา
 ผสมผสานเข้ากับสิ่งที่เหมาะสมที่เลือกเฟ้นจากภายนอก เพื่อปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของ
 โลกนั่นเอง...” และชุมชนในความหมายของ ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2539) กล่าวว่า “...ชุมชนไม่ได้
 หมายถึงกายภาพเท่านั้น แต่เป็นการผสมผสานของ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์
 (Geographic area) การปะทะสัมพันธ์กันทางสังคม (Social interaction) และความผูกพันร่วมกัน
 (Common ties)...”

วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ (2543, หน้า 23) ได้ทำการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์
 ย่านสามแพร่ง โดยความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู
 ย่านสามแพร่ง ในแนวทางความต้องการของชุมชน มีการเปรียบเทียบแนวความคิดในการอนุรักษ์
 ที่ได้มาจากผู้คนในชุมชน

วิทยา ดวงธิดา (2548) กล่าวถึงการศึกษาชุมชนไทยเงินบ้านสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่
 ซึ่งมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจากการตั้งถิ่นฐานลักษณะทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิต
 ชุมชนซึ่งปัจจุบันนโยบายการพัฒนาภาครัฐทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อชุมชนทั้งด้าน
 โครงสร้างพื้นฐานและการใช้พื้นที่ก่อให้เกิดการขยายตัวของชุมชนอย่างไร้ทิศทางและส่งผลให้
 สูญเสียเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีดั้งเดิมของชุมชนซึ่งกรอบแนวทางการอนุรักษ์คือต้อง
 สร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
 และใช้มาตรการทางผังเมืองในการควบคุมการใช้ที่ดินและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง
 ในชุมชนชาวเขาโดยศึกษาข้อมูลและความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมของ
 ชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเข้าไปซึ่งศึกษาถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น
 โดยมีขอบเขตของการศึกษาชุมชนกะเหรี่ยงเขมูเชอที่ตั้งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวใน

ลุ่มแม่น้ำกก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งพบว่าลักษณะของการท่องเที่ยวเป็นแบบชมธรรมชาติ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนและการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านอาชีพรายได้และในด้านสังคมก่อให้เกิดการร่วมกิจกรรมในสังคมการย้ายถิ่นของประชากรปัญหาสังคมต่างๆ ส่วนทางด้านวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงการอยู่อาศัยการบริโภค การแต่งกายรวมทั้งวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำรงชีวิต

อมร กฤษณพันธ์ (2547) ได้ศึกษาการอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมชุมชน เรือชนแพแม่น้ำสะแกกรังจังหวัดอุทัยธานี โดยมีมาตรการหรือแนวทางซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (1) ทางกายภาพคือตัวเรือนและสภาพแวดล้อม (2) ทางนามธรรมคือเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่สืบทอด มาตลอดตั้งแต่อดีต โดยมีแนวทางในการอนุรักษ์คือการประชาสัมพันธ์มาตรการทางกฎหมายในการออกแบบและปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ที่ประกาศเขตเฉพาะเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและ กิจกรรมทางวัฒนธรรม

แนวคิดในการอนุรักษ์ชุมชนและสถาปัตยกรรม

การอนุรักษ์ชุมชนและสถาปัตยกรรมเป็นแนวคิดในการป้องกันพื้นที่ซึ่งมีร่องรอยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมที่สำคัญมีความพิเศษเนื่องจากเป็นกลุ่มอาคาร ที่ไม่มีการอนุรักษ์ คือ การอนุรักษ์อาคารเหล่านั้นรวมกัน เนื่องจากคุณค่าของการส่งเสริมความรู้ ด้านการอนุรักษ์และดูแลอาคารเพื่อให้เจ้าของอาคารและเยาวชนมีทัศนคติและความเข้าใจโดยใช้ รูปแบบในการส่งเสริมความรู้เช่นจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ให้มีความรู้ถึงวิธีการในการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมและชุมชน ซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและสถานที่ โดยอาศัยศูนย์รวม วัฒนธรรมเป็นพื้นที่ที่ให้ข้อมูลความรู้รวมทั้งการสอดแทรกความรู้ให้แก่เยาวชน ในการสืบทอด ประเพณีและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยออกแบบให้มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและกลมกลืนกับ สภาพแวดล้อมนั้น ๆ

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม มีวัตถุประสงค์ของการจัดการมรดกเมือง เพื่อให้ได้ข้อมูล ที่เกี่ยวข้องสำหรับการวางแผนและดำเนินการรักษาคุณค่าและความสำคัญเพื่อประโยชน์ของ การดำรงอยู่ของสังคมให้คงอยู่และยั่งยืน โดยวิเคราะห์ วางแผน สร้างความตระหนักในคุณค่าและ ความสำคัญนั้นให้แก่สมาชิกในสังคมและชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมผู้เป็น เจ้าของให้เกิดความรักและความหวงแหนต่อชุมชนท้องถิ่น

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า มรดก ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่รวมทั้งนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) เช่น ภาษา

ศีลธรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนาและความเชื่อ ฯลฯ (UNESCO, 2515)

ในการประชุมสมัยสามัญขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ณ กรุงปารีส ที่ประชุมได้มติอนุมัติว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก ได้ให้คำจำกัดความในเรื่องของมรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง (1) อนุสรณ์ (Monuments) คือ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์ (2) กลุ่มอาคาร (Groups of building) เป็นกลุ่มของอาคารที่แยกกัน โดยมีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะหรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์ (3) สถานที่ (Sites) คือผลงานของมนุษย์ หรือผลงานอันผสมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ เป็นสถานที่ซึ่งไม่มีอาคารอยู่เลย แต่เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ (Historical) สุนทรียภาพ (Aesthetic) ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnological) หรือมานุษยวิทยา (Anthropological) (4) มรดกทางธรรมชาติ (Natural heritage) หมายถึง ลักษณะทางธรรมชาติ อันประกอบด้วยคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงสถานที่ทางธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่ธรรมชาติกำหนดขอบเขตไว้แน่ชัด

ในการจัดมรดกทางวัฒนธรรม ได้จัดประเภทของอนุสรณ์สถานเอาไว้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่ 1 ซากอารยธรรม (Dead monuments) คือ สถานภาพของโบราณสถานนั้น มีลักษณะเป็นซากหลักฐานทางอารยธรรมในอดีต มากกว่าจะใช้สอยได้ในปัจจุบัน กลุ่มที่ 2 อนุสรณ์ที่ยังใช้ประโยชน์ (Living monuments) คืออนุสรณ์สถานที่ยังคงประโยชน์ทางการใช้สอยสืบทอดประเพณีทางศิลปะและมีการตกแต่งเสริมความมั่นคงตามลักษณะของสถาปัตยกรรมนั้น ๆ (UNESCO, 2515)

จากการจัดหลักการนั้นมีอยู่หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับลักษณะทางพื้นที่ ความต้องการใช้สอยร่วมสมัยและคุณค่าด้านต่าง ๆ ในการจัดการของพื้นที่ใช้แนวทางในการจัดการเพียงแนวทางเดียว แต่จะต้องประยุกต์หลากหลายแนวทางเข้าด้วยกัน สามารถแบ่งแนวทางได้ดังนี้ (1) การดูแลรักษา ให้มั่นคง (Maintenance) คือ การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง สมบูรณ์ สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ เผื่อระวังไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมเกิดความเสื่อมสภาพ ด้วยการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ และหากเริ่มเกิดการเสื่อมสภาพก็สามารถซ่อมแซมได้อย่างทันที่ (2) การรักษาให้คงสภาพ (Preservation) ได้รับการสืบทอดมาจากแนวคิดด้านการอนุรักษ์ของโลกตะวันตก มักใช้การจัดการลักษณะนี้กับโบราณสถานที่ขาดจาก

การใช้สื่อร่วมสมัยของปัจจุบัน คุณค่าของแหล่งโบราณสถานเหล่านี้จึงมีประโยชน์ในแง่ของการศึกษาโดยทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงความรู้เรื่องของคนในอดีตใช้วิธีการอนุรักษ์ไว้ตามสภาพดั้งเดิม เนื่องจากไม่ต้องการให้มีการนำสิ่งแปลกปลอมสร้างต่อเติมไปบนตัวโบราณสถานนั้น ๆ เพราะจะเป็นการบิดเบือนหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี และอาจก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้ที่มาศึกษาได้ (3) การบูรณปฏิสังขรณ์ (Restoration) คือ การซ่อมแซมและปรับปรุงให้สถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นให้กลมกลืนกับของเดิมให้มากที่สุด แต่ก็ควรจะให้สามารถแยกถึงสิ่งที่มีอยู่แต่เดิมกับสิ่งที่ปรับปรุงใหม่ เพื่อให้คุณค่าที่เป็นนามธรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ความเข้าใจที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของตนมีบูรณะให้เกิดภาพที่ชัดเจนของมรดกทางวัฒนธรรมคุณค่าด้านต่าง ๆ ของภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี (4) การสร้างขึ้นใหม่ในรูปแบบเดิม (Reconstruction) คือ การทำให้มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เคยสูญเสียรูปร่างไปหรือพังทลายลงให้กลับมาอยู่ในรูปแบบที่เคยเป็น แต่การจัดการดังกล่าวต้องขึ้นอยู่กับปริมาณของข้อมูลหลักฐานที่มีอยู่ว่าพอเพียง เช่น มีการบันทึกข้อมูลเอาไว้ในรูปแบบต่าง ๆ มีการถ่ายภาพ และการสำรวจจริงวัดอาคารไว้

การจัดการข้อมูล แนวคิดและแนวทางการวิจัย

การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพนี้ยึดหลักเกณฑ์เรื่อง การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ (ฉววรรณ สายเชื้อ, 2543, หน้า 37) ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ผู้วิจัยนำมาจัดลำดับแผนงาน 4 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 2-1 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ

ผู้วิจัยได้นำการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ ตามแผนภาพที่แสดงข้างต้น มาขยายความสำคัญทั้ง 4 ด้าน นำมาปรับใช้ในการจัดทำงานวิจัย ครั้งนี้ (1) งานวิชาการ (Academic work) ได้ดำเนินการสำรวจ จำแนก วิเคราะห์ จัดทำและเรียบเรียงข้อมูลเนื้อหา เพื่อนำไปใช้กับประวัติพัฒนาการ คุณค่าและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชน (2) การอนุรักษ์ (Conservation) โดยสงวนรักษาสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และวัตถุทางวัฒนธรรมของวัด เพื่อปกป้อง ป้องกัน อนุรักษ์ บูรณะไว้ เพื่อนำข้อมูลศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรมของชุมชนต่อไป (3) การเผยแพร่ (Marketing) โดยแผ่นพับ เอกสาร เว็บไซต์ จัดทำหนังสือประวัติให้กับทางโรงเรียน ชุมชน (4) การบริการ (Service) ควรบริการแจ้งกิจกรรม ปฏิทิน คริสต์ัง เส้นทางเอกสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผู้ชมที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องประชุม มีการเรียนรู้ และกิจกรรมใหม่ ๆ

ในการจัดทำข้อมูลตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ข้อ เพื่อศึกษาพัฒนาการประวัติชุมชนคาทอลิก และบริบททางวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก การสื่อความหมายและการนำข้อมูลศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนต่อไปผู้วิจัยจะต้องออกสำรวจภาคสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้อาวุโส ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นมีข้อมูลที่มีความทรงจำอยู่ติดตัวท่าน (Tacit knowledge) เพื่อจะนำมาเรียบเรียงความรู้

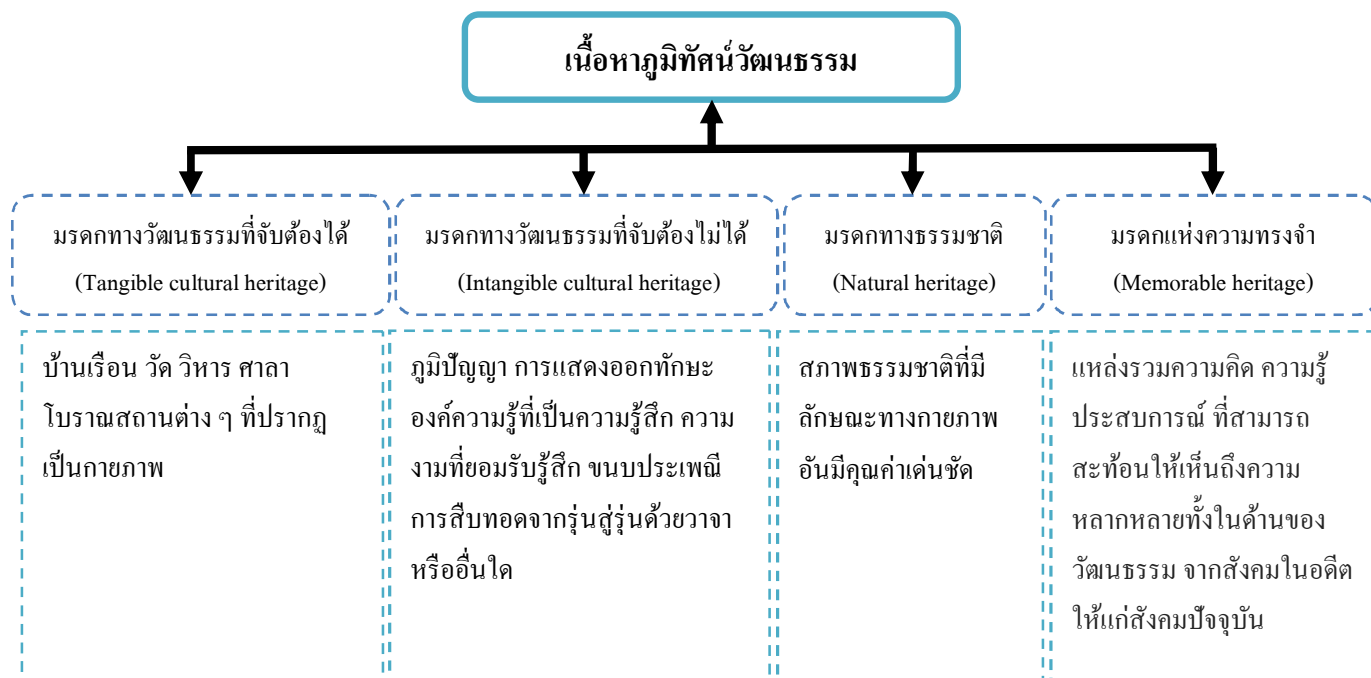
ชัดแจ้งนั้นมาให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร (Explicit knowledge) เรียงลำดับเนื้อหาเรื่องราวตามวัตถุประสงค์ โดยหลักการจัดการความรู้ (Knowledge management) ฉบับปรับปรุง (ประพนธ์ ผาสุขยืด, 2550, หน้า 22-26) ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2-1 หลักการจัดการความรู้

Tacit Knowledge (การสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ติดตัว)	Explicit Knowledge (เรียบเรียงความรู้ชัดแจ้ง)
➤ ภูมิปัญญา เคล็ดวิชา	➤ วิชาการ หลักวิชา
➤ ปฏิบัติ (Practice) ประสบการณ์	➤ ทฤษฎี (Theory) ปรัชญา
➤ มาจากวิจารณ์ญาณ ชาญปฏิภาณ (Intelligence)	➤ มาจากการสังเคราะห์ วิจัย ใช้สมอง (Intellectual)
➤ เป็นเทคนิคเฉพาะตัว เป็นลูกเล่นของแต่ละคน	➤ เป็นกฎเกณฑ์ วิธีการขั้นตอนที่ผ่านการพิสูจน์

จากตารางที่ 2-1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป- ยากอบ (หัวไผ่) ที่เรียบเรียงเรียบร้อยแล้วนำไปพัฒนาและปรับใช้ตามการจัดการความรู้ไม่รู้จัก เพื่อประโยชน์ต่อไปในอนาคต

มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายประเภทมิได้เป็นเพียงส่วนประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่หมายถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ที่สำคัญของโลกซึ่งดำรงคงอยู่จากการสร้างสรรค์ของคนรุ่นก่อน แล้วตกทอดมาสู่รุ่นปัจจุบัน ได้อนุรักษ์สงวนรักษาเพื่อส่งต่อถึงคนรุ่นต่อไป มรดกทางวัฒนธรรมมีสองแบบคือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ บ้านเรือน วัด โบราณสถาน ปรากฏกายภาพ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภูมิปัญญา การแสดงออกทักษะองค์ความรู้ที่เป็นความรู้สึก ความงาม ที่ยอมรับ รู้สึก ขนบประเพณี สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวาจาหรืออื่นใด นอกจากนี้ยังมีมรดกทางธรรมชาติและมรดกแห่งความทรงจำในสังคมอีกด้วย

ภาพที่ 2-2 เนื้อหาภูมิทัศน์วัฒนธรรม

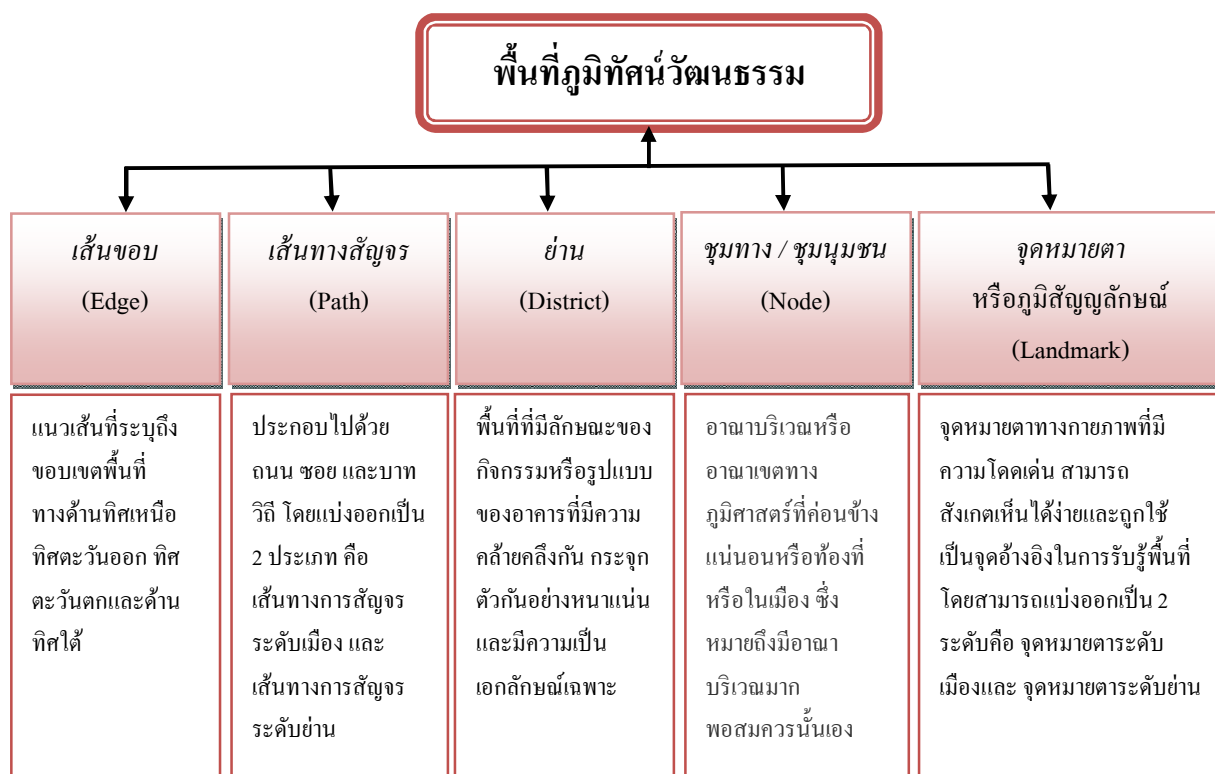
จากภาพที่ 2-2 ผู้วิจัยนำขอบข่ายของการรวบรวมข้อมูลการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ทั้ง 4 ด้าน มาเป็นแนวทางการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดจากการประชุม นานาชาติ เมื่อวันที่ 6-8 สิงหาคม พ.ศ. 2551 (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2551, หน้า 4) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมที่จับต้องได้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้ และที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ อนุสาวรีย์ เครื่องแต่งกาย ภาพจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าในทางวัฒนธรรมและสมควรได้รับการสงวนรักษาและวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เริ่มมีการอภิปรายกันอย่างแพร่หลาย เมื่อองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้จัดทำอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับชุมชนมากกว่าอนุสัญญามรดกโลก โดยความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมตามอนุสัญญาดังกล่าว ได้แก่ แนวทางปฏิบัติ การนำเสนอ การแสดงออก ทักษะ รวมไปถึงเครื่องมือวัตถุ โบราณวัตถุ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ชุมชนหรือกลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคลเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง โดย UNESCO มองว่าวัฒนธรรม

จับต้องไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมและให้ความหมายของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่า หมายถึงความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือแนวปฏิบัติทุกรูปแบบ ทั้งที่เป็นสากลและของท้องถิ่น ซึ่งถูกสร้างขึ้นและถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นไม่ว่าด้วยวาจาหรือวิธีการอื่นใดผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงได้โดยกระบวนการสั่งสมความรู้และประยุกต์ใช้ นอกจากนี้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและถูกสร้างใหม่อยู่เรื่อย ๆ โดยชุมชนเพื่อตอบสนองกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ช่วยให้ชุมชนมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ (กามินี วิเจสุริยา, ม.ป.ป.)

1. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ทางกายภาพ โดยครอบคลุมทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ได้ และที่เป็นวัตถุเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ อนุสาวรีย์ เครื่องแต่งกาย ภาพจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าในทางวัฒนธรรมและสมควรได้รับการสงวนรักษา ซึ่งถูกจัดอยู่ในประเภทของมรดกโลกตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ (Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage : the World Heritage Convention) อนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 และประเทศไทยเข้าเป็นภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2530 โดยอาจกำหนดความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้สองความหมาย ได้แก่ความหมายที่หนึ่ง มรดกทางวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่ซึ่งเป็นโบราณสถานไม่ว่าจะเป็นงานด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดีทางธรรมชาติ เช่น ถ้ำ หรือกลุ่มสถานที่ก่อสร้างยกหรือเชื่อมต่อกันอันมีความเป็นเอกลักษณ์ หรือแหล่งสถานที่สำคัญอันอาจเป็นผลงานฝีมือมนุษย์หรือเป็นผลงานร่วมกัน ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งสถานที่เหล่านี้มีคุณค่าความล้ำเลิศทางประวัติศาสตร์ศิลปะ มานุษยวิทยา หรือวิทยาศาสตร์

2. มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ องค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้อธิบายความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ว่า หมายถึง การปฏิบัติ การสื่อสาร การแสดงออก ความรู้ ทักษะ รวมทั้งเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งชุมชน กลุ่มบุคคล หรือปัจเจกชนยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม โดยได้มีการสืบทอดกันมาหลายรุ่น โดยชุมชนหรือกลุ่มบุคคลได้มีการสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอในลักษณะที่เป็นปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อม การมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและประวัติศาสตร์ มีการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์มีความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้มีการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ของมนุษย์ นอกจากนี้ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ยังมีการกำหนด

คุ้มครองสิ่งซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น มุขปาฐะ การแสดงออก ภาษา ศิลปะการแสดงแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล ความรู้และการปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล ฝีมือช่าง แนวประเพณี มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ยังเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นและถูกสร้างใหม่อยู่เรื่อย ๆ โดยชุมชนเพื่อตอบสนองกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ช่วยให้ชุมชนมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง โดยความต่อเนื่องถือเป็นลักษณะสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มีตัวอย่างดังนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของกรรมวิธีสำหรับการรักษาโรคบางอย่างหรือส่วนผสมของยารักษาโรคที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ในชุมชนความรู้ด้านการนวดแผนไทยและการแพทย์แผนไทยความรู้เชิงอุดมคติที่นำมาสู่การสร้างสรรคงานด้านสถาปัตยกรรมเช่น การสร้างเจดีย์ที่ต้องสร้างให้มีฐานโค้งครึ่งวงกลมขนาดใหญ่ เนื่องมาจากความรู้เชิงอุดมคติที่ว่า เป็นการแสดงถึงการลดความยึดมั่นในตัวตน ช่วยให้เห็นธรรมชาติที่แท้จริงของสรรพสิ่งและแสดงถึงอำนาจทางการเมืองและสภาพสังคมของช่วงเวลา ที่สร้างเจดีย์ และที่สำคัญเป็นการสะท้อนอุดมคติของศาสนาที่อยู่เบื้องหลังการสร้างเจดีย์นั้นด้วย ประเพณีท้องถิ่นความเชื่อ เช่น พิธีบวชต้นไม้ พิธีแห่นางแมว พื้นที่ดังกล่าวข้างต้นนี้ ประกอบให้เป็นพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ดังนี้

ภาพที่ 2-3 พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (มนัส แก้วบุชา, 2548)

ภาพที่ 2-4 แผนที่ทางอากาศ (Google Map)

สำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้น มักจะเกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ เนื่องจากเมืองหรือชุมชนเป็นลมหายใจ มีความต้องการใช้สอย เพราะฉะนั้นการจัดการที่เกี่ยวข้องที่ต้องใช้ประกอบการพิจารณาที่หลากหลาย สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การวิเคราะห์ขนาดของแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่ามีขนาดของพื้นที่และความซับซ้อนว่ามีมากน้อยเพียงไร โดยอาจจะจำแนกตามขนาดจากเล็กไปใหญ่ได้ดังต่อไปนี้ คืออาคาร บริเวณ ย่านชุมชนเมืองกล่าวคืออาคารหลายหลังอยู่รวมกันกลายเป็นบริเวณ บริเวณหลายบริเวณรวมกันจะกลายเป็นชุมชนหรือย่านชุมชนหลายชุมชนรวมกันเป็นเมือง ก็ยังมีความสัมพันธ์กันหรือความเชื่อมโยงกันกับเมืองที่อยู่ข้างเคียงด้วย โดยแต่ละชุมชนเองจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนที่แตกต่างกันออกไป ยิ่งหากว่าเอกลักษณ์เฉพาะตนนั้นมีความโดดเด่นมากก็จะกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ใคร ๆ ต้องจดจำและกล่าวถึงพื้นที่นั้น ๆ สำหรับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง แม่น้ำลำคลอง เส้นขอบ (Edge) คือขอบของเมือง เช่น แม่น้ำเจ้าพระยาชุมทาง/ ชุมชุมชน (Node) เป็นจุดที่มี

การชุมนุมของผู้คนและกิจกรรมที่หลากหลาย เนื่องมาจากเป็นจุดบรรจบของการคมนาคมหลายเส้นทางย่าน (District) คือบริเวณชุมชนที่มีลักษณะเด่นของกลุ่มชนหรืออาชีพจุดหมายตา หรือ ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark) มักจะเป็นสิ่งที่เห็นอย่างเด่นชัดได้จากระยะไกลภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่กล่าวมาข้างต้น ต่างสะท้อนเอกลักษณ์และจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันไป ทุก ๆ แห่งจึงสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจ “ตนเอง” ของคนภายในชุมชน เพราะเมื่อทุกคนในท้องถิ่นรู้จักทั้งอดีต รู้จักปัจจุบัน จะมองเห็นและพยากรณ์สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นมาในอนาคตได้นั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549, หน้า 35)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการ กิจกรรม ต่าง ๆ และรายละเอียดการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับการวิจัยวิเคราะห์และตอบปัญหา ของการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้โดยมีระเบียบวิธีการดำเนินงานวิจัย ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พื้นที่งานวิจัยและแหล่งข้อมูล
2. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เตรียมแบบสอบถาม สำหรับประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือผู้นำชุมชนคาทอลิกกลุ่มผู้นำ ชุมชนใกล้เคียง และสมาชิกชุมชนคาทอลิก
4. ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล โดยใช้การบันทึก สัมภาษณ์ พุดคุย และสังเกตแบบ มีส่วนร่วม ซึ่งบุคคลข้อมูลด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการก่อสร้างอาคารสถานที่ ด้านอภิบาล ด้านสังคม และการประกอบอาชีพ
5. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย
7. การรวบรวมข้อมูล
8. การเรียบเรียงข้อมูล
9. การตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การลงภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการบันทึกรายละเอียดต่าง ๆ มาเรียบเรียง จัดระเบียบ และหมวดหมู่ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำก่อนนำไปทำการวิเคราะห์
10. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลต่าง ๆ มาวิเคราะห์ โดยเป็นไปตามกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย
11. สรุปผลงานการวิจัย
12. นำเสนอผลงานวิจัย ในรูปแบบการเขียนรายงานการวิจัยแบบสมบูรณ์
13. เผยแพร่งานวิจัยสู่สาธารณะ เพื่อเป็นประโยชน์และแนวทางแก่หน่วยงาน ผู้เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจ ได้นำไปใช้ต่อไป

ตารางที่ 3-1 แผนงานแสดงขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์

ลำดับขั้นตอน (Step)	แผนการดำเนินงาน (Planning)	ช่วงระยะเวลา (Tentative)
1	วางแผนการวิจัย ศึกษาและรวบรวมเอกสารประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) และหาข้อมูล ทบทวนวรรณกรรม และออกแบบกรอบแนวคิด ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย	มิถุนายน พ.ศ. 2558
2	กำหนดพื้นที่ชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อ. พานทอง จ. ชลบุรี	มิถุนายน พ.ศ. 2558
3	กำหนดจริยธรรม จรรยาบรรณ เตรียมแบบสอบถามการสังเกตแบบมี ส่วนร่วม สำหรับประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ บาทหลวงบาทหลวง ที่เคยทำงานในชุมชนคาทอลิก (หัวไผ่) กลุ่มผู้นำชุมชนคาทอลิก กลุ่มผู้นำชุมชนใกล้เคียง	พฤศจิกายน พ.ศ. 2558
4	ตรวจสอบและคัดกรองแบบสอบถามจำแนกข้อสงสัย ตั้งประเด็น คำถามการวิจัย	ธันวาคม พ.ศ. 2558
5	ผู้สัมภาษณ์นางสาวอุษา จันทร์ ผู้ถูกสัมภาษณ์ดังนี้ 1. กลุ่มนักบวช ไก่แก้ว 1.1 พระสังฆราชลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต 1.2 คุณพ่อแสวง สามีภักดิ์ อดีตเจ้าอาวาส 1.3 คุณพ่อสมัคร เจ็งสืบสันต์ อดีตเจ้าอาวาส 1.4 คุณพ่อปรีชา สกุลอ่อนอดีตเจ้าอาวาส 1.5 คุณพ่อเมธี วรรณชัยวงศ์ สร้างหระฆังบัง 2. ผู้อาวุโสในชุมชน อายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ไก่แก้ว 2.1 นายสุวรรณจันทร์ 2.2 นายโสภา วงษ์แก้ว 2.3 ครูประเชิญ หน้าคร 2.4 นายเอียงพงษ์ศิริพัฒน์ 2.5 ครูวิเชียร ขมเล็ก 2.6 นางสาวนิรา กู้ชาติ 2.7 ครูวัลลภ วงษ์แก้ว 3. กลุ่มผู้นำชุมชนคาทอลิก ไก่แก้ว 3.1 คณะกรรมการสภาอภิบาล	กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559

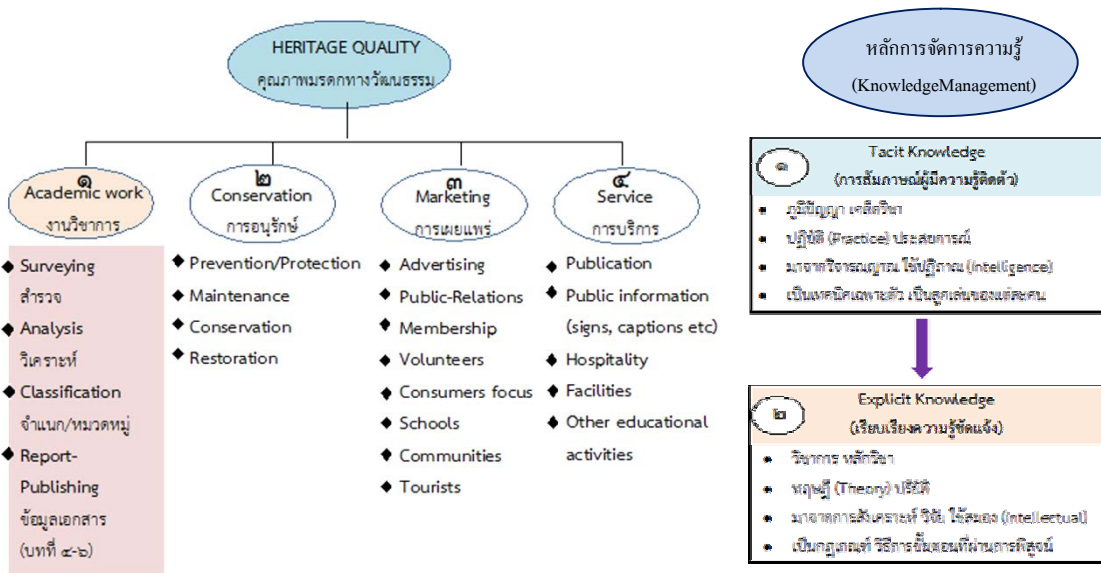
ตารางที่ 3-1 แผนงานแสดงขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ (ต่อ)

ลำดับขั้นตอน (Step)	แผนการดำเนินงาน (Planning)	ช่วงระยะเวลา (Tentative)
	3.2 คณะครูศิลาโลแห่งพระคริสตศาสนา	
	3.3 คณะวินเซนต์เดอโพล	
	3.4 คณะพลมารี	
	3.5 กลุ่มเกษตรกร	
	4. กลุ่มผู้นำชุมชนใกล้เคียง	
	4.1 ผู้ใหญ่บ้านในเขตชุมชนใกล้เคียง	
6	รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร วรรณกรรม	มีนาคม พ.ศ. 2559
7	ถอดข้อมูลเรียบเรียงสอบถาม สัมภาษณ์ และบันทึกเสียง กลุ่มเป้าหมาย	มีนาคม พ.ศ. 2559
8	ศึกษาพื้นที่ชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี	พฤษภาคม พ.ศ. 2559
9	วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบ สัมภาษณ์	มิถุนายน พ.ศ. 2559
10	ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาคสนาม	กรกฎาคม พ.ศ. 2559
11	ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาคสนามและเปรียบเทียบกับ พื้นที่อื่น	สิงหาคม พ.ศ. 2559
12	จัดทำสำรวจจริงวัดแบบแปลนของโบสถ์ พร้อมจัดทำสื่อเทคโนโลยี ทีมงานสถาปนิกสำรวจเขียนแบบแปลนทางศิลปะสถาปัตยกรรมลง ข้อมูลในสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและนำข้อมูลไปเสนอสมาคม สถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อไป	ตุลาคม พ.ศ. 2559
13	จัดทำเล่มวิทยานิพนธ์ ส่งบทความเพื่อถักรองข้อมูลและ สอบวิทยานิพนธ์พร้อมทั้งเผยแพร่ทางข้อมูลดังต่อไปนี้ - เลียงตามสายของชุมชน / วิทยุท้องถิ่น - จัดทำหนังสือประวัติชุมชน - เผยแพร่ทางเว็บไซต์(Website)	ธันวาคม พ.ศ. 2559
14	นำเสนอข้อมูลการวิจัย	มกราคม พ.ศ. 2560

บทที่ 4

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกและพัฒนาการ

การศึกษา สํารวจ วิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นผู้วิจัยได้สํารวจ รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักเกณฑ์เรื่อง การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพของกรมศิลปากรและหลักเกณฑ์ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการและกึ่งราชการสำคัญที่มีข้อบ่งชี้ หลักเกณฑ์ ตลอดจนกฎหมายรองรับ มีบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาส่งเสริมและปฏิบัติการ โดยเฉพาะงานวิชาการที่นำมาใช้ในการสํารวจ เอกสารและงานภาคสนาม ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งผสมผสานกับข้อมูลจากกลุ่มนักบวชที่เคยทำงานในชุมชนคาทอลิก หัวไผ่ผู้อาวุโสในชุมชนกลุ่มผู้นำชุมชนคาทอลิกและชุมชนใกล้เคียงซึ่งบุคคลเหล่านั้นอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เพราะท่านมีข้อมูลความรู้และความทรงจำอยู่ติดตัว แล้วยนำมาเรียบเรียงความรู้ที่ชัดเจนให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร โดยออกแบบปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกอันเป็นหลักการจัดการความรู้ ฉบับขับเคลื่อน (ประพนธ์ ฝาสุขยัต, 2550) มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยตามคุณลักษณะทางวัฒนธรรม 5 ประการ (ICOMOS Cultural Significances) ดังนี้

ภาพที่ 4-1 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ (ฉวีวรรณ สายเชื้อ, 2543, หน้า 37) (ซ้าย) และการจัดการความรู้ (ประพนธ์ ฝาสุขยัต, 2550, หน้า 22-26) (ขวา)

ตารางที่ 4-1 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพและการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้
ในการสำรวจภาคสนาม

1. งานวิชาการ (Academic work)	ดำเนินการสำรวจการจัดการความรู้ภาคสนามไปยังผู้รู้ ผู้อาวุโสด้วย การสัมภาษณ์ ผ่านการเล่า อธิบาย ความรู้ภูมิปัญญาติดตัวด้านต่าง ๆ นำมาเรียงร้อยให้เป็นความรู้ที่ชัดเจน แล้วนำมาวิเคราะห์ นำมาจัด เรียงลำดับ เรื่อง จำแนกหมวดหมู่ เพื่อเรียบเรียงข้อมูลเนื้อหา นำไปใช้ กับประวัติศาสตร์พัฒนาการ คุณค่าและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของ ชุมชนคาทอลิกขึ้นเป็นเอกสารประจำชุมชนคาทอลิก
2. การอนุรักษ์ (Conservation)	โดยสงวนรักษาวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อปกป้อง ป้องกัน ทำให้มั่นคง ยั่งยืน อนุรักษ์ บูรณะไว้และดูแลอย่างดีนำไปจัดทำ แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก แนวทาง การอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์ เพื่อนำข้อมูลสถาปัตยกรรม ของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์ วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก (หัวไผ่) ผู้วิจัยนำหลักการนี้มาจัดการ ข้อมูล/โบสถ์
3. การเผยแพร่ (Marketing)	โดยเสียงตามสายของชุมชน/ วิทยุท้องถิ่นจัดทำหนังสือประวัติชุมชน คาทอลิก เผยแพร่ทางเว็บไซต์ ทำให้การพัฒนาชุมชนคาทอลิก ส่งผลให้ เยาวชนรุ่นหลังในชุมชนคาทอลิกมีความสัมพันธ์ระหว่างบาทหลวงกับ ชาวชุมชนคาทอลิกที่มีการเอื้อเพื่อทำให้มีความสัมพันธ์กับชุมชน ใกล้เคียงให้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมา พิธีกรรมทางศาสนาและประเพณี ต่าง ๆ ของชุมชนคาทอลิก
4. การบริการ (Service)	ชุมชนคาทอลิกควรมีประวัติความเป็นมาประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ กลุ่มชุมชนใกล้เคียงมาเยี่ยมชมนความงามของ โบสถ์ ร่วมในประเพณี ต่าง ๆ ของชุมชนคาทอลิกและจัดทำเอกสาร แผ่นพับ ให้กับผู้สนใจ

ทั้งนี้การศึกษารวบรวมคุณค่าความสำคัญที่ประกอบด้วย คุณค่าด้านประวัติศาสตร์
คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านวิชาการ ที่มีคุณลักษณะการถ่ายทอดซึ่งกันและกัน โดยยึดหลัก
สมาคมสถาปนิกสยามและแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-
ยากอบ (หัวไผ่) โดยมีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

ภูมิศาสตร์ของจังหวัดชลบุรีและชุมชนคาทอลิก

ชลบุรีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่เป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง คือ ด้านบนกว้าง ขึ้นไปทางตะวันออกเขตอำเภอบ่อทอง ส่วนทางด้านล่างยาวแคบขนานไปกับชายฝั่งตั้งแต่อำเภอเมือง อำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบซึ่งมีความยาวประมาณ 156 กิโลเมตร ลักษณะชายฝั่งมีรูปร่างเป็นอ่าวโค้งคล้ายครึ่งวงกลมจำนวน 4 อ่าว ชลบุรีมีพื้นที่ทั้งจังหวัด 2,726,875 ไร่ หรือเท่ากับ 4,363 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 5 ของภาคตะวันออก ชลบุรีมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอบางพระกง อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอบ้านฉาง อำเภอเมืองระยอง อำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี และอำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับชายฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย

ภาพที่ 4-2 แผนที่จังหวัดชลบุรี (<http://www.oceansmile.com>)

ถิ่นฐานและความหลากหลายทางชาติพันธุ์

ชลบุรีเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล จากหลักฐานพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มีการเล่าขานกันมาเป็นเวลายาวนานจากกลุ่มคนที่มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรที่อยู่ในดินแดนแห่งนี้ แต่เดิมมีหลากหลายเชื้อชาติ ได้แก่ ชาวกะชอง ซึ่งเป็นชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมร ชาวเวียดนามหรือชาวญวนที่มีอพยพเข้ามาในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) ชาวลาวเวียง ซึ่งอพยพมาจากเวียงจันทน์ ตั้งแต่ก่อตั้งเมืองพนัสนิคม ชาวมอญบ้านเก่า มีการอพยพมาจากอยุธยาอยู่ในเขตอำเภอพานทอง ได้สร้างวัดขึ้นซึ่งวัดเดิมนั้นห่างจากที่ตั้งของวัดปัจจุบัน ประมาณ 500 เมตร และคนทั่วไปเรียกวัดนี้ว่า วัดบ้านมอญ และตำบลก็เรียกตามผู้ที่อยู่อาศัย คือ ตำบลบ้านมอญ ต่อมาสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ราวปี พ.ศ. 2484 ได้เปลี่ยนชื่อให้ใหม่เป็น ตำบลบ้านเก่าและเปลี่ยนชื่อวัดเป็นวัดบ้านเก่าตามชื่อของตำบลชาวจีน ที่เดินทางมาไทย เป็นส่วนใหญ่ชาวจีนแต่จิวอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากได้รับสิทธิพิเศษบางประการเพราะพระเจ้าตากสินทรงมีพระบิดาเป็นชาวแต่จิว ชาวแต่จิวได้มีบทบาทในการสู้รบเพื่อกอบกู้เอกราช มีตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ได้แก่เมืองต่าง ๆ ในอ่าวไทยฝั่งตะวันออก ได้แก่ ตราด จันทบุรี และบางปลาสร้อย

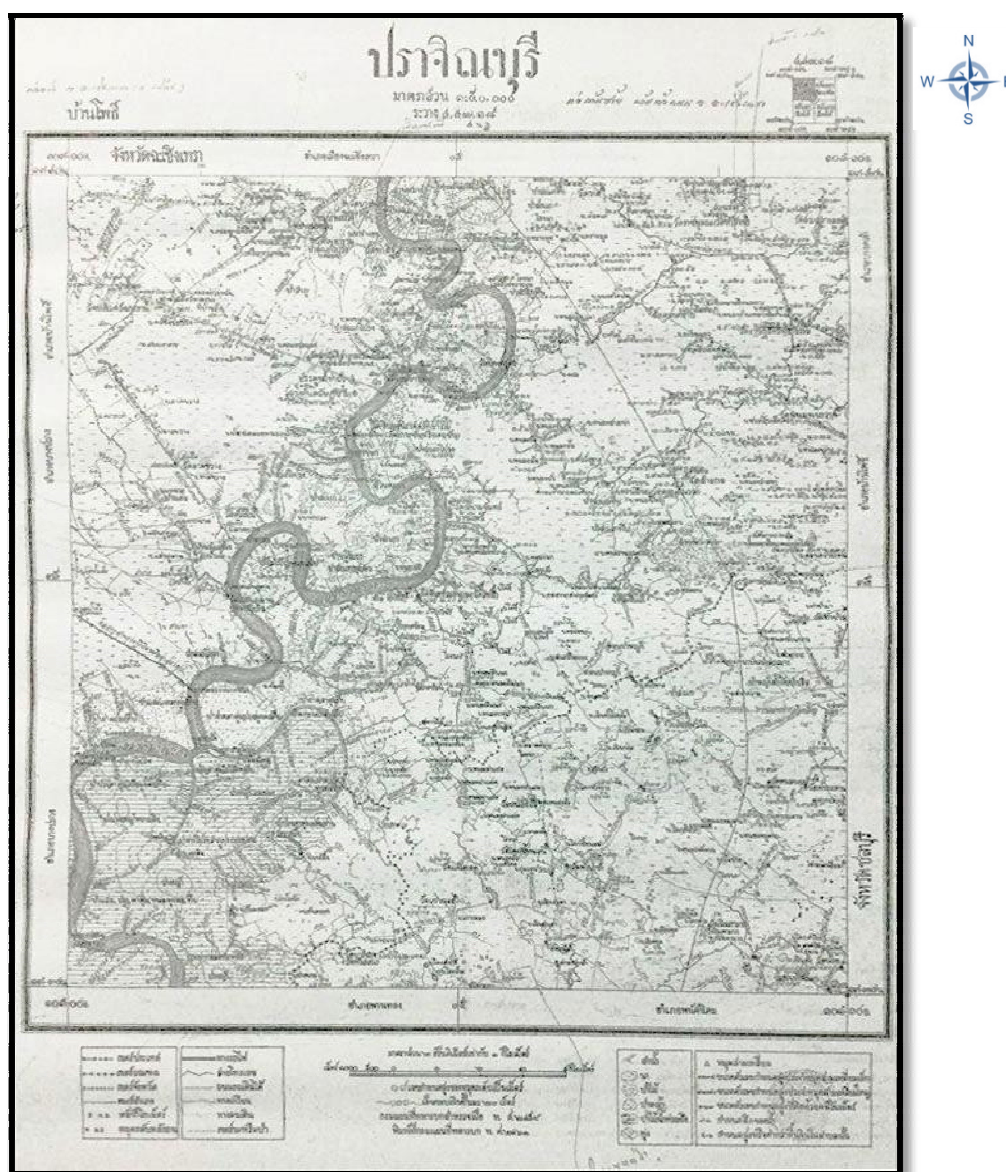
นอกจากนี้ชาวจีน ชาวอินเดีย ซึ่งมีความชำนาญในการเดินเรือมาแต่โบราณ ชน 2 กลุ่มนี้อาศัยอยู่ปะปนกับชนพื้นเมืองมานานนับศตวรรษจนผสมกลมกลืนเป็นชนกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีประเพณีและแนวทางดำเนินชีวิตในทางพุทธศาสนา และประเพณีจีน มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เห็นชัดเจนเกี่ยวกับประเพณีความเชื่อต่าง ๆ

ส่วนในอำเภอพานทองมีการตั้งถิ่นฐานจากอดีตจนถึงปัจจุบันตามที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บอกเล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จึงมีการตั้งภูมิลำเนาเริ่มคล่อง ซึ่งแยกจากแม่น้ำบางปะกงเป็นคลองเล็ก ๆ ปัจจุบันเรียกคลองพานทอง เพื่อใช้ในการเดินทางและค้าขายจนถึงในปัจจุบัน

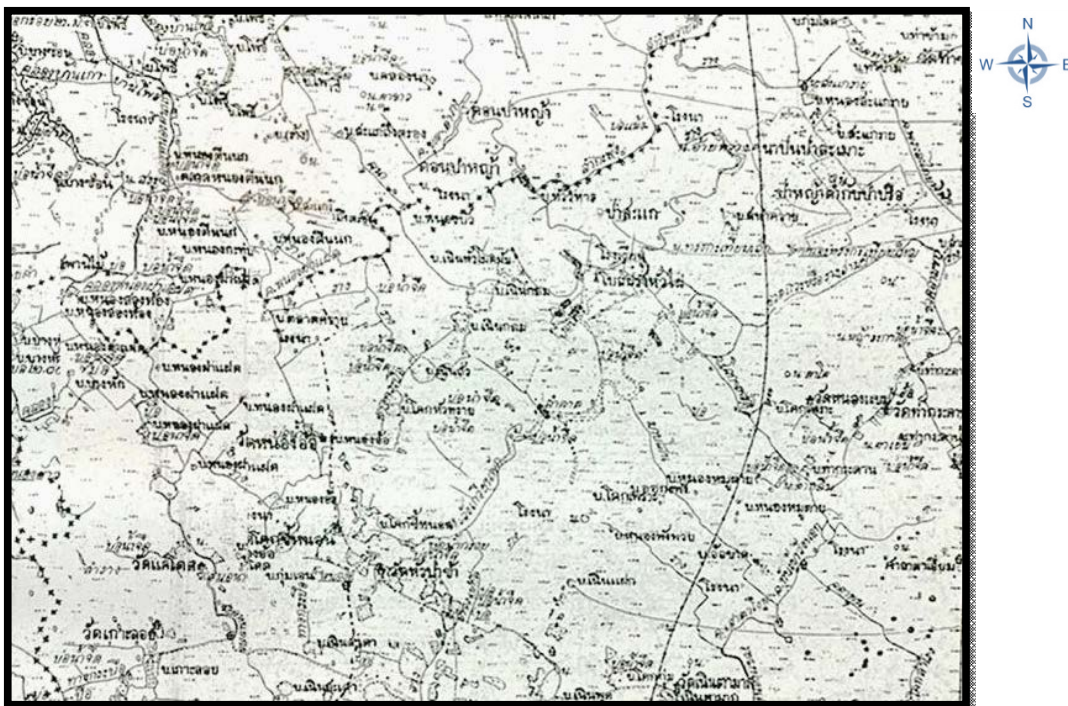
ประวัติและการพัฒนาชุมชนคาทอลิก

ชุมชนคาทอลิกเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีคุณค่าความสำคัญทำให้เกิดเป็นชุมชนใหญ่ มีเอกลักษณ์ที่ถ่ายทอดกันมาด้วยความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน โดยได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาประเทศในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโดยแบ่งการปกครองเป็น 2 ประเภท การปกครองในราชธานี และการปกครองหัวเมือง ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ก้าวสู่การเปลี่ยนแปลงอันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศมากขึ้น จากที่สยามได้ทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษในปี พ.ศ. 2398 ทำให้สังคมไทยมีจุดกำเนิดจากการเผยแพร่ศาสนาของบาทหลวง

มิชชันนารี ด้วยการไถ่ทาสจนกลายเป็นกลุ่มคริสตชนและได้มีการพัฒนามาเป็นชุมชนคาทอลิกขนาดใหญ่อีกชุมชนหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เริ่มการตั้งถิ่นฐานของชุมชนคาทอลิกตั้งแต่การเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในสังคมสังคมไทยซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีการแบ่งมณฑลที่ปรากฏอยู่ในหลักฐาน 2 มณฑล คือมณฑลปราจีนบุรี และมณฑลจันทบุรี และแผนที่มณฑลปราจีนบุรี การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรานี้เองแสดงให้เห็นที่ตั้งของชุมชนโดยในสมัยก่อนจะเรียกกันว่า โรงเรียน โบสถ์ฝรั่งหัวไผ่

ภาพที่ 4-3 แผนที่มณฑลปราจีนบุรี การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
(กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2458)

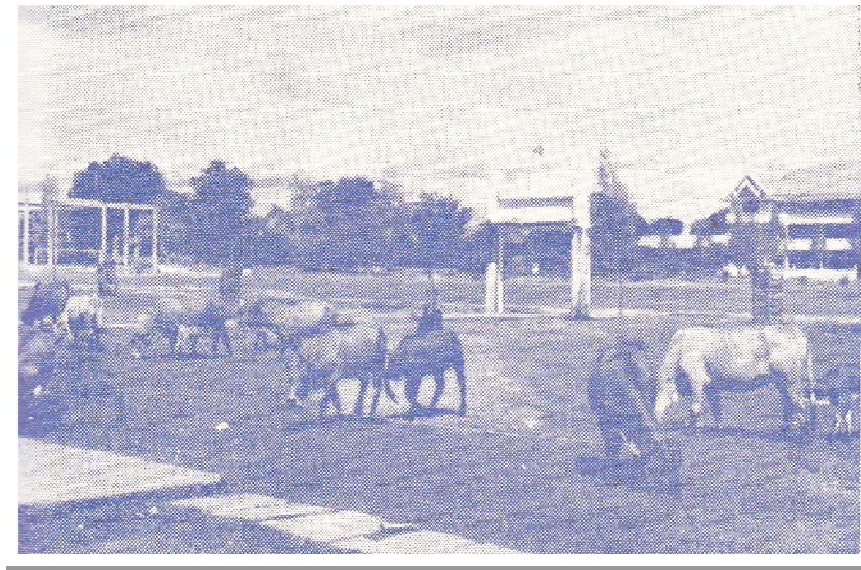
ภาพที่ 4-4 แผนที่โรงเรียนโบสถ์ฝรั่งหัวไผ่ การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
(กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2458)

ผู้วิจัยขยายภาพเฉพาะส่วน เพื่อให้เห็นถึงการปรากฏที่ตั้งของโรงเรียนโบสถ์ฝรั่งหัวไผ่ อยู่ในแผนที่ตั้งแต่อดีตซึ่งในขณะนั้นพื้นที่โดยรอบยังพบว่ามีโรงนา หุ่น ป่าสะแก ป่าหญ้า ป่าไม้ ถ้ำคลอง และเส้นทางเกวียน ทางเดินเท้า ที่ใช้ในการเดินทางไปไปยังสถานที่ต่าง ๆ

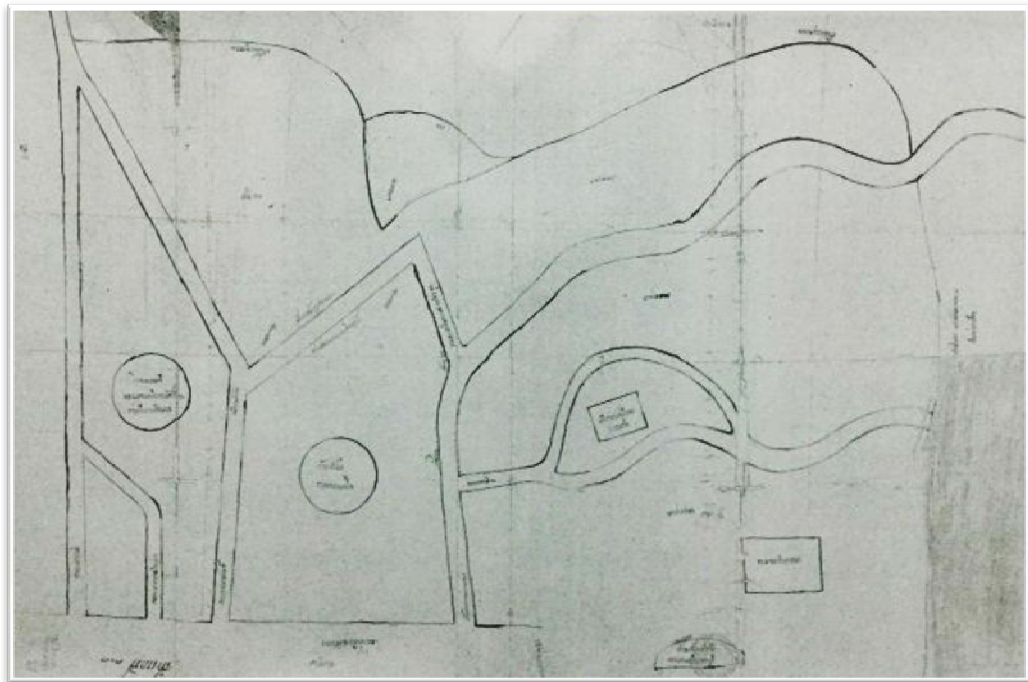
บาทหลวงกับการตั้งชุมชนคาทอลิก

จากการตั้งถิ่นฐานทางวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนคาทอลิก ที่มีความเป็นอยู่แบบชนบท มีจุดเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2415 โดยบาทหลวงมาชื่อ เรง เกโก (Mathurin Guego) หรือที่ชาวบ้านและชาวชุมชนใกล้เคียงเรียกว่า บาทหลวงเค โคท่านผู้นี้ได้เป็นผู้ดูแลกลุ่มคริสต์ชนที่บางปลาสร้อย โดยเริ่มทำการไถ่ทาสที่เรียกกันว่า “ทาสน้ำเงิน” และมีผู้ติดตามท่านได้ทำการสำรวจพื้นที่ซึ่งเป็นที่ป่ากร้างว่างเปล่า ไม่มีคนอาศัยอยู่บริเวณเชื่อมต่อระหว่างเมืองพนัสนิคมกับเมืองแปดริ้วหรือฉะเชิงเทรา “มีอาณาเขตนาก” พื้นที่นี้ท่านมักจะผ่านในการเดินทางไปยังเมืองแปดริ้ว โครกกระเหรียง และเมืองบางปลาสร้อยหรือชลบุรีซึ่งเป็นที่ราบกว้างใหญ่ ท่านเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้เหมาะแก่การทำนาปลูกข้าว และมีป่าไผ่อยู่บริเวณตรงกลางพื้นที่ ไม่มีคนอาศัยอยู่เป็นที่ของพวกเขาสัตว์รายนานาชนิด เช่น เสือ ช้าง กวาง เก้ง จระเข้ และงูร้ายต่าง ๆ

บาทหลวงมาชื่อแรง เกโก จึงซื้อปิ่นแก้ว ปิ่นคาบหิน มากกว่า 30 กระบอก และปิ่นตั้งอีก 3 กระบอก สำหรับไล่ช้าง ท่านปลูกบ้านพักหลายหลัง และวัดชั่วคราวหนึ่งหลังตรงใจกลางของพื้นที่ยังมีลักษณะเป็นเนินและมีต้นไม้ขึ้นมากดังนั้นจึงได้เลือกเนินที่มีต้นไม้แห่งนี้เป็นที่ตั้งของหอสังเกตการณ์ ซึ่งเป็นเนินกว้างใหญ่กว่าที่อื่นเลยเรียกว่าบ้านหัวไร่จนทุกวันนี้ และทุก ๆ เช้าหลังจากเสร็จสิ้นพิธี “มิสซาบูชาขอบพระคุณ” หรือพิธีทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกแล้วผู้ติดตามของบาทหลวงมาชื่อแรง เกโก จะต้องปีนขึ้นไปบนต้นไม้สูงเพื่อสังเกตดูว่าโขลงช้างนั้นอยู่ในทิศทางใด ท่านและผู้ติดตามสำรวจจะมุ่งไปยังทิศตรงกันข้ามกับช้าง เมื่อสำรวจพื้นที่จนเห็นว่าเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานรวมถึงสามารถทำน้ำได้ จึงได้ทำการวางแนวเขตที่ดินไว้ ทั้งนี้ที่ดินที่บาทหลวงมาชื่อแรง เกโก ได้สำรวจและจับจองไว้จนมาเป็นชุมชนคาทอลิกหัวไร่ นั้น มีพื้นที่จำนวนประมาณ 15,000 ไร่ โดยเป็นที่ดินทางทำไฟไหม้ในเขตฝั่งจังหวัดฉะเชิงเทราประมาณ 4,000 ไร่ และมีครอบครัวที่ติดตามมากับบาทหลวงมาชื่อแรง เกโก ชื่อหมอมาก (หมอมาก คือ ทาสที่บาทหลวงมาชื่อแรง เกโก ไล่มาในสมัยแรก ซึ่งได้รับการอบรมจนกระทั่งกลับใจอยู่กับคุณพ่อ) หมอมากผู้นี้เป็นช่างมีฝีมือ ทางช่างไม้ ช่างปูน และแกะสลัก ต่อมาท่านก็สร้างวัดใหม่ขึ้นหลังใหญ่กว่าเดิมยกพื้นสูง ชั้นล่างเป็นที่เก็บข้าว ฝาใช้ไม้ไผ่ในป่าซัดตะฉาบปูน ทั้งข้างในและข้างนอก หน้าต่างทำเป็นเกล็ด ๆ ซักขึ้นซักลงได้เห็นหน้าต่างติดกระจก 3 สี มีบันไดขึ้นลง 2 ข้าง อีกข้างหนึ่งใช้หัวโคกแทนบันได เรียกว่า “บันไดดิน” หลังคามุงกระเบื้องดินเผา มีดอกบัวบนหลังคา 6 ดอก ส่วนบ้านคุณพ่ออยู่ติดวัดด้านตะวันออกมองดูสวยงาม นอกจากนั้นมีควายฝูงใหญ่ 100 กว่าตัว วัว 60-70 ตัว ม้า 5-6 ตัว

ภาพที่ 4-5 สัตว์เลี้ยงในสมัยก่อน (นิคม โยธารักษ์, 2533)

ภาพที่ 4-6 พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ในแผนที่เมืองพนัสนิคมสมัยราชการที่ 5 (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2448)

ภาพที่ 4-7 พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกหัวไม้ในแผนที่เมืองพนัสนิคมสมัยรัชการที่ 5 (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2448 ผู้วิจัยนำมาปรับเพื่อให้เข้าใจและเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น)

จากแผนที่แสดงพื้นที่ชุมชนคาทอลิกหัวไม้ในแผนที่เมืองพนัสนิคมสมัยรัชการที่ 5 และแผนที่การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงชราจะเห็นได้ว่าชื่อในการเรียกชุมชนคาทอลิกเดิมจากแผนที่ คือ บ้านหัวไม้บาทหลวงเคโคและโบสถ์ฝรั่งหัวไม้ ซึ่งเป็นชื่อที่ชาวบ้านและผู้คนในสมัยก่อนเรียก เนื่องจากชุมชนคาทอลิกได้เกิดขึ้นจากบาทหลวงชาวฝรั่ง ต่อมาชุมชนได้มีการพัฒนาและขยายชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนใหญ่ซึ่งในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีชื่อชุมชนอย่างเป็นทางการในทางศาสนาว่า “ชุมชน โบสถ์นักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไม้” การที่ชุมชนคาทอลิกหัวไม้เอานามฟิลิปและยากอบมาเป็นองค์อุปถัมภ์โบสถ์และชุมชน เพราะคริสตชนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกต่างนับถือว่าท่านทั้งสองเป็นเซนต์หรือนักบุญ โดยทั้งฟิลิปและยากอบนั้นเป็นอัครสาวกทั้ง 12 ของพระเยซูตามประวัติที่มีบันทึกไว้ในพระคัมภีร์ไบเบิล

การใช้ชื่อโบสถ์และชื่อชุมชนคาทอลิกหัวไม้ว่า “ชุมชนโบสถ์นักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไม้” มีความเป็นมาคือ ในปี พ.ศ. 2415 เมื่อบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ซึ่งบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ได้สร้างโบสถ์น้อย (Chapel) ชั่วคราวและบ้านพักง่าย ๆ ไว้ยังที่เนินไม้แห่งนี้ด้วย ทำให้ในระยะเริ่มแรกของชุมชนพื้นที่ราบกว้างใหญ่ที่บาทหลวงมาธิโอแรง เกโกได้จับจองไว้แห่งนี้ จึงมีการเรียกชื่อชุมชนว่า “หัวไม้” รวมถึงยังมีระบุชื่อชุมชนในเอกสารราชการว่า “บ้านหัวไม้” บ้าง

“บ้านบางไผ่” บ้างหรือแม้กระทั่งยังปรากฏในแผนที่ของทางราชการว่า “บ้านหัวไผ่ (บาทหลวง
 เกลโค)” เป็นต้น ซึ่งการเรียกชื่อชุมชนหัวไผ่นี้ เป็นการเรียกชื่อชุมชนตามลักษณะของเนินไผ่ที่ตั้ง
 โบสถ์ ดังข้อความจากหนังสือราชการ ที่มีถึงหลวงสรจกรานุกิจให้สำรวจเก็บเงินค่านาในเขตเมือง
 จะเช็งเทรว่า “ที่นาตำบลบางไผ่แขวงเมืองจะเช็งเทรฯ พรมแดนเมืองพนัสนิคมนั้น บาทหลวง
 มาธิโอแรง เกโก กับพวกศิษย์บาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ปกคลุมเอาที่นาไว้ประมาณ 4,000 ไร่”

ภาพที่ 4-8 นักบุญฟิลิปและยากอบ (ภาพเก่า) (นิคม โยธารักษ์, 2533)

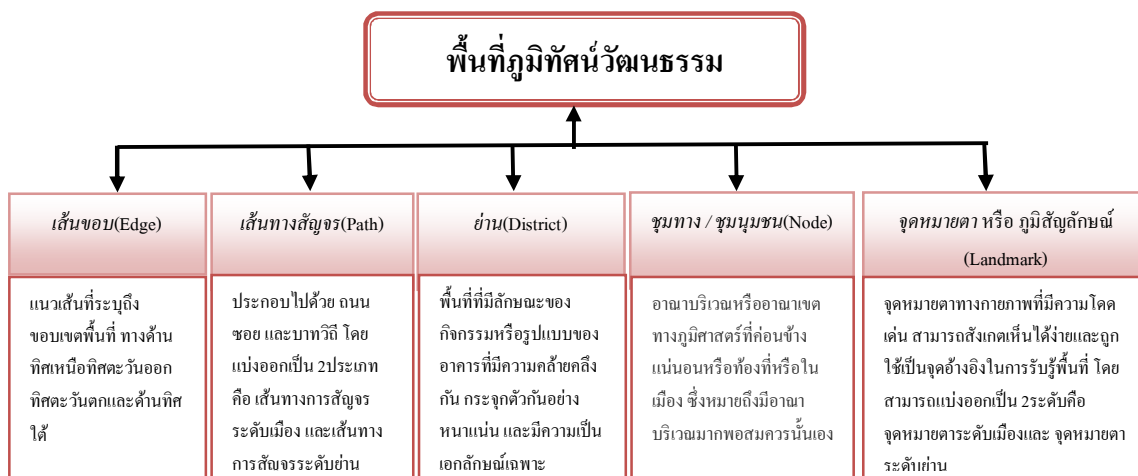
ภาพที่ 4-9 อัครสาวกฟิลิป (ซ้าย) และอัครสาวกยากอบ (ขวา)

นักบุญฟิลิปตามที่พระคัมภีร์ไบเบิลได้กล่าวว่ามีถิ่นกำเนิดมาจากเมืองเบธไซดา ทั้งนี้ จากข้อสันนิษฐานว่า ชื่อ “ฟิลิป” นั้นเป็นชื่อภาษากรีก ซึ่งเป็นศาสนาของชาวยิวและในกิตติคุณของ พระเยซูคริสต์เรียบเรียงโดยยอห์นนั้น ได้กล่าวถึงฟิลิป 3 ครั้ง คือ ตอนที่ท่านต้องการเห็นคำทำนาย ต่าง ๆ ในคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมได้สำเร็จในองค์พระเยซู ตอนพระเยซูทิวินนมปัง (พระเยซูทรงแบ่งขนมปังเพื่อเลี้ยงประชาชนที่มาฟังพระองค์ปราศรัย และได้เกิดอัศจรรย์โดย ขนมปังได้เพิ่มจำนวนขึ้นจนพอเพียงต่อการเลี้ยงประชาชนจำนวนมาก) ฟิลิปได้ทำงานเผยแผ่ เรื่องราวพระเยซูและได้เสียชีวิตเป็นมรณะสักขีถึงพระเยซูคริสต์ที่ประเทศตุรกีในปัจจุบัน

ส่วนนักบุญยากอบตามที่พระคัมภีร์ไบเบิลได้กล่าวว่าเป็นหนึ่งในอัครสาวกของพระเยซู เจ้าเช่นเดียวกัน คริสตชนในศาสนาคริสต์มักจะเรียกว่า “ยากอบองค์เล็ก” ท่านเป็นบุตรของอัลเฟอัส มีความเชื่อว่าท่านเป็นญาติของพระเยซูและเป็นผู้เขียนจดหมายโดยใช้ชื่อผู้เขียนว่าผู้รับใช้ของ พระเจ้าและของพระเยซู เมื่อบรรดาสานุศิษย์ได้พากันแยกย้ายกันไปเผยแผ่ถึงเรื่องราวพระเยซูแล้ว ยากอบได้เป็นหัวหน้าคริสตจักรที่กรุงเยรูซาเล็ม และต่อมาจึงได้เสียชีวิตจากการเป็นสักขีถึง พระเยซูคริสต์ในปี พ.ศ. 605

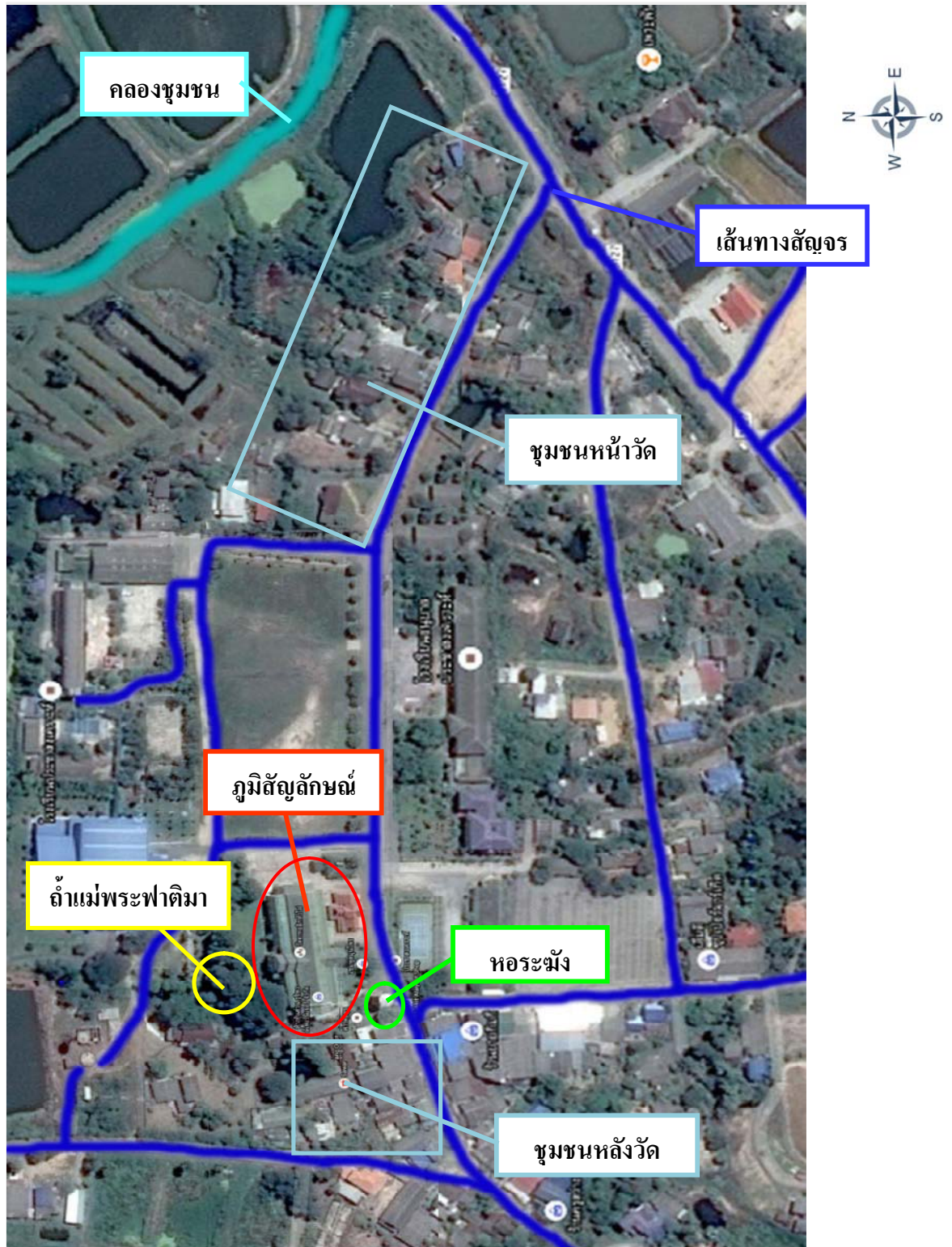
พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้ กระทำกับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ พัฒนาความเจริญรุ่งเรืองและสร้างสรรค์ใหม่ต่อสังคมมนุษย์ ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เขตเมืองหรือชุมชนซึ่งเป็นลมหายใจที่มีความต้องการต่อประโยชน์ใช้สอย ประกอบการพิจารณาที่หลากหลายมีสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือการวิเคราะห์ขนาดของแหล่ง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่ามีขนาดของพื้นที่ โดยอาจจะจำแนกตามขนาดจากเล็กไปใหญ่โดยแต่ละชุมชน เองจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนที่แตกต่างกันออกไป ยิ่งหากเอกลักษณ์เฉพาะตนนั้นมีความโดดเด่นมากก็จะกลายเป็นภาพลักษณ์ที่น่าจดจำและกล่าวถึงพื้นที่นั้น การรักษาคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้คงอยู่และยั่งยืนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมของสังคมเพื่อให้ทุกคนในท้องถิ่นสร้างความตระหนักในคุณค่า ความสำคัญ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมทั้งอดีตและปัจจุบัน ให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการรักษาคุณค่าและความสำคัญดำรงอยู่อย่างเหมาะสมกับพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ การดำเนินการของประโยชน์ใช้สอยวิถีชีวิต ในปัจจุบันของชุมชนจะมองเห็นการพยากรณ์สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นมาในอนาคตได้นั่นเอง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทาลัยศิลปากร, 2549, หน้า 35)

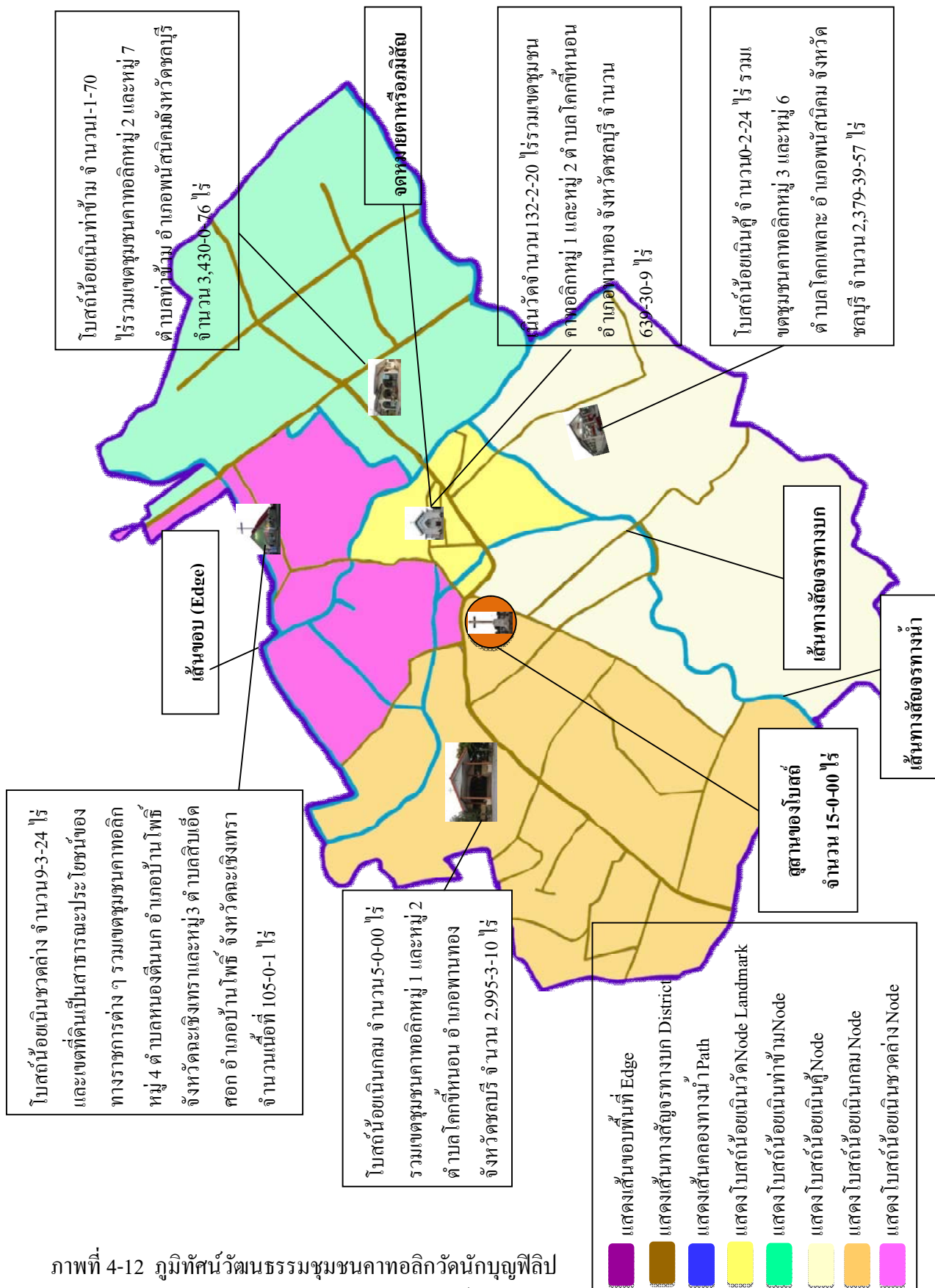

ภาพที่ 4-10 พื้นที่ภูมิทัศน์ (มนัส แก้วบุชา, 2548)

จากภาพที่ 4-10 แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตของชุมชนคาทอลิกตามลำดับขั้นตอนที่จะไปสู่แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกที่มีแผนที่ของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทำไปสู่แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรม มีองค์ประกอบที่สำคัญในการวิเคราะห์ขนาดของพื้นที่ โดยจำแนกตามขนาดจากเล็กไปใหญ่โดยมีความสัมพันธ์กันหรือความเชื่อมโยงกัน ในละชุมชนของตนเองว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะของตน มีเอกลักษณ์เฉพาะมีความโดดเด่นกลายเป็นภาพลักษณ์ มีความทรงจำและกล่าวถึงความสำคัญของสถานที่นั้น ๆ สำหรับองค์ประกอบสำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก คือเส้นขอบ คือขอบของเมืองหรือขอบเขตชุมชนชุมทาง/ ชุมชุมชน จุดที่มีการชุมนุมของผู้คนและกิจกรรมที่หลากหลายมาบรรจบของการคมนาคมหลายเส้นทางย่านบริเวณชุมชนที่มีลักษณะเด่นของกลุ่มชนหรืออาชีพจุดหมายตา หรือภูมิสัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่เห็นอย่างเด่นชัดได้จากระยะไกลสะท้อนเอกลักษณ์และจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ เพราะเมื่อทุกคนในท้องถิ่นรู้จักทั้งอดีตและปัจจุบันจากความสำเร็จในคุณค่าทั้งด้านคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านสังคม คุณค่าทางด้านวิชาการ โดยยึดหลักสมาคมสถาปนิกสยามเป็นหลักในการจัดการขอบเขตของชุมชนดังนี้

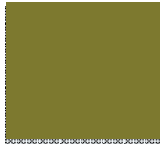
ภาพที่ 4-11 แผนที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมจากภาพถ่ายทางอากาศ จาก Google Earth

ภาพที่ 4-12 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป

-ยากอบ (หัวไผ่) แสดงอาณาเขตของพื้นที่พร้อมแบ่งเขตเน้นวัดน้อยต่าง ๆ

ตารางที่ 4-2 การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

<p>เส้นขอบ (Edge)</p> 	<p>แนวเส้นที่ระบุถึงขอบเขตพื้นที่ทางด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตกและด้านทิศใต้</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกเกิดขึ้นจากการสำรวจ การจับจองพื้นที่ของบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2423 ได้รับการรับรองกรรมสิทธิ์อันแน่นชัดเหนือที่ดิน จนกลายเป็นชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ มีพื้นที่โดยประมาณ 15,000 ไร่ และจากการพัฒนาของชุมชนคาทอลิกจากบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิกต่อกับบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ตามที่มีบันทึกไว้ในรายงานของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) และจากการบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในชุมชนคาทอลิก จึงทำให้พื้นที่ในปัจจุบันมีอาณาเขต 9,598-3-77 ไร่ เนื่องจากการสร้างความเจริญให้กับชุมชนคาทอลิกที่มีถนนหนทางตัดผ่านชุมชนคาทอลิกมากขึ้น ซึ่งแสดงอาณาเขตได้ตามแผนที่วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ได้ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ทิศเหนือ มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของหมู่ 4 ตำบลหนองต๋นบก และหมู่ 3 ตำบลสิบลีเอ็ดสอก ในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ▪ ทิศใต้ มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของตำบลโคกเพลาะ ในเขตอำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี ▪ ทิศตะวันออก มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของหมู่ 2 ตำบลท่าข้าม ในเขตอำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี ▪ ทิศตะวันตก มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของหมู่ 2 ตำบลโคกขี้หนอน ในเขตอำเภอนาทอง จังหวัดชลบุรี
<p>เส้นทางสัญจร (Path)</p> 	<p>ประกอบไปด้วยถนน ซอย และบาทวิถี โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เส้นทาง</p> <p>การสัญจรระดับเมืองและเส้นทาง</p> <p>การสัญจรระดับย่าน</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกมีถนนสายหลักที่ผ่านชุมชนไปยังสถานที่อื่น ๆ 2 เส้นทาง คือ ถนนสุขประยูร จากจังหวัดฉะเชิงเทรา-นันทนิคม-ชลบุรี กับถนนสายหัวไผ่-พานทอง โดยเชื่อมต่อกับถนนสุขประยูรที่สี่แยกหัวไผ่ และนอกจากถนนสายหลักที่ผ่านชุมชนแล้วยังมีถนนสายรอง 1 เส้นทางคือ ถนนสายหัวไผ่-ท่าข้าม-หัวถนน ที่เชื่อมต่อยังชุมชนหัวถนนและถนนสาย 331 ได้นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีถนนของกรมทางหลวงชนบท 1 เส้นทางคือถนนชวดล่าง-คลองตัน และถนนเขตเนินวัดเชื่อมต่อไปยังเขตเนินและหมู่บ้านต่าง ๆ ภายในชุมชนมีลักษณะคล้ายไยแมงมุม โดยเชื่อมต่อกับถนนสายหลักและสายรองทำให้การคมนาคมภายในชุมชนและระหว่างชุมชนหัวไผ่ไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วยความสะดวกมากขึ้น</p>

ตารางที่ 4-2 การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

<p>ชุมชน (Node)</p>	<p>พื้นที่ที่มีลักษณะของ กิจกรรมหรือรูปแบบ ของอาคารที่มี ความคล้ายคลึงกัน กระจุกตัวกันอย่าง หนาแน่น และมี ความเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะ</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนา คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 729 ราย และ นับถือศาสนาพุทธ 358 ราย เขตพื้นที่ดินที่ เป็นที่ตั้ง โบสถ์และ โรงเรียน ซึ่งเป็นเขต ธรณีสงฆ์ โฉนดเลขที่ 9922 จำนวน 132-2-20 ไร่</p> <ul style="list-style-type: none"> ● สุสานของโบสถ์ จำนวน 15-0-00 ไร่ ● เนินวัด จำนวน 132-2-20 ไร่รวมเขต ชุมชนคาทอลิกหมู่ 1 และหมู่ 2 ตำบล โคกขี้หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จำนวน 639-30-9 ไร่ ● โบสถ์น้อยเนินท่าข้าม จำนวน 1-1-70 ไร่รวมเขตชุมชนคาทอลิกหมู่ 2 และหมู่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี จำนวน 3,430-0-76 ไร่ ● โบสถ์น้อยเนินคู จำนวน 0-2-24 ไร่ รวมเขตชุมชนคาทอลิกหมู่ 3 และหมู่ 6 ตำบลโคกเปลาะ อำเภอนันทนิคม จังหวัด ชลบุรี จำนวน 2,379-39-57 ไร่ ● โบสถ์น้อยเนินกลม จำนวน 5-0-00 ไร่ รวมเขตชุมชนคาทอลิกหมู่ 1 และหมู่ 2 ตำบลโคกขี้หนอน อำเภอพานทอง จังหวัด ชลบุรี จำนวน 2,995-3-10 ไร่ ● โบสถ์น้อยเนินชวดล่าง จำนวน 9-3-24 ไร่ และเขตที่ดินเป็นสาธารณะ ประโยชน์ของทางราชการต่าง ๆ (ถนน ลำคลอง โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล) รวมเขตชุมชนคาทอลิกหมู่ 4 ตำบล หนองตีนนก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัด ฉะเชิงเทราและหมู่ 3 ตำบลลิบเอ็ดศอก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน เนื้อที่ 105-0-1 ไร่
 <p>สุสาน</p>		
 <p>เนินวัด</p>		
 <p>เนินท่าข้าม</p>		
 <p>เนินคู</p>		
 <p>เนินกลม</p>		
 <p>เนินชวดล่าง</p>		

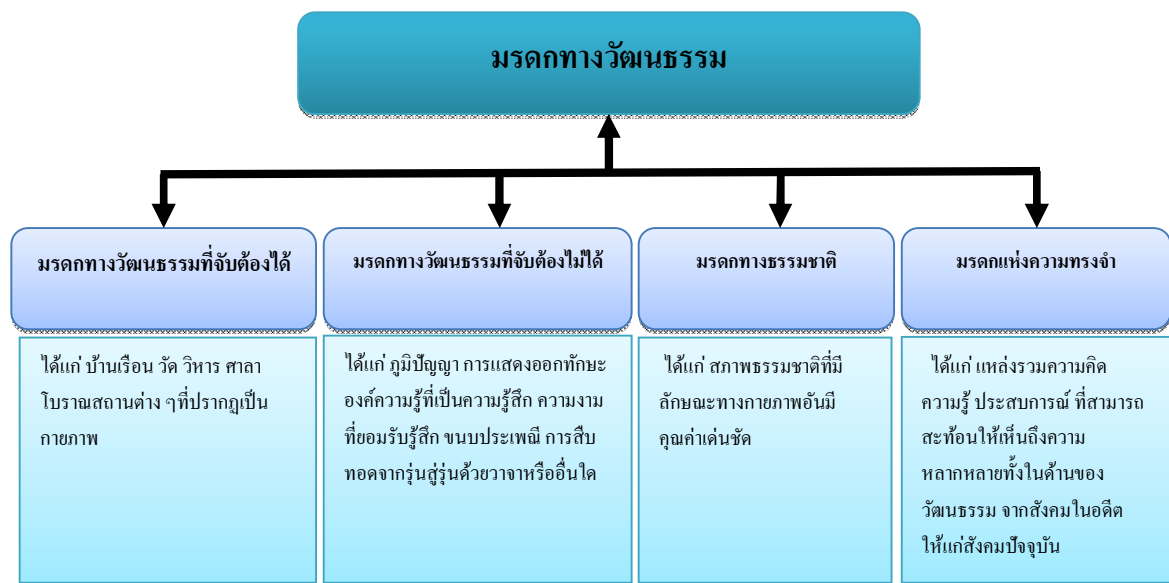
ตารางที่ 4-2 การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

<p>ย่าน (District)</p> 	<p>อาณาบริเวณหรือ อาณาเขตทาง ภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้าง แน่นอนหรือท้องที่ หรือในเมือง ซึ่ง หมายถึงมีอาณา บริเวณมากพอสมควร นั่นเอง</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกที่มีลักษณะเด่นคือชุมชนคาทอลิกมีพื้นที่มาก อันเนื่องมาจากการจับจองของคุณพ่อมาธิอแรงเก โกล ทำให้ภูมิวัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนคาทอลิกนั้น มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบอยู่ห่าง ๆ กัน ในพื้นที่ดินทำกินของตนเอง ส่วนบ้านเรือนของชาวชุมชนที่มีการตั้งในลักษณะที่มีความหนาแน่นหรืออยู่ใกล้ ๆ กัน จะอยู่บริเวณโบสถ์โดยรอบเป็นเส้นทางเข้าโบสถ์ที่จะมีทั้งร้านค้า และบ้านเรือนของชาวชุมชน ยกเว้นทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือของบริเวณโบสถ์ ที่จะเป็นสระน้ำของโบสถ์และที่ตั้งโรงเรียนประชาสงฆ์เคราะห์ รวมถึงการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณถนนสายหลักที่ผ่านชุมชน เช่น ถนนสายชะเชิงเทรา-พนัสนิคม (ถนนสุขประยูร) ถนนสายหัวไผ่-พานทอง และถนนสายหัวไผ่-ท่าข้าม ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ร้านค้า ฟาร์มเพาะจำหน่ายพันธุ์ปลา และแพรับซื้อปลา-กุ้ง ที่มีอยู่มากในชุมชน โดยเฉพาะบริเวณสี่แยกหัวไผ่</p>
<p>จุดหมายตาหรือ ภูมิสัญลักษณ์ (Landmark)</p> 	<p>จุดหมายตาทาง กายภาพที่มี ความโดดเด่น สามารถสังเกตเห็นได้ ง่ายและถูกใช้เป็น จุดอ้างอิงในการรับรู้ พื้นที่ โดยสามารถ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ จุดหมายตาระดับ เมืองและ จุดหมายตา ระดับย่าน</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกมีพื้นที่ของโบสถ์และของชุมชนตั้งอยู่ตรงเส้นละติจูดที่ 13 องศา ระหว่าง 32 ลิปดาเหนือถึง 34 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 101 องศา ระหว่าง 6 ลิปดาตะวันออกถึง 8 ลิปดาตะวันออก สิ่งที่เป็นจุดหมายตาหรือภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและงดงาม คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์เมื่อมองมุมสูงจะเห็นอาคารโบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีขนาดยาว 36 วากว้าง 11 วา เป็นวัด 2 ชั้น สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อบุญชู ระงับพิช พ.ศ. 2503 (56 ปี) ซึ่งมีความสำคัญในชุมชนคาทอลิกในด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)</p>

ดังนั้นการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ที่แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตของชุมชนคาทอลิกที่ทำไปสู่แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกตามการวิเคราะห์ คือเส้นขอบชุมชนคาทอลิกเกิดขึ้นจากการจับจองพื้นที่ของบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2423 ได้รับการรับรองกรรมสิทธิ์อันแน่ชัดเหนือที่ดินจนกลายเป็นชุมชนคาทอลิกหัวไผ่มีพื้นที่โดยประมาณ 15,000 ไร่ และจากการพัฒนาของชุมชนคาทอลิกจากบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิกตามที่มีบันทึกไว้ในรายงานของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) และจากการบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในชุมชน จึงทำให้พื้นที่ในปัจจุบันมีอาณาเขต 9,598-3-77 ไร่ เนื่องจากการสร้างความเจริญให้กับชุมชนคาทอลิกมาจนถึงปัจจุบันเส้นทางสัญจรชุมชนคาทอลิกมีถนนสายหลักผ่านชุมชน 2 เส้นทาง ถนนหมายเลข 315 คือ ถนนสุขประยูร จากจังหวัดฉะเชิงเทราถึงอำเภอพนัสนิคมจังหวัดชลบุรี และถนนหมายเลข 3127 จากแยกที่เชื่อมต่อกับถนนสุขประยูร ไปถึงอำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี และนอกจากนี้ยังมีถนนชนบทหมายเลข 3025 จากแยกหัวไผ่ไปถึงถนนหมายเลข 331 และภายในชุมชนยังมีถนนของกรมทางหลวงชนบทที่เชื่อมต่อกันมีลักษณะคล้ายใยแมงมุมไปยังเขตพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนคาทอลิกเพื่อความสะดวกในการเดินทางมากขึ้นชุมชน ชุมชนคาทอลิกมีผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 729 ราย และนับถือศาสนาพุทธ 358 ราย เขตพื้นที่เป็นที่ตั้งโบสถ์และโรงเรียน ซึ่งเป็นเขตธรณีสงฆ์ โฉนดเลขที่ 9922 จำนวน 132-2-20 ไร่ นอกจากนี้มีพื้นที่ในเขตชุมชนคาทอลิกดังนี้ สุสานของโบสถ์ 15-0-00 ไร่ เนินวัด 639-30-9 ไร่ เนินท่าข้าม 3,430-0-76 ไร่ เนินคู 2,379-39-57 ไร่ เนินกลม 2,995-3-10 ไร่ เนินชวดล่าง 105-0-1 ไร่ ย่านชุมชนคาทอลิกมีพื้นที่มาก อันเนื่องมาจากการจับจองของคุณพ่อมาธิโอแรง เกโก ทำให้ภูมิวัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนคาทอลิกมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบห่าง ๆ กัน ในพื้นที่ดินทำกินของตนเอง ส่วนบ้านเรือนของชาวชุมชนที่มีการตั้งในลักษณะที่มีความหนาแน่นหรืออยู่ใกล้บริเวณ โบสถ์โดยรอบทางเข้าโบสถ์ที่จะมีทั้งร้านค้าและบ้านเรือน ยกเว้นทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือของบริเวณโบสถ์จะเป็นสระน้ำและโรงเรียนประชาสงฆ์เคราะห์ รวมถึงการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณถนนสายหลักที่ผ่านชุมชน เช่น ถนนสายฉะเชิงเทรา-พนัสนิคม (ถนนสุขประยูร) ถนนสายหัวไผ่-บ้านทอง ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ร้านค้า ฟาร์มเพาะจำหน่ายพันธุ์ปลา แพรับซื้อปลา-กุ้ง ที่มีอยู่มากในชุมชนโดยเฉพาะบริเวณสี่แยกหัวไผ่ จุดหมายตาหรือภูมิสัญลักษณ์ ชุมชนคาทอลิกมีพื้นที่ของโบสถ์ สิ่งที่เป็นจุดหมายตาหรือภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่น คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์เมื่อมองมุมสูงจะเห็นอาคารเป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีขนาดยาว 36 วา กว้าง 11 วา เป็นวัด 2 ชั้น สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อบุญชู ระวังพิช พ.ศ. 2503 (56 ปี) ซึ่งมีความสำคัญด้านมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนคาทอลิก

การตั้งบ้านเรือนในชุมชนคาทอลิก

มรดกทางวัฒนธรรม เป็นส่วนประกอบสำคัญของคนในอดีตด้วยการสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นร่วมกับระบบนิเวศ ทรัพยากรอันเป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมความสำเร็จของมนุษย์ที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ซึ่งดำรงคงอยู่จากการสร้างสรรค์ของคนรุ่นก่อน แล้วตกทอดมาสู่รุ่นปัจจุบัน ได้ด้วยการอนุรักษ์สงวนรักษาไว้ มรดกทางวัฒนธรรมมีสองแบบคือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ บ้านเรือน วัด โบราณสถาน ปรากฏกายภาพ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ภูมิปัญญา การแสดงออกทักษะองค์ความรู้ที่เป็นความรู้สึก ความงาม ขนบประเพณี สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวาจาหรืออื่นใด นอกจากนี้ยังมีมรดกทางธรรมชาติและมรดกแห่งความทรงจำที่มีอยู่จากการเล่าขานของผู้อาวุโสในสังคมอีกด้วย

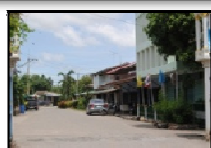

ภาพที่ 4-13 มรดกทางวัฒนธรรม

จากภาพที่ 4-13 แสดงให้เห็นความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกในอีกมุมมองที่มีความสำคัญกับชุมชนคาทอลิกทั้ง 4 ด้าน คือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มรดกทางธรรมชาติ และมรดกแห่งความทรงจำ ดังนี้

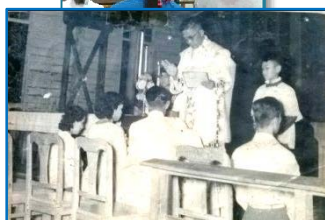
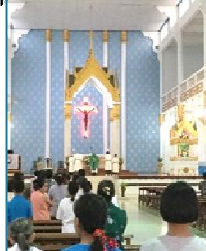
ตารางที่ 4-3 มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้

อาคารสิ่งก่อสร้างชุมชนคาทอลิก มีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้อย่างเห็นได้ชัดจนถึงแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์เมื่อมองมุมสูงจะเห็นอาคารโบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีขนาดยาว 36 วา กว้าง 11 วา เป็นวัด 2 ชั้น สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อบุญชู ระวังภัย พ.ศ. 2503 (ปัจจุบัน 56 ปี) จากอาคารขนาดใหญ่ทำให้เป็นจุดเด่นและเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนคาทอลิก และชาวชุมชนคาทอลิกที่สร้างบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่โบสถ์ และอยู่กันเป็นกลุ่มตามเนิน ซึ่งได้สร้างวัดน้อยประจำหมู่บ้าน คือ เนินท่าข้าม เนินชวดล่าง เนินคู้ เนินกลม ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่วัดทั้งหมด

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

พิธีกรรมชุมชนคาทอลิกมีทุกบทบาททางด้านความเชื่อศรัทธา ต่อองค์พระเป็นเจ้า ตามคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่เกิดขึ้นกับชุมชนคาทอลิกมาตั้งแต่เริ่มสร้างชุมชนคาทอลิกได้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกอย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่ง รวมถึงพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีแต่งงาน และการรับศีลมหาสนิทต่าง ๆ รวมถึงได้ยกตัวอย่างในสมัยที่มีการปฏิวัติของคณะเถิดไทย ชาวชุมชนคาทอลิกได้รวมตัวกันที่โบสถ์หลังที่ 2 รวมทั้งผู้ใหญ่และวัยรุ่นในสมัยนั้นประมาณ 40 กว่าคน ได้รวมตัวกันเพื่อฟังข่าวในขณะนั้นได้เกิดมีพายุ เมฆฝน มีคลื่น ทำให้ชาวชุมชนคาทอลิกทุกคนต่างแยกย้ายกลับบ้าน แต่ก็ไม่มีลมพายุหรือเมฆฝน และในเวลาต่อมาพวกเขาเคียดได้ทำลายโบสถ์หลังที่ 2 ทำลายรูปมหาพรตทั้ง 14 รูป ทำให้เกิดความเสียหายและจากความเชื่อที่เกิดจากการคล้อยใจของพระที่ทำให้พี่น้องในชุมชนคาทอลิกไม่ได้รับการสูญเสีย และในปี พ.ศ. 2512 ได้มีโอกาสต้อนรับพระรูปแม่พระฟาติมา ก่อนที่พระรูปจะมาหัวใสนั้น ดินฟ้าอากาศแห้งแล้งมาก ฝนไม่ตกเลย สัตบุรุษแสดงความศรัทธาต่อพระแม่จึงได้นำพระรูปออกแห่ได้ 2 คืนฝนก็ตกจนคืนที่ 3 แห่ไม่ได้สนามและไปหมด สักบุรุษต่างพากันดีใจมาก เพราะได้นำอุดมสมบูรณ์จึงมีความเชื่อและศรัทธา

ตารางที่ 4-3 มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

	<p>ว่าการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจพระเจ้าคั้งนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้นล้วนเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อชีวิตชาวชุมชนคาทอลิกทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกกันว่า ศาสนพิธี (Ritual) เป็นจุดนับพบและเป็นจุดนัดหมายเฉพาะสำหรับชุมชนคาทอลิกให้มองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับศาสนาเพราะพิธีกรรมเป็นภาคปฏิบัติของศาสนาที่เห็นได้ชัดก็คือร่วมบูชามิสซา การสวดภาวนา</p>
<p>มรดกทางธรรมชาติ</p> <p>ต้นกุ่มและต้นลีลาวดี</p> <p>ต้นมะขาม ต้นจามจุรี</p>	<p>ทรัพยากรห้วย หนอง คลองบึง ต้นไม้ชุมชนคาทอลิกจากอดีตเป็นพื้นที่กร้าง ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่มีแต่ป่าอ้อ ป่าไผ่ ป่าแฝก ป่ากก ป่าโสน ส่วนที่เป็นเนินก็จะเป็นป่าสะแก ป่าไม้ ป่าหนาม มีแต่เนินหัว ไร่แห่งเดียวที่มีไม้ไผ่เป็นเนินกว้าง พบหลักฐานจากแผนที่การบินเฉพาะถิ่น บ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2448) ในปัจจุบันคงเหลือต้นไม้เก่าที่ยังคงอยู่บริเวณหน้าถ้ำแม่พระซึ่งสถานที่นี้เป็นที่ตั้งโบสถ์หลังแรกคือต้นกุ่ม ต้นลีลาวดี และต้นไม้ที่อยู่หลังถ้ำอีก 2 ต้นคือ ต้นมะขามที่เดิมเคยมีสิ่งหลวงที่มีรั้งขนาดใหญ่อยู่มากมาย และต้นจามจุรีที่ยังคงอยู่ ส่วนป่าต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในส่วนของสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนคาทอลิก (สุวรรณัจฉนทร, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2559)</p>
<p>มรดกแห่งความทรงจำ</p> <p>โบสถ์หลังแรก</p>	<p>ตำนาน เรื่องเล่าชุมชนคาทอลิกเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่รวมแหล่งความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้านของวัฒนธรรม จากสังคมในอดีตให้แก่สังคมปัจจุบันได้รวบรวมจากการบันทึกต่าง ๆ สมุดรายงานของวัด และการบอกเล่าจากผู้อาวุโส เช่น กรณีพิพาทเขตที่ดินที่โคกกะเหรียงระหว่างพระเป็น เจ้าอาวาสวัดโบสถ์บ้านมอญกับบาทหลวงกียู (Guillou) ประมาณปี พ.ศ. 2440 ได้มีการแย่งชิงเรื่องเขตแดนและคนพุทธ ได้ว่าคนคริสต์ว่าพระเยซูกินข้าวกับหัวปลา กินแกลบ คนคริสต์ก็ว่าคนพุทธว่าพระเทวโปนหัวปลูด กินข้าวบูดบูด น้ำแกงลาดตุ๊ด (ซึ่งเด็ก ๆ เอมาร้องล้อกัน) และเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างพระ</p>

ตารางที่ 4-3 มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

เป็นได้ถลกจิ๋วเข้าทำร้ายบาทหลวงกียู ทำให้เข้าฟ้องร้องคดีที่ศาล ซึ่งเป็นเรื่องเล่าในอดีตที่ผู้เฒ่าผู้แก่ยังจำได้และเล่าให้ฟังอย่างสนุกสนาน (สุวรรณจันทร์ อายุ 96 ปี, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2559) นอกจากนี้ในชุมชนคาทอลิกยังรวมมีพัฒนาการของชุมชนคาทอลิกที่มีอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้นมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกได้ตามลำดับความสำคัญ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้อาคารสิ่งก่อสร้าง ภายในชุมชนคาทอลิก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความสำคัญและมีบทบาทในชุมชนคาทอลิก คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์ โบสถ์รูปกางเขน 2 ชั้น สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อบุญชู ระงับพิช พ.ศ. 2503 (ปัจจุบันอายุ 56 ปี) ซึ่งเป็นอาคารขนาดใหญ่มีจุดเด่นและเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนคาทอลิก รวมทั้งอาคารบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่โบสถ์ และอยู่กันเป็นกลุ่มตามเนิน ซึ่งได้สร้างวัดน้อยประจำหมู่บ้าน คือ เนินท่าข้าม เนินชวดล่าง เนินคู เนินกลม ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ในวัดทั้งหมดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้คือ พิธีกรรม ที่มีบทบาททางด้านความเชื่อศรัทธาต่อองค์พระเป็นเจ้า ตามคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกมาตั้งแต่เริ่มสร้างชุมชนคาทอลิกและได้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชนอย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่ง รวมถึงพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีแต่งงาน และการรับศีลมหาสนิทต่าง ๆ มรดกทางธรรมชาติทรัพยากรห้วย หนอง คลองบึง ต้นไม้ จากอดีตเป็นพื้นที่ที่รกร้าง ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่มีแต่ป่าอ้อ ป่าไผ่ ป่าแฝก ป่ากก ป่าโสน ส่วนที่เป็นเนินก็จะไม่มีไฟ แต่ในปัจจุบันคงเหลือต้นไม้เก่าที่ยังคงอยู่บริเวณหน้าถ้ำแม่พระซึ่งเคยเป็นที่ตั้งโบสถ์หลังแรกคือต้นกุ่ม ต้นมะขามที่เดิมเคยมีฝิ่งหลวง และต้นจามจุรีที่ยังคงอยู่ ส่วนอื่นได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในชุมชนคาทอลิกมรดกแห่งความทรงจำคือตำนาน เรื่องเล่า ศูนย์รวมแหล่งความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายในด้านของวัฒนธรรมสังคมในอดีตได้จากการบันทึกต่าง ๆ จากสมุดรายงานของวัดและการบอกเล่าจากผู้อาวุโส เช่น กรณีพิพาทเขตที่ดินที่โลกกะเหรี่ยงระหว่างพระเป็นเจ้าอวาสวัดบ้านมอญกับบาทหลวงกียู ประมาณปี พ.ศ. 2440 ได้มีการแย่งชิงเรื่องเขตแดนและคนพุทธทำให้ต้องฟ้องร้องคดีที่ศาล และจากมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ทำให้เห็นความสำคัญของชุมชนคาทอลิกที่ควรเก็บรักษา เพื่อให้บุคคลรุ่นหลังได้รับรู้เรื่องราวในอดีตที่ความจดจำนี้ต่อไป

ภาพถ่ายของพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

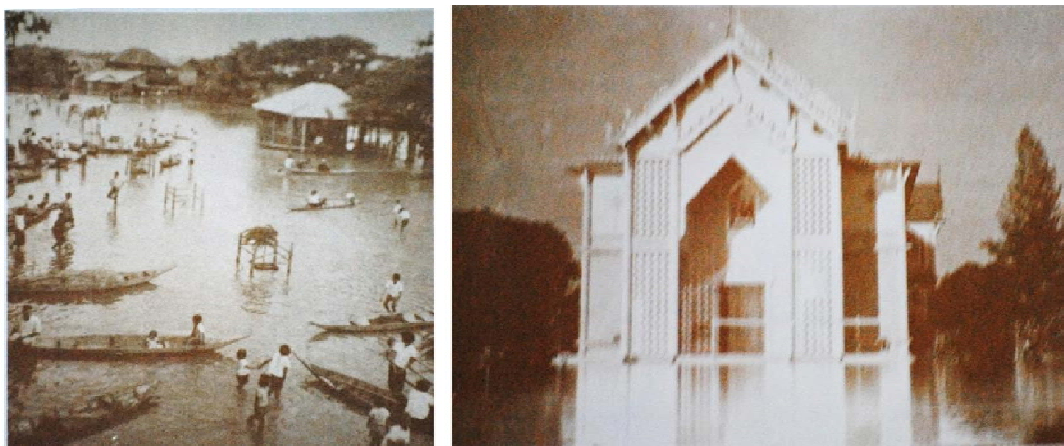
ภาพที่ 4-14 แผนที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกและเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง

ชุมชนคาทอลิกได้มีการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่จากการจับจองที่ดินของบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ที่อยู่ระหว่างรอยต่อของเมืองแปดริ้วกับเมืองพนัสนิคม ซึ่งเป็นที่ราบกว้างใหญ่แต่ยังเป็นที่ยกร้างพื้นที่นี้เรียกว่า ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง โดยมีลักษณะเป็นพื้นดินตะกอนทับถม มีความอุดมสมบูรณ์ที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรม

พื้นที่ชุมชนคาทอลิกได้มีการพัฒนาในการขุดลอกคูคลองทำให้มีความสะดวกมากขึ้น มีลำคลองสำคัญที่ผ่านพื้นที่ชุมชนหลายสายมีลักษณะเชื่อมต่อกันเหมือนใยแมงมุม เช่น คลองชวดต่าง คลองชวดแร่ คลองยายคำ ฯลฯ ทำให้พื้นที่ของชุมชนมีความเหมาะสมในการทำ การเพาะปลูก ทั้งการทำนา การปลูกพืชต่าง ๆ และในปัจจุบันมีการเลี้ยงสัตว์น้ำจืดต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกุ้ง

โดยบริเวณพื้นที่ติดลำคลองของชุมชนคาทอลิกนั้นจะเป็นพื้นที่ต่ำกว่าพื้นที่ห่างจากลำคลอง ส่งผลให้มีน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลากในเดือนกันยายนถึงตุลาคม หากการระบายน้ำออก

จากชุมชนไม้ทันทในช่วงน้ำทะเลหนุนสูงจะทำให้น้ำท่วมทำให้ในปัจจุบันภูมิวัฒนธรรมด้านพื้นที่ของชุมชนคาทอลิกจึงมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำกรทำนามาเป็นบ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งเป็นส่วนใหญ่ที่จะพบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนคาทอลิกจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 4-15 ภาพน้ำท่วมครั้งที่ 1 สมัยบาทหลวงบุญชู ระวังพิชัย พ.ศ. 2500 (ซ้าย) และ
ภาพน้ำท่วมครั้งที่ 2 สมัยบาทหลวงเสียร โชติพงษ์ พ.ศ. 2517 (ขวา)

ภาพที่ 4-16 ภาพน้ำท่วมครั้งที่ 3 สมัยบาทหลวงสมัคร เจ็งสีบสันต์ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2531

ภาพที่ 4-17 แผนที่เส้นทาง คลองชวดล่างคลองชวดแร่ คลองยายคำซึ่งคลองยายคำเป็นคลองสายหลักที่ไหลผ่านเข้าไปในชุมชนคาทอลิก จาก Google Map

อาชีพของชาวชุมชนคาทอลิก

ภาพที่ 4-18 คลองยายคำในปัจจุบัน

จากเส้นทางบริเวณลำคลอง จะเห็นได้ว่าชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ จะมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากบริเวณโดยรอบชุมชนคาทอลิกจะมีคลอง 3 สายไหลผ่าน คือ คลองชวดล่าง คลองชวดแร่ คลองยายคำและจากการพัฒนาการขุดลอกคูคลองจากบาทหลวงหลายท่านที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิก และมีน้ำใช้ตลอดปีจะมีน้ำมากในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม ซึ่งทำให้ชุมชนคาทอลิก

มีการประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรมและเกษตรกรได้เป็นอย่างดี และด้วยมีการคมนาคมอย่างสะดวกในการเดินทางที่มีความเจริญเข้ามามาก เศรษฐกิจของชาวชุมชนคาทอลิกจึงมีการขยายตัวมากขึ้น

นอกจากนั้นพื้นที่ชุมชนคาทอลิกนั้นเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกงที่ทำให้พื้นดินนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ สภาพดินในส่วนชุมชนใหญ่เป็นดินเหนียวปนดินทรายสามารถกักเก็บน้ำได้ดี ยกเว้นบางพื้นที่ในบริเวณใกล้ลำคลองที่ดินส่วนมากจะมีลักษณะเป็นดินร่วน หรือ “ดินร่วนซุยหนุ” ซึ่งจะกักเก็บน้ำได้ไม่ดินักแต่เหมาะอย่างยิ่งในการเพาะปลูกพืชในชุมชนคาทอลิกนั้นมีทรัพยากรน้ำจากแหล่งน้ำคือสระน้ำ ภายในชุมชนคาทอลิกมีสระน้ำจำนวน 3 สระ ได้ถูกนำไปใช้ในการทำประปาชุมชนเพื่อบริการชาวชุมชนคาทอลิกลำคลองในชุมชนทำนา เนื่องจากชุมชนคาทอลิกมีลำคลองธรรมชาติอยู่หลายสาย ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ทำให้มีทรัพยากรทางน้ำอุดมสมบูรณ์ตามฤดูกาล น้ำในชุมชนจะไหลมาจากทางอำเภอเกาะโพธิ์และอำเภอนันทนิคม ผ่านมาทางชุมชนวัดเขากีร์รมณ์ (แหลมเขา) และชุมชนโคกเพลาะ ส่งผลต่อนิเวศวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก คือ ในอดีตชาวชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพการทำนาปลูกข้าว หรือ “การทำนาปี” เป็นหลัก โดยการทำนาแบบเดิมนั้นใช้ควายในการทำนาและช่วยกันเกี่ยวข้าว ที่เรียกกันว่า การลงแขกเกี่ยวข้าวและในสมัยบาทหลวงกุย พ.ศ. 2453 ได้จัดตั้งหัวหน้างานจัดการให้ผู้เช่านา ซึ่งเรียกว่า นายกองนา ชื่อปู่เอน ซึ่งเป็นครูที่บาทหลวงมาชื่อแรง เกโก ให้มาช่วยสอนสาธนา ถิ่นกำเนิดของท่านมาจากวัดจันทบุรี ปัจจุบันลูกหลานใช้นามสกุลกุเอิญและต่อมาเมื่อมีการขุดลอกคลองธรรมชาติจนคลองในชุมชนมีขนาดใหญ่และลึกขึ้น มีการกั้นฝายและท่อน้ำทำให้ทรัพยากรน้ำในชุมชนมีความสมบูรณ์มากขึ้น ประกอบกับชาวชุมชนหันมาเลี้ยงปลานิล โดยใช้หวนลาก ซึ่งได้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำนาปลูกข้าว ทำให้ชาวชุมชนคาทอลิกค่อย ๆ การเปลี่ยนแปลงจากการทำนามาเลี้ยงปลากันเกือบทุกครัวเรือน

ภาพที่ 4-19 สระน้ำในชุมชนคาทอลิก สระน้ำแห่งแรกอยู่บริเวณด้านหลังโบสถ์ มีขนาดใหญ่และใช้สำหรับผลิตน้ำประปาของชุมชนคาทอลิก (ชาย) สระน้ำแห่งที่สองอยู่บริเวณหลังอาคารอนุบาลมีผู้รกร้างไม่มีการใช้งาน สระน้ำแห่งที่สามอยู่บริเวณทางไปสุสานและอยู่ติดคลองยายค้ำยังมีการใช้งานอยู่ (ขวา)

ชุมชนคาทอลิกมีที่ดินในการประกอบอาชีพและประกอบกับมีระบบชลประทานที่ดีทำให้ชาวชุมชนคาทอลิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรมการเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งการเลี้ยงปลาน้ำจืด การเลี้ยงกุ้ง ซึ่งตลอดจนการเพาะเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดจำหน่ายของชาวชุมชนคาทอลิกเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้เลี้ยงปลาในระดับประเทศ อาชีพผู้ประกอบการจำหน่ายพันธุ์ปลาน้ำจืด จะเพาะพันธุ์ปลารวมถึงรับซื้อพันธุ์ปลาจากชาวชุมชนคาทอลิกหัวไผ่และชุมชนใกล้เคียงเพื่อจำหน่าย โดยส่วนใหญ่จะมีการตั้งฟาร์มอยู่บนถนนสุขประยูร (ถนนสายจะเขิงเทรา-พนัสนิคม) โดยฟาร์มที่ใหญ่และมีผลผลิตพันธุ์ปลาจำหน่ายมากที่สุดจะมีอิทธิพลในการเป็นผู้กำหนดราคาพันธุ์ปลาทั้งรับซื้อและจำหน่าย

ชุมชนคาทอลิกส่วนใหญ่ของผู้ประกอบอาชีพการจำหน่ายพันธุ์ปลาน้ำจืด และเพาะพันธุ์ปลาเองประมาณ 20 ราย โดยจะเป็นผู้รับซื้อขั้นต้นที่มาจากที่ดินในชุมชนในการตั้งแพปลาหรือแพกุ้ง จากนั้นจะมีผู้มารับผลิตผลที่ได้ไปส่งตามตลาดหรือร้านอาหารทั่วไปอีกทอดหนึ่งอีกอาชีพคือ ผู้รับจ้างจับปลา-กุ้ง จากที่ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำทั้งปลาและกุ้ง ทำให้ชาวชุมชนส่วนหนึ่ง มีการรวมกลุ่มกัน กลุ่มละ 5-10 คน เรียกกันในชุมชนว่า ทีมลากปลา ทำหน้าที่รับจ้างจับปลาด้วยวิธีการลากอวนและจับกุ้งในชุมชนรวมถึงการรับจ้างคัดแยกขนาดลูกปลาเพื่อนำไปเลี้ยงหรือที่เรียกกันในชุมชนว่า การล่อนปลา ด้วย ซึ่งทุก ๆ กลุ่มจับปลาและกุ้งนี้จะมีหัวหน้ากลุ่มในการรับงานและกำหนดราคาตอบแทนเป็นครั้ง ๆ ไปตามลักษณะงาน

ภาพที่ 4-20 แพปลาที่อยู่ในชุมชนคาทอลิก

ชาวชุมชนคาทอลิกยังมีการเลี้ยงโค เลี้ยงไก่ การเลี้ยงโคในชุมชนคาทอลิกหัวไผ่จะเป็นไปในลักษณะอาชีพเสริมของชาวชุมชนบางส่วน จะเป็นการจัดหาโคมาเลี้ยงเพื่อให้ตกูกทำการเลี้ยงลูกโคให้โตแล้วจึงขายไป สำหรับในการเลี้ยงโคทั่วไปจะเป็นการปล่อยโคให้หากินแบบอิสระในตอนเช้าหรืออาจจะมีการล่ามโคบางตัว เช่น แม่โค ในที่ดินส่วนตัวของตนเอง และที่ดินสาธารณะ จากนั้นก็จะทำการไล่โคในเวลาเย็นและการเลี้ยงไก่เนื้อและไก่ไข่ ชุมชนคาทอลิกหัวไผ่จะมีชาวชุมชนบางครอบครัวเลี้ยงไก่ไข่หรือไก่เนื้อ ควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์น้ำ คือมีการตั้งโรงเรือนเลี้ยงไก่ในบ่อปลา ปลาจะกินเศษอาหารและมูลไก่ แต่การปลูกโรงเรือนเลี้ยงไก่นั้นมีต้นทุนที่สูงมาก ประกอบกับผลตอบแทนด้านการเลี้ยงไก่ทั้งไก่เนื้อและไก่ไข่ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากต้องอ้างอิงกับบริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ๆ ทำให้ทุกวันนี้การเลี้ยงไก่ไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควรนอกจากอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมเลี้ยงสัตว์น้ำ ทั้งการเพาะเลี้ยงปลาและการเลี้ยงกุ้งแล้ว ยังมีชาวชุมชนคาทอลิกส่วนหนึ่ง ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ครู พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

ภาพที่ 4-21 ในปัจจุบันการเลี้ยงไก่ได้หมดไปจากชุมชนคาทอลิก เหลือเพียงการเลี้ยงโค กระบือ
ที่ยังพบเห็นอยู่บ้างในชุมชนคาทอลิก

ชุมชนคาทอลิก มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนคาทอลิกเอง ชื่อว่า กลุ่มออมทรัพย์
เพื่อการผลิตบ้านหัวไผ่เดิมจัดตั้งขึ้นเฉพาะกลุ่มชุมชนคาทอลิกแต่ต่อมาเริ่มมีคนต่างศาสนาที่เข้ามา
เช่าพื้นที่วัดอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ได้เข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์ด้วย วัดอุประสงค์เพื่อเป็นแหล่ง
ออมทรัพย์และแหล่งเงินทุน รวมทั้งจัดทำ ร้านค้าสหกรณ์ชุมชนที่ทางสหกรณ์ทำสินค้ามาจำหน่าย
ให้กับสมาชิกในราคาถูกลงกว่าท้องตลาดทั่วไป และให้สมาชิกนำผลผลิตของตนมาฝากขายที่สหกรณ์
ได้

นอกจากนี้ยังมีกองทุนหมู่บ้านภายในชุมชนคาทอลิกที่เป็นแหล่งเงินทุน คือ กลุ่ม
ฌาปนกิจสงเคราะห์ของ โบสถ์โดยเป็นการรวมกลุ่มกันระหว่างคริสตชนในชุมชน โบสถ์นักบุญ
ฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ โบสถ์นักบุญยอแซฟ พันสนิม และ โบสถ์เซนต์ปอล ฉะเชิงเทรา ตลอดจนผู้ที่
นับถือศาสนาอื่น ๆ ที่เป็นฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต รายละ
20,000 บาท โดยมีการเก็บเงินค่าบำรุงผู้ตายจากสมาชิกอื่น ๆ รายละ 30 บาท นอกจากนี้ยังมี

กลุ่มพาณิชย์ขององค์การบริหาร หรือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธ.ก.ส. ภายในชุมชนที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินสำหรับสมาชิกในชุมชนอีกด้วย รวมทั้งการจัดตั้งตลาดนัดที่เริ่มต้นตั้งแต่สมัยคุณพ่อยาโกเบแจง เกิดสว่าง ในปี พ.ศ. 2472 เพื่อให้ชาวชุมชนคาทอลิก นำผลผลิตที่ตนเองประกอบอาชีพมาขาย เช่น ไข่ไก่ เนื้อไก่ เนื้อหมู ผัก ผลไม้ต่าง ๆ และในปัจจุบัน ก็ยังคงมีตลาดนัดในวันอาทิตย์เช่นเดิม

ภาพที่ 4-22 ภาพตลาดนัดในอดีต

ภาพที่ 4-23 ภาพตลาดนัดปัจจุบัน

การปกครอง

ชุมชนคาทอลิกแบ่งการบริหารปกครอง คือการบริหารปกครองทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและการบริหารปกครองจากภาครัฐ โดยมีบทบาทเฉพาะในรูปแบบของตนตามองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบของตน แต่ทั้งสองส่วนก็มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาจนถึงปัจจุบัน

1. การบริหารปกครองทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ชาวชุมชนคาทอลิกอยู่ในทางการบริหารปกครองของคริสตจักรโรมันคาทอลิก มีลักษณะเป็นเขตปกครองโบสถ์ (Parish) ที่เป็นส่วนหนึ่งในเขตการบริหารปกครองของมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรี โดยมีบิชอป (Bishop) หรือพระสังฆราชเป็นผู้ปกครองสูงสุดมีหน้าที่ดูแลคริสตชนนิกายโรมันคาทอลิกเป็นต้นทางด้านศาสนาและจิตใจ มีอำนาจการปกครองมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรีรวมถึงชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ใน 3 ลักษณะคือ (1) อำนาจการออกข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ และระเบียบหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคริสตชนในชุมชนคาทอลิกหัวไผ่และคริสตชนนิกายโรมันคาทอลิกที่อยู่ในเขตปกครองมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรี (2) อำนาจบริหารมิสซังโรมันคาทอลิก หมายถึง การวางแผนงาน จัดองค์กร จัดบุคลากร ควบคุมดูแลและติดตามผลการดำเนินงานของมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรี และชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ (3) อำนาจในการตัดสิน มีอำนาจการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายของคริสตจักร ตลอดจนข้อผูกมัดของพิธีศักดิ์สิทธิ์ Sacrament หรือที่คริสตชนชาวโรมันคาทอลิกเรียกว่าศีลศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะพิธีบวช และพิธีสมรส ให้กับคริสตชนในมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรีและชุมชนคาทอลิกหัวไผ่

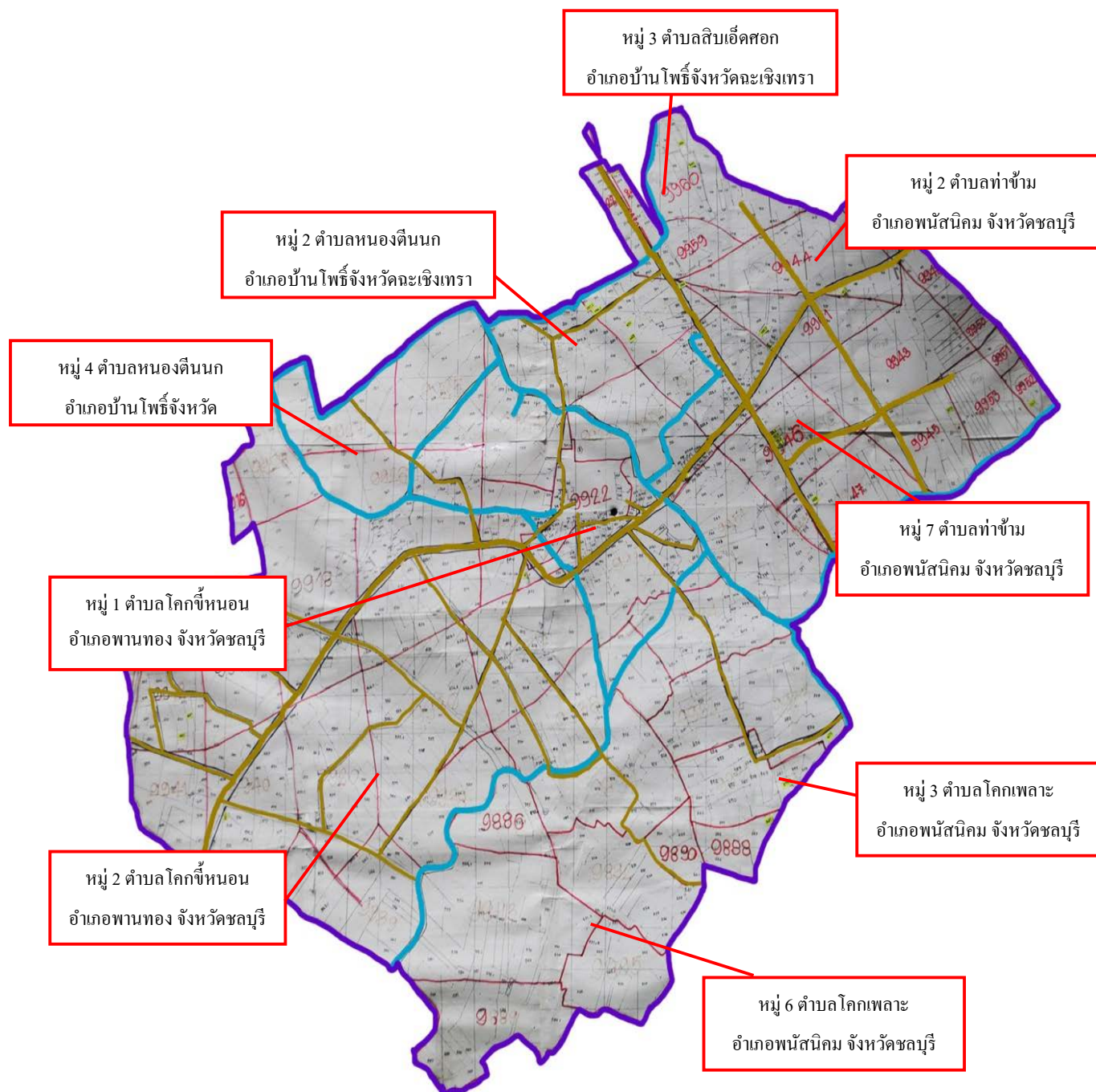

ภาพที่ 4-24 ทำเนียบการบริหารปกครองทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรี จะแต่งตั้งบาทหลวงมาอยู่ประจำที่ชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ในการทำหน้าที่อัครบิดร โบสถ์และบาทหลวงผู้ช่วยเพื่อดูแลคริสตชนชาวชุมชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งบาทหลวงในปัจจุบันนี้มีบทบาทสำคัญในการปกครองทางศาสนาและยังมีบทบาทปกครองชุมชนคาทอลิกด้วย เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชาวชุมชน ทั้งนี้เพราะชาวชุมชนให้ความเคารพทั้งในฐานะผู้นำชุมชนและในฐานะผู้แทนของพระเยซูคริสต์

2. การบริหารปกครองจากภาครัฐชุมชนคาทอลิกหัวไผ่อยู่ภายใต้การปกครองจากรัฐที่ประกอบด้วย 2 ส่วน คือการบริหารราชการส่วนภูมิภาค อยู่ภายใต้การบริหารปกครองลดหลั่นกันมาจากผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และชุมชนคาทอลิกหัวไผ่อยู่ภายใต้การบริหารการปกครองจากผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนี้

จังหวัดชลบุรี	อำเภอพานทอง	ตำบลโคกจี่หนอน	หมู่ 1 และหมู่ 2
	อำเภอนนทบุรี	ตำบลท่าข้าม	หมู่ 2 และหมู่ 7
		ตำบลโคกเพลาะ	หมู่ 3 และหมู่ 6
		ตำบลสระสี่เหลี่ยม	หมู่ 4 และหมู่ 6
จังหวัดฉะเชิงเทรา	อำเภอบ้านโพธิ์	ตำบลหนองดินนง	หมู่ 2 และหมู่ 4
		ตำบลสิบเอ็ดศอก	หมู่ 3

ภาพที่ 4-25 แผนที่การบริหารปกครองจากภาครัฐในชุมชนคาทอลิกหัวไผ่

การบริหารราชการท้องถิ่น อยู่ภายใต้การบริการราชการตามหลักกระจายอำนาจ โดยให้ประชาชนปกครองตนเอง เพื่อให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม ร่วมมือกัน ในการพัฒนาและแก้ปัญหา ในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ของตน โดยชุมชนคาทอลิกจะแบ่งออกเป็นเนินต่างๆ ดังนี้

เนินวัด	หมู่ 1 และหมู่ 2	ตำบลโคกจี่หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี
เนินกลม	หมู่ 1 และหมู่ 2	ตำบลโคกจี่หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี
เนินคู	หมู่ 3 และหมู่ 6	ตำบลโคกเพลาะ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
เนินท่าข้าม	หมู่ 2 และหมู่ 7	ตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
เนินชวดล่าง	หมู่ 4	ตำบลหนองตีนนก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
	หมู่ 3	ตำบลสิบเอ็ดศอก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชนคาทอลิก

วิถีชีวิตของชุมชนคาทอลิก โดยมีโบสถ์เป็นศูนย์กลางอย่างยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน มีเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนหลายประการ เช่น ความเชื่อมั่นในศาสนา กลยุทธ์การปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์เป็นต้น แต่ปัจจัยภายในชุมชนคาทอลิกเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการดำรงชีวิตอยู่ของชุมชนคาทอลิกก็คือการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนคาทอลิกชุมชนโรมันคาทอลิกมีการพัฒนาโครงสร้างของงานอภิบาลที่ตั้งอยู่บนกลุ่มองค์กรคาทอลิกที่มีความหลากหลายในการตอบสนอง “กระแสเรียก” ของคริสตชนได้ในคนทุกวัยไม่ว่าจะเป็นวัยเด็ก วัยเยาวชน วัยผู้ใหญ่หรือวัยผู้สูงอายุ รวมถึงสามารถตอบสนองความสนใจต่าง ๆ ของคริสตังได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกิจกรรมทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ งานอภิบาลงานด้านสังคมหรืองานทางด้านเศรษฐกิจ ดังจะเห็นได้จากจิตตารมณ์ของกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มกิจการคาทอลิกที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-4 กิจกรรมทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ งานอภิบาล งานสังคมและด้านเศรษฐกิจ
ของชุมชนคาทอลิก

กลุ่ม	จิตตารมย์	ภาพประกอบ
1. กลุ่มวินเซนต์ เดอปอล	มีจิตตารมย์ทาง เศรษฐกิจ เพื่อ ช่วยเหลือบรรเทา ความทุกข์ยากของ ผู้ยากจนหรือผู้ถูก ทอดทิ้ง	
2. กลุ่มพลมารี	มีจิตตารมย์แห่ง ความเชื่อของแม่พระ โดยเน้นการภาวนาให้ สมกับที่เป็นทหารของ แม่พระมารี	
3. กลุ่มคัวร์ซิลโล่	มีจิตตารมย์ที่จะฟื้นฟู จิตใจคริสตชนให้มี ความศรัทธา โดย ยึดถือตัวอย่างของ พระเยซู	

ตารางที่ 4-4 กิจกรรมทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ งานอภิบาล งานสังคมและด้านเศรษฐกิจ
ของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

กลุ่ม	จิตตารมย์	ภาพประกอบ
4. กลุ่มพระเมตตา	มีจิตตารมย์ทาง ความเชื่อ เน้นการสวด ภาวนาเพื่อขอพลังจาก พระเป็นเจ้าเบื้องบน ให้ช่วยเหลือเพื่อน มนุษย์ที่กำลังทุกข์ ทรมานในปัญหา ต่าง ๆ	
5. กลุ่มผู้อ่าน พระคัมภีร์	เป็นกลุ่มที่ส่งเสริม การมีส่วนร่วมของ ฆราวาสในพิธีกรรม เกี่ยวกับพระคัมภีร์	
6. กลุ่มสหกรณ์	เป็นกลุ่มที่มีจิตตารมย์ ทางเศรษฐกิจ เพื่อมุ่ง ให้เกิดการพัฒนาคน ทุกมิติ โดยอาศัย ความร่วมมือช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน	

ตารางที่ 4-4 กิจกรรมทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ งานอภิบาล งานสังคมและด้านเศรษฐกิจ
ของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

กลุ่ม	จิตตารมณ์	ภาพประกอบ
7. กลุ่มเยาวชน	เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มเยาวชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมในงานอภิบาลของวัด	
8. กลุ่มเด็กช่วยมิสซา	เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคริสตชนวัยเด็กในพิธีกรรมทางศาสนา	
9. กลุ่มนักขับร้อง	เป็นกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วมของคริสตชนที่สนใจดนตรีในพิธีกรรม	
10. กลุ่มผู้สูงอายุ	เป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมทางสังคมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	

ตารางที่ 4-4 กิจกรรมทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ งานอภิบาล งานสังคมและด้านเศรษฐกิจ
ของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

กลุ่ม	จิตตารมย์	ภาพประกอบ
11. กลุ่มส่งเสริม ชีวิตครอบครัว	เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้น การฟื้นฟูชีวิต ครอบครัวในฐานะ ที่เป็นสถาบันพื้นฐาน ของคนและสังคม	

จากกลุ่มกิจการคาทอลิกดังกล่าวล้วนเป็นกลุ่มพื้นฐานของชีวิตคริสตชนในชุมชนคาทอลิกและเป็นพื้นฐานให้เกิดโครงสร้างงานอภิบาลของวัดที่ประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายพิธีกรรมสังคมฝ่ายอภิบาลและแพร่ธรรม งานอภิบาลมีคุณพ่อเจ้าวัดเป็นประธานสภาอภิบาล และมีฆราวาสเป็นผู้อำนวยการของสภาอภิบาล (อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จันทบุรี, 2548, หน้า 28) เพื่อให้ชุมชนคาทอลิกมีการพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน เสริมสร้างกำลังทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ทำให้เกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีจุดเด่นทั้งทางด้านจัดตั้งได้และจับต้องไม่ได้ เกิดเอกลักษณ์ที่โดดเด่นขึ้นในชุมชนคาทอลิกในทุก ๆ ด้าน ทำให้ชาวชุมชนคาทอลิกและชุมชนใกล้เคียงมีความสามัคคีกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเฉพาะในโอกาสวันคริสต์มาส ที่มีชุมชนชาวพุทธมาร่วมและสนใจในละครประวัตการบังเกิดของพระเยซู และอีกหนึ่งกิจกรรมที่สร้างความสามัคคีสำหรับชุมชนคือวันสงกรานต์ที่ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4-26 งานคริสตมาส

ภาพที่ 4-27 งานประเพณีสงกรานต์ และงานนมัสการหลวงพ่อแสง ครั้งที่ 11

ภาพที่ 4-28 เดือนเมษายน เทศกาลสมโภชปีศาจวันพฤษศยมาสวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์วันเสาร์ศักดิ์สิทธิ์

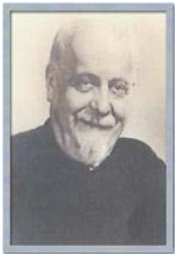
ภาพที่ 4-29 เดือนกุมภาพันธ์ เสกสุสานวัดหัวไผ่

จากการพัฒนาชุมชนคาทอลิกเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2423 โดยคุณพ่อมาธีอแรง เกโก สร้างความเจริญอย่างต่อเนื่องจากอดีตเพื่อให้ชุมชนคาทอลิกมีอาชีพและที่ทำงาหากินมาจนถึงปัจจุบัน จึงมีพัฒนาการที่ได้รับการนำและเสนอแนะจากบาทหลวงจากชาวต่างประเทศและบาทหลวงในประเทศไทยโดยมีพัฒนาการตามตารางข้างล่างดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
1	 บาทหลวงมาธีอแรง เกโก	ชาวฝรั่งเศส	พ.ศ. 2423-2439 (16 ปี) - จับจองพื้นที่ที่หัวไร่จำนวนประมาณ 15,000 ไร่ - ที่ดินในเขตฝั่งจังหวัดฉะเชิงเทราประมาณ 4,000 ไร่ - สร้างวัดหลังแรกยกพื้นสูงชั้นล่างเป็นที่เก็บข้าว - มีควายฝูงใหญ่ 100 กว่าตัว วัว 60-70 ตัว ม้า 5-6 ตัว
2	 บาทหลวงกีอู	ชาวฝรั่งเศส	พ.ศ. 2439-2448 (9 ปี) - การแผ้วถางพื้นที่ให้เป็นนา - การรักษาเขตแดนตามแนวทางที่คุณพ่อเกโก ได้บุกเบิกไว้ - มีข้อพิพาท เรื่องการรักษาเขตแดนที่ดิน บ้านโคกกระเหรียง คุณพ่อถูกทำร้าย
3	 บาทหลวงเรอเนเปร์รอส (Rene Perros)	ชาวฝรั่งเศส	พ.ศ. 2448-2450 (2 ปี) - เริ่มสอนคำสอนศาสนาแก่บรรดาลูกหลาน คริสตัง - โรงเรียนเล็ก ๆ แยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ โรงเรียน ชายและโรงเรียนหญิง - ปลูกยางข้าวเปลือกไว้ 1 หลัง จุข้าวเปลือกได้ ประมาณ 300 เกวียน

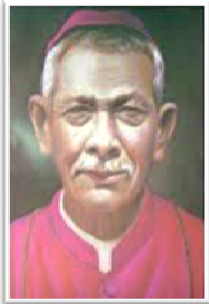

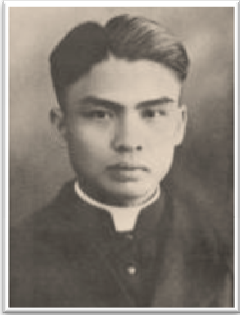
ตารางที่ 4-5 บทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
4	 บทหลวงกียู	ชาวฝรั่งเศส	พ.ศ. 2450-2460 (10 ปี) - ในปี พ.ศ. 2453 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตราเป็นกฎหมายพระราชทานที่ดินให้แก่มิสซังฯ - มีผู้เช่าถูกต้องตามกฎหมาย - ควบคุมโฉนดที่ดินของมิสซังฯ ทุกตำบลที่ขึ้นกับวัดหัวไผ่ - จัดตั้งหัวหน้างานจัดการให้ผู้คนเช่านา ซึ่งเรียกว่า “นายกองนา” - เมื่อปี พ.ศ. 2458 ลงรากปลูกบ้านพักพระสงฆ์ คือบ้าน 2 ชั้น ชั้นบนเป็นที่พักพระสงฆ์ ชั้นล่างเป็นที่เรียนของนักเรียนชาย
5	 บทหลวงเออเยินเล็ตเซอร์ (Eugene Loescher)	ชาวเยอรมัน	พ.ศ. 2460-2462 (2 ปี) - ปี ค.ศ. 2460 อยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ระยะเวลาได้ก่อสร้างเติมแต่ง ดิกลหลังที่คณพอกียู เริ่มเอาไว้และยังค้างอยู่
6	 บทหลวงเปร์รูดอง (Perroudon)	ชาวฝรั่งเศส	พ.ศ. 2462-2467 (5 ปี) - คณพอสั่งยกเล็กที่นาของวัดที่ทำนาเอง ให้แก่สัตบุรุษเช่าทำเสียบ - คณพอเริ่มการก่อสร้างบ้านพักพระสงฆ์ต่อไปหลังจากที่คณพอกียูและคณพอเออเยิน

ตารางที่ 4-5 บทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
7	 บาทหลวงอาแล็กซิส	ชาวไทย	พ.ศ. 2467-2472 (5 ปี) - คุณพ่อบริหารงานของวัดหัวไผ่ เป็นผู้สะสมมากกว่าใช้จ่าย รวบรวมรายได้ของวัดเพื่อผ่อนชำระหนี้หมดจน
8	 บาทหลวงยาโกเบแอง เกิดสว่าง	ชาวไทย	พ.ศ. 2472-2482 (10 ปี) - รั้ววัดเก่า ปลูกวัดใหม่ขึ้นแทน - รั้วบ้านพักครูหญิงและปลูกรั้วใหม่แทน - ซ่อมโรงเรียนหญิง สมัยคุณพ่อก็อยู่ ปลูกรั้วให้เหมาะสมกับกาลเวลา - จับจองที่ดินศรีราชาไว้ประมาณ 110 ไร่ (ซึ่งเป็นบ้านฉะบวรทุกวันนี้) - จับจองที่ดินหนองขวาง ตำบลสระสี่เหลี่ยม อำเภอพนัสนิคม 100 ไร่เศษ - ตลาดนัดที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ก็เริ่มในสมัยของคุณพ่อเช่นกัน โดยครั้งแรกเกิดจากพวกคนทางป่าหนองขวาง หาบมันมาขาย-แลกข้าว และแม่ค้าขายหมาก-พลู พวกอาหาร ของป่า
9	 บาทหลวงขออาгим เทพวันท์	ชาวไทย	พ.ศ. 2482-2483 (1 ปี) - พ.ศ. 2482 เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน ประเทศไทยกับฝรั่งเศสวัดและโรงเรียนถูกสั่งปิดไม่มีการชุมนุมสวดมนต์ภาวนา - วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2483 คุณพ่อสุนทรถูกจับไปขังไว้ที่สถานีตำรวจ ชลบุรี

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
10	 บาทหลวงยาโกเบแวง เกิดสว่าง	ชาวไทย 	พ.ศ. 2483-2487 (4 ปี) - พ.ศ. 2487 คุณพ่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆราชมิสซังจันทบุรี - คุณพ่อพยายามใช้เวลาเยี่ยมเยียนช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ผู้ขาดทุนขั้นแค้น และเสียดสละด้วยกำลังทรัพย์และสิ่งของ เช่น ยารักษาโรค เสื้อผ้า - คุณพ่อถึงแก่กรรมด้วยโรคอัมพาต เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2495 บัดนี้ศพของพระคุณเจ้าฝังอยู่ที่สุสานวัดหัวไผ่
11	 บาทหลวงสนิท วรศิลป์	ชาวไทย	พ.ศ. 2487-2498 (11 ปี) - คุณพ่อได้ขยายตัววัดให้กว้างขวางขึ้น - ปลูกโรงเรียนชายที่ติดต่อกับตึกเซนต์ฟรังซิส - ปลูกโรงเรียนหญิง 1 หลัง - ปรับสนามเป็นพื้นที่สนามที่สม่าเสมอ - ตัดถนนหนทาง เข้า-ออก มาที่วัดให้ประชาชนสัญจรไป-มาได้สะดวก
12	 บาทหลวงบุญชู ระวังพิษ	ชาวไทย	พ.ศ. 2498-2510 (12 ปี) - พ.ศ. 2499 คุณพ่อได้ซ่อมตึกบ้านพักพระสงฆ์ที่ปลูกมาตั้งแต่สมัยคุณพ่อกี๊ - พ.ศ. 2500 เริ่มลงมือสร้าง นวกสถานแม่พระฟาติมา - 3 มีนาคม พ.ศ. 2501 สร้างโรงเรียนมัธยมหญิงเป็นตึก 3 ชั้น - 14 มกราคม พ.ศ. 2502 สร้างสถานยูนิสตังชื่อว่าตึกเซนต์ฟรังซิส - 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2502 สร้างวัดใหม่ วังศิลาและเสกวัดหลังใหม่ (วัดหลังปัจจุบัน)

ตารางที่ 4-5 บทบาทของผู้นำพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
13	 <p data-bbox="395 1048 683 1081">บาทหลวงสุเทพ นามวงศ์</p>	ชาวไทย	<p data-bbox="884 477 1398 510">- 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 สร้างโรงครัวใหม่</p> <p data-bbox="884 533 1465 741">- พ.ศ. 2497-2501 มีซิสเตอร์มาประจำทำงานที่วัด เป็นครั้งแรก ขอให้ซิสเตอร์เข้ามาทำหน้าที่การสอน ในโรงเรียนและได้เริ่มกิจกรรม วายซีเอส และ กองหน้ารำเริง (พลศีล)</p> <p data-bbox="884 763 1134 797">พ.ศ. 2510-2516 (6 ปี)</p> <p data-bbox="884 819 1430 909">- คุณพ่อพัฒนาถนนสายจากหน้าประตูหอรบะฆัง ไปจรดถนน</p> <p data-bbox="884 931 1465 1021">- คุณพ่อปรับปรุงถนนภายในบริเวณวัด และจาก บริเวณวัดไปจรดปากทางถึงถนนสาย พนัส-แปดริ้ว</p> <p data-bbox="884 1043 1430 1133">- คุณพ่อได้ริเริ่มให้สัตบุรุษเลี้ยงปลา โดยให้ทุน ในการจัดเลี้ยง</p> <p data-bbox="884 1155 1449 1245">- คุณพ่อติดต่อกับทางราชการเพื่อขอไฟฟ้าแรงสูง เข้าในหมู่บ้าน</p> <p data-bbox="884 1267 1422 1357">- เดือนตุลาคม พ.ศ. 2515 ได้ขอโครงการไฟฟ้า พัฒนา เข้าบ้านหัวไผ่ เป็นครั้งแรก</p> <p data-bbox="884 1379 1437 1469">- ขยายเขตตั้งแต่ ต. วัดโบสถ์จนถึงหมู่บ้านหัวไผ่ ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร</p> <p data-bbox="884 1491 1449 1648">- คุณพ่อได้อนุมัติยกที่ดิน ประมาณ 8 ไร่ ให้สร้าง ถนน เปิดทางวัดใหม่ (ยุคราษฎรสามัคคี) ออกสู่ เชื่อมกับถนนหัวไผ่-พานทอง</p> <p data-bbox="884 1671 1449 1827">- คุณพ่อได้เปิดถนนเชื่อมหมู่บ้านหัวไผ่หลายสาย เช่น ถนนเชื่อมหมู่บ้านเนินสูง ถนนเชื่อมหมู่บ้าน เนิน โมกมัน</p>

ตารางที่ 4-5 บทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
14	 <p>บาทหลวงเซียร์ โชติพงศ์</p>	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2516–2519 (3 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - คุณพ่อได้รับงานเปิดถนนเชื่อมหมู่บ้านต่อจากคุณพ่อสุเทพ นามวงศ์ - โครงการสร้างสะพานคอนกรีต ทางวัดหัวไผ่ ซึ่งแต่ก่อนเป็นสะพานไม้ โดยผู้ว่าดำรงสุนทรศาสตร์ ได้อนุมัติเงินให้ 30,000 บาท เพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนหัวไผ่ - 22 มีนาคม พ.ศ. 2516 มีโอกาสต้อนรับพระรูปแม่พระแห่งฟาติมา - 29 สิงหาคม พ.ศ. 2516 วัดหัวไผ่มีไฟฟ้าแรงสูงใช้ - 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 วัดหัวไผ่ได้จัดให้มีการอบรมฟื้นฟูจิตใจสัตบุรุษตลอดหนึ่งอาทิตย์ มีการอบรมที่บ้าน แม่บ้าน เยาวชน นักเรียน กลุ่มละ 2 ครั้ง ต่อวัน นับเป็นการฟื้นฟูจิตใจที่ได้ผลมาก - 12 ตุลาคม พ.ศ. 2518 วัดหัวไผ่ได้เกิดน้ำท่วมมาก วัดความสูงของน้ำได้ 52 เซนติเมตร - 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 มีพิธีบวชเป็นพระสงฆ์ของคุณพ่อวัชรินทร์ สมานจิต และ คุณพ่อวิวัฒน์ สมานจิต
15	 <p>บาทหลวงเมธี วรรณชัยวงศ์</p>	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2519-2523 (4 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - พ.ศ. 2520-2521 โครงการขุดลอกคลองธรรมชาติฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง ชื่อคลองโคกเพลาะสนามจันทร์ - พ.ศ. 2521 โครงการขุดลอกคลองธรรมชาติฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง ชื่อคลองหัวไผ่โคกขี้หนอน

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
			- พ.ศ. 2522 โครงการชุดลอกคลองธรรมชาติ ฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง ชื่อคลองกระพังบอน หนองตีนนก
			- พ.ศ. 2523 โครงการชุดลอกคลองธรรมชาติ ฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง ชื่อคลองหนองกระทุ่ม
			- พ.ศ. 2523 โครงการชุดลอกคลองธรรมชาติ ฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง ชื่อคลองจรเข้กัด
			- 12 ธันวาคม พ.ศ. 1519 ตั้งกลุ่มเกษตรกรทำนา โคกขี้หนอนมีสมาชิก 106 คน จัดทะเบียนเป็น นิติบุคคล ถูกต้องตามกฎหมาย
			- พ.ศ. 2520 ตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์น้ำโคกขี้หนอน มีสมาชิก 72 คน จัดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้อง ตามกฎหมาย
			- 10-14 พฤษภาคม พ.ศ. 2520 โครงการอบรม ลูกเสือชาวบ้าน รุ่น 620/2ชบ. 26 ค่ายศาสนา สัมพันธ์ 1 มีประชาชนทั้งคริสต์-พุทธ เข้าร่วม การอบรม 281 คน
			- 12-16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 โครงการอบรม ลูกเสือชาวบ้าน รุ่น 988/3ชบ. 50 ค่ายศาสนา สัมพันธ์ 2 มีประชาชนทั้งคริสต์-พุทธ เข้าร่วม การอบรม 445 คน
			- การลาดยางถนนทางในบริเวณวัดและเทพื้นปูน รอบวัด
			- 14 กันยายน พ.ศ. 2523 ได้ทำพิธีเสกกางเขน แขวนอยู่กลางพระแท่นใหญ่
			- พ.ศ. 2523 ทางวัดได้ช่วยคณะวินเซนต์เดอปอล ซื้อควาย เพื่อตั้งเป็นธนาคารควาย ให้คนจน

ตารางที่ 4-5 บทบาทของผู้นำพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
16	 <p data-bbox="392 1458 687 1496">บาทหลวงแสวง สามีกักดี</p>	ชาวไทย	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการพัฒนาหัวไผ่ ช่วยพัฒนาคอลง คู ถนน ช่วยพัฒนาเนินกลมทำสะพานช่วยพัฒนา คอลงตัน ทำถนน 4 เส้นช่วยพัฒนา ต่อไฟฟ้าเข้าเนินกลม และเนินชวดล่างช่วยพัฒนาเนินชวดล่างและเนินคูมตุกรัง - 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 พระคุณเจ้าเทียนชัย ได้วางศิลาฤกษ์หอระฆัง - ดำเนินการปรับปรุง หอประชุมวัดเก่าเสียใหม่ โดยเปลี่ยนหลังคาสังกะสีเป็นกระเบื้องขยายปีกวัด ออก เทพื้นใหม่ และทำเวทีใหม่ - 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2523 มีพิธีบวชพระสงฆ์ ใหม่ 6 องค์ ที่วัดหัวไผ่ <p data-bbox="884 1160 1134 1198">พ.ศ. 2523-2526 (3 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 วันฉลองและเสก หอระฆัง - เกิดอุทกภัยน้ำท่วมมากเป็นประวัติการณ์ - คุณพ่อได้ดำเนินงานสร้างหอประชุมใหญ่ (วัดเก่า) - จัดการซ่อมแซมท่อน้ำทั้ง 2 แห่ง (คือท่อนายดี และท่อนายช่วง) ได้ตัดแปลงให้เป็นฝายกักน้ำ ในฤดูแล้งด้วย - 18 เมษายน พ.ศ. 2526 สมณทูตเรนาโต มาติโน ได้มาเยี่ยมวัดของเรา - โครงการฝายน้ำล้นคลองกระพังบอน-หนองดินนก สถานที่สร้างตรงหน้าป่าช้า หัวไผ่ - โครงการฝายน้ำล้นคลองโคกเพลาะ-สนามจันทร์ สถานที่ก่อสร้าง วัดกุ่ม ดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2526

ตารางที่ 4-5 บทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
17	 บาทหลวงสมักร เจ็งสืบสันต์	ชาวไทย	- โครงการขุดสระหน้าป่าช้า สถานที่ก่อสร้าง หน้าป่าช้า ดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2528 พ.ศ. 2526-2532 (6 ปี) - 28 มกราคม พ.ศ. 2528 คณะสงฆ์สังฆมณฑล จันทบุรี ได้จัดฉลองครบรอบ 25 ปี แห่งการบวช เป็นพระสงฆ์ของ ฯพณฯ ลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต โดยจัดที่วัดหัวไผ่ - 10 มกราคม พ.ศ. 2529 อนุมัติสร้างอาคารเรียน หลังใหม่ - เริ่มโครงการปลดคอบายมุข เดือนแม่พระ ลูกประจำ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2529 คณะกรรมการวัด บรรดาสัตบุรุษร่วมกับทางวัดที่มีข้อตั้งใจที่ดีที่ พยายามลดละอบายมุขต่าง ๆ โดยการเริ่มจากเดือน แม่พระนี้ จัดให้แต่ละเนินรวมกลุ่มสวดสายประจำ ตอนค่ำที่บ้าน แบ่งเป็นกลุ่ม ๆ สวด - รื้ออาคารเรียนหลังเก่า จากการอนุมัติในการสร้าง อาคารเรียนหลังใหม่ จำเป็นที่จะต้องรื้ออาคารเรียน หลังเก่าออกเพราะชำรุด ทรุดโทรมมาก ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2530 - มีการซ่อมแซมวัด มุงหลังคา ปิดคาดฟ้าทั้ง 2 ข้าง ซึ่งน้ำซึมลงไปได้ซ่อมคานฐานรากทั้งหมด สร้าง แท็งก์น้ำเพิ่มอีก 1 ชวงเสา ซ่อมฝ้าเพดาน เสร็จ เรียบร้อยในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2530 ในขณะเดียวกัน ได้ซ่อมตึกเซนต์ฟรังซิสด้วย - เสกและเปิดอาคารเรียนหลังใหม่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2530 - 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 สร้างกางเขนมูล

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
			<p>ในสุสานจีนใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> - เดือนมิถุนายน ปรับปรุงถ้ำแม่พระแห่งลูร์ดใหม่ ทำน้ำตกที่หน้าถ้ำด้วยอย่างสวยงาม - นำท่วมหัวไผ่ครั้งที่ 3 วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2532 - เกิดน้ำท่วม ในครั้งนั้นสร้างความเสียหายให้กับชาวหัวไผ่ - 21 ตุลาคม พ.ศ. 2532 นำท่วมหัวไผ่ ถนนสายไปพนัสนิคม พานทอง นำท่วมทั้งหมด รถเก๋งไม่สามารถไปได้ - พ.ศ. 2530 ก่อสร้างฝายน้ำล้น ที่คลองกระพังบอน - หนองกระทุ่ม - พ.ศ. 2531 ก่อสร้างสะพานรถยนต์คอนกรีตเสริมเหล็ก ในเขตหมู่ที่ 1 - พ.ศ. 2531 ก่อสร้างสะพานรถยนต์คอนกรีตเสริมเหล็ก หมู่บ้านเนินคู หมู่ที่ 1 พ.ศ. 2532 ก่อสร้างสะพานรถยนต์คอนกรีตเสริมเหล็ก หมู่บ้านเนินกลม หมู่ที่ 1 - พ.ศ. 2532 ก่อสร้างสะพานรถยนต์คอนกรีตเสริมเหล็ก หมู่บ้านกระพังบอน หมู่ที่ 2 - พ.ศ. 2533 ก่อสร้างสะพานรถยนต์คอนกรีตเสริมเหล็ก หมู่บ้านเนินโมกมัน หมู่ที่ 1 - พ.ศ. 2534 มีโครงการก่อสร้างสะพานรถยนต์คอนกรีตเสริมเหล็ก สะพานนี้เชื่อมต่อหมู่ที่ 1 กับหมู่ที่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม พ.ศ. 2534 มีโครงการขุดสระน้ำบริเวณวัดหัวไผ่ เพื่อเก็บน้ำสำหรับสร้างประปาหมู่บ้าน - พ.ศ. 2534 มีโครงการลาดยางถนนหัวไผ่-ป่าช้า

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
			ยาว 500 เมตร - พ.ศ. 2534 มีโครงการขุดลอกคลองธรรมชาติ ฝั่งซ้ายแม่น้ำบางปะกง คลองโคกเพลาะ- สนามจันทร์ - ซ่อมถนนลาดยาง 6 มีนาคม 2533 ได้มีการซ่อม ถนนรอบบริเวณวัด ลาดยางใหม่
18	 บาทหลวงขอแซฟ เฉลิมกิจมงคล	ชาวไทย	พ.ศ. 2532-2538 (6 ปี) - แพร่ธรรมคำสอนและงานศิลปศักดิ์สิทธิ์ - ศาลาไทยข้างวัด - อาคารเรียนแผนกอนุบาล ฯ - จัดให้มีการรังวัดที่ดินของวัดใหม่จัดทำเอกสาร ที่ดินเป็นระบบ - การจัดเฉลิมฉลอง 110 ปี ของวัดหัวไผ่ พ.ศ. 2534 - การฟื้นฟูชีวิตคริสตชนเป็นพิเศษ
19	 บาทหลวงดูกา บรรจงพานุพันธ์	ชาวไทย	พ.ศ. 2538-2542 (4 ปี) - งานอภิบาลซัดเจนตามทิศทางของสังฆมณฑลฯ - ส่งเสริมการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ ให้มีระบบ เช่น กลุ่มนักขับร้องเด็กช่วยมิสซาคารเตรียมจิตใจ สำหรับปีปีติมหากาญ - ดำเนินการรื้อบ้านพักพระสงฆ์ใหม่แล้วสร้างเป็น ตึก 3 ชั้น - บ้านพักซิสเตอร์ - จัดสถานที่สำหรับตลาดนัดใหม่ - จัดระบบภายในสุสาน

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
20	 <p>บาทหลวงยอห์นบัพติสต์ เพิ่มศักดิ์เสวีรักษ์</p>	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2542–2547 (5 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - พันธกิจของผู้อภิบาลด้านศาสนบริการพระวาจา - ศิลศักดิ์สิทธิ์สำหรับคริสตชนในทุกระดับ - ดำเนินการรวมกลุ่มให้แก่ผู้สูงอายุและนำไปทัศนศึกษาปีละครั้ง - การอบรมคำสอนให้ผู้ใหญ่ที่สนใจจะกลับใจ - การติดตามและดำเนินการเรื่องกลุ่มสมรสที่ไม่ถูกต้อง - จัดให้มีชุดช่วยพิธีกรรมใหม่ - ดำเนินการในส่วนของสุสานศพเพื่อจัดระบบในสุสานให้ดียิ่งขึ้นเช่นกำหนดรูปแบบของหลุมศพ - ให้เหมือนกันจัดแนวเขต - จัดระเบียบสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์
21	 <p>บาทหลวงดอมินิก วีระชน นพคุณทอง</p>	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2547–2548 (1 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลือกสภาชุดใหม่ - ให้ความสำคัญกับกลุ่มศึกษาพระวาจา
22	 <p>บาทหลวงยอแซฟ ปรีชาสกุลอ่อน</p>	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2548-2552 (4 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงการทำงานแบบบูรณาการการมีส่วนร่วมจากกลุ่มองค์กรเยาวชน โรงเรียน - พ.ศ. 2550 ได้ทำการซ่อมรากฐานวัด (ต่อหม้อ) ใหม่ - ปรับอัตราค่าเช่าที่ดิน - ซ่อมพื้นผิวตลาดนัดใหม่

ตารางที่ 4-5 บาทหลวงกับพัฒนาการของชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

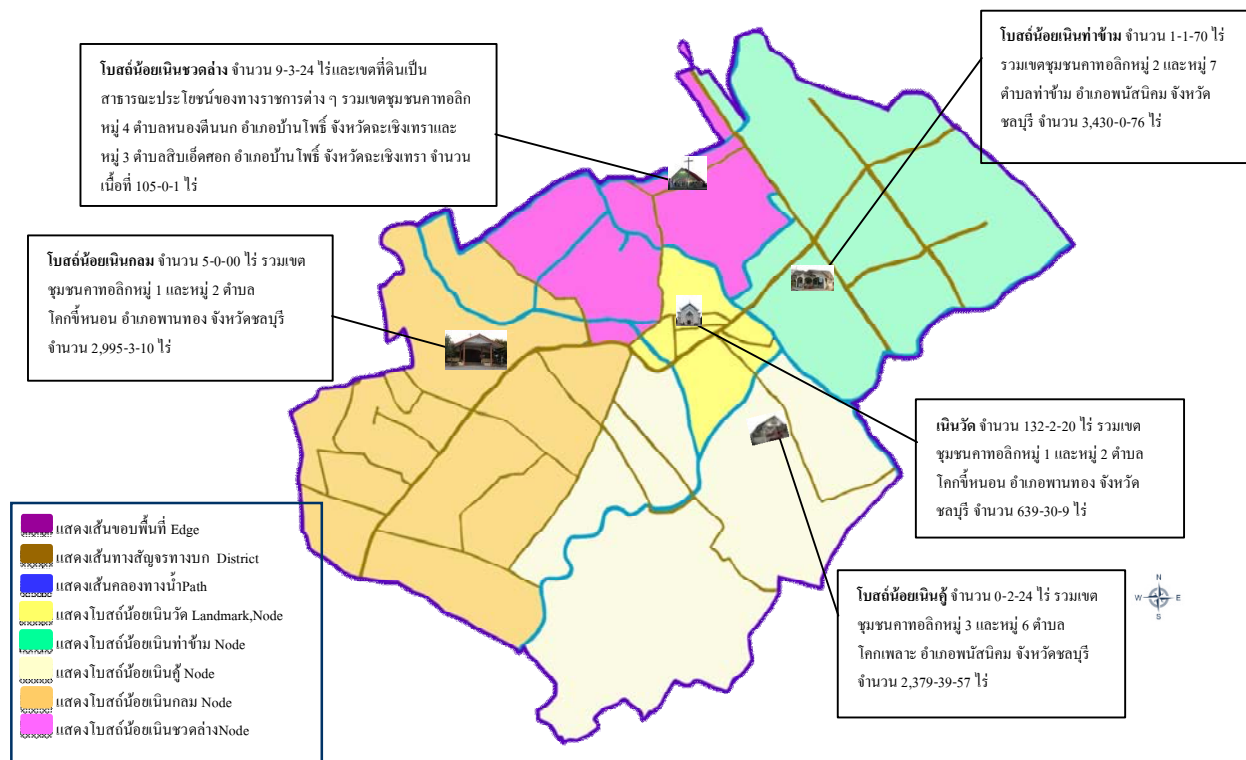
ลำดับ	ชื่อ	ถิ่นกำเนิด	ระยะเวลา-พัฒนาการชุมชนคาทอลิก
			<p>ขยายประปาหมู่บ้าน</p> <ul style="list-style-type: none"> - พ.ศ. 2551 ทำการขยายพื้นที่สุสานให้กว้างขึ้น - สร้างศาลาพักผ่อนใหม่ - สร้างถนนคอนกรีตที่สุสาน - ซ่อมแซมวัดในส่วนของศาลาพิธีวัดใหม่ <p>เปลี่ยนบอร์ดประชาสัมพันธ์หน้าวัดทาสีศาลาไทย ริ้วบ้านพ่อ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พ.ศ. 2552 ดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการบริหารของสังฆมณฑลฯ จัดงานสมโภชสุวรรณบรรพชาพระสังฆราชเทียนชัยสมานจิตคุณพ่อเมธีวรรณชัยวงศ์คุณพ่อสง่าจันทร์สมศักดิ์และหิรัญบรรพชาคุณพ่อประสานพงศ์ศิริพัฒน์และคุณพ่อสันติสุขสวัสดิ์
23	 บาทหลวงเสกสม กิจมงคล	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2552-2557 (5 ปี)</p> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างอาคาร 72 ปี - ตั้งชมรมผู้สูงอายุที่ตรงกับองค์การทางราชการ - ปูพื้นคอนกรีตในสุสานใหม่ - จัดตั้งวิธีชุมชนวัด ด้านการอ่านพระคัมภีร์
24	 บาทหลวงวิเชียร ฉันทพิริยกุล	ชาวไทย	<p>พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสร้างจิตราชมัยทางด้านศาสนา - บูรณะพื้นที่ว่างให้เกิดประโยชน์ ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง (ปลูกมะนาว)

แผนงานการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมบนพื้นที่ชุมชนคาทอลิกจะทำให้เกิดความเข้าใจไปสู่แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก มีองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์ขนาดของแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงกันในชุมชนของตนเอง มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ต้องจดจำและกล่าวถึง แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก โดยนำข้อเสนอแนะทางด้านภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ของเกรียงไกร เกิดศิริ กล่าวว่า

“...ท้องถิ่นควรนำไปประยุกต์ใช้ คือ การจัดการสำรวจและการทำงานที่ของเมือง เพื่อแสดงเนื้อหาของทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและทรัพยากรมนุษย์ส่งเสริมให้มีคุณค่ามรดกเข้าสู่กรอบการพัฒนา รวมไปถึงสถาปัตยกรรม ที่มีความสำคัญของการอนุรักษ์และการพัฒนาของพื้นที่ โดยการระบุโครงการอนุรักษ์และพัฒนาที่หลากหลาย...”

จากการรวบรวมข้อมูลทำให้เห็นการพัฒนาของชุมชนคาทอลิกจากอดีตจนถึงปัจจุบันเห็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสงวนรักษาไว้ต่อไป ดังนี้

ภาพที่ 4-30 ผังภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) แสดงอาณาเขตของพื้นที่พร้อมแบ่งเขตเนินวัดน้อยต่าง ๆ

ตารางที่ 4-6 วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม	อดีต	ปัจจุบัน
เส้นขอบ	ชุมชนคาทอลิกเกิดขึ้นจากการสำรวจการจับจองพื้นที่ของบาทหลวงมาธิโอแรง เก โก เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2423 ได้รับการรับรองกรรมสิทธิ์อันแน่ชัดเหนือที่ดินจนกลายเป็นชุมชนคาทอลิกหัวไผ่มีพื้นที่โดยประมาณ 15,000 ไร่	การพัฒนาของชุมชนคาทอลิกของคณะบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนต่อจากบาทหลวงมาธิโอแรง เก โก ตามที่มีบันทึกไว้ในรายงานของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) และจากการบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในชุมชนคาทอลิก จึงทำให้พื้นที่ในปัจจุบันมีอาณาเขตทั้งหมด 9,598-3-77 ไร่ เนื่องจากการสร้างความเจริญให้กับ

ตารางที่ 4-6 วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม	อดีต	ปัจจุบัน
		<p>ชุมชนคาทอลิกที่มีถนนตัดผ่านชุมชนคาทอลิกมากขึ้น ซึ่งแสดงอาณาเขตได้ตามแผนที่วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ได้ดังนี้</p> <p>ทิศเหนือ มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของหมู่ 4 ตำบลหนองดินนาก และหมู่ 3 ตำบลสิบเฮ็ดสอก ในเขตอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา</p> <p>ทิศใต้ มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของตำบลโคกเพลาะ ในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี</p> <p>ทิศตะวันออก มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของหมู่ 2 ตำบลท่าข้าม ในเขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี</p> <p>ทิศตะวันตก มีพื้นที่จรดถึงบางส่วนของหมู่ 2 ตำบลโคกขี้หนอน ในเขตอำเภopanทอง จังหวัดชลบุรี</p>

ตารางที่ 4-6 วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม	อดีต	ปัจจุบัน
เส้นทางสัญจร	<p>ชุมชนคาทอลิกมีเส้นทางสัญจรในอดีตโดยการเดินทางด้วยการเดินและม้าซึ่งเส้นทางสัญจรในสมัยก่อนไม่สะดวกสบายและใช้ระยะเวลาการเดินทางนานจากบริเวณเขตเชื่อมต่อระหว่างเมืองพนัสนิคมกับเมืองแปดริ้วหรือฉะเชิงเทราเส้นทางที่นี้ท่านมักจะผ่านในการเดินทางไปยังเมืองแปดริ้ว โศกกะเหรียง และไปเมืองบางปลาสร้อยหรือชลบุรี โดยบาทหลวงมาธิอแรง เกโก</p>	<p>ในปัจจุบันชุมชนคาทอลิกมีถนนสายหลักที่ผ่านชุมชน 2 เส้นทาง ถนนหมายเลข 315 คือ ถนนสุขประยูร จากจังหวัดฉะเชิงเทราถึงอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี และถนนหมายเลข 3127 จากแยกที่เชื่อมต่อกับถนนสุขประยูรไปถึงอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี และภายในชุมชนยังมีถนนของกรมทางหลวงชนบท ที่เชื่อมต่อกันมีลักษณะคล้ายไขแฉ่งไปยังเขตพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนคาทอลิกคือถนนชนบทหมายเลข 3025 จากแยกหัวไผ่ไปถึงถนนหมายเลข 331 และภายในชุมชนยังมีถนนของกรมทางหลวงชนบท ที่เชื่อมต่อไปยังเขตพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนคาทอลิกเพื่อความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น</p>

ตารางที่ 4-6 วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม	อดีต	ปัจจุบัน
ชุมชน	ชุมชนคาทอลิกได้เริ่มทำการไถ่ทาสที่เรียกกันว่า “ทาสน้ำเงิน” และผู้ติดตามที่มีจำนวนมากขึ้น จึงมีการขยายชุมชนให้อยู่ตามพื้นที่ในเขตรอยต่อของชุมชนคาทอลิกเพื่อดูแลพื้นที่ของชุมชนคาทอลิก	<p>ชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 729 ราย และนับถือศาสนาพุทธ 358 ราย เขตพื้นที่ดินที่เป็นที่ตั้งโบสถ์และโรงเรียน ซึ่งเป็นเขตรรณีสงฆ์ โฉนดเลขที่ 9922 จำนวน 132-2-20 ไร่</p> <ul style="list-style-type: none"> - สุสานของโบสถ์ จำนวน 15-0-00 ไร่ - เนินวัด จำนวน 132-2-20 ไร่รวมเขตชุมชนคาทอลิกหมู่ 1 และหมู่ 2 ตำบลโคกจี่หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จำนวน 639-30-9 ไร่ - โบสถ์น้อยเนินท่าข้าม จำนวน 1-1-70 ไร่ รวมเขตชุมชนคาทอลิก หมู่ 2 และหมู่ 7 ตำบลท่าข้าม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จำนวน 3,430-0-76 ไร่ - โบสถ์น้อยเนินคู จำนวน 0-2-24 ไร่ รวมเขตชุมชนคาทอลิกหมู่ 3 และหมู่ 6 ตำบลโคกเพลาะ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จำนวน 2,379-39-57 ไร่ - โบสถ์น้อยเนินกลม จำนวน 5-0-00 ไร่ รวมเขตชุมชนคาทอลิก หมู่ 1 และหมู่ 2 ตำบลโคกจี่หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จำนวน 2,995-3-10 ไร่

ตารางที่ 4-6 วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม	อดีต	ปัจจุบัน
ย่านหรือกลุ่ม	<p>ชุมชนคาทอลิกมีลักษณะเด่นคือมีพื้นที่มากจากการจับจองของคุณพ่อมาธิอแรงเกโก ทำให้ภูมิวัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่ของชุมชนคาทอลิกนั้น มีลักษณะการตั้งบ้านเรือนแบบอยู่ห่าง ๆ กัน ในพื้นที่ดินทำกินของตนเอง ส่วนบ้านเรือนของชาวชุมชนที่มีการตั้งในลักษณะที่มีความหนาแน่นหรืออยู่ใกล้ ๆ กัน จะอยู่บริเวณโบสถ์โดยรอบเป็นต้นทางเข้าด้านหน้าโบสถ์มีชุมชนบ้านเรือนหนาแน่นทางเข้าด้านหลังโบสถ์มีทั้งร้านค้า</p>	<p>- โบสถ์น้อยเนินชวดล่าง จำนวน 9-3-24 ไร่ และเขตที่ดินเป็นสาธารณะประโยชน์ของทางราชการต่าง ๆ (ถนนลำคลอง โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล) รวมเขตชุมชนคาทอลิก หมู่ 4 ตำบลหนองตึนบก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และหมู่ 3 ตำบลสิบลีบก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวนเนื้อที่ 105-0-1 ไร่</p> <p>ชุมชนคาทอลิกมีการตั้งบ้านเรือนในลักษณะเดิม ในพื้นที่ดินทำกินของตนเองส่วนบ้านเรือนที่มีความหนาแน่นจะอยู่บริเวณโบสถ์โดยรอบเป็นต้นทางเข้าด้านหน้าและด้านหลังโบสถ์มีทั้งร้านค้ายกเว้นทางทิศตะวันตกและทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นสระน้ำของโบสถ์และโรงเรียนประชาสงฆ์เคราะห์ รวมถึงการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณถนนสายหลักที่ผ่านชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนร้านค้า ฟาร์มเพาะจำหน่ายพันธุ์ปลา และแพรับซื้อปลา-กุ้งที่มีมากขึ้น เนื่องจากความสะดวกในการสัญจร</p>

ตารางที่ 4-6 วิเคราะห์สภาพอดีตและปัจจุบัน (ต่อ)

ภูมิทัศน์ วัฒนธรรม	อดีต	ปัจจุบัน
จุดหมายตา หรือ ภูมิสัญลักษณ์	<p>ชุมชนคาทอลิกมีจุดหมายตาหรือ ภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นคือ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มี บาทหลวงดูแลด้วย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อม อารี รวมทั้งโบสถ์มีลักษณะ สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกมียอด แหลมและหอรระฆังที่มีเสียงดัง กังวานทำให้ชุมชนคาทอลิกมี ความโดดเด่นและเป็นที่ยกย่องถึง ของทุกคนที่อยู่ใกล้ชุมชนคาทอลิก</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกมีพื้นที่ของโบสถ์ และที่เป็นจุดหมายตาหรือ ภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและ งดงาม คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมใน รูปแบบไทยประยุกต์เมื่อมองมุมสูง จะเห็นอาคารเป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีขนาดยาว 36 วา กว้าง 11 วา เป็นวัด 2 ชั้น สร้างขึ้น ในสมัยคุณพ่อบุญชู ระวังพิษ พ.ศ. 2503 (56 ปี) ซึ่งมีความสำคัญ ในชุมชนคาทอลิกในด้านมรดก ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)</p>

ตารางที่ 4-7 แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

	ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก
เส้นขอบ	จากการพัฒนาของชุมชนคาทอลิก ของ คณะบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชน คาทอลิกต่อจากบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ตามที่มีบันทึกไว้ในรายงานของ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) และ จากการบอกเล่าของผู้ที่อยู่ในชุมชน คาทอลิก จึงทำให้พื้นที่ในปัจจุบันมี อาณาเขต 9,598-3-77 ไร่ เนื่องจาก การสร้างความเจริญให้กับชุมชน คาทอลิกที่มีถนนหนทางตัดผ่านชุมชน คาทอลิกมากขึ้น ซึ่งแสดงอาณาเขตได้ ตามแผนที่วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)	ชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่ได้รับ การดูแลของสังฆมณฑลจันทบุรีซึ่งใน ปัจจุบันมีพื้นที่ 9,598-3-77 ไร่ ได้มี การรังวัดพื้นที่ของชาวชุมชน คาทอลิกโดยทางวัดได้มีเจ้าหน้าที่ ทำงานรังวัด เพื่อให้ได้อยู่อาศัยและ ประกอบอาชีพ แต่เนื่องจากมีประชาชนที่นับถือ ศาสนาพุทธมาเช่าที่ดินของทางวัดเพื่อ ประกอบอาชีพมากขึ้น ทางวัดควรมี การสำรวจพื้นที่ของชุมชนอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อดูแลพื้นที่ของชุมชน คาทอลิกให้คงอยู่จนถึงลูกหลานต่อไป
เส้นทาง สัญจร ชุมชน	ชุมชนคาทอลิกมีถนนสายชุมชน คาทอลิกเป็นชุมชนที่มีผู้นับถือศาสนา คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 729 ราย และ นับถือศาสนาพุทธ 358 ราย เขตพื้นที่ดิน ที่เป็นที่ตั้งโบสถ์และโรงเรียน ซึ่งเป็น เขตธรณีสงฆ์ โฉนดเลขที่ 9922 จำนวน 132-2-20 ไร่ สุสานของโบสถ์ จำนวน 15-0-00 ไร่ เนินวัด จำนวน 639-30-9 ไร่ โบสถ์น้อยเนินท่าข้าม จำนวน 3,430-0-76 ไร่ โบสถ์น้อยเนินคู จำนวน 2,379-39-57 ไร่ โบสถ์น้อยเนินกลม จำนวน 2,995-3-10 ไร่ โบสถ์น้อย เนินชวดล่างจำนวน 105-0-1 ไร่	ชุมชนคาทอลิกมีถนนสายชุมชน คาทอลิกเป็นชุมชนใหญ่ เขตพื้นที่ของ ชุมชนคาทอลิกได้รับการพัฒนาจาก บาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิก ในส่วนของพื้นที่ที่ตั้งโบสถ์ โรงเรียน ธรณีสงฆ์และสุสานในส่วนของสุสาน ได้มีการพัฒนาปูพื้นคอนกรีตเพื่อให้ สะดวกในการจัดกิจกรรมทางศาสนา และขยายเขตของสุสานให้กว้างมาก ขึ้น เนื่องจากจำนวนคริสต์ชนมีจำนวน มากขึ้น ในส่วนของเนินต่าง ๆ ได้การดูแลจาก คณะกรรมการอภิบาลแต่ละเนิน และมี บาทหลวงส่งศีลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถ

ตารางที่ 4-7 แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก
<p>ย่าน ชุมชนคาทอลิกมีการตั้งบ้านเรือนในลักษณะเดิม ซึ่งการตั้งบ้านเรือนแบบอยู่ห่าง ๆ กัน ในพื้นที่ดินทำกินของตนเอง ส่วนบ้านเรือนของชาวชุมชนที่มีการตั้งในลักษณะที่มีความหนาแน่นจะอยู่บริเวณทางเข้าด้านหน้า ทางเข้าด้านหลัง โบสถ์ที่มีทั้งร้านค้า และบ้านเรือนหนาแน่นยกเว้นทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือของบริเวณโบสถ์ที่จะเป็นสระน้ำและโรงเรียนประชาสงฆ์เคราะห์ รวมถึงการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณถนนสายหลักที่ผ่านชุมชน เช่น ถนนสายจะเขิงเทรา-พนัสนิคม (ถนนสุขประยูร) ถนนสายหัวไผ่-พานทอง และถนนสายหัวไผ่-ท่าข้าม ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ร้านค้า</p>	<p>มาโบสถ์ได้ทุกวันศุกร์ต้นเดือน ในแต่ละเนิน ควรได้รับการบูรณะและพัฒนาให้มากขึ้นเช่นการบูรณะและพัฒนาอาคารและพื้นที่โดยรอบของเนินต่าง ๆ เนื่องจากแต่ละเนินมีความทรุดโทรมขาดการดูแลจะมีการทำความสะอาด และควรจัดกิจกรรมตามเนินให้มากกว่าเดิมเพื่อให้สมาชิกแต่ละเนิน ได้มีความสามัคคีมากขึ้น เช่น การสวนภavana ประจำเดือน</p> <p>ชุมชนคาทอลิกมีการตั้งบ้านเรือนตามพื้นที่ที่ทำมาหากินของตน ส่วนบ้านเรือนที่อยู่กันเป็นกลุ่มจะมีอยู่ที่บริเวณโดยรอบของโบสถ์ และในเขตถนนสายหลัก ซึ่งลักษณะบ้านเรือนในรูปแบบเดิมที่มีอยู่จำนวนน้อยที่ยังรักษากลับมาเดิมไว้</p> <p>ส่วนคนในชุมชนคาทอลิกได้มีการตั้งบ้านเรือนตามเดิมแต่ควรได้รับการจัดระบบนิเวศทางวัฒนธรรมและเห็นความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป เช่น อาคารบ้านเรือนต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมได้รับการบูรณะและพัฒนากับสิ่งแวดล้อมเดิมด้วยความกลมกลืนกับธรรมชาติของพื้นที่ชุมชนคาทอลิก</p>

ตารางที่ 4-7 แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

	ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก
จุดหมายตา หรือ ภูมิสัญลักษณ์	<p>ฟาร์มเพาะจำหน่ายพันธุ์ปลา และแพ รับซื้อปลา-กุ้งที่มีอยู่มากในชุมชน โดยเฉพาะบริเวณสี่แยกหัวไผ่</p> <p>ชุมชนคาทอลิกมีโบสถ์ที่เป็นจุดหมายตา หรือภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและ งดงาม คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมใน รูปแบบไทยประยุกต์เมื่อมองมุมสูงจะ เห็นอาคารโบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีขนาดยาว 36 วา กว้าง 11 วา เป็นวัด 2 ชั้น สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อ บุญชู ระวังพิช พ.ศ. 2503 (56 ปี) ซึ่งมีความสำคัญในชุมชนคาทอลิกใน ด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)</p>	<p>ชุมชนคาทอลิกมีจุดหมายตาหรือ ภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและ งดงาม คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมใน รูปแบบไทยประยุกต์ที่มีความสำคัญ ต่อชุมชนคาทอลิกเป็นอย่างยิ่ง โบสถ์ แห่งนี้ควรได้รับการอนุรักษ์ อย่างถูกต้องด้วยการจัดทำเอกสารและ จดบันทึกการเปลี่ยนแปลงของชุมชน คาทอลิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็น ประโยชน์ต่อลูกหลานต่อไป</p>

ตารางที่ 4-8 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

	มรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	อาคารสิ่งก่อสร้าง ชุมชนคาทอลิก มีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อย่างเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ศิลปะสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์เมื่อมองมุมสูง จะเห็นอาคาร โบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีขนาดยาว 36 วา กว้าง 11 วา เป็นวัด 2 ชั้น สร้างขึ้นในสมัยคุณพ่อ บุญชู ระวังพิช พ.ศ. 2503 (ปัจจุบัน อายุ 56 ปี) จากอาคารขนาดใหญ่ทำให้เป็นจุดเด่นและเอกลักษณ์สำคัญของ ชุมชนคาทอลิก และชาวชุมชนคาทอลิก ที่สร้างบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่โบสถ์ และอยู่กันเป็นกลุ่มตามเนิน ซึ่งได้สร้างวัดน้อยประจำหมู่บ้าน คือ เนินท่าข้าม เนินชวดล่าง เนินคู้ เนินกลม ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่วัดทั้งหมด	มรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องการ ได้รับการอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะ จะทำให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรม แก่ผู้คนในชุมชนคาทอลิกและชุมชนใกล้เคียงได้เห็นความสำคัญในรูปแบบของผลงานทางสถาปัตยกรรมไทย ประยุกต์ที่มีคุณค่า โดยการเสนอ ขอร่างวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคาร จากสมาคม สถาปนิกสยาม เพื่อให้ชุมชนคาทอลิก มีความภาคภูมิใจในสถาปัตยกรรม ในชุมชนของตนเอง
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	พิธีกรรม มีบทบาททางด้านความเชื่อ ศรัทธาต่อองค์พระเป็นเจ้าตามคริสต์ ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่เกิดขึ้นกับ ชุมชนมาตั้งแต่เริ่มสร้างชุมชนคาทอลิก ได้ถือว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก อย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่ง รวมถึงพิธีกรรม ทางศาสนา เช่น พิธีแต่งงาน และการ รับศีลมหาสนิทต่าง ๆ รวมถึงได้ ยกตัวอย่างในสมัยที่มีการปฏิบัติของ	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มี บทบาททางความเชื่อเป็นอย่างมากใน ชุมชนคาทอลิก ดังนั้นควรมีการปลูก จิตสำนึกให้กับลูกหลาน ให้มีความเชื่อ ทางศาสนา โดยการเรียนรู้ในช่วงการ เรียนคำสอน การเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา โดยการร่วมบูชามิสซา การ สวดภาวนาในชุมชนและตามเนินต่าง ๆ ตามบ้านเรือนของครอบครัวคาทอลิก

ตารางที่ 4-8 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

มรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
<p>คณะเลือดไทย ชาวชุมชนคาทอลิกได้รวมตัวกันที่โบสถ์หลังที่ 2 ในขณะนั้นได้เกิดมีพายุ เมฆฝน มีดครีမ် ทำให้ชาวชุมชนคาทอลิกทุกคนต่างแยกย้ายกลับบ้าน แต่ก็ไม่มีลมพายุหรือเมฆฝน และในเวลาต่อมาพวกคณะเลือดได้ทำลายโบสถ์หลังที่ 2 ทำลายรูปมหาพรตทั้ง 14 รูป ทำให้เกิดความเสียหาย และจากความเชื่อที่เกิดจากการคล้อยของพระที่ทำให้พี่น้องในชุมชนคาทอลิกไม่ได้รับการสูญเสีย และในปี พ.ศ. 2512 ได้มีโอกาสต้อนรับพระรูปแม่พระฟาติมาคืนก่อนที่พระรูปจะมาหัวไผ่นั้น ดินฟ้าอากาศแห้งแล้งมาก ฝนไม่ตกเลย สัตบุรุษแสดงความศรัทธาต่อพระแม่จึงได้นำพระรูปออกแห่ได้ 2 คืนฝนก็ตก สัตบุรุษต่างพากันดีใจมาก เพราะได้นำอุดมสมบูรณ์ จึงมีความเชื่อและศรัทธาว่าการบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจพระเจ้าดังนั้นเมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกกันว่าศาสนพิธี เป็นจุดนับพบและเป็นจุดนัดหมายเฉพาะสำหรับชุมชนคาทอลิกให้มองเห็นความสำคัญเกี่ยวกับศาสนา</p>	<p>เพื่อให้เห็นความสำคัญต่อไป</p>

ตารางที่ 4-8 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

	มรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
	เพราะพิธีกรรมเป็นภาคปฏิบัติของศาสนาที่เห็นได้ชัดก็คือร่วมบูชามิสซา การสวดภาวนา	
มรดกทาง ธรรมชาติ	ทรัพยากรห้วย หนอง คลอง บึง ต้นไม้ ชุมชนจากอดีตเป็นพื้นที่รกร้าง ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่มีแต่ป่าอ้อ ป่าไผ่ ป่าแฝก ป่ากก ป่าโสน ส่วนที่เป็นเนินก็จะเป็ป่าสะแก ป่าไม้ ป่าหนาม มีแต่เนินหัวไร่แห่งเดียวที่มีไม้ไผ่เป็นเนินกว้าง ในปัจจุบันคงเหลือต้นไม้เก่าที่ยังคงอยู่บริเวณถ้ำแม่พระซึ่งสถานที่นี้เป็นที่ตั้งโบสถ์หลังแรกคือต้นกุ่ม ต้นลีลาวดี ต้นมะขามที่เดิมเคยมีสิ่งหลงที่มีรั้งขนาดใหญ่อยู่มากมาย และต้นจามจุรีที่ยังคงอยู่ในชุมชนคาทอลิก	มรดกทางธรรมชาติก็เป็นสิ่งสำคัญในชุมชนคาทอลิก คลองเป็นอีกหนึ่งในมรดกทางธรรมชาติที่ใช้ดำรงชีพมิพัฒนาโดยการล่องคู คลองต่าง ๆ เพื่อให้น้ำไหลผ่านอย่างสะดวก เพราะคลองสามารถใช้ประกอบอาชีพได้ ธรรมชาติของทางชุมชนคาทอลิกนั้นมีความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ในชุมชนคาทอลิกเช่นกัน ดังนั้นไม่ควรถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ ควรได้รับการพัฒนาดูแล โดยการดูแลรักษาเพื่อการใช้งานให้เกิดประโยชน์ต่อไป
มรดกแห่ง ความทรงจำ	ตำนาน เรื่องเล่า ชุมชนคาทอลิกเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่รวมแหล่งความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้านของวัฒนธรรม จากสังคมในอดีตให้แก่สังคมปัจจุบันได้รวบรวมจากการบันทึกต่าง ๆ สมุดรายงานของวัด และการบอกเล่าจากผู้อาวุโส เช่น กรณีพิพาทเขตที่ดินที่โลกกะเหรี่ยงระหว่างพระเป็นเจ้าอวาสด์โบสถ์	มรดกแห่งความทรงจำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเพื่อให้เห็นประวัติจากการบอกเล่าจากผู้สูงอายุตั้งแต่อดีต เพื่อให้เห็นความสำคัญของชุมชนคาทอลิกด้วยการรวบรวมบันทึกและสร้างเป็นประวัติชุมชนคาทอลิกให้เข้าสู่หลักสูตรการเรียนรู้ของท้องถิ่นของตน เยาวชนคนรุ่นหลังจะได้เห็นความสำคัญต่อมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

ตารางที่ 4-8 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก (ต่อ)

มรดกทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน	แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
<p>บ้านมอญกับบาทหลวงกียู ประมาณปี พ.ศ. 2440 ได้มีการแย่งชิงเรือเขตแดน และคนพุทธได้ว่าคนคริสต์ว่า พระเยซู กินข้าวกับหัวปลาทุ กินเกลบ คนคริสต์ก็ว่าคนพุทธว่า พระเทวโปนหัวปูด กินข้าวบุดบุด น้ำแกงลาดตุต (ซึ่งเค็กรๆเอามาร้อง ล้อกัน) และเกิดการทะเลาะวิวาท ระหว่างพระเป็น ได้ถลกจีวรเข้าทำร้าย บาทหลวงกียู ทำให้เข้าฟ็องร้องคดี ที่ศาล ซึ่งเป็นเรื่องเล่าในอดีตที่ผู้เล่า ผู้แก่ยังจำได้และเล่าให้ฟัง อย่างสนุกสนาน (สุวรรณฉัตร อายุ 96 ปี, สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2559) นอกจากนี้ในชุมชนคาทอลิกยังรวมมี พัฒนาการของชุมชนคาทอลิกที่มีอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน</p>	

ดังนั้นจึงสรุปความเชื่อมโยงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและนำเข้าสู่กระบวนการ แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกเพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อไปแก่ชุมชนคาทอลิกเพื่อให้เยาวชน รุ่นหลังมีจิตสำนึกในชุมชนคาทอลิก มีความรักและหวงแหนพื้นที่ของตน เห็นคุณค่า ทางวัฒนธรรมในทุก ๆ ด้าน โดยการเสริมเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

การพัฒนา กลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนคาทอลิกก็เป็นอีกหนึ่งความสำคัญทางวัฒนธรรม เพื่อให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือ และความสามัคคีกันในกลุ่มชุมชนคาทอลิกต่อไป จึงควรมีแนวทางการอนุรักษ์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4-9 กลุ่มคริสตชนผู้สร้างสีสันให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีชีวิตชีวา

กลุ่ม	จิตตารมณ์	แนวทางการอนุรักษ์
1. กลุ่มวินเซนต์ เดอปอล	มีจิตตารมณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากของผู้ยากจนหรือผู้ถูกทอดทิ้ง	มีการสร้างกลุ่มจากการดูแลคนป่วย ผู้ต้องการความช่วยเหลือโดยการให้เงินการเลี้ยงชีพกับผู้สูงอายุ
2. กลุ่มพลมารี	มีจิตตารมณ์แห่งความเชื่อของแม่พระ โดยเน้นการภาวนาให้สมกับที่เป็น ทหารของแม่พระมารี	มีการสวดภาวนาในกลุ่ม เพื่อสร้างความเชื่อที่เข้มแข็งทุกวัน ควรที่จะสร้างความเชื่อนี้กับลูกหลานต่อไป
3. กลุ่มลูร์ซิลโล่	มีจิตตารมณ์ที่จะฟื้นฟูจิตใจคริสตชน ให้มีความศรัทธา โดยยึดถือตัวอย่างของพระเยซู	มีการสร้างความเชื่อในการยึดแบบอย่างของพระเยซูในการดำรงชีวิตด้วยใจศรัทธา
4. กลุ่มพระเมตตา	มีจิตตารมณ์ทางความเชื่อ เน้นการสวดภาวนาเพื่อขอพลังจากพระเป็นเจ้า เบื้องบนให้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่กำลังทุกข์ทรมานในปัญหาต่าง ๆ	เพื่อให้เพิ่มความเชื่อในศาสนาและพระเป็นเจ้าด้วยการสวดภาวนาทุกวัน เพื่อสร้างกำลังใจและมีการรณรงค์ในการสวดกันเองตามบ้านเรือนของตน
5. กลุ่มผู้อ่านพระคัมภีร์	เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของฆราวาสในพิธีกรรมเกี่ยวกับพระคัมภีร์	การอ่านพระคัมภีร์ควรมีการอ่านอย่างต่อเนื่องและมีการอบรมให้คริสตชนที่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมเดือนละครั้ง
6. กลุ่มสหกรณ์	เป็นกลุ่มที่มีจิตตารมณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาคนทุกมิติ โดยอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	เป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือทางการเงินให้กับสมาชิกในชุมชนในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือให้กลุ่มมีการพัฒนาต่อไป
7. กลุ่มเยาวชน	เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมของกลุ่มเยาวชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมในงานอภิบาลของวัด	เป็นกลุ่มของเยาวชนรุ่นต่อไปที่จะสร้างให้มีความเข้มแข็งทางศาสนา ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งช่วยเหลือทางวัดในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแสดงละครวันคริสต์มาส

ตารางที่ 4-9 กลุ่มคริสตชนผู้สร้างสีสันให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีชีวิตชีวา (ต่อ)

กลุ่ม	จิตตารมณ์	แนวทางการอนุรักษ์
8. กลุ่มเด็ก ช่วยมิสซา	เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ คริสตชนวัยเด็กในพิธีกรรมทาง ศาสนา	เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ใน พิธีกรรมทางศาสนาอย่างใกล้ชิดกับ พระเพื่อเตรียมจิตใจในการเข้าสู่ บ้านเณร
9. กลุ่ม นักขับร้อง	เป็นกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วมของ คริสตชนที่สนใจดนตรีในพิธีกรรม	เป็นกลุ่มที่เน้นการมีส่วนร่วมใน พิธีกรรมในการก่อสวดและร้องเพลง ในช่วงที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนมาจะเป็นกลุ่มเยาวชนและบุคคล ที่มีความสนใจ
10. กลุ่มผู้สูงอายุ	เป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมทางสังคม เกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชนอย่าง สม่ำเสมอ	กลุ่มผู้สูงอายุจะมีประจำทุกเดือน โดยจะมีการวัดความดัน เช็กสุขภาพ ของผู้สูงอายุ ออกกำลังกายโดยมี สาธารณสุขมาช่วยดูแลอย่างใกล้ชิด
11. กลุ่มส่งเสริม ชีวิตครอบครัว	เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูชีวิต ครอบครัวในฐานะที่เป็นสถาบัน พื้นฐานของคนและสังคม	กลุ่มนี้เน้นครอบครัวคาทอลิกที่เข้า ร่วม ทำให้เกิดความรักในครอบครัว กันมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างให้ ครอบครัวเข้มแข็งต่อไป

การเรียนรู้ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา” ผ่านหลักสูตรท้องถิ่น

นับแต่พระราชบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษา พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา เป็นการเปลี่ยนครั้งสำคัญในการจัดการเรียนการสอนทุกระดับ เพราะเป้าหมายของพระราชบัญญัติฉบับนี้ต้องการให้ทุก ๆ ฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นให้มีเนื้อหา หน่วยการเรียนรู้ หนังสือเรียนและอื่น ๆ ได้ด้วยครูผู้สอน ครูภูมิปัญญา พระภิกษุ เป็นต้น

ดังนั้น จากข้อมูลในงานวิจัยเล่มนี้และข้อมูลอื่น ๆ สามารถนำมาเรียบเรียงให้เป็นเอกสารหลักสูตรภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา ในทุกระดับชั้น ทุกศาสนา มุ่งหวังให้เรียนรู้สารัตถะใกล้ชิดตัวในบ้านเกิดผสมผสานกับการออกชมศึกษาสถานที่จริง คนและวิถีชีวิตคาทอลิกอย่างใกล้ชิดเพื่อสร้างเสริมความรักหวงแหน ความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

อันจะเป็นแนวทางที่สำคัญในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกร่วมกันคืออนุรักษ์
ข้อมูลคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมต่อไปผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางหลักสูตร
ท้องถิ่นไว้เบื้องต้น ดังนี้

ภาพที่ 4-31 เอกสารหลักสูตร ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเรา 1

สารบัญ	
หน่วยที่ 1	หน้า
ประวัติและการพัฒนาชุมชน	1
พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก	7
มรดกทางวัฒนธรรม	10
หน่วยที่ 2	
วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่	
ประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิก	12
วิถีชีวิตชุมชนคาทอลิก	17
บาทหลวงกับการพัฒนาชุมชน	18
หน่วยที่ 3	
ศิลปะสถาปัตยกรรม โบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่	22
สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์	24
แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน	28

จากการรวบรวมข้อมูลของขอบเขตพื้นที่ของชุมชนคาทอลิก จึงสรุปความเชื่อมโยงของชุมชนคาทอลิกตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบันเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกให้ได้ประโยชน์แก่ชุมชนคาทอลิก ปลูกจิตสำนึกในคริสตชน มีความรักและห่วงใยพื้นที่ของตน เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมในทุก ๆ ด้าน โดยการเสริมการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เห็นคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ การพัฒนาที่กล่าวถึงมรดกทางวัฒนธรรมมีความยาวนานมาตั้งแต่คนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น โบสถ์ศิลปะสถาปัตยกรรมที่มีความงดงามและแสดงถึงสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ หอระฆังที่ใช้ในการประกอบพิธี และถ้าแม่พระฟาติมาที่มีความสำคัญในการภาวนา ซึ่งดำรงคงอยู่จากการสร้างสรรค์ของคนรุ่นก่อนแล้วตกทอดมาสู่รุ่นปัจจุบัน ด้วยการอนุรักษ์สงวนรักษาเพื่อส่งต่อถึงคนรุ่นต่อไป และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ การแสดงออกที่สะท้อนองค์ความรู้ที่เป็นความรู้สึก ความงาม ขนบประเพณี สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวาจาด้วยการบอกเล่าของผู้อาวุโส รวมทั้งวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกที่สำคัญยิ่ง คือ พิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีแต่งงาน และการรับศีลมหาสนิทต่าง ๆ ที่ยังคงอยู่ในปัจจุบันนอกจากนี้ยังมีมรดกทางธรรมชาติ เช่น ทรัพยากรห้วย หนอง คลองบึง ต้นไม้ของชุมชนคาทอลิกที่มีอยู่เดิมตั้งแต่อดีตและยังใช้ในชีวิตประจำวัน และมรดกแห่งความทรงจำได้แก่ ตำนาน เรื่องเล่า ชุมชนคาทอลิกเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่รวมแหล่งความคิด ความรู้ ประสบการณ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้านของวัฒนธรรม จากสังคมในอดีตให้แก่สังคมปัจจุบันได้รวบรวมจากการบันทึกต่าง ๆ สมุดรายงานของวัด และการบอกเล่าจากผู้อาวุโส

และจากการพัฒนาชุมชนคาทอลิกเริ่มคืบขึ้นในปี พ.ศ. 2423 โดยคุณพ่อมาธีออส แกลโก ได้สร้างความเจริญอย่างต่อเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันชาวชุมชนคาทอลิกมีอาชีพและที่ทำมาหากิน จึงมีพัฒนาการที่ได้รับการนำและเสนอแนะจากบาทหลวงจากชาวต่างประเทศที่เข้ามาในช่วงแรก จำนวน 5 ท่าน ในระยะเวลา 44 ปี หลังจากนั้น ด้วยความเชื่อของคริสตชนและการสอนคำสอนทางศาสนาทำให้คนไทยจำนวนมากเข้าร่วมในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และมีผู้ที่มีความเชื่อและศรัทธาในองค์พระเยซูจึงรับศีลบวชเป็นพระสงฆ์หรือบาทหลวง และได้เข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนคาทอลิก ซึ่งมีบาทหลวงในประเทศไทยจำนวน 17 ท่าน ช่วยกันพัฒนาการชุมชนคาทอลิกให้มีความเจริญในทุก ๆ ด้าน

นับตั้งแต่เริ่มบุกเบิกมาจนถึงปัจจุบัน อายุ 136 ปี บาทหลวงที่มาดูแลชุมชนคาทอลิก 24 ท่าน ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของชุมชนคาทอลิกที่จะส่งต่อไปกับเยาวชนรุ่นหลังให้รู้จักรักและห่วงใยชุมชนอันเป็นบ้านเกิดของตนต่อไป

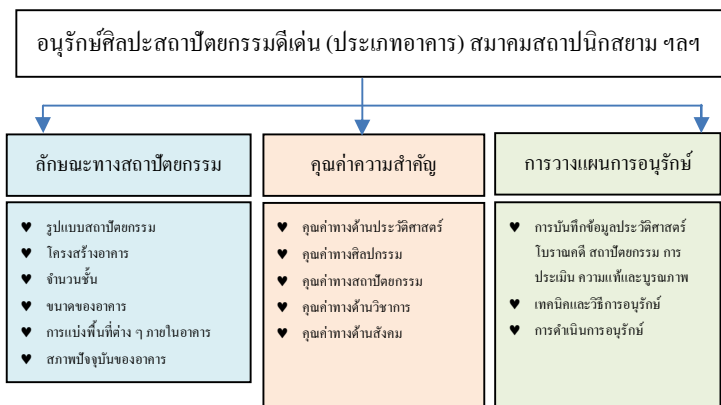
บทที่ 5

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิก

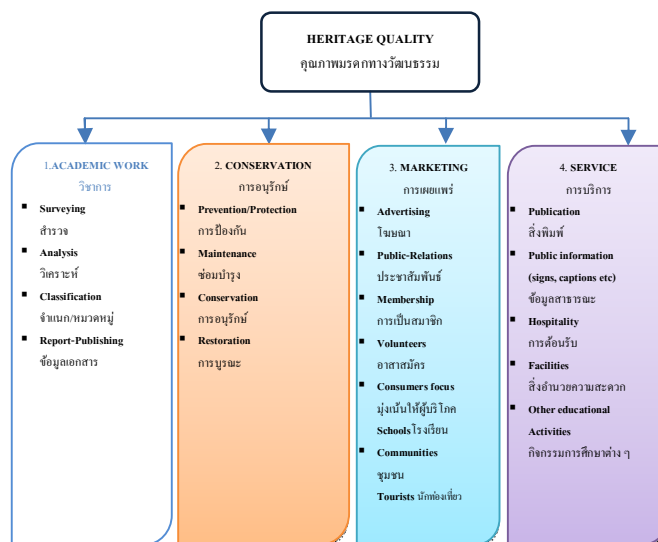
ผู้วิจัยนำการอนุรักษ์ในแนวคิดนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ (1) การปกป้อง (Prevention) ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาสำรวจข้อมูล คุณค่าทั้ง 5 ด้าน คือ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการ คุณค่าด้านสังคมวิถีชีวิต คุณค่าด้านความงามของโบสถ์ สำรวจรังวัดรายละเอียดทางกายภาพ คุณค่าด้านวิทยาการการก่อสร้าง ลวดลาย การตกแต่งและเชิงช่าง คุณค่าด้านความเชื่อมโยงกับโบสถ์คาทอลิกอื่น ๆ (2) การคุ้มครอง (Safeguard) เป็นการคุ้มครองข้อมูลความรู้ของชุมชน บุคคล และเอกสารชั้นต้นมาดำเนินการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำไปเป็นองค์ความรู้และคุ้มครองปกป้องการสูญหาย (3) ป้องกัน (Protection) หมายถึง การรับรองระบุว่าคุณค่าของโบสถ์มีความสำคัญที่โดดเด่นสมควรได้รับการคุ้มครองทางกฎหมาย โดยการทำข้อมูลด้านเอกสาร เพื่อนำเสนอเนื้อหาตามแบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทั้งยังนำข้อมูลด้านปกป้องและป้องกันนี้ไปจัดทำเป็นเอกสารนำชมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ยังจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นภายในโรงเรียนของชุมชน ทั้งยังได้เสนอแผนงานด้านการอนุรักษ์ผ่านโครงการต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังจัดทำเป็นเอกสารนำชมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนสำคัญด้านความรู้และความภาคภูมิใจแก่ชุมชน ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นภายในโรงเรียนของชุมชนคาทอลิก ซึ่งได้นำหลักการจัดการระบบมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ ด้านการเผยแพร่ (Marketing) ของโบสถ์คาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ นี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแผ่นพับ หนังสือประวัติให้กับทางโรงเรียน ชุมชนคาทอลิก เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรม ตลอดจนได้เสนอแผนงานด้านการอนุรักษ์ผ่านโครงการต่าง ๆ

สำหรับบทนี้ในด้าน คุณลักษณะทางศิลปะสถาปัตยกรรมจะดำเนินการสำรวจ รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสังเกต รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง สำหรับทางสถาปัตยกรรมได้สำรวจรังวัดรายละเอียด โครงสร้าง สภาพปัจจุบันของอาคารเพื่อบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และสภาพสังคมเศรษฐกิจ การสำรวจภาคสนามครั้งนี้จะสัมภาษณ์ข้อมูล จากผู้อาวุโสในชุมชนคาทอลิก อายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไปซึ่งมีความทรงจำอยู่ติดตัวและนำมาเรียบเรียงความรู้ที่ชัดเจนให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร เรียงลำดับเนื้อหาเรื่องราวตามวัตถุประสงค์ ใช้หลักการจัดการความรู้ ฉบับขับเคลื่อนของ ประพนธ์ ผาสุขยิด (2550, หน้า 22-26)

ภาพที่ 5-1 การอนุรักษศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น (สมาคมสถาปนิกสยาม, 2559)

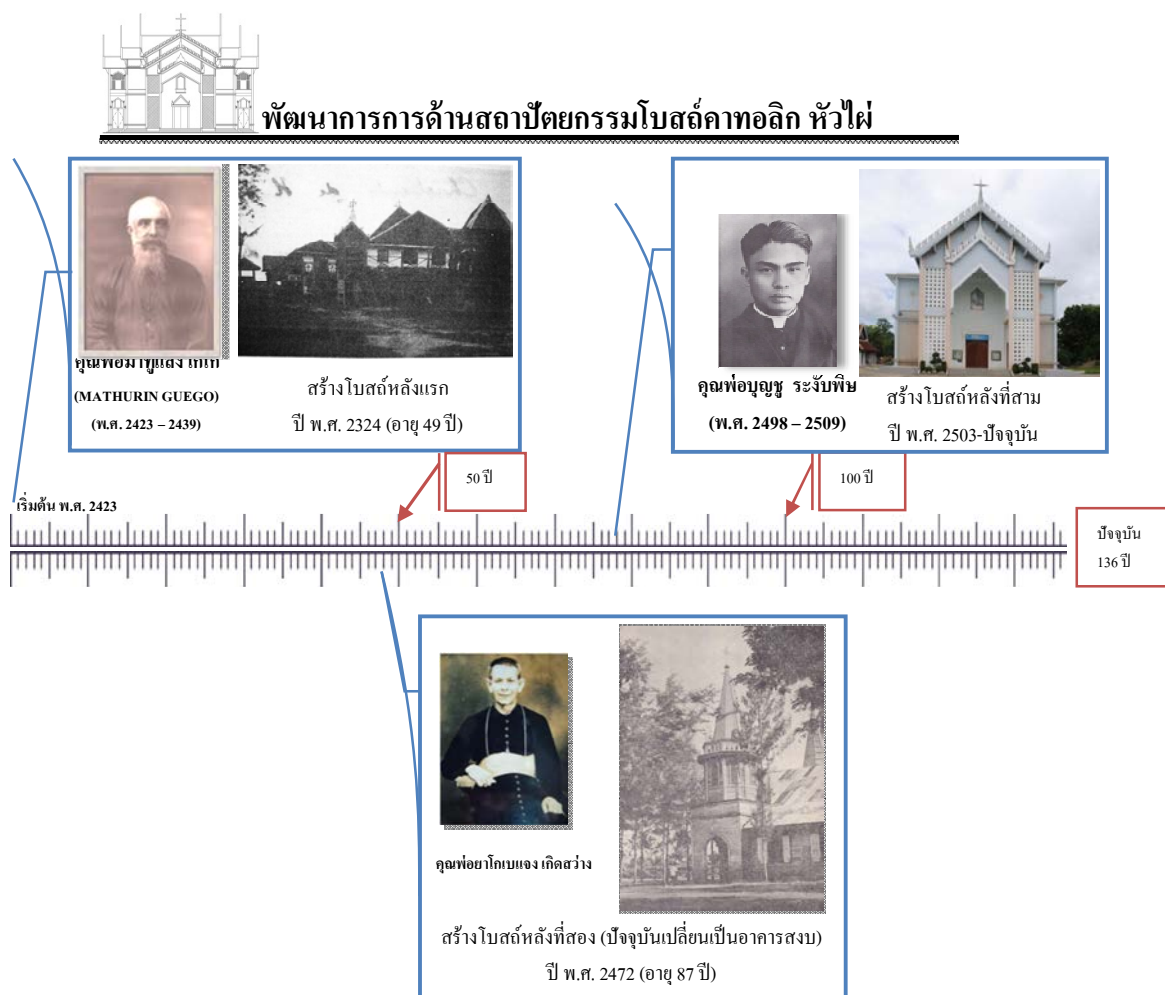
ภาพที่ 5-2 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ (กรมศิลปากร, 2543, หน้า 37)

จากภาพที่ 5-1 และภาพที่ 5-2 ผู้วิจัยได้นำการอนุรักษศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น สมาคมสถาปนิกสยาม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพของกรมศาสนาและการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในงานสำรวจภาคสนามของ โบสถ์รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

คุณค่าความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ได้เริ่มพัฒนาจากการสร้างสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกโดยการจับจองพื้นที่ของคณะมิชชันนารีที่เข้ามาในประเทศไทย มีจุดเริ่มต้นด้วยการเดินทางเข้ามาในสยามของชาวโปรตุเกส ในปี พ.ศ. 2054 มีร่องรอยบ้าน โปรตุเกสอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าแผ่นดินแห่ง

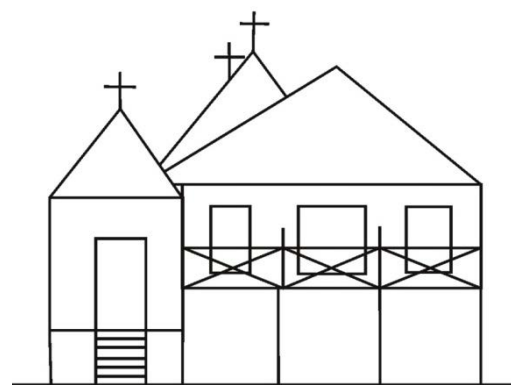
อาณาจักรอยุธยา ต่อมาชาวโปรตุเกสได้รับอนุญาตให้เริ่มงานเผยแพร่คริสต์ศาสนาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ซึ่งมีนโยบายเปิดประเทศต้อนรับคนต่างชาติ เพื่อติดต่อในด้านการค้าและการทูต คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก จึงมีบทบาทในประเทศไทยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการไถ่ทาส โดยบาทหลวงมาธิโอเรอ เกโก (พ.ศ. 2423) ในชุมชนคาทอลิกนี้ส่วนมากจะเป็นคนไทยและมีจำนวนเพิ่มขึ้นจึงได้มีการสร้างอาคารที่พักสำหรับชาวชุมชนคาทอลิก และสิ่งสำคัญของศาสนา คือ การสร้างอาคารที่ใช้ในการประกอบพิธีบูชามิสซา รวมทั้งสถาปัตยกรรมที่ยังคงเป็นหลักฐานอย่างดีในการพัฒนาชุมชนคาทอลิก โดยการพัฒนานี้ได้มีการแบ่งการดูแลตามบทบาทหน้าที่ของบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิกและได้สร้างความเจริญให้กับชุมชนคาทอลิกตามลำดับดังนี้

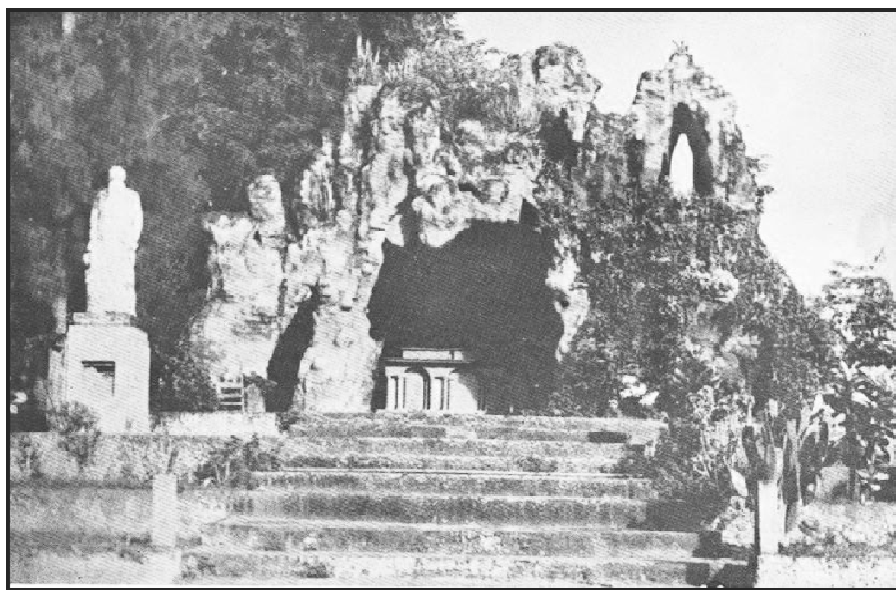
ภาพที่ 5-3 ภาพโบสถ์หลังที่ 1, 2 (นิคม โยธารักษ์, 2533) และโบสถ์หลังที่ 3

สร้างโบสถ์หลังแรกขึ้น โดยบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก (พ.ศ. 2423-2439) มีผู้ติดตามมาหนึ่งครอบครัวชื่อหมอมากท่านได้รับการอบรมจนกระทั่งกลับใจอยู่กับคุณพ่อ หมอมากผู้นี้เป็นช่างมีฝีมือ ทางช่างไม้ ช่างปูนและแกะสลัก ตลอดชาวชุมชนคาทอลิกได้มีบทบาทร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโบสถ์ (Church) เป็นโบสถ์ถาวรขึ้นในชุมชนคาทอลิก ซึ่ง โบสถ์มีลักษณะ 2 ชั้น อิฐที่ทำขึ้นมาใช้สำหรับทำเสา โดยมีชั้นล่างหรือ “ใต้ถุน โบสถ์” เป็นที่เก็บข้าวที่ได้จากการทำนาของวัด อีกส่วนหนึ่งเอาไว้เก็บม้า ส่วนฝาโบสถ์ทำจากไม้ไผ่สาน “ขัดแตะ” และฉาบด้วยปูนทั้งภายในและภายนอก โดยหน้าต่างของโบสถ์มีการทำเป็น “บานเกล็ด” สามารถชักขึ้นชักลงได้เหนือหน้าต่างขึ้นไปเป็นช่องประดับกระจกสามสี ตัวโบสถ์นั้นมีบันไดขึ้นลงสองข้าง และมีด้านหนึ่งใช้หัวโคก “โคกดิน” แทนบันได เรียกว่า “บันไดดิน” ส่วนหลังคาโบสถ์มุงกระเบื้องเคลือบดินเผาเป็นทรงปั้นหยา และทำรูปดอกบัวประดับบนหลังคา 6 ดอก โบสถ์หลังนี้สร้างเสร็จและได้ทำการเสก (Bless) ในปี พ.ศ. 2423 ส่วนบ้านคุณพ่ออยู่ติดวัดด้านตะวันออกมองคูสาวงาม ผู้มีฝีมือทางช่างปูน ช่างไม้ และช่างแกะสลักเป็นนายช่างใหญ่ คือ “หมอมาก” ต่อมาช่างผู้นี้ได้เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2434 หลังจากช่วยงานบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ในการก่อสร้างมาประมาณ 20 ปี (นิคม โยธา รักษ์, 2533, หน้า 89, 97)

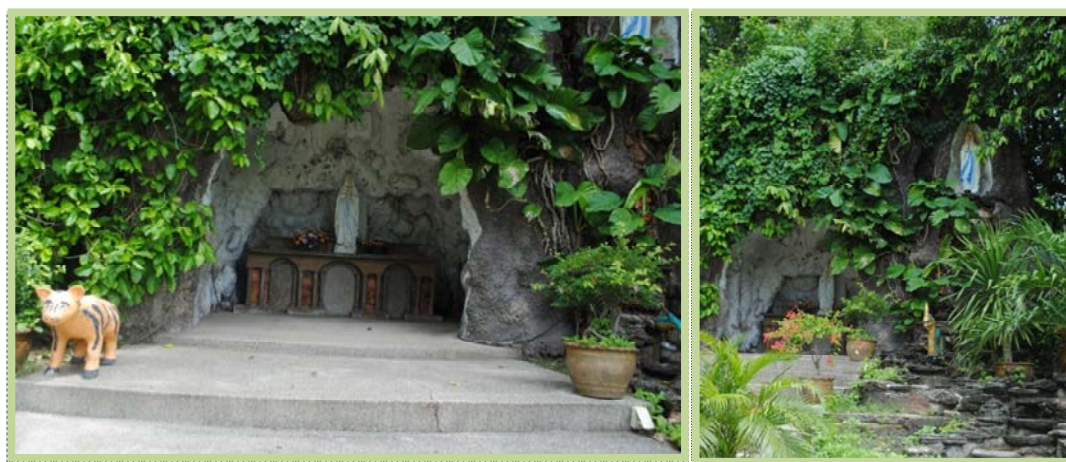

ภาพที่ 5-4 ภาพโบสถ์หลังแรกและภาพร่างที่ผู้วิจัยออกแบบตามคำบอกเล่าจากประวัติศาสตร์ (นิคม โยธารักษ์, 2533, หน้า 89, 97)

โบสถ์หลังแรกได้ถูกรื้อในสมัยคุณพ่อยาโกเบแจง เกิดสว่าง (พ.ศ. 2472-2482) และได้สร้างให้เป็นถ้ำแม่พระฟาติมาขึ้นแทนเพื่อให้คริสตชนระลึกถึงการบังเกิดของพระกุมารเยซูที่เกิดในถ้ำ และระลึกถึงแม่พระที่ประจักษ์เพื่อเดือนคริสต์ชนสวดสายประคำ ซึ่งในศาสนานิกายโรมันคาทอลิกทุกโบสถ์ต้องมีถ้ำแม่พระอยู่ทางด้านข้าง ถ้ำแม่พระฟาติมาได้รับการบูรณะและใช้ในกิจกรรมการสวนภาวนามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังมีต้นไม้ที่ยังคงอยู่ที่เดิม คือ ต้นกุ่ม ต้นลีลาวดีที่อยู่หน้าถ้ำแม่พระ ต้นมะขามและต้นจามจุรีที่มีขนาดใหญ่อยู่หลังถ้ำ

ภาพที่ 5-5 ภาพถ้ำแม่พระฟาติมา (นิคม โยธารักษ์, 2533)

ภาพที่ 5-6 ภาพถ้ำแม่พระฟาติมา (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2559)

เมื่อบาทหลวงมาชื่อแรง เกโก ได้ทำงานบุกเบิกที่ชุมชนคาทอลิก ท่านได้มีบทบาททำให้คนหันเข้ามาถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นจำนวนมาก ดังในรายงานในปี พ.ศ. 2472 ว่า “คุณพ่อเกโก ทำงานในมิสซังใหม่ที่ท่านตั้งขึ้นและนำคนต่างศาสนากลับใจมาเป็นคริสต์ได้ประมาณ 50 คน” จนกระทั่งบาทหลวงมาชื่อแรง เกโก เสียชีวิตในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2440 ชุมชนคาทอลิกได้มีบาทหลวงอีกหลายท่านเข้ามาสานงานต่อจากบาทหลวงมาชื่อแรง เกโก บทบาททางศาสนาภายในชุมชนยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2472 เมื่อบาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง มารับหน้าที่อธิการ โบสถ์ โดยมีบาทหลวงเลโอนา ที่มีทักษะในด้านการก่อสร้างและมีบทบาทร่วมกับอธิการ โบสถ์และชุมชนคาทอลิกในการก่อสร้างต่าง ๆ ท่านและชาวชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโบสถ์ขึ้นมาเพื่อทดแทนโบสถ์หลังเก่าสมัยบาทหลวงมาชื่อแรง เกโก ที่ทรุดโทรมลงและเริ่มคับแคบไม่เพียงพอต่อจำนวนคริสตชนที่มีประมาณ 1,000 กว่าคนแล้ว จึงขออนุญาตจากพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส “...ซึ่งพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส ได้เคยมาดูแลชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ ในช่วงปี พ.ศ. 2448-2450 ประจวบกับพระสังฆราชหลุยส์ เวย์ ที่กรุงเทพฯ ถึงแก่กรรมภาพ จึงต้องมีการเลือกตั้งพระสังฆราชใหม่ และตำแหน่งใหม่นั้นก็ได้ตกอยู่กับบาทหลวงแปร์รอส...” ซึ่งได้รับหน้าที่มาดูแลคริสต์ชนต่อจากบาทหลวงเกีย สร้างโบสถ์หลังใหม่เป็นโบสถ์ไม้ขนาดใหญ่ โดยโบสถ์หลังนี้มีลักษณะศิลปกรรมทางยุโรปและเป็นอาคารไม้ตั้งในบันทึกอนุสรณ์ของโบสถ์ว่า “สิ่งปลูกสร้างเป็นไม้แข็งแรงทนทานหลังคาใช้สังกะสีมุง พื้นปูด้วยกระเบื้อง สัตบุรุษมาวัดนั่งกับพื้น ฝาเป็นไม้ ไม่มีสีทา เมื่อคุณพ่อสร้างเสร็จแล้วตั้งรูปนักบุญฟิลิปและยากอบ 2 องค์ สูงประมาณ 1 เมตร เศษเอาไว้ด้านหลังแท่นบูชา ชั้นบนดูสวยสด” และ “ทุกอย่างพร้อมสรรพแล้ว คุณพ่อได้ทำพิธีเสกวัด และรูปนักบุญทั้งสองตั้งชื่อวัดว่า วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ จนถึงปัจจุบัน (วิทัศน์ วงษ์แก้ว, 2558, หน้า 148-149)

โบสถ์หลังที่ 2 เป็นโบสถ์ที่สร้างขึ้นในสมัยบาทหลวง ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง เนื่องจากมีจำนวนคริสต์ชนมากขึ้น จึงขออนุญาตจากบาทหลวงเรอเน แปร์รอส สร้างโบสถ์หลังใหม่เป็นโบสถ์ไม้ขนาดใหญ่ แบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกคล้ายกับโบสถ์เซนต์ฟรังซิส เซเวียร์ ที่บางกอก ปัจจุบันเหลือเพียงภาพถ่ายที่จะสามารถใช้ในการศึกษาเท่านั้น ส่วนโบสถ์หลังใหม่เป็นแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์

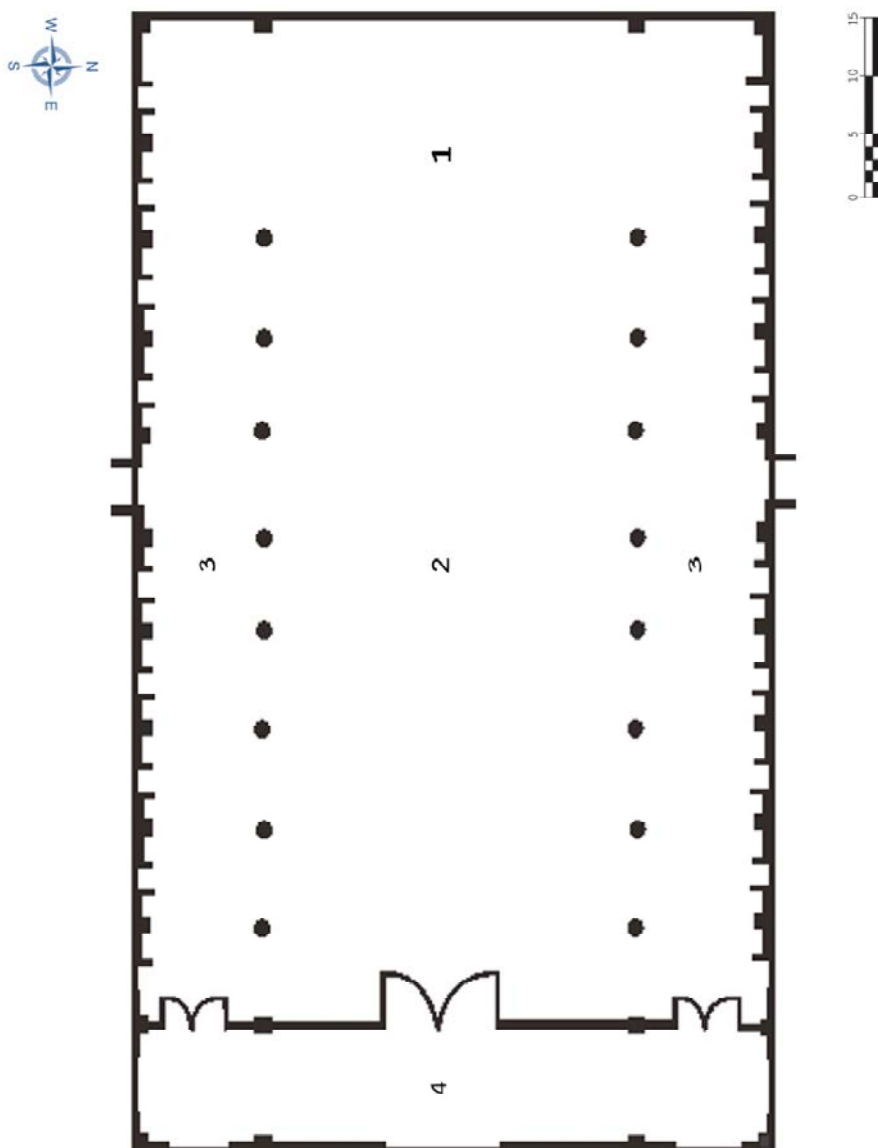

ภาพที่ 5-7 ภาพโบสถ์หลังที่ 2 (นิคม โยธารักษ์, 2533)

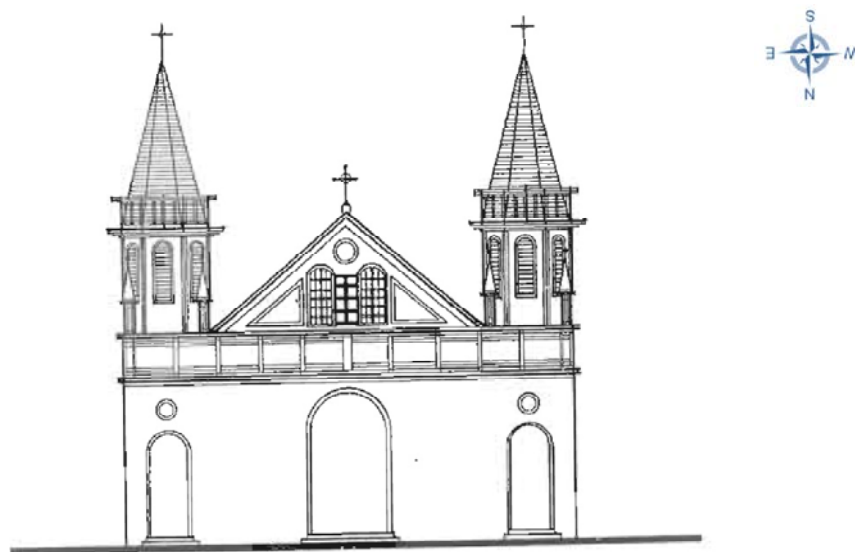
ผังอาคาร ลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ 8-10 ห้อง มีเสาร่วมในรับ โครงสร้างหลังคา จั่วใหญ่เนื่องจากอาคารมีขนาดกว้างมาก และมีเสาริมผนังที่ยึดผนังอาคาร การวางตัวอาคารวางในแกนนอนยาวในทางทิศตะวันออก ทิศตะวันตกลักษณะผังน่าจะเป็นผัง แบบสมมาตร ภายในผังแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนโถงทางเข้าด้านหน้า และส่วนร่วมชุมนุม ประกอบพิธีกรรม ซึ่งในส่วนร่วมชุมนุมประกอบพิธีแบ่งระดับพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ ชุมนุมของสัตบุรุษ และส่วนสำหรับบาทหลวงประกอบพิธีหรือส่วนศักดิ์สิทธิ์ (Holy of holy) ทั้ง 2 ส่วนถูกแบ่งด้วยระดับพื้นและรั้วเตี้ย ๆ ด้านหน้าบริเวณศักดิ์สิทธิ์ประกอบไปด้วยแท่นบูชา ที่นั่ง ประธาน ตู้เก็บศีลมหาสนิท และมีแท่นเล็กข้าง ๆ ซึ่งตั้งรูปนักบุญอยู่ภายใต้ซุ้มเหนือแท่นในส่วนที่ ชุมนุมของสัตบุรุษประกอบไปด้วยที่นั่งของสัตบุรุษ ซึ่งแยกฝั่งเป็นฝั่งซ้ายเป็นหญิง ฝั่งขวาเป็นชาย การเจาะช่องเปิดของอาคาร มีประตูเข้าด้านหน้า 3 ช่อง โดยมีประตูกลางเป็นประตูใหญ่ ผนัง ด้านข้าง 2 ด้านเปิดช่องหน้าต่างตามช่องเสา

ลักษณะเป็นอาคารไม้ รูปแบบสถาปัตยกรรมเลียนแบบตะวันตก ตัวอาคารมีลักษณะเป็น แท่งด้านสกัดแคบยาวไปทางด้านหลัง ด้านหน้าแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ช่องประตูโค้ง 3 ช่อง แบ่งเป็นช่องประตูส่วนจั่วใหญ่ตรงส่วนกลาง และช่องประตูของหอคอยสูง 2 ชั้น ยอดกรวยแหลม ที่ขนาดจั่วใหญ่ ส่วนบนของหอคอยเป็นแท่ง 8 เหลี่ยมที่มุมทั้ง 4 ของหอคอยเป็นยอดแหลม เลียนแบบยอดหัวเสา ในสถาปัตยกรรมโครงสร้างแบบโกธิค เจาะช่องหน้าต่างโค้งด้านละ 1 ช่อง ส่วนบนรอบกรอบหลังคาห่อล้อมรอบด้วยราวลูกกรงบนยอดสุดปีกกางเขนด้านละ 1 อัน บริเวณ หน้าจั่วกลางเจาะช่องหน้าต่างต่าง 2 ช่อง ส่วนกลางระหว่างช่องหน้าต่างตีไม้วงกลม ส่วนบนของยอด

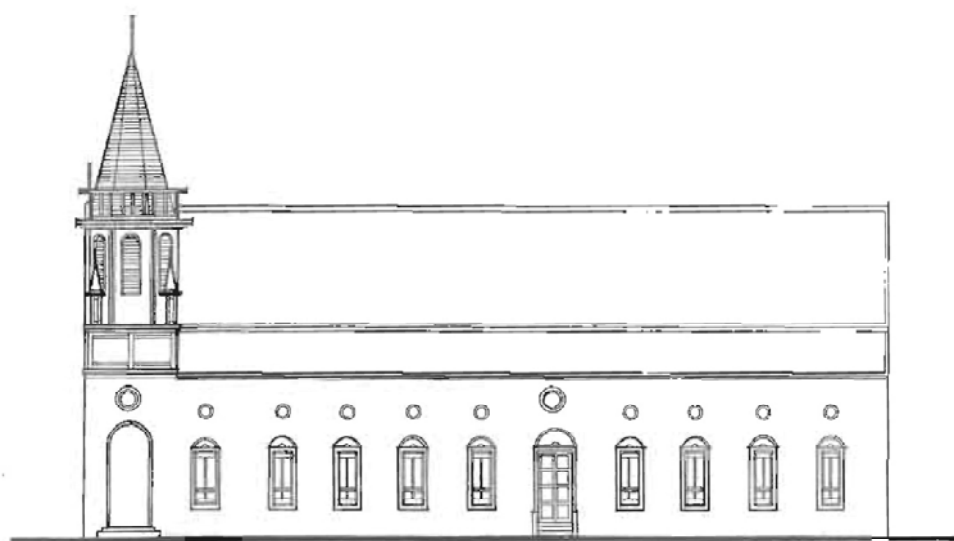
ตั้งกางเขน ความยาวของด้านข้างตัวอาคารไม่สามารถทราบได้ เนื่องจากไม่มีหลักฐาน หลังคา
 โบสถ์เป็นหลังคาจั่วเตี้ยคลุมยาวตลอดทั้งตัวอาคาร โครงสร้างตัวอาคารสร้างจากไม้เป็นระบบ
 เสาคานเนื่องจากอาคารมีโครงสร้างเป็นไม้ก่ออิฐรอบเสาไว้ตรงกลางยึดกันด้วยลวดสลิง (นิคม
 โยธารักษ์, 2533)

ภาพที่ 5-8 แผนผังโบสถ์หลังที่ 2 (วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ, 2542, หน้า 260)

รูปด้านหน้า

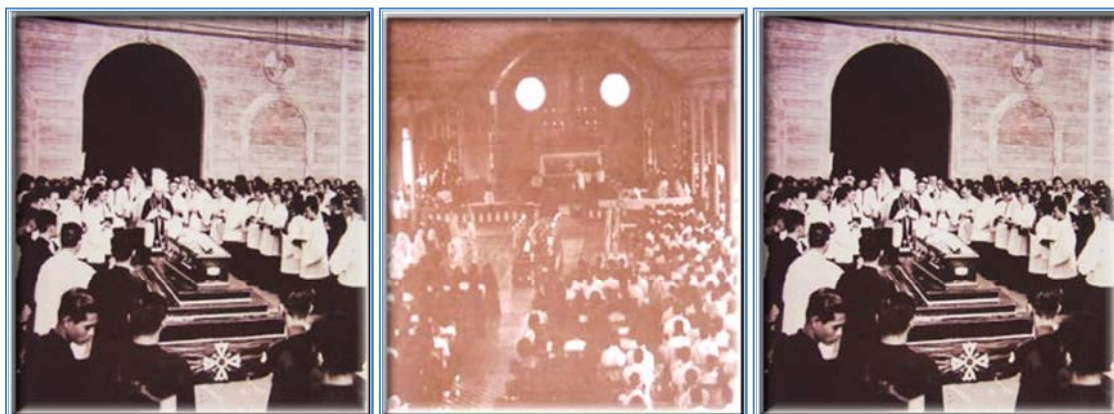
รูปด้านข้าง

ภาพที่ 5-9 ภาพด้านหน้าและด้านข้างโบสถ์หลังที่ 2 (วิภาวดี แสงล้อมสุวรรณ, 2542)

ภาพที่ 5-10 ภาพงานแต่งงานในโบสถ์หลังที่ 2 (ภาพถ่ายเก่าของนางพายัพ จันทร์)

ภาพที่ 5-11 ภาพงานศพพระสังฆราช ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ในโบสถ์หลังที่ 2
(นิคม โยธารักษ์, 2533)

ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์เบียดเบียนคริสตชนขึ้นมาในปี พ.ศ. 2483 ชุมชนคาทอลิกได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ทั้งการประชุมเกลี้ยกล่อมและข่มขู่ชาวชุมชนคาทอลิกให้ละทิ้งศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก มีการทำลายสิ่งของต่าง ๆ ภายในโบสถ์ ตรวจตราและจับกุมบาทหลวงและชาวชุมชน และการที่โรงเรียนภายในชุมชนถูกปิด แต่เมื่อสถานการณ์ค่อย ๆ ดีขึ้นแล้ว ชุมชน

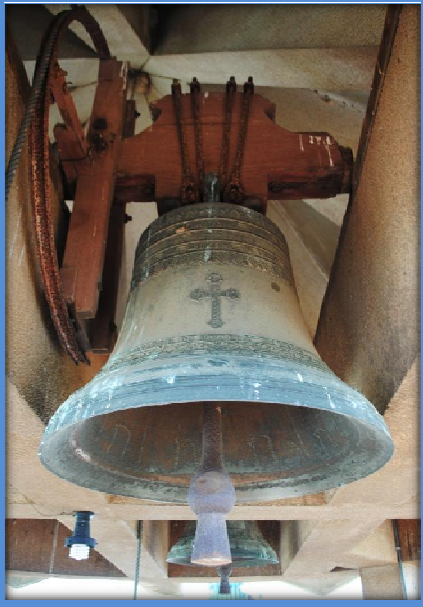

คาทอลิกต่างก็กลับมาปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกดั้งเดิมโบสถ์หลังที่ 2 นี้
รับการบูรณะจากเดิม โดยเปลี่ยนจากหลังคาสังกะสีเป็นมุงกระเบื้อง ยอดแหลมทั้ง 2 ข้าง ได้
เอาออกเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการทำลายศาสนสถานของทางคริสต์ศาสนานิกาย
โรมันคาทอลิกหรือได้ตัดยอดโดมออกเพื่อป้องกันการโจมตีทางอากาศ จึงทำให้เกิดความเสียหาย
ได้รับการซ่อมแซมและด้านข้างที่เป็นไม้ได้เปลี่ยนเป็นก่ออิฐ อาคารหลังนี้ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน
โดยใช้เป็นอาคารสงบ เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและจัดกิจกรรมต่าง ๆ

นอกจากการสร้างโบสถ์แล้ว บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ยังสร้างหระฆังขึ้นมา
ใหม่หลังหนึ่ง โดยเป็นอาคารทรงสูงทำจากไม้ซึ่งได้ย้ายระฆังทั้ง 3 ใบนี้มาจากหระฆังเดิมที่
จัดสร้างขึ้นในสมัยบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ที่สั่งทำจากต่างประเทศตามรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 5-1 รายละเอียดข้อมูลระฆัง

ภาพ	รายละเอียด
	<p>ระฆังใบที่ 1 มีขนาดใหญ่ ประมาณจากหระฆังถึง ปากระฆังมีความกว้าง 120 เซนติเมตร ความกว้าง จากปากระฆัง 100 เซนติเมตร ลักษณะระฆังมีอักษร ภาษาอังกฤษว่า “GUEGO” และ “HUAPHAI” มีอยู่ที่ ระฆัง รวมถึงรูปไม้กางเขนด้านหน้า รูปแม่พระ ด้านหลัง ด้านบนมีลวดลายกลีบใบไม้และดอกไม้ สลับกันรอบระฆัง ระฆังใบใหญ่จะอยู่ในชั้นที่ 3 ของหระฆัง ข้างระฆังมีรอกที่มีเชือกติดอยู่สำหรับดึง เวลาให้สัญญาณจะดึงจากด้านล่างทำให้เกิดเสียงดัง ไปไกล</p>
	

ตารางที่ 5-1 รายละเอียดข้อมูลระฆัง (ต่อ)

ภาพ	รายละเอียด
	<p>ระฆังใบที่ 2 มีขนาดกลาง จากหุระฆังถึงปากระฆัง ซึ่งกว้างประมาณ 80 เซนติเมตร ความกว้างจากปากระฆัง 60 เซนติเมตร ลักษณะระฆังมีอักษรภาษาฝรั่งเศส-เวียดนาม “HUAPHAI” และมีระฆังปี ค.ศ. 1892 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2435 ตรงกับในช่วงที่บาทหลวงมาธิอแรง เกโก ดูแลคริสตชน รวมถึงรูปไม้กางเขนด้านหน้า รูปแม่พระด้านหลัง ด้านบนมีลวดลายกลีบใบไม้และดอกไม้สลักกัน โดยรอบระฆัง ระฆังใบที่ 2 จะอยู่ในชั้นที่ 3 ของหอรระฆัง ข้างระฆังมีรอกที่มีเชือกติดอยู่สำหรับดึง เวลาให้สัญญาณจะดึงจากด้านล่างทำให้เกิดเสียงดังไปไกล</p>
	<p>ระฆังใบที่ 3 มีขนาดกลาง จากหุระฆังถึงปากระฆัง ประมาณซึ่งกว้าง 80 เซนติเมตร ความกว้างจากปากระฆัง 60 เซนติเมตร ลักษณะระฆังมีอักษรภาษาฝรั่งเศส-เวียดนาม “HUAPHAI” และมีระฆังปี ค.ศ. 1892 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2435 ตรงกับในช่วงที่บาทหลวงมาธิอแรง เกโก ดูแลคริสตชน รวมถึงรูปไม้กางเขนด้านหน้า รูปแม่พระด้านหลัง ด้านบนมีลวดลายกลีบใบไม้และดอกไม้สลักกัน โดยรอบระฆัง ระฆังใบที่ 3 จะอยู่ในชั้นที่ 3 ของหอรระฆัง ข้างระฆังมีรอกที่มีเชือกติดอยู่สำหรับดึง เวลาให้สัญญาณจะดึงจากด้านล่างทำให้เกิดเสียงดังไปไกล</p>

ตารางที่ 5-1 รายละเอียดข้อมูลระฆัง (ต่อ)

ภาพ	รายละเอียด
	<p>ลักษณะของการแขวนระฆังใบใหญ่จะอยู่ตรงกลางในชั้นที่ 3 ส่วนใบกลางจะอยู่ด้านซ้ายและขวาของใบใหญ่ การส่งสัญญาณจะใช้เชือกดึงจากด้ายล่าง</p>
 	<p>ลักษณะของหอรระฆัง เป็นอาคาร 4 ชั้นหลังคาแปดเหลี่ยมด้านบนมีรูปไม้กางเขนบันไดขึ้นชั้นบนมีลักษณะเป็นบันไดวนจากชั้นล่างจนถึงชั้น 4 ในช่องทางเดินจะมีลักษณะโค้งแบบโกธิคทั้ง 4 ชั้น ด้านล่างทำเป็นลูกกรงโดยรอบ</p>

จากการสัมภาษณ์ ดร.มนัส แก้วบุชา ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีวิทยา (วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559) เรื่องเสียงที่แตกต่างกันเพื่อขยายความการเรียงเสียงที่แตกต่างกันซึ่งได้รับคำตอบว่าเสียงที่แตกต่างกันนี้เป็นกลุ่มเสียงที่ประสานกลมกลืนกันของคอร์ด (Chord) ที่สำคัญเพื่อให้สัญญาณเสียงที่แตกต่างกันและวิธีตีที่แตกต่างเช่น พิธีสมรส (แต่งงาน) พิธีงานศพ ซึ่งจะตีส่งสัญญาณเวลาที่แห่ศพไปยังสุสาน โดยชาวชุมชนคาทอลิกจะเรียกว่าระฆังส่งสัญญาณ

เพื่อใช้ในพิธีกรรมของโบสถ์เสียงระฆังนี้ดังกวางไปไกลมากจึงเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในสมัยนั้น และเป็นการส่งสัญญาณได้อย่างหนึ่งเมื่อมีเหตุเกิดขึ้น ทำให้กลุ่มคริสตชนมีความรักสามัคคีกันมาก และมีการช่วยเหลือกัน โดยมีบาทหลวงเป็นผู้ดูแลกลุ่มชุมชนคาทอลิกมาจนถึงปัจจุบัน (สุวรรณ จันท, สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2559)

ภาพที่ 5-12 โบสถ์หลังที่ 2 ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอาคารสงบ

ในปี พ.ศ. 2485 บาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ได้มารับหน้าที่อธิการ โบสถ์ที่ชุมชนคาทอลิกอีกครั้งหนึ่ง ในระยะนี้สถานการณ์การเบียดเบียนยังคงมีอยู่ ท่านได้มีบทบาทอย่างมากในการออกเยี่ยมเยียนให้กำลังใจคริสตชนในชุมชนรวมถึงให้ความช่วยเหลือทางการเงินเท่าที่ท่านสามารถจะช่วยให้ ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวของบาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่างนั้น มาจากบุคลิกส่วนตัวของท่านด้วย ที่เป็นคนใจดีเป็นมิตรกับทุกคน และมีเมตตาจนเป็นที่รักใคร่ของชุมชนคาทอลิกและทั่วไปได้มีการบันทึกไว้ใน (หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ, 2484, หน้า 301-302) ดังนี้ “...พ่อยาโกเบมีบุญคุณกับคนหัวใฝ่มาก คนจนไม่มีข้าวปลาจะกินก็ไปมาพ่อไปขอข้าวขอปลา สมัยนั้นพ่อยาโกเบเลี้ยงเด็กเป็นร้อย ทั้งเด็กกำพร้า เด็กยากจนก็มาอยู่กับพ่อหมดแล้วพ่อก็ยังคบกับคนแฉว ๆ ป่าแฉวหนองขวาง ตอนนั้นเลขหนองขวางไปก็เป็นป่าแล้ว พ่อไปดูแลช่วยเหลือและก็เอามาขายของ...” ทั้งนี้หลังจากที่บิชอปยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ทำหน้าที่ประมุขเทียบมิสซังโรมันคาทอลิกจันทบุรี ได้ประมาณ 7 ปี ท่านได้เสียชีวิตลงด้วยโรคอัมพาตที่ชุมชนคาทอลิกหัวใฝ่ เมื่อวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2495 และการที่ท่านใจดี มีเมตตา รวมถึงการเป็นที่รักของทุก ๆ คน เช่นนี้ ในพิธีฝังศพท่าน ได้มีผู้คนที่ทั้งที่เป็นคริสตชนในชุมชนและพี่น้องชาวพุทธในชุมชนต่าง ๆ ได้มาร่วมไว้อาลัยและร่วมพิธีฝังท่านที่สุสานเป็นจำนวนมาก

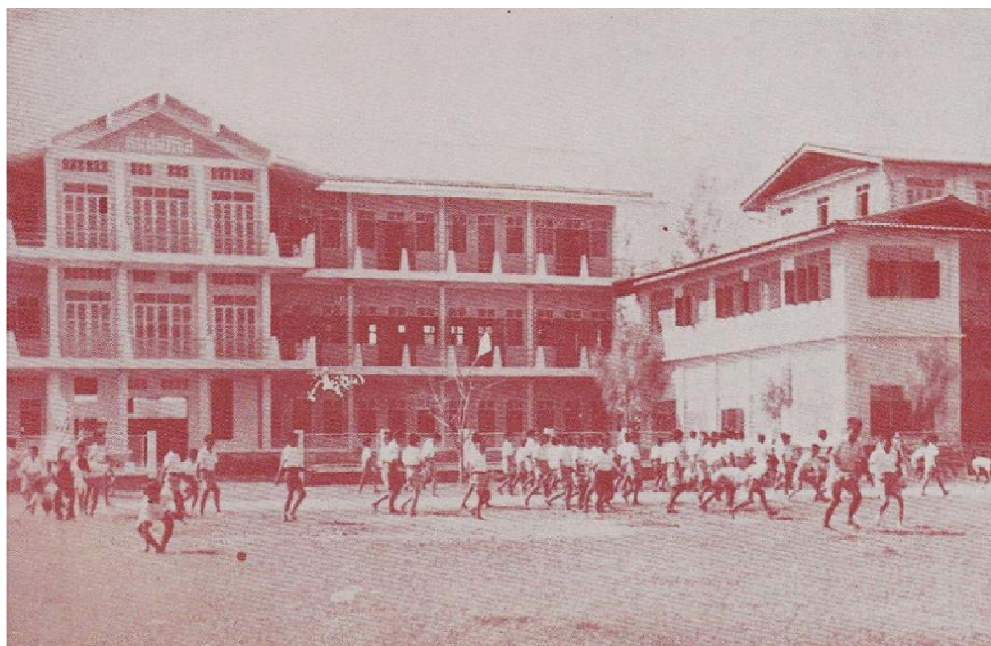
ต่อมาได้มีบาทหลวงอีกหลายท่านเข้ามาพัฒนาชุมชนคาทอลิกทางด้านพัฒนาความเชื่อ ความศรัทธาในด้านศาสนา ด้านการอบรมด้านคำสอนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก อีกต้องขยายโบสถ์ให้กว้างขวางกว่าเดิม หลังจากนั้นบาทหลวงบุญชู ระวังภัย จึงได้มาทำหน้าที่อธิการโบสถ์ที่ชุมชนคาทอลิกในปี พ.ศ. 2498 ด้วยที่บาทหลวงบุญชู ระวังภัย เป็นนักพัฒนา ท่านได้มี

บทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนคาทอลิกส่งเสริมความเชื่อและสร้างศาสนสถานในชุมชนคาทอลิก

การสร้างนวกสถานใช้สำหรับฝึกอบรมเยาวชนเพื่อเป็นนักบวชทั้งชายและหญิง ในปี พ.ศ. 2490 โดยใช้ชื่ออาคาร “นวกสถานแม่พระฟาติมา” และในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการสร้าง “สถานอบรมยูเวนีส” โดยใช้ชื่ออาคาร “เซนต์ฟรังซิส” ต่อมาในปี พ.ศ. 2503 บาทหลวงบุญชู ระวังพิษ และชาวชุมชนคาทอลิกได้ร่วมกันสร้างโบสถ์หลังที่ 3 ที่เป็นศูนย์รวมโดยเฉพาะทางด้านจิตใจของชุมชนและถือได้ว่าโบสถ์ที่สร้างขึ้นนี้เป็นโบสถ์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยมีการวางศิลาฤกษ์และเริ่มลงมือก่อสร้างในวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2503

ภาพที่ 5-13 อาคาร “นวกสถานแม่พระฟาติมา” สร้างในปี พ.ศ. 2490 (นิคม โยธารักษ์, 2533)

ภาพที่ 5-14 อาคาร “เซนต์ฟรังซิส” สร้างในปี พ.ศ. 2492

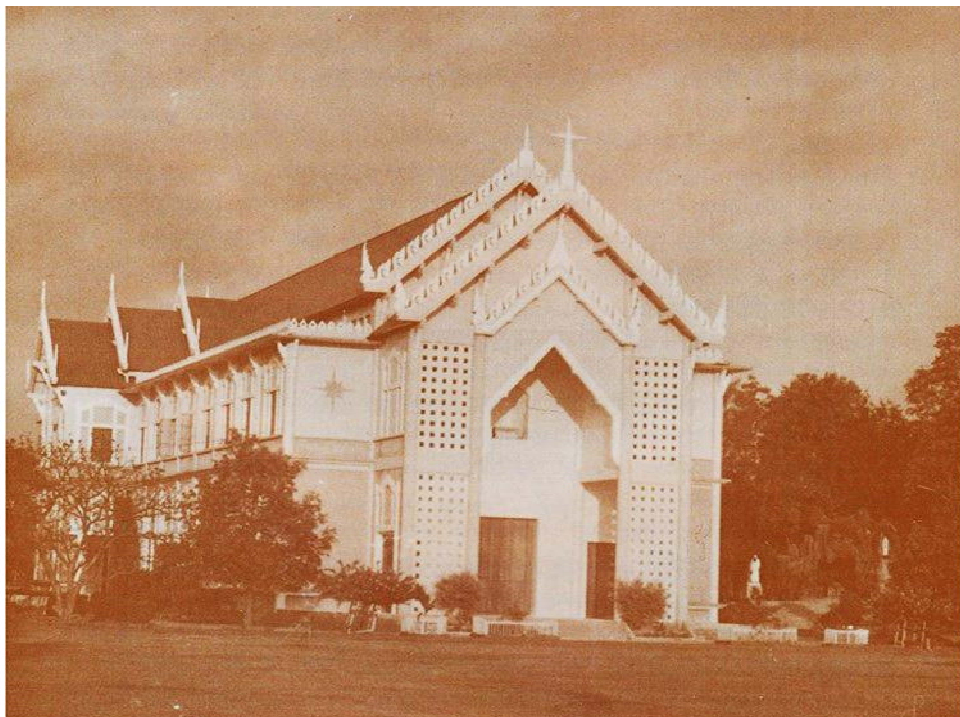
ปัจจุบันอาคารนวกสถานแม่พระฟาติมาและอาคารเซนต์ฟรังซิส ได้ถูกรื้อถอนเนื่องจากเกิดการทรุดโทรมจากน้ำท่วมและการใช้งานที่ยาวนาน และได้สร้างอาคารหลังใหม่ขึ้นมาแทนเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชุมชนคาทอลิกได้แก่ อาคาร 70 ปี

ภาพที่ 5-15 บ้านพักบาทหลวง

ภาพที่ 5-16 อาคาร 70 ปี

ภาพที่ 5-17 โบสถ์หลังที่ 3 ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สร้างในปี พ.ศ. 2503

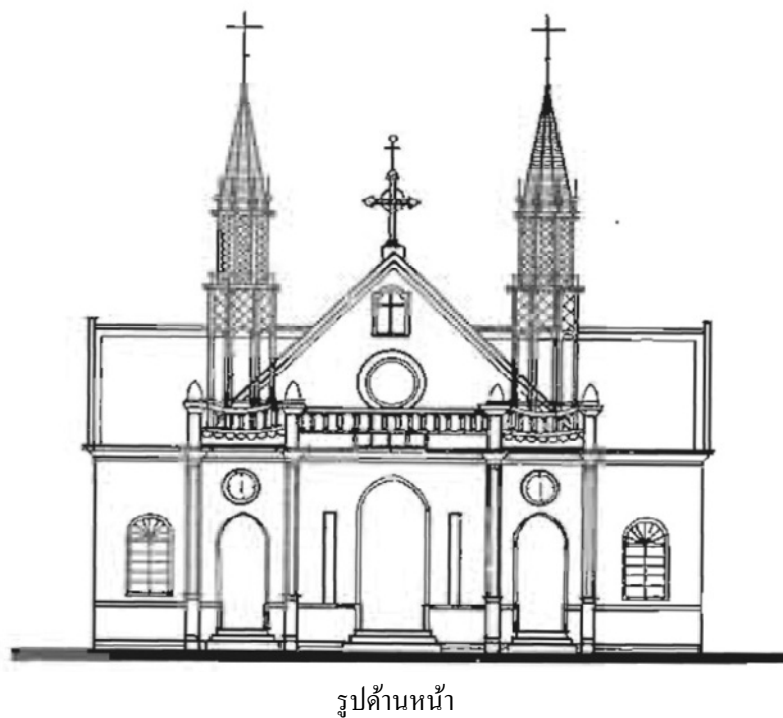
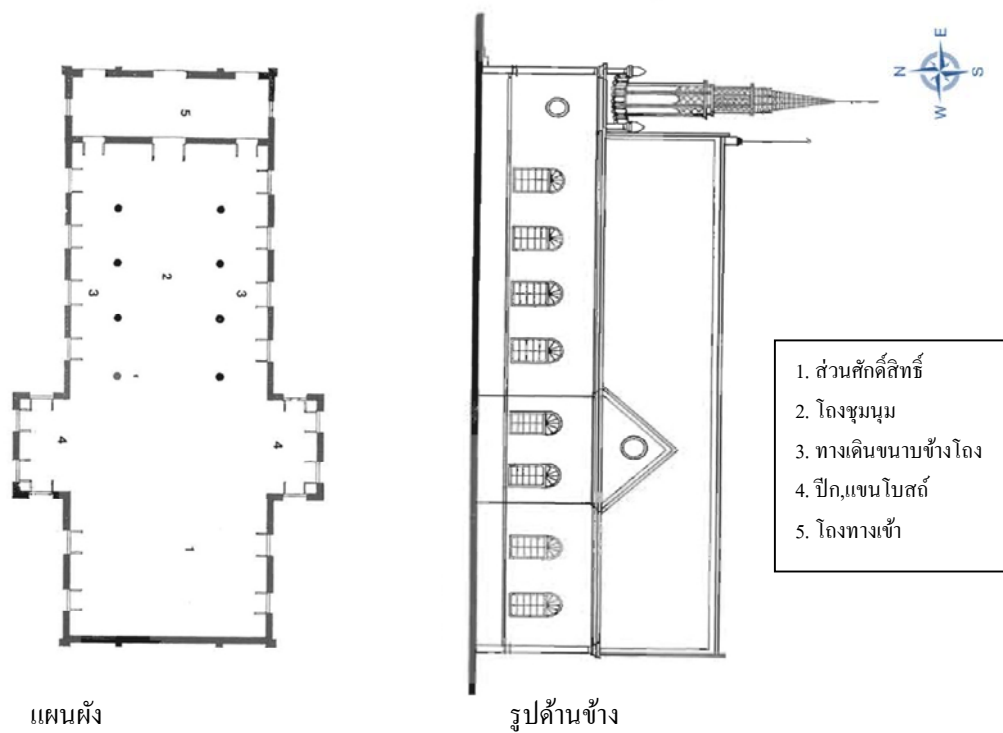
จากชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ที่มีสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นและสวยงามแล้ว ยังมีชุมชนคาทอลิกใกล้เคียงที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ คือ ชุมชนวัดเซนต์ปอลสันนิษฐานว่าเกิดในช่วงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2394) ซึ่งเป็นช่วงที่คนจีนอพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในจังหวัดระยอง ในสมัยนั้นผู้ชายจะถูกเกณฑ์แรงงานปีละ 3 เดือน เพื่อทำงานให้หลวง ชาวจีนอพยพที่มารับจ้างทำงานในไร่อ้อยจึงเข้ารับเป็นคริสตชน ซึ่งจะกลายเป็นคนในบังคับของต่างชาติ บาทหลวงปาเลอกัวซ์ (Pallegoix Jean-Baptiste) ชาวฝรั่งเศสได้เขียนบันทึกใน พ.ศ. 2373 ในหนังสือ “Memoire sur Is Mission de Siam” ว่ามีคริสตชนในจังหวัดแปดริ้ว (ระยอง) และบางปลาสร้อย (ชลบุรี) รวม 300 คน ซึ่งหมายถึงจำนวนคริสตชนในขณะนั้น ใน พ.ศ. 2383 บาทหลวงอัลบรัน (Albrand Etienne) ได้สร้างวัดด้วยไม้ไผ่ในบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำบางปะกง เพื่อใช้เป็นที่พบปะของคริสตชนในประเทศไทยลงนามสัญญากับฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2399 ซึ่งมีข้อตกลงให้มีการเผยแพร่ศาสนาในเมืองไทย ดังปรากฏเนื้อความบางส่วนในมาตราที่ 3 ว่า

“...คณะมิชชันนารีฝรั่งเศสสามารถเผยแพร่ศาสนาและสั่งสอนได้ สร้างโบสถ์ บ้านเณร หรือโรงเรียน โรงพยาบาลหรืออาคารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาที่ได้ก่อกำเนิดในดินแดนของราชอาณาจักรสยาม โดยปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ...”

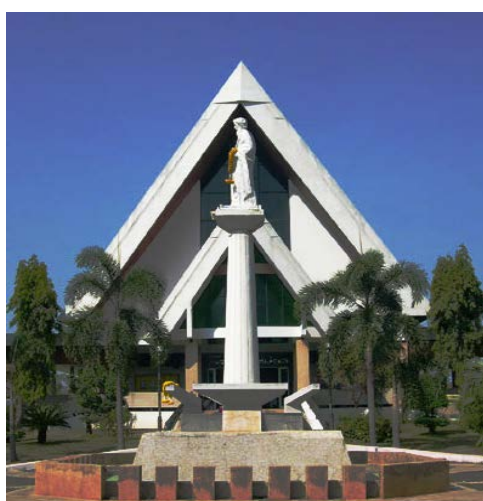
ใน พ.ศ. 2401 บาทหลวงดาเนียล (Daniel Serverin Jacques Marie) ได้สร้างวัดด้วยไม้จริง หลังจากบาทหลวงเปอ็ง (Pean Alexis) ในช่วง พ.ศ. 2410 ได้เรียกรับเงินจากประเทศฝรั่งเศส เพื่อซื้อที่ดินบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำบางปะกง สร้างวัดซึ่งก่ออิฐถือปูนได้สำเร็จและมีความสวยงามจากหลักฐานในพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 และจากเอกสารอนุสรณ์สมโภชครบร้อยปีวัดเซนต์ปอล ระบุว่า “...วัดนี้ น่าจะสร้างโดยช่างชาวจีนเนื่องจากบริเวรเหนือประตูมีอักษรจีนเขียนไว้อ่านว่า “เทียนจู้เซี่ยกึ่ง” เป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว แปลว่า “บ้านของพระเจ้า”...”

ดั่งบันทึกซึ่งปรากฏใน Siam et les Missionnaires ว่า “...เราจำเป็นต้องมีโบสถ์สวยงามสักแห่ง ซึ่งจะเหมือนการประกาศศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์ของเราอย่างต่อเนื่อง และจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดพวกนอกศาสนาที่มีจิตใจด้วย แต่ในการสร้างโบสถ์สวยงามนั้น จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากและเงินนั้นข้าพเจ้า บาทหลวงของข้าพเจ้าและพวกคาทอลิกใหม่ 600-700 คนไม่มี...”

เมื่อก่อสร้างโบสถ์เสร็จจึงพิธีมหาบูชามิสซาครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2416 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ลักษณะของโบสถ์เมื่อแรกสร้างเป็นศิลปะโกธิค (Gothic) ผสมโรมัน (Roman) โดยมีกรวยสองข้างที่หลังคา ด้านหน้า ส่วนประตูและหน้าต่างเป็นวงโค้ง ผนังของโบสถ์เป็นรูปไม้กางเขนซึ่งเรียกว่า Basilic มีการฉลองวัดเซนต์ปอลอายุครบ 100 ปี จึงได้มีการรื้อวัดหลังเก่า แต่ไม่สามารถรื้อผนังด้านหน้าของโบสถ์ได้ จึงเก็บรักษาไว้เป็นอนุสรณ์

ภาพที่ 5-18 แผนผัง รูปด้านข้าง รูปด้านหน้าของวัดเซนต์ปอล แปดริ้ว
 (วิภาวดี แสงลิ้มสุวรรณ, 2542)

1

2

3

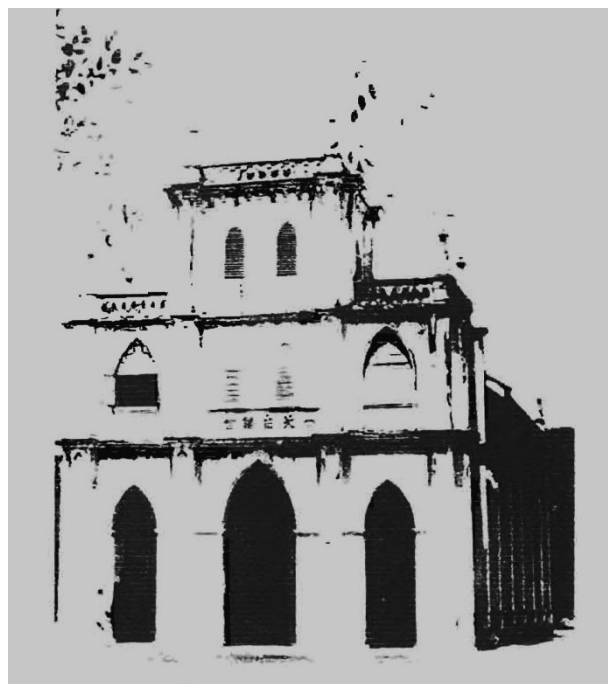
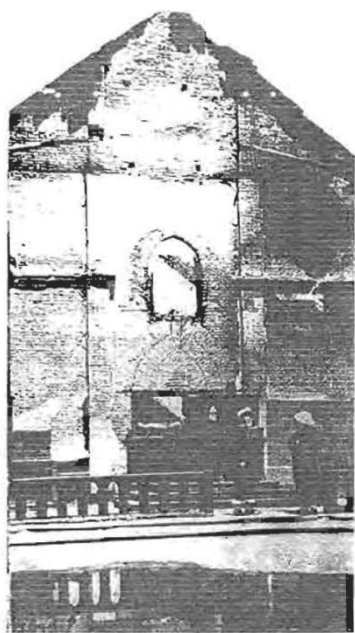
4

1. โบสถ์วัดเซนต์ปอลหลังเก่า
ในอดีต (ภาพจากหนังสือ
แผนที่สิ่งแวดล้อมมรดกทาง
วัฒนธรรมชุมชนวัดเซนต์ปอล
2. โบสถ์วัดเซนต์ปอลหลังเก่า
3. อักษรภาษาจีนเหนือซุ้มประตู
ทางเข้า
4. โบสถ์วัดเซนต์ปอลหลังใหม่

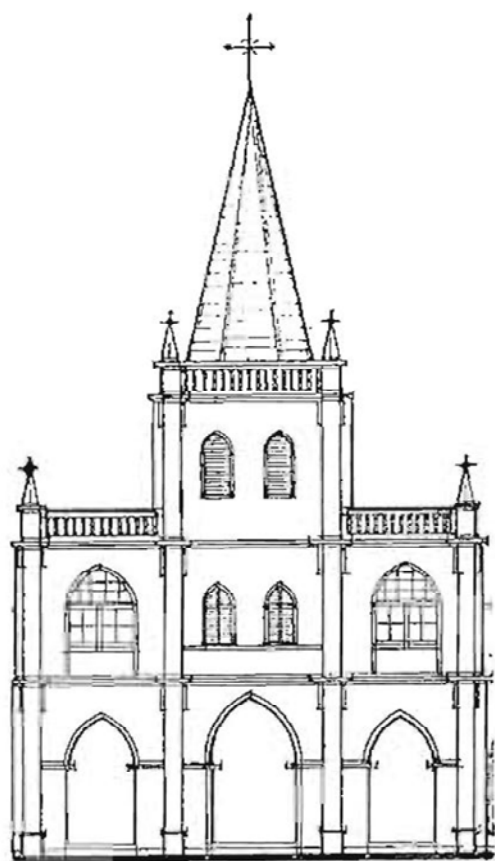
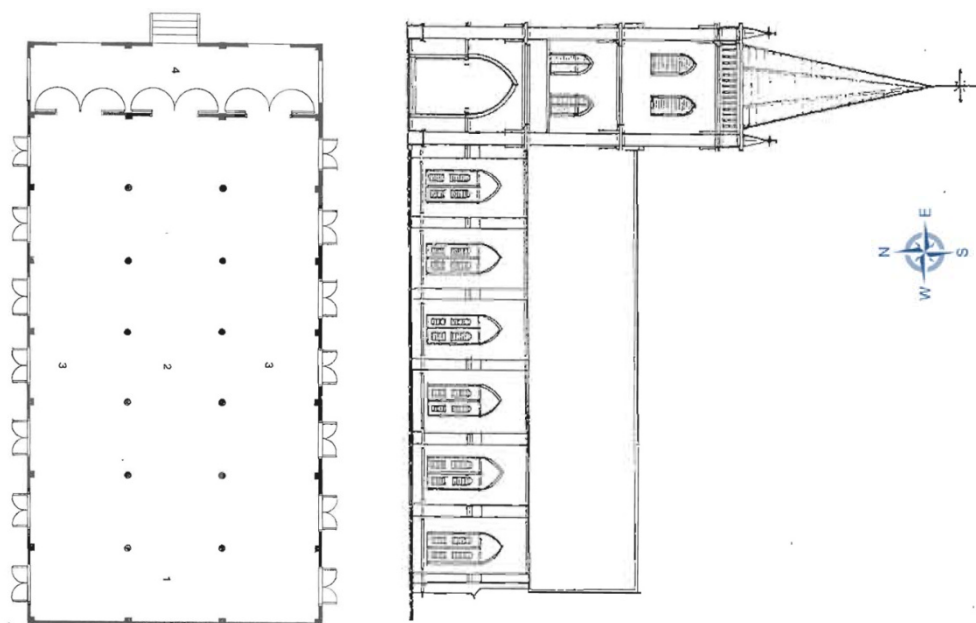
ภาพที่ 5-19 ภาพถ่ายโบสถ์หลังเก่า และ โบสถ์หลังปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, 2550)

นอกจากนี้ยังมีชุมชนคาทอลิกที่สำคัญด้านประวัติศาสตร์อีกสถานที่หนึ่ง คือ โบสถ์นักบุญอแซฟพนัสนิกมสันนิษฐานว่ากลุ่มคริสตชนโบสถ์พนัสนิกมเริ่มก่อตั้งขึ้นในราวปี พ.ศ.2411 โดยบาทหลวงชมิตต์ (Schmidt Francois-Joseph) ท่านได้ให้บาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ซึ่งเป็นปลัดมาเริ่มงานแพร่ธรรมที่เขตบางปลาสร้อย พนัสนิกม และหัวไผ่ ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสได้ซื้อที่ดินใกล้ตลาดเมืองพนัสนิกม เพื่อสร้างโรงสวดในปี พ.ศ. 2454 โดยบาทหลวงยาโกเบ แจง เกิดสว่าง ได้รับมอบหมายให้ดูแลการก่อสร้าง ซึ่งยังไม่ทันเสร็จก็ถูกย้ายให้ไปอยู่บ้านเนินที่บางช้าง จึงได้บาทหลวงปาสกัด มาควบคุมการก่อสร้างจนเสร็จ และได้รับการเสกโดยพระคุณเจ้า แปรอส ในวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2455 โดยใช้ชื่อว่า “โบสถ์นักบุญอแซฟ”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2483 เกิดกรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศสกับไทย ทำให้เกิดกลุ่มคนไทยที่เรียกตนเองว่า “คณะเลือดไทย” มองว่าคริสตังเป็นพวกทรยศ อีกทั้งในปี พ.ศ. 2495 เกิดไฟไหม้ทำให้โบสถ์เสียหายมากจากการทำลายบ้านพักพระสงฆ์ โรงครัว โรงเรียน ได้ถูกเผาทำลาย รูปพระต่าง ๆ ภายในโบสถ์ถูกนำไปทิ้งกลางถนน ให้รถบรรทุกทับแตกเสียหาย กางเขนในสุสานถูกรื้อถอน จึงต้องทำให้มีการสร้างโบสถ์หลังใหม่ จึงทำให้โบสถ์เหลือเพียงภาพและบันทึกต่าง ๆ เท่านั้น โบสถ์หลังนี้มีลักษณะสถาปัตยกรรมจากเอกสารและภาพถ่ายสามารถสันนิษฐานลักษณะผังได้ว่า เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า โบสถ์มีลักษณะสถาปัตยกรรมตะวันตก โดยเน้นความสำคัญกับส่วนกลางด้วย หอคอยสูง 3 ชั้น มียอดกรวยแหลม ผนังด้านหน้าส่วนบนเจาะช่องหน้าต่างโค้งแหลม ส่วนกลางเป็นหน้าต่างคู่ ส่วนกลางชั้นบนของหอเป็นแท่งสี่เหลี่ยมเจาะช่องหน้าต่างโค้งแหลม 2 ช่อง ที่มุมทั้ง 4 เป็นยอดแหลม มีราวลูกกรงล้อมรอบด้านหน้า แบ่งห้องประมาณ 7 ช่วง แต่ละช่วงน่าจะเจาะช่องหน้าต่างโค้งแหลม หลังคาคลุมตัวอาคารเป็นจั่วคลุมยาวตลอดตัวอาคาร

ภาพที่ 5-20 ภาพถ่ายโบสถ์เก่า วัดนักบุญยอแซฟ พนัสนิคม (วิภาวณิช์ แสงดิ้มสุวรรณ, 2542)

1. ส่วนศักดิ์สิทธิ์
2. โถงชุมนุม
3. ทางเดินขนานข้างโถง
4. โถงทางเข้า

รูปด้านหน้า

ภาพที่ 5-21 รูปด้านข้างและด้านหน้าของวัดนักบุญยอแซฟ พนัสนิคม (วิภาวดี แสงลิ้มสุวรรณ, 2542)

ภาพที่ 5-22 โบสถ์นักบุญยอแซฟ พนัสนิคม (หลังปัจจุบัน)

ดังนั้นจึงสรุป ถึงการเปลี่ยนแปลงของการสร้างโบสถ์ที่เป็นสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญต่อศาสนาคริสต์บางแห่งได้มีการสร้างขึ้นใหม่ บางแห่งได้รับการบูรณะมีอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เพื่อใช้ในการประกอบศาสนพิธีของชุมชนคาทอลิก โบสถ์ส่วนมากในยุคก่อนสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงอนุรักษ์รูปแบบอาคารไว้ได้มากที่สุดคือ อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จังหวัดจันทบุรี เป็นอาคารสถาปัตยกรรมแบบโกธิคและใหญ่อันดับหนึ่งใน สังกมณฑลจันทบุรี โบสถ์อื่น ๆ ที่สร้างขึ้นในสมัยนั้นได้มีการชำรุดเสียหาย และได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในรูปแบบสถาปัตยกรรมแนวใหม่ แต่โบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่นั้น ที่ได้มีการสร้างขึ้นใหม่ในรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองรองจาก อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล จังหวัดจันทบุรี และมีรูปแบบสวยงามเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่นต่างจากโบสถ์อื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

และจากรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นนี้เอง ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์จาก หลวงวิศาลศิลปกรรม ได้สร้างสรรค์ผลงานด้านสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ไว้อย่างมากมายอันทรงคุณค่าแก่บุคคลที่พบเห็นมากมายดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5-23 หลวงวิศาลศิลปกรรม (เชื้อ ปัทมจินดา พ.ศ. 2427-2525) (www.bloggang.com)

หลวงวิศาลศิลปกรรม สถาปนิก-ช่างหลวง ผู้มีชีวิตอยู่ถึง 5 แผ่นดิน ท่านเป็นผู้ริเริ่ม ออกแบบสร้างสถาปัตยกรรมไทยแบบประยุกต์ คือ ตัวอาคารขนาดใหญ่ใช้เครื่องก่อด้วยซีเมนต์ หลังคาทรงหน้าจั่วแบบเรือนไทยแต่ลดความอ่อนช้อยที่หน้าจั่วนั้นทำลวดลายไทยแบบลครายละเอียด เน้นลายแบบตื้น ๆ โดยเฉพาะใบระกาทำเป็นตัวกระหนกทั้งสองด้านหน้าจั่ว และที่หางหงส์ออกแบบเป็นกระหนกสามตัวส่วนตัวอาคารที่ฐานหรือที่หัวเสาทำเป็นบัวคว่ำบัวหงาย เส้นตรงแทนเส้นโค้งแบบดั้งเดิม ตลอดจนกันทวย ท้าวแขน หรือค้ำยัน ซึ่งออกแบบเป็นแนวเส้นตรงหรือตั้งฉากกับผนังอาคาร เช่น อาคารนิทานภคผล โรงเรียนเทพศิรินทร์ และตึกวชิรมงกุฎ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย เป็นต้น

ภาพที่ 5-24 อาคารนิทานภคผล โรงเรียนเทพศิรินทร์ (www.bloggang.com)

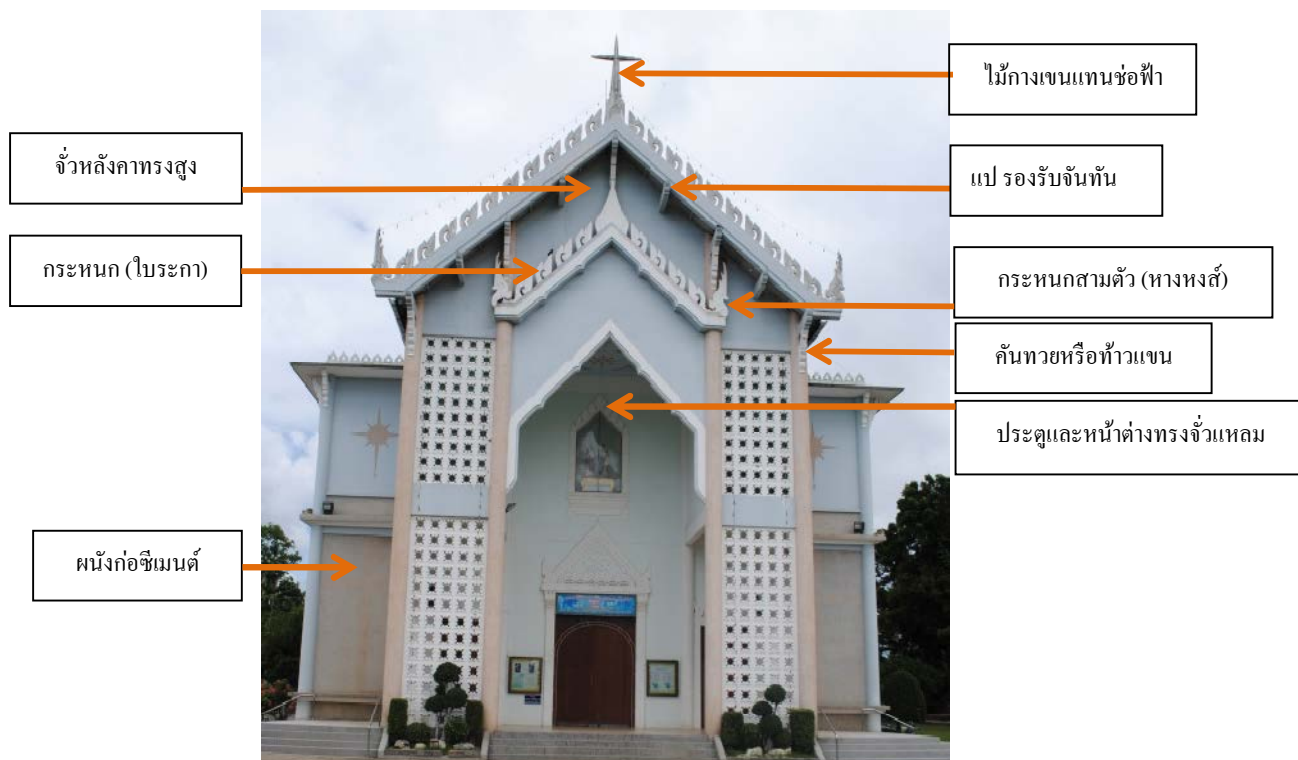
ภาพที่ 5-25 อาคารหอประชุมธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(www.google.co.th/search?q=อาคารหอประชุมธรรมศาสตร์)

สำหรับที่จังหวัดฉะเชิงเทรานั้นได้รับความนิยมเช่นกันปรากฏรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยแบบประยุกต์นี้ที่โรงเรียนพุทธธรังสีพิบูล ซึ่งอาคารหลังนี้ได้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2498

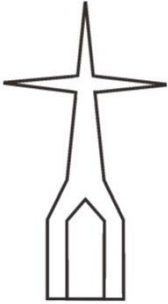

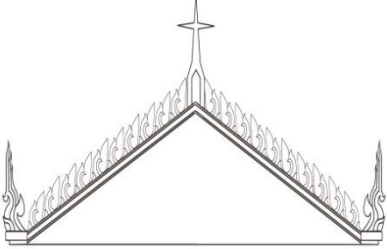

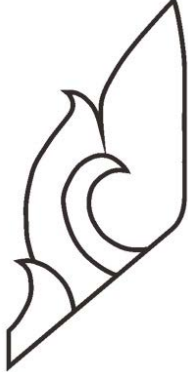

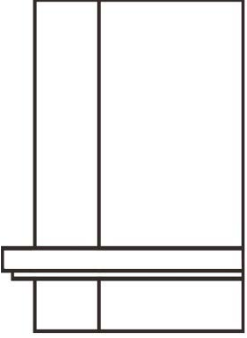
ภาพที่ 5-26 รูปโรงเรียนพุทธรังสีพิบูลปี พ.ศ. 2498

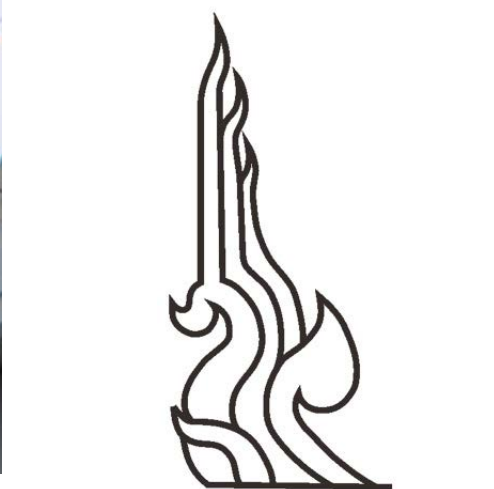

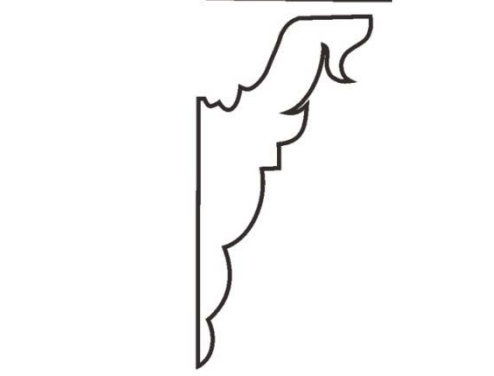

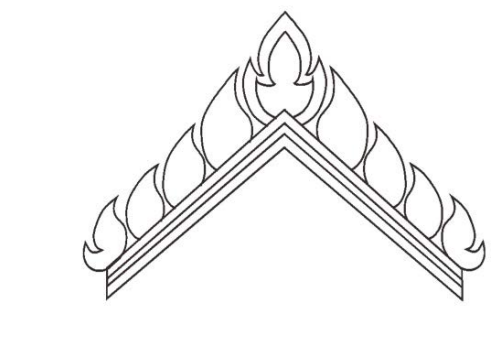

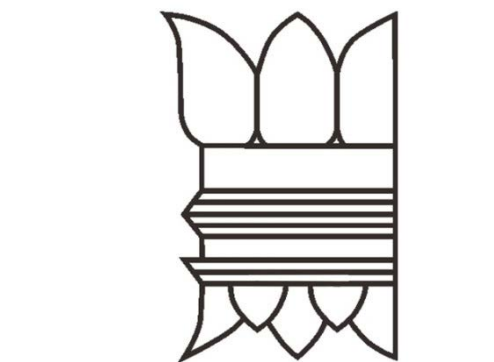
ภาพที่ 5-27 วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2503 เป็นโบสถ์คริสต์ขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

ข้อมูลภาพแสดงรายละเอียดของอาคารสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ รายละเอียดการประยุกต์ลายไทย ลดรายละเอียดให้ดูแบนกว่าแบบเดิมเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น

ตารางที่ 5-2 วิเคราะห์รายละเอียดศิลปกรรมไทยประยุกต์

ชื่อ	ภาพ	ลายเส้น
<p>กางเขน (แทนข้อฟ้า)</p>		
<p>จั่วหลังคาทรงสูง</p>		
<p>กระหนก (ใบระกา)</p>		
<p>ผนังก่อซีเมนต์</p>		

ตารางที่ 5-2 วิเคราะห์รายละเอียดศิลปกรรมไทยประยุกต์ (ต่อ)

ชื่อ	ภาพ	ลายเส้น
<p>กระหนกสาม ตัว (หางหงส์)</p>		
<p>คันทวยหรือ ท้าวแขน ที่ชายคา</p>		
<p>ประตูและ หน้าต่าง ทรงจั่วแหลม</p>		
<p>บัวหัวเสา</p>		

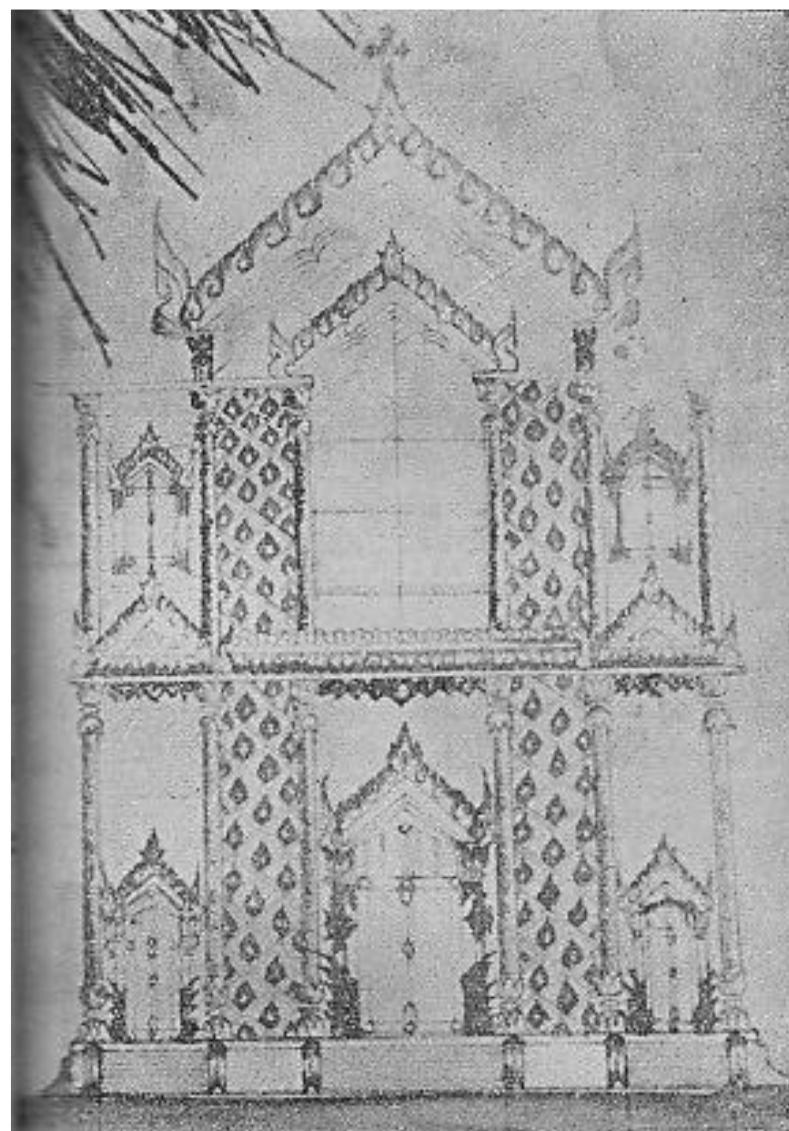
ตารางที่ 5-2 วิเคราะห์รายละเอียดศิลปกรรมไทยประยุกต์ (ต่อ)

ชื่อ	ภาพ	ลายเส้น
คาน รองรับค้ำ ท้าวแขน หรือคันทวย		

จากการสร้างสถาปัตยกรรมแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ จะเห็นได้ว่ามีความเหมือนกับอาคารหอประชุมธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ส่วนด้านหลังคาน้ำจืดและสำหรับในจังหวัดฉะเชิงเทรา คือ โรงเรียนพุทธรังสีพิบูล ซึ่งปรากฏรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยแบบประยุกต์ที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่อาคารของโรงเรียนพุทธรังสีพิบูลมีขนาดกลาง ไม่ได้มีการใช้งานแล้วคงมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในอาคารจนถึงปัจจุบันนี้

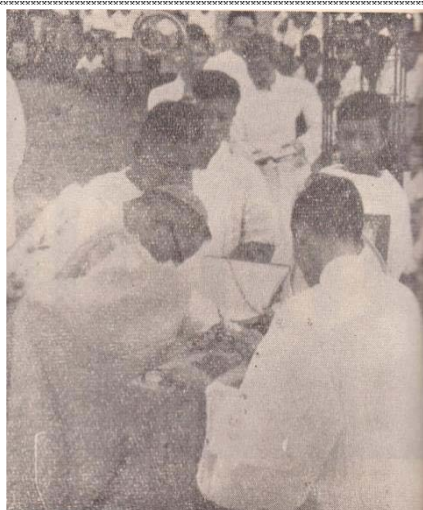
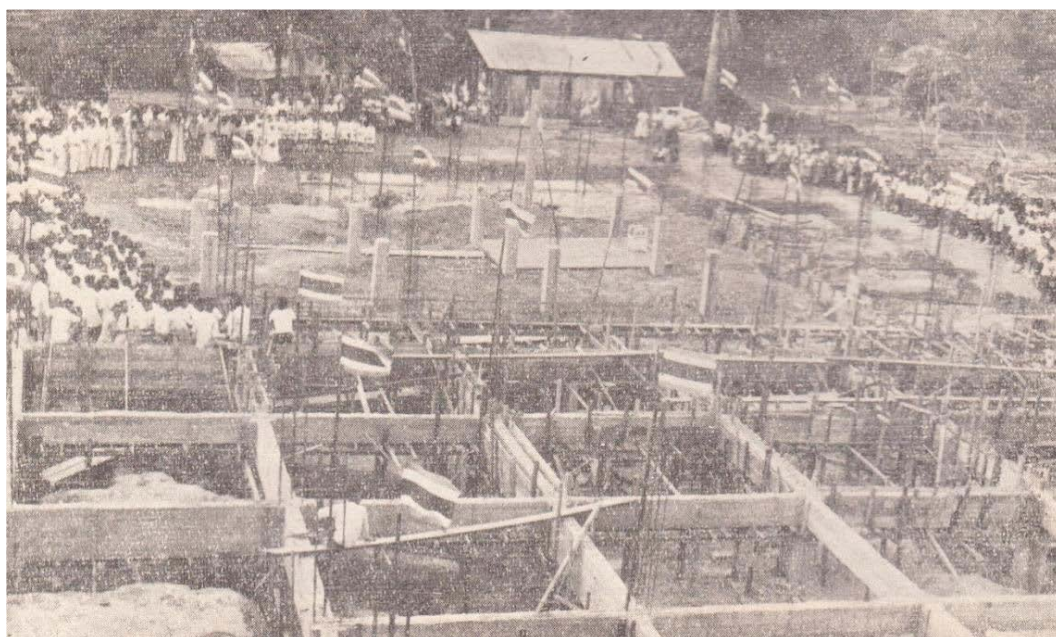
การสร้างโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่

ขณะนั้น ถือว่า บาทหลวงบุญชู ระวังพิชัย มีความสามารถได้มีการวางแผนโดยการร่างแบบแปลนด้านหน้า และคุมคนงานสัตบุรุษเป็นชาวบ้านการดำเนินการก่อสร้างอาคารด้วยตนเอง

ภาพที่ 5-28 ภาพร่างโดยบาทหลวงบุญชู ระงับพิษ (นิคม โยธารักษ์, 2533)

แต่อย่างไรก็ดีการสร้างอาคารแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ ไม่ปรากฏแปลนอาคาร พบแต่ภาพร่างรูปโครงสร้างอาคารด้านหน้า ซึ่งร่างโดยบาทหลวงบุญชู ระงับพิษ และภาพการสร้างฐานล่างของอาคารรวมถึงภาพการเสกอาคาร โดยพระสังฆราชสงวน สุวรรณศรี เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2507 ก่อนสร้างอาคารแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ของชุมชนคาทอลิก

ภาพที่ 5-29 ภาพฐานอาคาร พิธีเสก วางศิลาฤกษ์ (นิคม โยธารักษ์, 2533)

ซึ่งจากสัมภาษณ์ปู่สุวรรณ จันทร อายุ 95 ปี เมื่อ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างอาคาร โบสถ์หลังนี้ ได้เล่าถึงการสร้างอาคารในสมัยก่อนด้วยตนเองไม่มีอุปกรณ์ที่สะดวกสบายอย่างในปัจจุบัน ทำให้การก่อสร้างและการจัดซื้ออุปกรณ์การก่อสร้างหายากรวมถึงในช่วงนั้นมีการเปลี่ยนระบบทางราชการ สินค้าต่าง ๆ จึงมีราคาแพงมากทำให้การก่อสร้างมีความล่าช้า

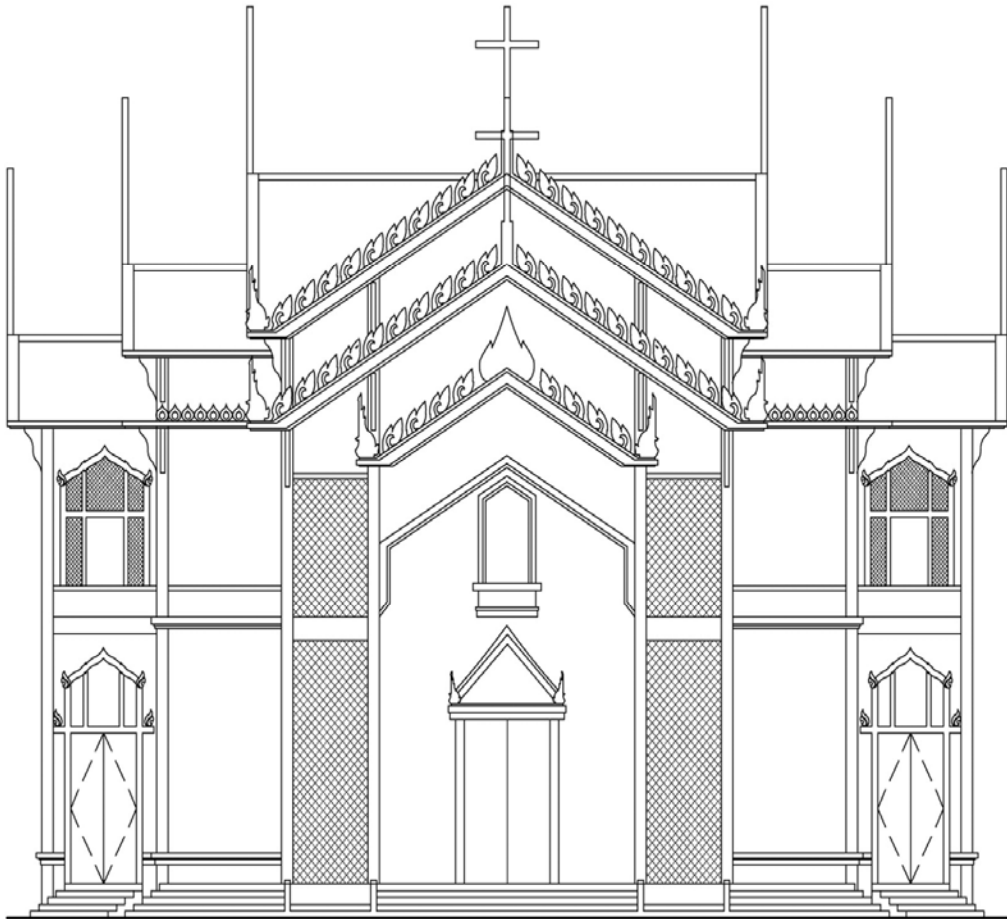
อาคารแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ของชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่เป็นอาคารคอนกรีต เมื่อมองมุมสูงจะเห็นอาคาร โบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีความกว้าง 11 วา (22 เมตร) มีความยาว 36 วา (72 เมตร) จากการบอกเล่าของปู้วรรณ อาคารหลังนี้ได้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2503 โดยมีบาทหลวงบุญชู ระวังพิชัย เป็นผู้ดูแลในการสร้างด้วยตนเอง โดยกำหนดขนาดของตัวอาคารจากอายุของพระเยซูเจ้าและได้ถูกตรึงกางเขนในช่วงอายุ 36 ปี อาคารหลังนี้ได้เริ่มจากการสร้างฐานต่อม่อโดยใช้ต้นยูคา ไม้แดงและต้นสน เป็นฐานโดยใช้ต้นไม้ใส่ในหลุม หลุมละ 5 ต้น แล้วให้ชาวชุมชนที่มาช่วยกัน โห้ม (หรือขย่ม) จนไม้ลงแล้วจึงใช้สามเส้าตอกให้แน่นมากขึ้น เนื่องจากเดิมสถานที่แห่งนี้เคยเป็นบ่อจึงใช้ฐานต่อม่อเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นสร้างฐานพื้น โดยใช้ตะแกลงใส่หินและทรายจึงเทพูนซีเมนต์หนา 20 เซนติเมตร การสร้างฐานรากและพื้นอาคารจะใช้ชาวชุมชนสร้างโดยชาวชุมชนที่มาช่วยงานในช่วงเย็นหลังจากเสร็จจากการทำนา หรือการประกอบอาชีพของแต่ละคนก่อน ส่วนตัวอาคารบาทหลวงบุญชู ได้การสร้างในส่วนของตัวอาคารที่ต้องใช้ความชำนาญเช่นพวกช่างปูนและช่างกระจกบาทหลวงบุญชู ท่านได้นำช่างมาจากอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นช่างที่ชำนาญในด้านต่าง ๆ การสร้างอาคารหลังนี้ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก

จึงต้องขายที่ดินบางส่วนในเขตตำบลหนองดินนาก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และเขตตำบลโคกพะาะ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ในบางส่วนเพื่อสร้างอาคารหลังนี้ให้เสร็จ ชาวชุมชนคาทอลิกได้ร่วมมือร่วมใจช่วยกันสร้างโบสถ์หลังนี้จนเสร็จและสวยงาม ซึ่งโบสถ์ในศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ในภาคตะวันออกนั้นมีเพียงแห่งเดียว และเป็นที่ยกย่องของชุมชนใกล้เคียงถึงความสวยงามของโบสถ์แห่งนี้

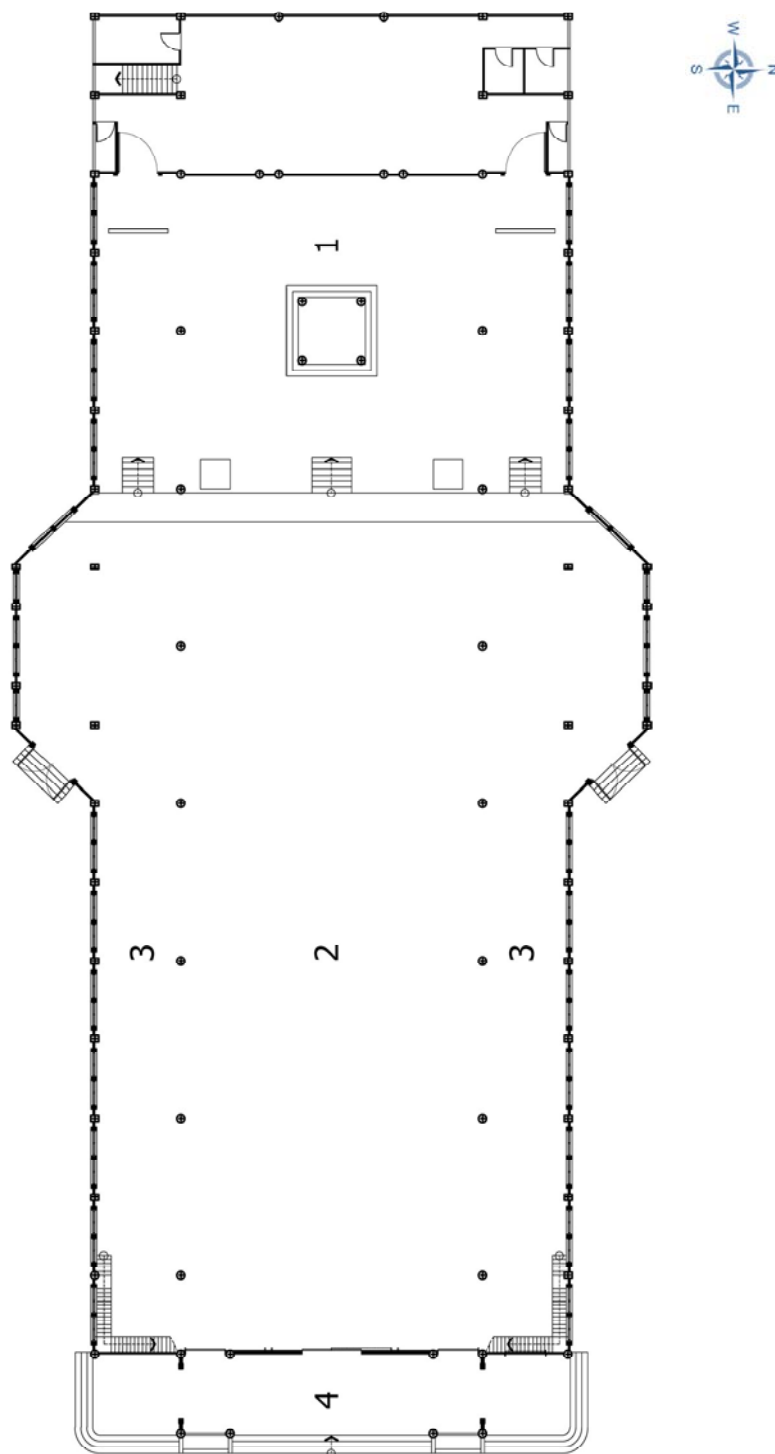
ภายในอาคารมีการประดับตกแต่งด้วยลายไทยประยุกต์ที่สร้างจากปูนซึ่งได้รับการพัฒนาจากการสร้างลวดลายด้วยไม้ ซึ่งภายในอาคารได้แบ่งออกเป็นส่วนต่าง ๆ คือ (1) ส่วนศักดิ์สิทธิ์ (Holy of Holy) คือส่วนพระแท่นสำหรับบาทหลวงประกอบพิธี (2) โถงชุมนุม (Nave) คือส่วนที่ประชาชนชาวคริสต์มาร่วมพิธีมิสซาในวันอาทิตย์และวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ (3) ทางเดินขนานข้าง โถง (Aisle) คือส่วนทางเดินเข้าภายในที่ชุมนุมซึ่งอยู่ทั้งสองข้างของห้องโถง (4) โถงทางเข้า (Narthex) คือ ด้านหน้าของอาคารก่อนเข้าประตูสู่ห้องโถงใหญ่

จากการศึกษา สืบหาข้อมูลทางศิลปะสถาปัตยกรรมในโบสถ์หลังที่ 3 นั้น ผู้วิจัยพบว่าหลักฐานที่คงเหลืออยู่มีเพียงภาพร่างด้านหน้าของโบสถ์ที่สร้างโดยบาทหลวงบุญชู ระวังพิชัยและภาพถ่ายฐานอาคาร พิธีเสก และวางศิลาฤกษ์เท่านั้น ผู้วิจัยจึงได้รับความร่วมมือจากคุณอรุณวิเศษ พรหมบงค์ ชำนาญการด้านสถาปัตยกรรมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ โดยคำแนะนำจาก

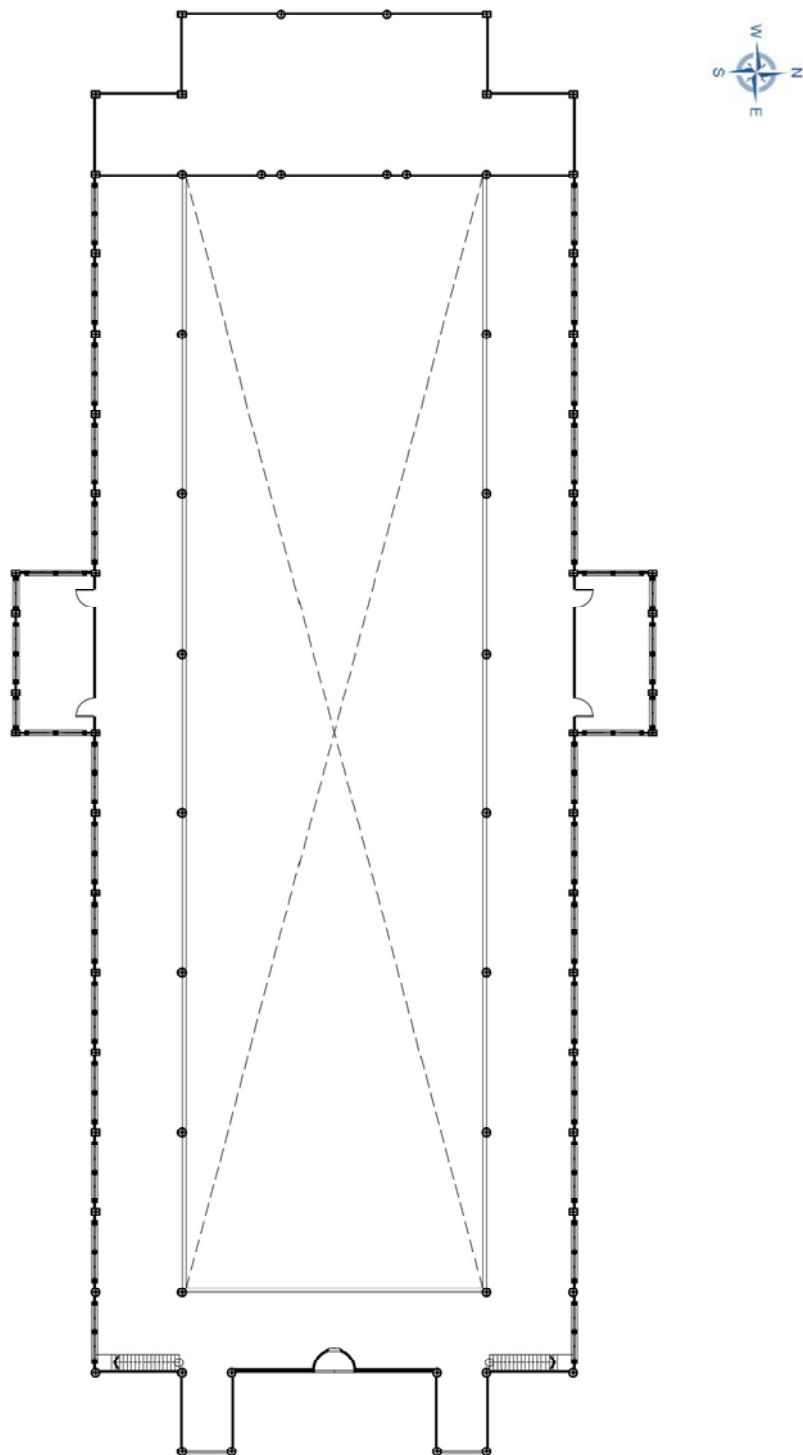
คุณวันทยา บัวทอง ได้ร่วมสำรวจ รางวัดโบสถ์หลังที่สามและเขียนแปลนอาคาร ออกแบบรูป
 ด้านหน้าด้านข้าง และหลังคา ตามหลักของสถาปัตยกรรมดังนี้

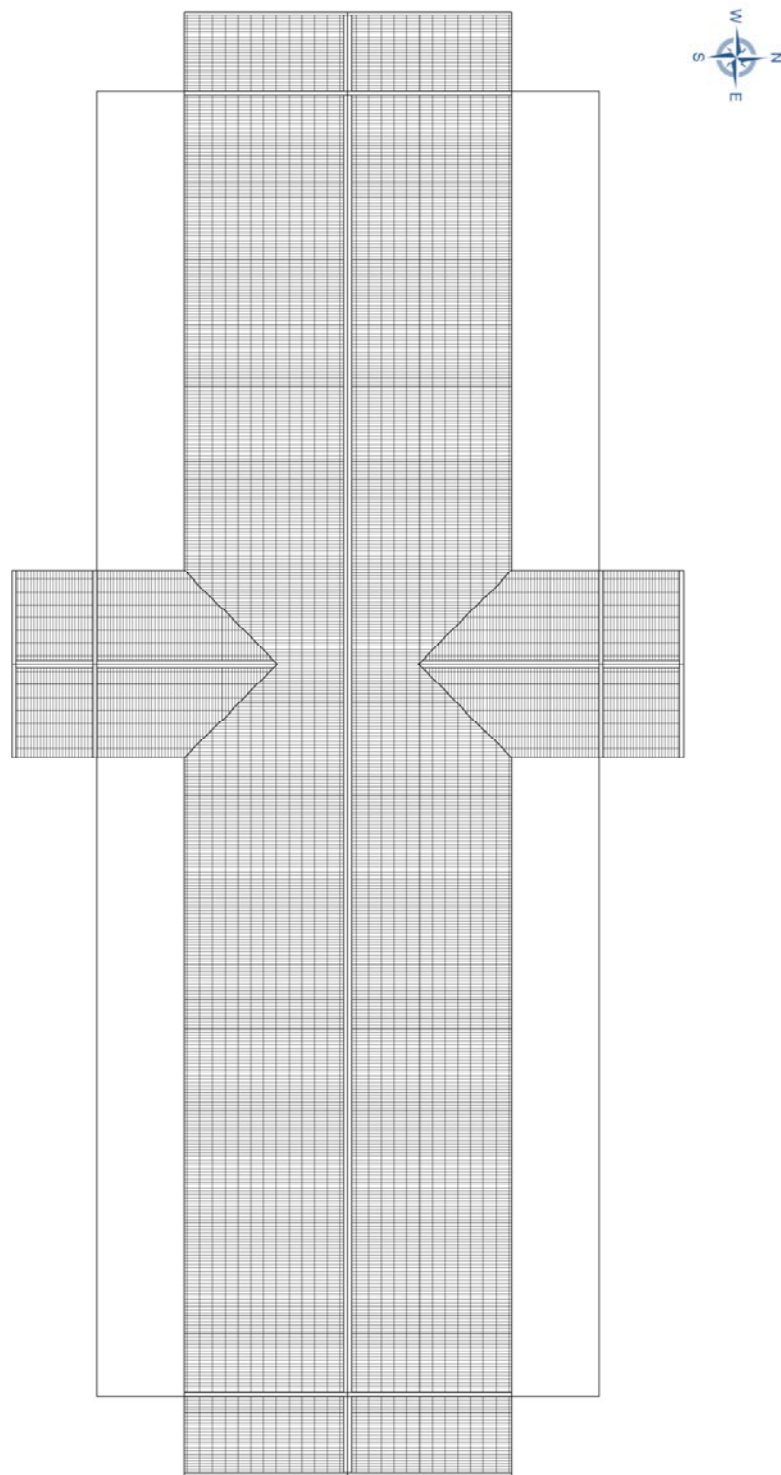
ภาพที่ 5-30 ภาพด้านหน้า (อรุวิชัย พรหมบงค์)

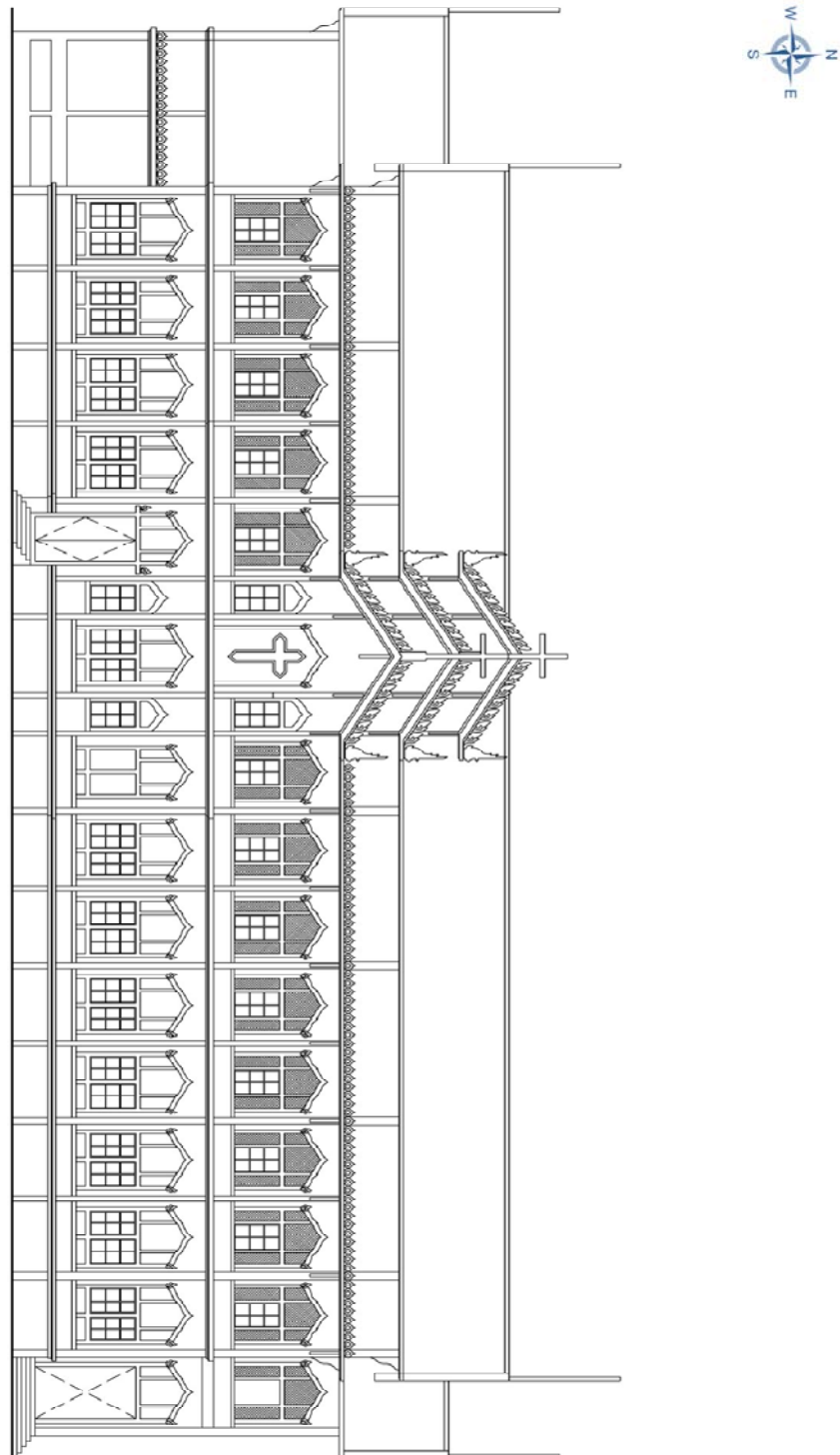
ภาพที่ 5-31 แผนผังโบสถ์หลังที่ 3 (อุรวิชัย พรหมบงค์)

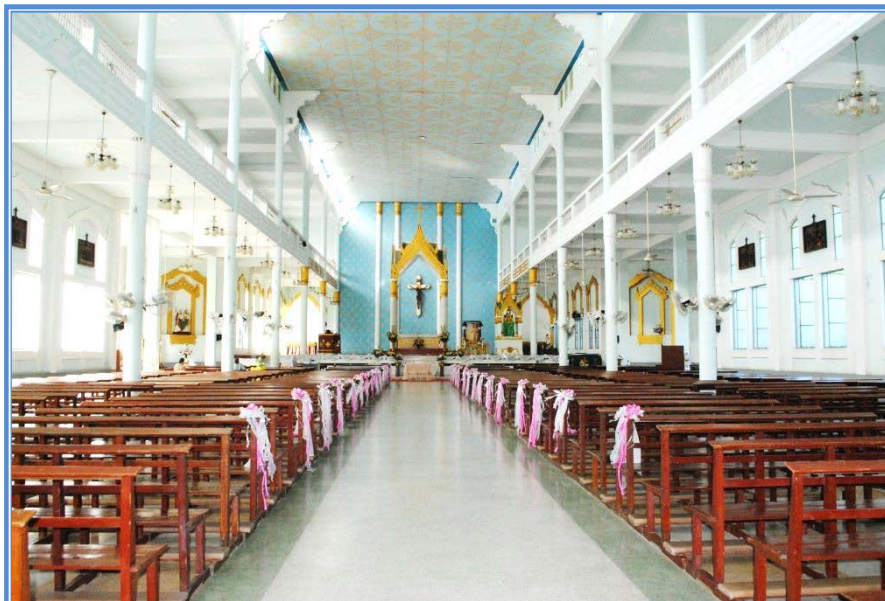
ภาพที่ 5-32 แผนผังชั้นบน (อูรวิซซ์ พรหมบงค์)

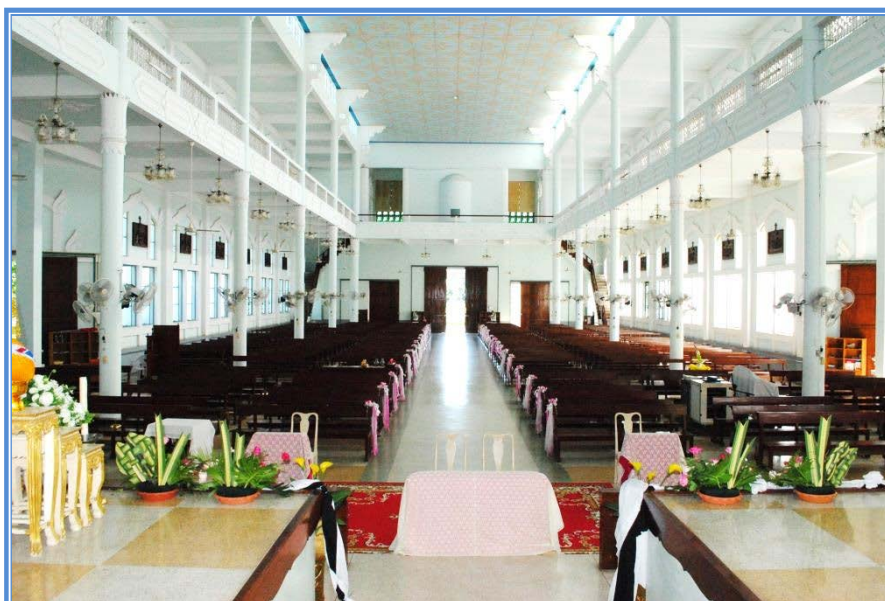
ภาพที่ 5-33 ภาพหลังคา (อุรวิชช์ พรหมบงค์)

ภาพที่ 5-34 ภาพด้านข้างทิศตะวันตก (อูร์วิซซ์ พรหมบงค์)

ภาพที่ 5-35 ภาพถ่ายจากด้านทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก จะมองเห็นบริเวณส่วนศักดิ์สิทธิ์

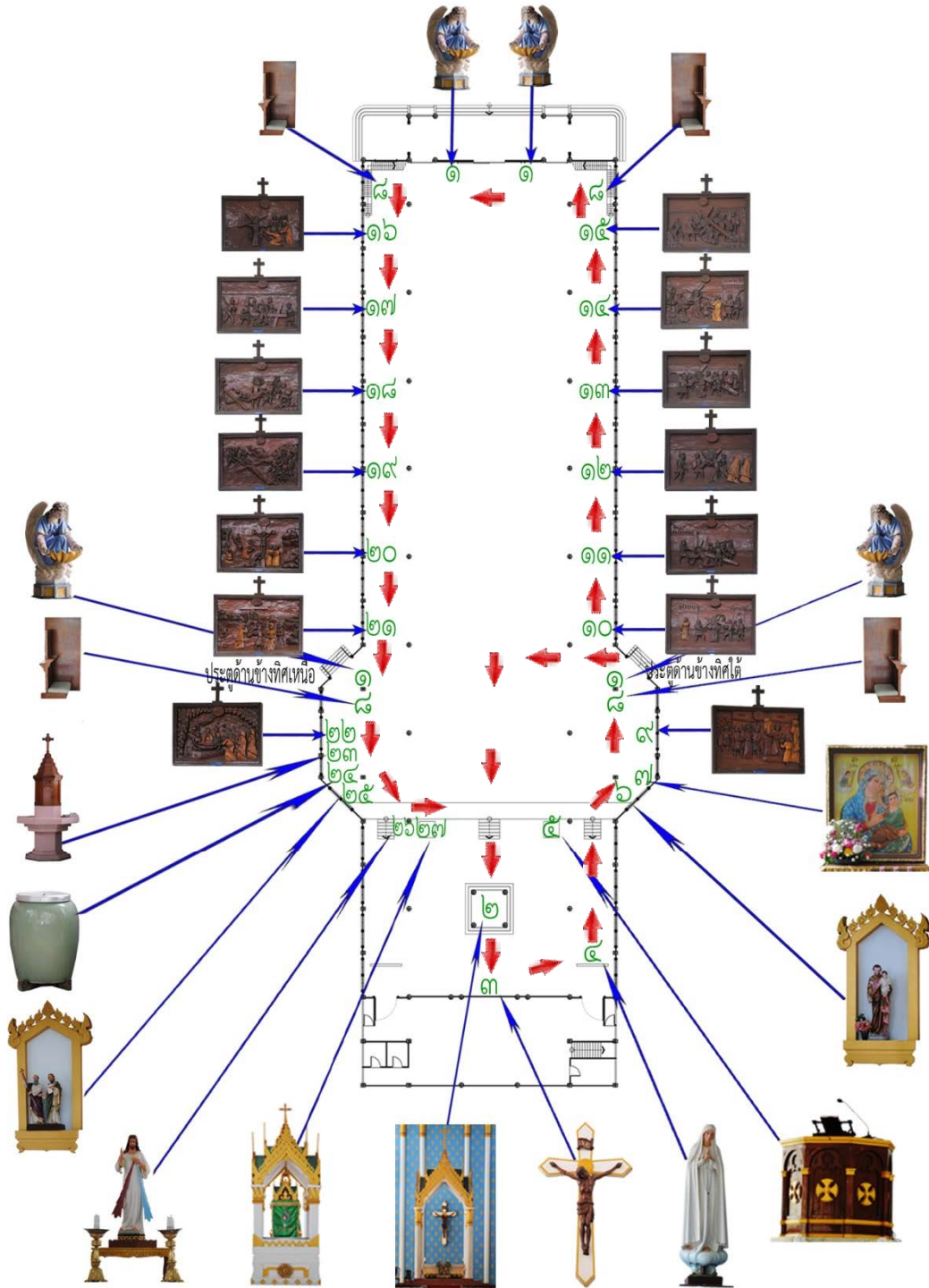

ภาพที่ 5-36 ภาพถ่ายจากด้านทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกซึ่งมองเห็นบริเวณ โถงชุมนุมและ ประตูทางเข้า

ส่วนภายในอาคารได้ออกแบบตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์เช่นกัน โดยรูปแบบการเข้าชมภายในอาคารแห่งนี้ จะเข้าชมตามแบบของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

เพื่อตามลำดับความสำคัญและเรียงลำดับเหตุการณ์พระมหากษัตริย์ของพระเยซูเจ้า โดยมีลักษณะผลงานประติมากรรมนูนต่ำคาทอลิกจะเรียกเหตุการณ์นี้ว่าการเดินรูป 14 ภาค ซึ่งจะเข้าทางประตูด้านข้างทิศใต้ เข้ามากลางโบสถ์หันหน้าเข้าหาพระแท่นบูชาซึ่งเป็นจุดเด่นของสถาปัตยกรรมที่สวยงามตามแบบไทยประยุกต์ จะเริ่มการเดินชมภายใน โดยการเดินวงทางซ้ายมือของผู้เข้าชม โดยมีลูกศรสีแดง แสดงสัญลักษณ์ในการเข้าชม และลักษณะการเดินชมจะเดินเป็นวงกลมรอบภายในอาคาร ตามลำดับหมายเลขและภาพผลงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรมที่อยู่ภายในอาคาร พร้อมภาพและรายละเอียดผังแผนผังการนำชมและตารางรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประตูทางเข้าทิศตะวันออก

ภาพที่ 5-37 การเข้าชมผลงานด้านศิลปกรรมภายในอาคาร

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
1		อัครทูตสวรรค์	อัครทูตสวรรค์ประกอบด้วย มีคาเอล กาบรีเียล และราฟาเอลเฉพาะใน คริสตจักร โรมันคาทอลิก รูปอัครทูต สวรรค์นี้ จะมีอยู่ตรงประตูทางเข้าทั้ง 4 ด้าน เป็นประติมากรรมที่มีความสวยงาม โดยทูตสวรรค์จะถือ อ่างน้ำเสกในลักษณะที่เป็นเปลือกหอย เพื่อจุ่มก่อนเข้าโบสถ์
2		พระแท่น (Altar)	พระแท่นทำด้วยการก่ออิฐอย่างวิจิตร ตั้งอยู่กลางบริเวณสักการสถาน จึงเป็น จุดสำคัญของโบสถ์พระแท่นต้องตั้ง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เพราะทิศ ที่ตั้งของกรุงเยรูซาเลมอันเป็นดินแดน สักดิ์สิทธิ์ที่พระเยซูได้รับความทรมาณ จนสิ้นพระชนม์ ตำแหน่งของแท่นกล่าว ไว้ใน “เอเสเคียล” 43:4 ว่า “พระสิริของ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเข้ามาในพระนิเวศทาง ประตูที่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก” พระแท่นหรือโต๊ะศักดิ์สิทธิ์นี้ใช้เป็น สัญลักษณ์ว่าพระคริสต์ทรงประทับอยู่ กับคริสตชนในพิธีศีลมหาสนิท รูปแบบ โครงสร้าง มีฐานเสา 4 ต้น ด้านบนฐานมี ลายบัวคว่ำ บัวหงาย ชู่มั่วทรงแหลม หลังคาทรงไทย 2 ชั้น จั่วแหลม มี กระจก 3 ชั้น และใบระกาทางหงส์ กระจก 3 ตัว เป็นการย่อส่วนของจั่ว โบสถ์ ยอดด้านบนประดับกางเขน

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
		ผ้าคลุม พระแท่น (Altar cloth)	ทำด้วยผ้าลินินสีขาวบริสุทธิ์ ใช้คลุมพระ แท่น ปล่อยชายผ้าให้ห้อยลงมาทั้งสอง ด้าน ใช้เป็นสัญลักษณ์ของผ้าห่อพระศพ พระเยซู
3		มหากางเขน (Crucifix/ Rood)	เป็นสัญลักษณ์ของพระคริสต์บน ไม้กางเขนตามธรรมเนียมปฏิบัติ มี การตั้งมหากางเขนไว้ตรงกลางบริเวณ สักการสถาน มีพระเยซูบนมหากางเขน กำลังโน้มเศียรมาด้านหน้า
4		แม่พระฟาติมา	ประติมากรรมรูปพระแม่ฟาติมาที่ปรากฏ บ่อยที่สุดในงานศิลปะยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา โดยทั่วไปแม่พระเป็นตัวแทนแห่ง ความดีงามและความบริสุทธิ์เป็น สัญลักษณ์ของมารดาผู้เมตตาและเปี่ยม ไปด้วยความอ่อนหวาน เพื่อบอกให้รู้ว่า เธอคือแม่พระฟาติมา จะอยู่ทางด้านบน พระแท่นทางด้านซ้ายมือ เพื่อทำร่วม กิจกรรมทางศาสนาในเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นเดือนแม่พระ
5		แท่นประกอบ พิธี	โพลีเดียมสำหรับกล่าวในพิธีกรรม สำหรับบาทหลวงประกอบพิธี และ อ่านบทอ่านในพระคัมภีร์ไบเบิลใน การประกอบพิธีบูชามิสซา โครงสร้าง ทำด้วยไม้ตั้งเสาเป็นแปดเหลี่ยม ใน แต่ละเหลี่ยมเป็นรูปเสาโค้งแบบโกธิค มีสัญลักษณ์กางเขนแบบกรีก

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
6		นักบุญโจเซฟ (St. Joseph)	ท่านเป็นสามีของแม่พระ ประกอบอาชีพช่างไม้ที่เมืองนาซาเรท มักอยู่ในรูปที่เขียนจากพระคริสต์ประวัตินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนประสูติ และตอนที่ยังทรงเป็นทารก เป็นประติมากรรมปูนปั้นแบบลอยตัว ตั้งอยู่ในช่องปูนภายใต้ซุ้มไทยประยุกต์ที่ประดับด้วยลายไทยเหนือรูปแม่พระนิจจานูเคราะห์
7		แม่พระนิจจานู เคราะห์	รูปพระมารดานิจจานูเคราะห์ มีลักษณะแบบประติมากรรมปูนปั้น ใส่กรอบที่ด้านหน้าจะมีเทียนในแก้ววางเรียงกัน เพื่อใช้จุดในการสวดภาวนาให้กับพระแม่ เพื่อประทานพระพรพิเศษให้เหล่าเรามามนุษย์
8		ที่แก้บาป	เมื่อคริสตชนได้ทำบาป และจะต้องแสดงออกมาด้วยการสารภาพบาปซึ่งกระทำต่อพระศาสนจักร ด้วยการชดเชยบาปและเปลี่ยนแปลงชีวิตใหม่ พระเจ้าทรงอภัยบาปอาศัยพระศาสนจักรซึ่งให้พระสงฆ์เป็นผู้กระทำหน้าที่นี้ ที่แก้บาปจะมีสี่แห่งทางด้านประตูทางเข้า เพื่อสะดวกในการแก้บาปของคริสตชน ด้านซ้ายมือเป็นที่สำหรับพระสงฆ์ ด้านขวามือเป็นที่สำหรับสัตบุรุษมาแก้บาป

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
9		สถานที่ 1 ปืลาตตัดสิน ประหารชีวิต พระเยซูเจ้า	“พระองค์ทรงเป็นดังแกะที่ถูกนำไปฆ่า” (อสย 53:7) ภาคพระคัมภีร์เดิม “เราเป็น ผู้เลี้ยงแกะที่ดี ผู้เลี้ยงแกะยอมสละชีวิต เพื่อแกะของตน ไม่มีใครนำชีวิตไปจาก เราได้ แต่เราสมัครใจสละชีวิตนั่นเอง” (ยน 10: 11, 18) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า พระองค์ทรงต้องทน ทุกข์เพราะบาปของเราพระองค์ทรงเลือก สิ้นพระชนม์ เพื่อเราจะได้มีชีวิตนิรันดร์ ลักษณะผลงานประติมากรรมนูนต่ำใช้ วิธีการแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราว เกี่ยวกับพระเยซู
10		สถานที่ 2 พระเยซูเจ้าทรง แบกกางเขน	“นี่คือลูกแกะของพระเจ้าผู้ทรงล้างบาป ของโลก” (ยน 1:29) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ “ผู้ใดไม่แบกกางเขนของตนและติดตาม เรา ผู้นั้นเป็นศิษย์ของเรา ไม่ได้ เช่นเดียวกัน” (ลก 14:27) ภาคพระคัมภีร์ ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า โดยเห็นแก่กุศล แห่งไม้กางเขนของพระองค์ โปรดให้เรา รับความยากลำบากตามฐานะแห่งชีวิต ด้วยความอ่อนโยนและนอบน้อมยินดี และพร้อมที่จะแบกไม้กางเขนของเรา ติดตามพระองค์ไป ลักษณะผลงาน ประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลัก จากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย อสย (อิสยาห์) บทที่ 53 ข้อ 7, ยน (ยอห์น) บทที่ 1
ข้อ 29, บทที่ 10 ข้อ 11, 18, ลก (ลูกา) บทที่ 14 ข้อ 27

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
11		สถานที่ 3 พระเยซูเจ้าทรง หกล้มครั้งแรก	“ท่านรู้แล้วถึงพระเมตตาของพระเยซู คริสต์องค์พระผู้เป็นเจ้าของเราแม้ทรง ร่ำรวย พระองค์ก็ยังทรงยอมเป็นคน ยากจน เพราะเห็นแก่ท่าน เพื่อท่านจะได้ ร่ำรวยเพราะความยากจนของพระองค์” (2 คร 8:9) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่ พระเยซูเจ้า พระองค์ทรงล้มลงเพราะ บาปของเรา โปรดให้การระลึกถึง พระทรมาน ช่วยเราไม่ให้ตกในบาป หนักด้วยเทอญ ลักษณะผลงาน ประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลัก จากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู
12		สถานที่ 4 พระเยซูเจ้าทรง พบกับ พระมารดา	“ส่วนท่าน ดาบจะแทงทะลุจิตใจของ ท่าน ลูกต้องอยู่ในบ้านของพระบิดาของ ลูก” (ลก 2:35, 49) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า โปรดทรงสงสารเรา ดังที่พระองค์ได้ทรงสงสารพระมารดา ของพระองค์และโปรดให้เรามีส่วนใน คำเสนอวิงวอนของพระแม่เสมอไป ข้าแต่พระเยซูเจ้า ข้าแต่พระมารดามารีย์ โปรดให้เราชำระวิญญาณให้สะอาดหมด จดจากบาปในอดีตด้วยความทุกข์เสียใจ อย่างแท้จริงด้วยเทอญ ลักษณะผลงาน ประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลัก จากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย 2 คร (2 โครินธ์) บทที่ 8 ข้อ 9, ลก (ลูกา) บทที่ 2
ข้อ 35, 49

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
13		สถานที่ 5 ซีโมนช่วย พระเยซูเจ้า แบกกางเขน	“ข้าพเจ้ายินดีที่ได้รับทุกขุทรมานเพื่อท่านทั้งหลายความทรมานของพระคริสต์เจ้ายังขาดสิ่งใด ข้าพเจ้าจะเสริมให้สมบูรณ์ด้วยการทรมานในกายของข้าพเจ้าเพื่อพระกายของพระองค์ ซึ่งคือพระศาสนจักร” (คส 1:24) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า โปรดให้เราได้มีลาภที่จะแบกไม้กางเขนของพระองค์ โปรดอย่าให้เราท้อแท้ต่อความทุกขุทรมานแต่โปรดให้เรายินดีทนทุกอย่างเพื่อเห็นแก่พระนามของพระองค์ ลักษณะผลงานประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย คส (โคโลสี) บทที่ 1 ข้อ 24

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
14		สถานที่ 6 นางเวโรนิกา เช็ดพระพักตร์ พระเยซูเจ้า	“ข้ารับใช้ของเราจะเจริญรุ่งเรือง เราจะได้รับการยกย่องเทิดทูนให้สูงยิ่งขึ้น” (อสย 52:13) ภาคพระคัมภีร์เดิม “แต่เพราะบาป เขาไม่มีความสง่าหรือความงามใดที่จะดึงดูสายตาของเรา ความงามใดที่จะดึงดูสายตาของเรา เขาไม่มีใบหน้าที่ชวนมองเลยทุกคนดูถูกและเหยียดหยามเขา เขาเป็นคนต้องทนทุกข์และต้องเจ็บปวด” (อสย 53:2,3) ภาคพระคัมภีร์เดิม ข้าแต่พระเยซูเจ้า โปรดให้การรำพึงถึงพระทรمانของพระองค์ช่วยเราให้เริ่มต้นชีวิตใหม่ โปรดชำระล้างบาปให้หมดสิ้นไปจากวิญญาณเราเพื่อภาพลักษณ์ของพระองค์จะได้เด่นชัดขึ้นในชีวิตของเราด้วยเทอญ ลักษณะผลงานประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย คส (โคโลสี) บทที่ 1 ข้อ 24, อสย (อิสยาห์) บทที่ 52 ข้อ 13 บทที่ 53 ข้อ 2, 3

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
15		สถานที่ 7 พระเยซูเจ้าทรง หกล้มครั้งที่ 2	“พวกท่าน จงตื่นเฝ้าและอธิษฐานภาวนา เพื่อจะได้ไม่เข้าสู่การทดลองจิตใจพร้อม แล้วก็จริง แต่เนื้อหนังอ่อนกำลัง” (มธ 26:41) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า แต่ละครั้งที่เราพลาดตก ในบาปอีกก็เป็นการสร้างความเจ็บปวด ให้แก่พระองค์ทวิคุณ โปรดให้เราอมตายดีกว่าจะทำให้พระองค์ขุ่นเคือง พระทัย ลักษณะผลงานประติมากรรม นูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู
16		สถานที่ 8 พระเยซูเจ้าตรัส บรรเทาทุกข์ หญิงชาว เยรูซาเล็ม	“คนที่กล่าวแก่เราว่า พระเจ้าข้า พระเจ้าข้า นั้น มิใช่ทุกคนจะได้ เข้าสู่อาณาจักรสวรรค์ แต่ผู้ที่ปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระบิดาของเราผู้สถิตในสวรรค์ นั้นแหละจะเข้าสู่สวรรค์ได้” (มธ 7:21) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า โปรดสอนเราให้รู้ว่าให้สงสารพระองค์ และตัวเราด้วย โปรดให้เราเป็นทุกข์ เพราะความทรमानของพระองค์และ เพราะบาปของเรา ที่เป็นต้นเหตุแห่งความทรमानนั้นเพื่อเราจะได้รอดพ้นจากการตัดสินลงโทษด้วยเทอญ ลักษณะผลงานประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย มธ (มทธิว) บทที่ 26 ข้อ 41 บทที่ 7 ข้อ 21

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
17		<p>สถานที่ 9 พระเยซูเจ้าทรง หกล้มครั้งที่ 3</p>	<p>“ใจเราเป็นทุกข์แทบสิ้นชีวิต พระบิดาเจ้าข้าถ้าเป็นไปได้ ขอให้ด้วยนี้พ้นข้าพเจ้าไปเถิด ถ้าเป็นไปได้ ก็ขออย่าให้เป็นไปตามใจข้าพเจ้าแต่ให้เป็นไปตามพระประสงค์ของพระองค์เถิด” (มธ 26:38, 39) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า โปรดช่วยเราให้เข้าใจถึงความหมายที่แท้จริง แห่งพระทรมานของพระองค์และ โปรดอภัยเรา ที่ผิดพลาดตกในบาปอยู่เสมอด้วยเทอญ ลักษณะผลงานประติมากรรมนูนต่ำ ใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู</p>

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย มธ (มทธิว) บทที่ 26 ข้อ 38, 39

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
18		สถานที่ 10 พวกทหาร เปลื้องพระภูษา ของพระองค์	“ท่านทั้งหลายได้ปลดเปลื้องวิสัยและ การกระทำแบบเดิม ๆ มาสวมใส่วิสัย มนุษย์ที่ได้รับการปรับปรุงใหม่ เพื่อมุ่ง ไปหาความรู้ตามภาพลักษณ์ขององค์ พระผู้สร้าง” (คส 3:9,10) ภาคพระคัมภีร์ ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า พระองค์ทรงรับ ความอับอายเพราะบาป ซึ่งนำละอายของ เรา ไปรคขจัดความหลอกลวง ความหยิ่ง จองหองความรักตนเอง และมลทินให้ พ้นจากวิญญานของเราโปรดช่วยเราให้ เห็นบาปของเรา และสารภาพบาปด้วย ความทุกข์เสียใจและความสุภาพถ่อมตน ด้วยเทอญ ลักษณะผลงานประติมากรรม นูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดง เรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย คส (โคโลสี) บทที่ 3 ข้อ 9, 10

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
19		สถานที่ 11 พระเยซูเจ้าทรง ถูกตรึงบน กางเขน	“พระบิดาเจ้าข้า โปรดอภัยความผิดแก่ เขาเถิดเพราะเขาไม่รู้ว่ากำลังทำอะไร” (ลก 23:34) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ “และเมื่อ เราจะถูกยกขึ้นจากแผ่นดิน เราจะนำ ทุกคนเข้ามาหาเรา” (ยน 12:32) ภาค พระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้าโปรด ตรึงดวงใจของเราติดแน่นไว้กับ ไม้กางเขนของพระองค์ โปรดช่วยให้ รู้คุณค่า และฝึกฝนการพลีกรรม เพื่อเป็น การแสดงความรักต่อพระองค์และเพื่อ เป็นการสละโลก เนื้อหนัง และปีศาจ ด้วยเทอญ ลักษณะผลงานประติมากรรม นูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดง เรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู
20		สถานที่ 12 พระเยซูเจ้า สิ้นพระชนม์ บนไม้กางเขน	“ไม่มีความรักใดยิ่งใหญ่กว่าการสละ ชีวิตของตนเพื่อมิตรสหาย” (ยน 15:13) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเยซูเจ้า เรา ขอกราบนมัสการกางเขน ที่พระองค์ทรง ยอมถูกตรึงเพราะทรงรักเรา และขอมอบ ความไว้วางใจในการสิ้นพระชนม์ของ พระองค์ ข้าแต่พระเยซูเจ้า เราจะดำเนิน ชีวิตและตายเพื่อพระองค์ ลักษณะ ผลงานประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธี การแกะสลักจากไม้แสดงเรื่องราว เกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย คส (โคโลสี) บทที่ 3 ข้อ 9, 10, ยน (ยอห์น) บทที่ 15
ข้อ 13

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
21		สถานที่ 13 เชิญพระศพ พระเยซูเจ้าลง จากกางเขน	“ทหารคนหนึ่งใช้หอกแทงด้านข้าง พระวรกายของพระองค์” (ยน 19:34) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ “พระมารดาทรงเก็บ เรื่องทั้งหมดเหล่านี้ไว้” (ลก 2:51) ภาค พระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระมารดามารีย์ ความทุกข์ของพระแม่ยิ่งใหญ่อย่างไม่มี ขอบเขต โปรดให้เราพร้อมทุกข์กับพระแม่ ในความทรมาณของพระบุตร โปรดรับ เราเป็นลูกเช่นเดียวกับนักบุญยอห์นและ โปรดเป็นแม่ของเรา บัดนี้และเมื่อจะตาย เทอญ ลักษณะผลงานประติมากรรม นูนต่ำใช้วิธีการแกะสลักจากไม้แสดง เรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย ยน (ยอห์น) บทที่ 19 ข้อ 34, ลก (ลูกา) บทที่ 2 ข้อ 51

ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
22		สถานที่ 14 พระเยซูเจ้าทรง ถูกฝังไว้ในคูหา	“ถ้าเมล็ดข้าวมิได้ตกลงในดินและเนา เปื้อยไป มันก็จะเป็นเพียงข้าวเมล็ดเดียว เท่านั้นแต่ถ้ามันเนาเปื้อย ก็จะบังเกิดผล มากมาย” (ยน 12:24) ภาคพระคัมภีร์ใหม่ “เราถูกฝังไว้ในความตายพร้อมกับ พระองค์ อาศัยศีลล้างบาป เราก็จะดำเนิน ชีวิตแบบใหม่ด้วย” (รม 6:4) ภาค พระคัมภีร์ใหม่ ข้าแต่พระเจ้า เรา เช่นเดียวกันจะถูกฝังไว้ในหลุมจนกว่าจะ ถึงเวลาที่พระองค์พอพระทัย โปรดให้เรา รู้จักตายต่อตนเองในเวลานี้เพื่อจะได้ กลับเป็นขึ้นมาอย่างรุ่งโรจน์พร้อมกับ พระองค์ด้วยเทอญ ลักษณะผลงาน ประติมากรรมนูนต่ำใช้วิธีการแกะสลัก จากไม้แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระเยซู
23		ตู้ศีลมหาสนิท เก่าไม่ได้ใช้งาน	ลักษณะด้านบนทำจากไม้ติดอยู่กับผนัง โบสถ์ มีรูปแบบเป็นหกเหลี่ยมแบ่งครึ่ง ฐานล่างทำจากการก่อซีเมนต์ ลักษณะ เป็นรูปแปดเหลี่ยมแบ่งครึ่ง ประดับด้วย กระเบื้องโมเสกสีชมพู
24		โอ่งน้ำเสก	โอ่งน้ำเสกมีความสำคัญ เพราะเป็น สัญลักษณ์ของการชำระล้างให้สะอาด บริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้จึงนำมาใช้ในพิธี ล้างบาป ลักษณะของโอ่งเขียวไข่กา เป็น โอ่งเก่าที่ยังมีความสมบูรณ์และยังใช้ อยู่ในปัจจุบัน

หมายเหตุ พระคัมภีร์ไบเบิลฉบับภาษาไทย ยน (ยอห์น) บทที่ 12 ข้อ 24, รม (โรม) 6 ข้อ 4

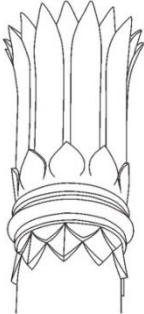
ตารางที่ 5-3 ความหมายผลงานด้านศิลปกรรมในอาคาร (ต่อ)

ลำดับที่	รูป	ชื่อ	ความหมาย
25		นักบุญฟิลิป นักบุญยากอบ	นักบุญองค์อุปถัมภ์ของชุมชนคาทอลิก ในพระคัมภีร์ได้กล่าวถึงท่านทั้งสองว่า เป็นอัครสาวกศิษย์ของพระเยซูเจ้าเป็น ประติมากรรมปูนปั้นแบบลอยตัว ตั้งอยู่ ในช่องปูนที่ประดับด้วยลายไทยเหนือตู้ ศีลมหาสนิทเก่า
26		พระเมตตา	กลุ่มพระเมตตาจะมาสดทุกวันเวลาเย็น เพื่อระลึกถึงพระเยซูเจ้าทรงปรากฏ พระองค์ให้ซิสเตอร์โฟสตินาเห็นใน นิมิต พระเยซูตรัสแก่เธอว่า “จงวาดภาพ ขึ้นมาภาพหนึ่งตามที่ลูกเห็น พร้อมกับ จารึกว่า พระเยซูเจ้าข้า ลูกวางใจใน พระองค์ เราปรารถนาให้ภาพนี้ได้รับ การเคารวะ เริ่มจากวัดน้อยของลูก และ หลังจากนั้นทั่วโลก” รูปพระเมตตา ลักษณะรูปแบบประติมากรรมลอยตัว อยู่ด้านหน้าพระแท่นทางด้านขวามือ
27		ตู้ศีลมหาสนิท	ในคริสต์ศาสนาตู้ศีลหมายถึงที่ใช้ วางพิชหรือชิบอริอุมบรรจุแผ่นศีลที่ เสกแล้ว ตู้ศีลนี้สร้างในรูปแบบไทย ประยุกต์ ลักษณะเมื่อพระแท่นใหญ่ ด้านในมีตู้สี่เหลี่ยมที่สามารถใส่ ศีลมหาสนิทที่ประกอบพิธีทางศาสนา แล้ว

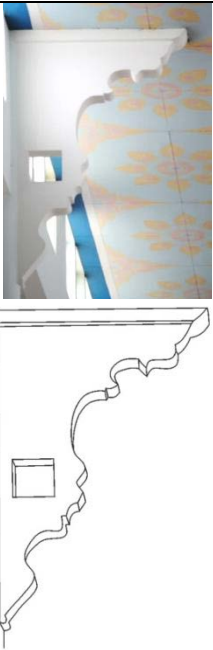

จากการชมผลงานศิลปะประเภทประติมากรรมที่มีความสำคัญทางศาสนาแล้ว ยังมีภาพประติมากรรมปูนต้ำที่แสดงถึงเรื่องราวของพระเยซูเจ้าในช่วงเทศกาลปัสกา ในช่วงเดือนเมษายน เพื่อให้คริสตชนปีนทูกซ์ถึงบาปที่เรากระทำโดยการเข้าวัด อดอาหาร เคนรูป 14 ภาคในทุกวันอาทิตย์

นอกจากนี้การตกแต่งอาคารก็เป็นส่วนสำคัญ เพื่อให้มีความสวยงามตามรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ภายในอาคารจึงมีการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความหมายและบ่งบอกถึงความเป็นไทย แม้ว่าชาวชุมชนทุกคนจะนับถือนิกายโรมันคาทอลิกก็ตาม แต่ก็ไม่เคยละทิ้งความเป็นคนไทย

ตารางที่ 5-4 การตกแต่งภายใน โบสถ์พร้อมคำบรรยาย

ภาพถ่าย	ชื่อ	คำบรรยาย
	กลุ่มลายพุ่มข้าวบิณฑ์	ผนังอาคาร มีการวาดภาพกลุ่มลายพุ่มข้าวบิณฑ์แบบลวดลายละเอียดอยู่ด้านหลังมหากางเขน หลังพระแท่น ทำให้เกิดความงดงาม
 	บัวหัวเสารูปกาบไผ่/ ใบหอก	บัวหัวเสารูปกาบไผ่/ ใบหอกด้านบนติดกัน กาบไผ่หรือใบหอกมีขนาดยาวปลายผายออก ซึ่งสืบเนื่องมาจากบัวหงาย ลูกแก้วและบัวคว่ำตามลำดับ บัวหัวเสานี้ประดับอยู่ที่ด้านเสากลมของทุก ๆ ด้านภายในอาคาร โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ด้านส่วนศักดิ์สิทธิ์หรือบริเวณพระแท่นจะทาสีด้วยสีทอง ส่วนด้านล่างจะไม่มีการทาสี

ตารางที่ 5-4 การตกแต่งภายในโบสถ์พร้อมคำบรรยาย (ต่อ)

ภาพถ่าย	ชื่อ	คำบรรยาย
 <p data-bbox="352 562 544 651">กรอบลายลูกฟูก ลายประจำยาม</p> <p data-bbox="347 663 549 770"></p> <p data-bbox="304 779 592 819">ลายกำมปูลายประจำยาม</p> <p data-bbox="293 853 608 936"> การต่อลาย</p>	<p data-bbox="703 477 826 685">กรอบลาย ลายลูกฟูก ประจำยาม กำมปู</p>	<p data-bbox="922 465 1382 1084">กรอบลายนูนต่ำชุดนี้ประดับอยู่ที่คานบนผนังของชั้นลอย โดยใช้รูปแบบศิลปะไทยประยุกต์มาผสมผสาน โดยภายในกรอบลายมีชุดลายลูกฟูกและลายประจำยามประกอบกัน ในระหว่างกรอบลายแต่ละชุดจะมีลายกำมปูกับลายประจำยามมาเป็นจังหวะกันอย่างสวยงาม ตลอดแนวชั้นลอยของห้องโถง ด้านส่วนศักดิ์สิทธิ์หรือบริเวณพระแท่นจะทาสีด้วยสีทอง ส่วนด้านล่างจะไม่มีการทำสี</p>
	<p data-bbox="730 1106 799 1146">หูช้าง</p>	<p data-bbox="922 1106 1370 1659">หูช้างเป็นพัฒนาการมาจากค้ำถาว ซึ่งเป็นลวดลายไทยประกอบมุมทั้งสี่ แต่หูช้างทำให้เป็นเครื่องไม้หรือเครื่องปูนประดับหัวเสาภายในอาคาร เพื่อติดตั้งระหว่างเสากับข้อหรือคาน แต่ปัจจุบันจะมองเห็นเป็นฝ้าเพดานในระหว่างช่วงเสาหนึ่ง ๆ ด้านบนของหูช้างเป็นมุมฉากกับผนัง ที่ท้องไม้ของหูช้างเป็นเส้นสายของลวดลายไทยแบบประยุกต์ มีช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าด้านล่าง</p>
	<p data-bbox="644 1756 887 1796">ราวคั้นส่วนศักดิ์สิทธิ์</p>	<p data-bbox="922 1756 1370 1917">ราวคั้นทำจากไม้ประดับด้วยประจำยามที่ทำจากไม้ อยู่ระหว่างส่วนศักดิ์สิทธิ์และโถงชุมนุม</p>

ตารางที่ 5-4 การตกแต่งภายในโบสถ์พร้อมคำบรรยาย (ต่อ)

ภาพถ่าย	ชื่อ	คำบรรยาย
 	<p>ตู้ศีลมหาสนิท</p>	<p>ซุ้มทรงไทยมีเครื่องยอดสี่ทิศแบบช่อฟ้า ใบระกาประยุกต์ หลังคาซ้อน 2 ชั้น ยอดมีไม้กางเขน ประดิษฐานเป็นหลังเล็ก ซ้อนอยู่ในหลังใหญ่ วางอยู่บนฐาน ขาลิงหมี ที่เสาทั้งสองหัวเสาด้านบนเป็น รูปชุกบัวหัวเสา ด้านล่างระดับพื้นเป็น กระจังตาอ้อยหุ้มเสาทั้งสองพร้อมกลับมี กระจังตามแนวขวาง ส่วนฐานที่แนบพื้น มีลายประจำยาม ด้านบนมีไม้แกะสลัก รูปคล้ายดาวกระจาย ใช้สำหรับใส่ ศีลมหาสนิทที่ได้รับการเสกแล้วใน พิธีกรรม</p>
  	<p>พระแท่น</p>	<p>ซุ้มทรงไทยมีเครื่องยอดสี่ทิศแบบช่อฟ้า ใบระกาประยุกต์ หลังคาซ้อน 2 ชั้น ตั้งอยู่บนเสาทั้งสองบริเวณหัวเสามีลาย บัวหัวเสารูปกาบไผ่ใบหอกและที่บน เครื่องยอดประดิษฐานไม้กางเขน ภายใน ซุ้มด้านล่างประดิษฐานหินอ่อนสำหรับ ประกอบพิธี ที่ได้แทนทำเป็นตั้งขาลิงหมี ประยุกต์ มองจากด้านล่างจะเห็น มหากางเขนอยู่ตรงกลางพระแท่น แต่แท้จริงแล้วประดิษฐานอยู่บนฝาผนัง ด้านหลัง</p>

ตารางที่ 5-4 การตกแต่งภายในโบสถ์พร้อมคำบรรยาย (ต่อ)

ภาพถ่าย	ชื่อ	คำบรรยาย
	ลายบนเพดาน	ที่เพดานได้พื้นชั้นลอย ตกแต่งด้วยลายกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านมุมทั้งสี่มีรูปค้ำคาว ตรงกลางมีลายประจำยามขนาดใหญ่
	ดาวเพดาน หรือกลุ่มดาวกระจาย	กลุ่มดาวกระจายนี้ ชุดหนึ่งมีมุมทั้ง 4 ด้าน ซึ่งกำหนดให้มีเพียงครึ่งเดียวของลวดลายเพราะจะนำไปวางต่อกันในอีกชุดหนึ่ง ๆ ตรงกลางของกลุ่มประกอบด้วยดาวกระจายชุดเล็ก
	ซุ้มหน้าต่างประดับ กระจกสี	กรอบหน้าต่างชุดหนึ่งมี 2 ส่วน ส่วนล่างเป็นหน้าต่างสองบานประกบกันโดยแบ่งช่องออกเป็นช่องแสงบานละ 6 ช่อง ส่วนด้านบนประดับศิลปะเป็นรูปมหาพรมาณไวด์ตรงกลางระหว่างช่องแสง ซึ่งมีข้างละ 2 ช่อง ด้านบนสุดตกแต่งปูนปั้นลวดลายกระหนกทั้ง 2 ข้าง

การตกแต่งภายในอาคารแสดงถึงสถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์อย่างสวยงาม ในลักษณะของงานศิลปะมีการลวดลายไทยเข้าสู่รูปแบบไทยประยุกต์ได้อย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนคาทอลิก

นอกจากนี้ ชุมชนคาทอลิกยังมีสิ่งทีเคารพนับถือด้วยความเชื่อว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคาทอลิก โดยจะเรียกกันว่า “วัตถุที่ใช้ในศาสนพิธี” แสดงถึงเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์จากพระเจ้า ผู้ที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาคือตัวแทนของพระเจ้า คือบาทหลวง เท่านั้นจะใช้วัตถุที่ใช้ในศาสนพิธีนี้ได้

ตารางที่ 5-5 วัตถุที่ใช้ในศาสนพิธี

ภาพถ่าย	ชื่อ	ความหมาย
	คาซุเบิล (Chasuble)	เป็นเสื้อที่ผู้ประกอบพิธีมิสซาสวม ชื่อคาซุเบิลจากภาษาละตินว่า “คาซูลา” (Casula) ซึ่งมีความหมายว่าบ้านหลังน้อย
	มหากางเขน (Crucifix/ Rood)	เป็นสัญลักษณ์ของพระคริสต์บนไม้กางเขนตามธรรมเนียมปฏิบัติ มีการตั้งมหากางเขนไว้ตรงกลางบริเวณสักการสถาน มีพระเยซูบนมหากางเขนกำลังโน้มเศียรมาทางท่าน
	รีลิกวอรี (Reliquary)	เป็นภาชนะสำหรับบรรจุพระสรีรธาตุเพื่อเก็บรักษาหรือนำออกมาให้ประชาชนชม รีลิกวอรีทำจากวัสดุทองเหลือง และมีรูปทรงกลมมีรัศมีล้อมรอบตรงกลางบรรจุพระสรีรธาตุ
	ถ้วยกาลิก (Chalice)	เป็นถ้วยที่ใช้ใส่เหล้าองุ่นและน้ำเสกในพิธีมิสซาเพื่อรำลึกถึงพระกระยาหารมื้อสุดท้ายและการที่พระคริสต์ทรงสละพระชนม์ชีพเป็นเครื่องสังเวชนไม้กางเขน
	ซิบอริอุม (Ciborium)	ภาชนะมีฝาปิดที่ใช้ใส่แผ่นปังศักดิ์สิทธิ์ในพิธีมิสซา เป็นสัญลักษณ์ของศีลมหาสนิทและพระกระยาหารมื้อสุดท้าย

ตารางที่ 5-5 วัตถุที่ใช้ในศาสนพิธี (ต่อ)

ภาพถ่าย	ชื่อ	ความหมาย
	แผ่นศีล (Host)	เป็นขนมปังไม่ใส่เชื้อหมัก มีลักษณะเป็นแผ่นกลม ๆ แบน ๆ ใช้ในพิธีมิสซา เมื่อแผ่นศีลอยู่คู่กับถ้วยกาลิกจึงเป็นสัญลักษณ์ของการสังเวทพระคริสต์บนไม้กางเขน
	แอสเปอร์ เจสหรือ แอสเปอร์จิล ลุม (Asperges/ Aspergillum)	แอสเปอร์เจสเป็นคำที่ใช้เรียกพิธีประพรมน้ำมนต์ เช่นเดียวกับแอสเปอร์จิลลุมหรือสุหรัยพรมน้ำมนต์ ซึ่งพระใช้พรมน้ำมนต์
	โถเผากำยาน (Censer)	เป็นภาชนะที่ใช้ในการเผากำยานมีลักษณะเป็น โถมีฝาครอบเป็นรู ๆ ตัวโถและฝาครอบมีโซ่ยึดไว้ด้วยกัน ในภาคพันธสัญญาเดิม โถเผากำยานเป็นสัญลักษณ์ของการสวดอ้อนวอน เพื่อให้คำสวมนั้นไปถึงพระกรรมของพระเจ้า ด้วยเหตุนี้ควันกำยานในศาสนาคริสต์ จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งคำอธิฐานของผู้มีศรัทธาในพระเจ้า ซึ่งกำลังลอยขึ้นสวรรค์

อาคารแห่งนี้ลักษณะภายนอกตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหน้ามีประตูทำจากไม้ขนาดใหญ่หนึ่งบานอยู่ตรงกลางอาคาร ด้านบนประตุมีลวดลายใบระกาและกระหนก ฐานเสามีลายบัวหงายและบัวคว่ำ เหนือลายไทยซุ้มประตุมีสถานที่เจาะเข้าในกำแพงภายในมีประติมากรรมรูปนักบุญฟิลิป-ยากอบ ข้างประตูใหญ่ทั้งสองข้างมีประตูเล็กทั้งสองข้าง ใช้ลักษณะในการเปิดแบบเลื่อน

ภาพที่ 5-38 ลวดลายซุ้มประตูด้านหน้า ลวดลายกรอบรูปนักบุญด้านบนประตูทางเข้า

ด้านข้างของอาคารมีรูปแบบขอบหน้าต่างแบบทรงแหลมมีลายกระหนกทุกบาน ด้านล่างประดับกระจกที่ที่สร้างลวดลายขึ้นเองในสมัยก่อน ด้านบนมีการนำอิฐมาประดับทำให้เกิดความสวยงาม จั่วหลังคาด้านข้างทั้งสองข้างมีสามชั้นประดับกระเบื้อง ทุกชั้นประดับใบระกาและกระหนกสามตัว มีคานรอง คันทวยหรือท้าวแขน

ภาพที่ 5-39 ลวดลายด้านข้างของอาคาร

จากการลงพื้นที่อาคารหลังนี้ได้รับการบูรณะ และซ่อมแซมรากฐานต่อม่อที่เกิด การชำรุดเนื่องจากน้ำท่วม โดยการดูแลรักษาอาคารนั้นไม่ได้รับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม อย่างถูกต้อง และอาคารหลังนี้มีคุณค่าแก่ชุมชนคาทอลิกควรที่จะรักษาให้ถูกวิธี เพื่อให้คนรุ่นหลัง ได้ใช้ประโยชน์ เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่คนรุ่นก่อนได้สร้างกันมาให้อยู่คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชนคาทอลิกต่อไปผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิก ไว้ดังนี้

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

การวางแผนการอนุรักษ์ ที่มีการบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม การพิทักษ์ รักษา ชำรงไว้ซึ่งทรัพยากรทางโบราณคดี และสภาพสังคมเศรษฐกิจ การประเมิน ความแท้และ บูรณภาพ เทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ การรวมกลุ่มของผู้ที่สนใจอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ชุมชนและ การบริหารจัดการในชุมชนต่อไป

“การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ สามารถมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมได้ โดยต้องอาศัยความสามัคคีของชุมชน ในการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทาง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีอยู่หลากหลายประเภท นับแต่เรือน ร้านค้า อาคารสาธารณะอาคาร ทางศาสนา ที่สำคัญที่สุดในประเภทอาคารทางด้านศาสนสถาน ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน และมากด้วยคุณค่าเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นงานที่ได้มีส่วนใน การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทยทุกคนต้องเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของอาคารนั้นที่มี ต่อชุมชน และสามารถวางกรอบในการจัดการตามอย่างกว้าง ๆ ของมรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น นั้น ๆ” (สรศักดิ์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล, ม.ป.ป.)

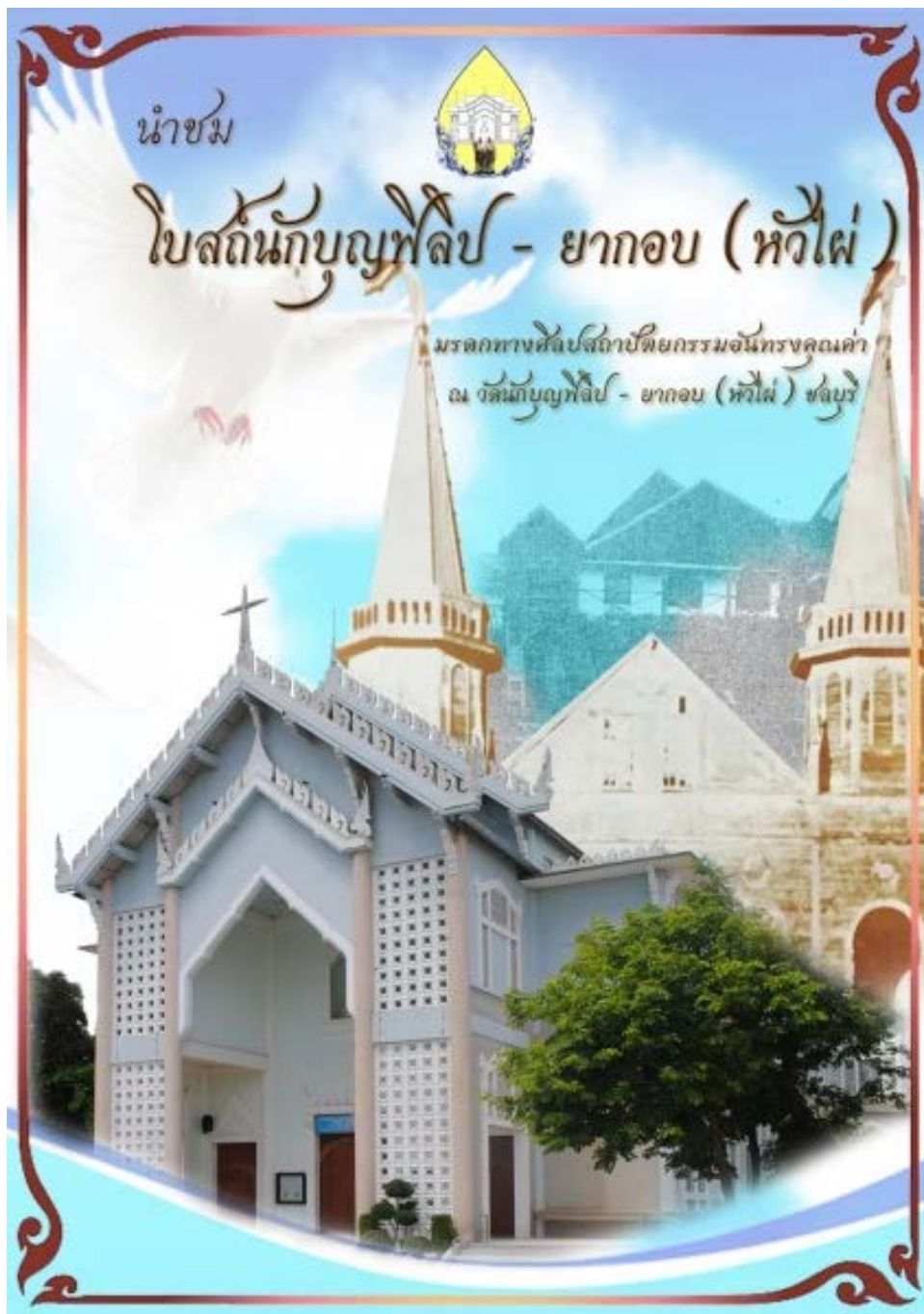
“การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นนั้น จะต้องมองสภาพแวดล้อมโดดเด่น วัฒนธรรมสร้างสรรค์โดดเด่นและลักษณะเด่นร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานอยู่ในแนวทางที่จะ สร้างความสมดุลทางวัฒนธรรมให้กับพื้นที่นั้นๆ การอนุรักษ์ก็จำเป็นที่จะต้องดูแลรักษาทั้งตัว อาคาร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนประกอบกันไป การอนุรักษ์ที่ยั่งยืน ต้องเกิดจากความร่วมไม้ร่วมมือจากชุมชนและจะเป็นการดียิ่งหากมีจุดเริ่มต้นจาก ความต้องการของชุมชนเอง หากเพียงบางครั้งชุมชนอาจมีกำลังในการอนุรักษ์น้อย และขาดความรู้ ความเข้าใจในการอนุรักษ์ก็จำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน วัด องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนชุมชน หรือบุคลากรที่ชุมชนให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ ร่วมกับ กลุ่มบุคคล องค์กร หรือนักวิชาการภายนอกบางส่วนก็จะสามารถช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่ การอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี” (วนิดา พิงสุนทร, 2547)

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ที่ทำให้เกิดความรู้ในด้านข้อมูลคุณลักษณะทางวัฒนธรรม สร้างเสริมให้เข้าใจคุณค่าความงามและศิลปะสถาปัตยกรรมได้เข้าใจมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงจัดทำเอกสารคู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ มรดกทางศิลปะสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การออกแบบ คือ

เนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิกรวมถึงคุณค่าความงามของสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ที่สร้างขึ้นในช่วงเวลานั้น

สีที่ใช้ในการจัดทำคู่มือนำชมในครั้งนี้คือ การให้สีผู้วิจัยใช้สีฟ้า หมายถึงท้องฟ้าจึงเป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์และความรัก

ภาพที่ 5-40 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 1

สถานที่ตั้ง : โบสถ์นักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่)

ณ เลขที่ ๗๐ หมู่ ๓ ตำบลโคกซึ้นหนอง อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี ๒๐๑๖๐

เบอร์โทรศัพท์ ๐๒๘ - ๒๙๔๕๕๕๘ E-mail : popchatree1983@gmail.com

ผู้บุกเบิก : คุณค่าทางประวัติศาสตร์ผู้ของชุมชนคาทอลิก

ชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่มีจุดเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๓ มาจากการไถ่ทาส โดยบาทหลวงมาธิอูแรง เกโก (Mathurin Guego) ในชุมชนคาทอลิกนี้ส่วนมากจะเป็นคนไทยที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงได้มีการพัฒนาชุมชนมาจนถึงปัจจุบันรวมทั้งศิลปสถาปัตยกรรมที่ยังคงเป็นหลักฐานอย่างดีในการพัฒนาชุมชนคาทอลิกจากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนานี้ได้มีการแบ่งการดูแลตามบทบาทหน้าที่ของบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิกที่สร้างความเจริญในด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนคาทอลิกอย่างต่อเนื่อง

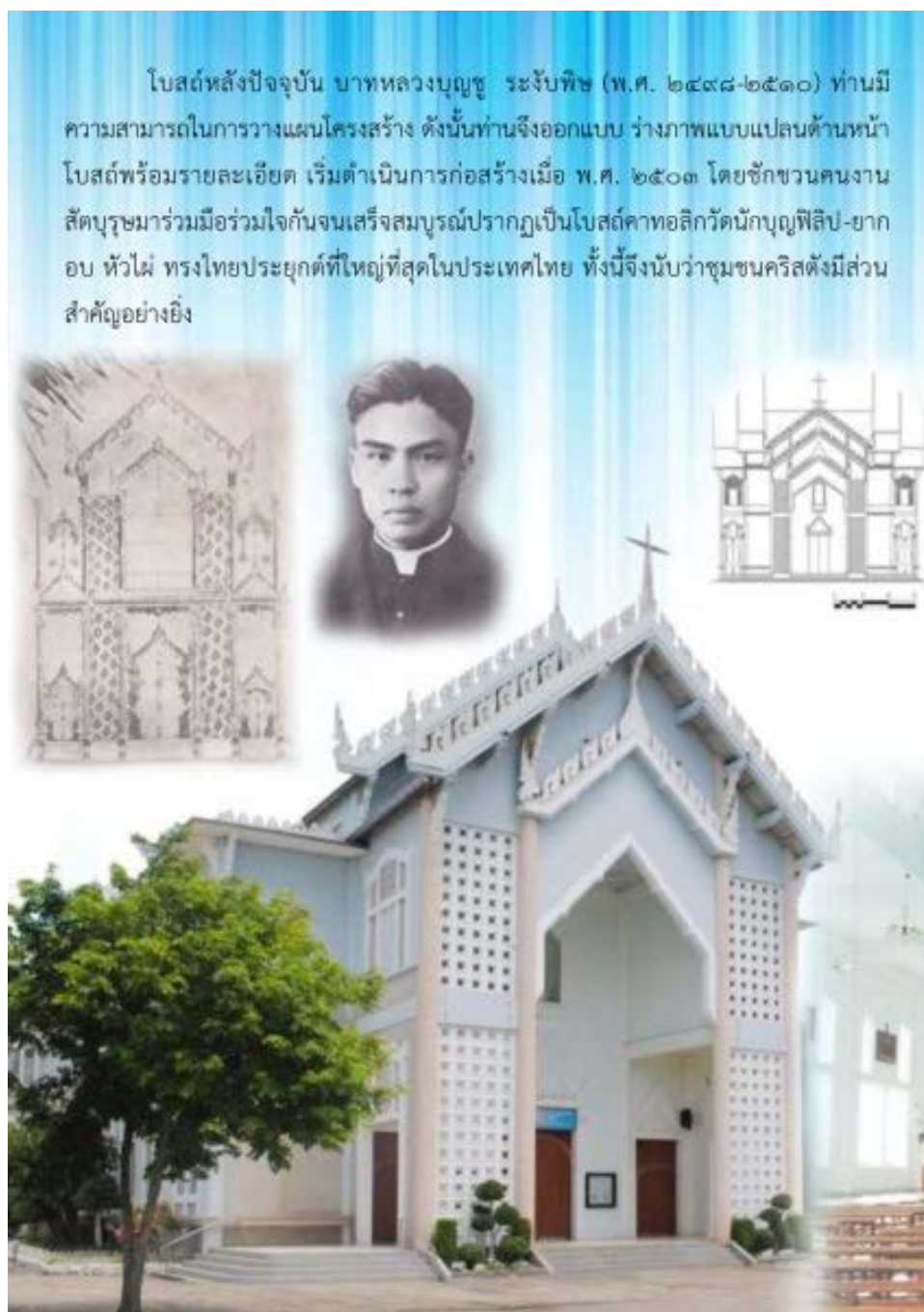
ภาพที่ 5-41 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 2

พัฒนาการการดำเนินงานปิดยกรมโบสถ์คาทอลิก หัวไผ่

สำหรับอาคารโบสถ์ **หลังแรก** สร้างโดยบาทหลวงมาธิออแรง เกโก (Mathurin Guego ปกครองระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๓ - ๒๔๓๙) ตั้งอยู่บริเวณถ้ำแม่พระใกล้ ๆ หลังปัจจุบัน เนื่องจากมีความเจริญทางศาสนาทำให้มีจำนวนคริสตชนมากขึ้นจึงได้เริ่มมีการสร้างโบสถ์หลังที่สองแทนโบสถ์หลังแรก

โบสถ์หลังที่สอง สร้างขึ้นในสมัยบาทหลวง ยาโกเบ แจง เกิดสว่าง (ปกครองระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๘๒ และ ๒๔๘๓-๒๔๘๗) เนื่องจากมีจำนวนคริสตังมากขึ้น จึงขออนุญาตจากพระสังฆราชเรอเน แปร์รอส (Rene Perros พ.ศ. ๒๔๔๘-๒๔๕๐) สร้างโบสถ์หลังใหม่เป็นโบสถ์ไม้ขนาดใหญ่ แบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกคล้ายกับโบสถ์เซนต์ฟรังซิส เซเวียร์ ที่บางกอก ปัจจุบันเหลือเพียงภาพถ่ายที่สามารถใช้ในการศึกษา ปัจจุบันคิดแปลงเป็นหอประชุมอเนกประสงค์

ภาพที่ 5-42 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 3

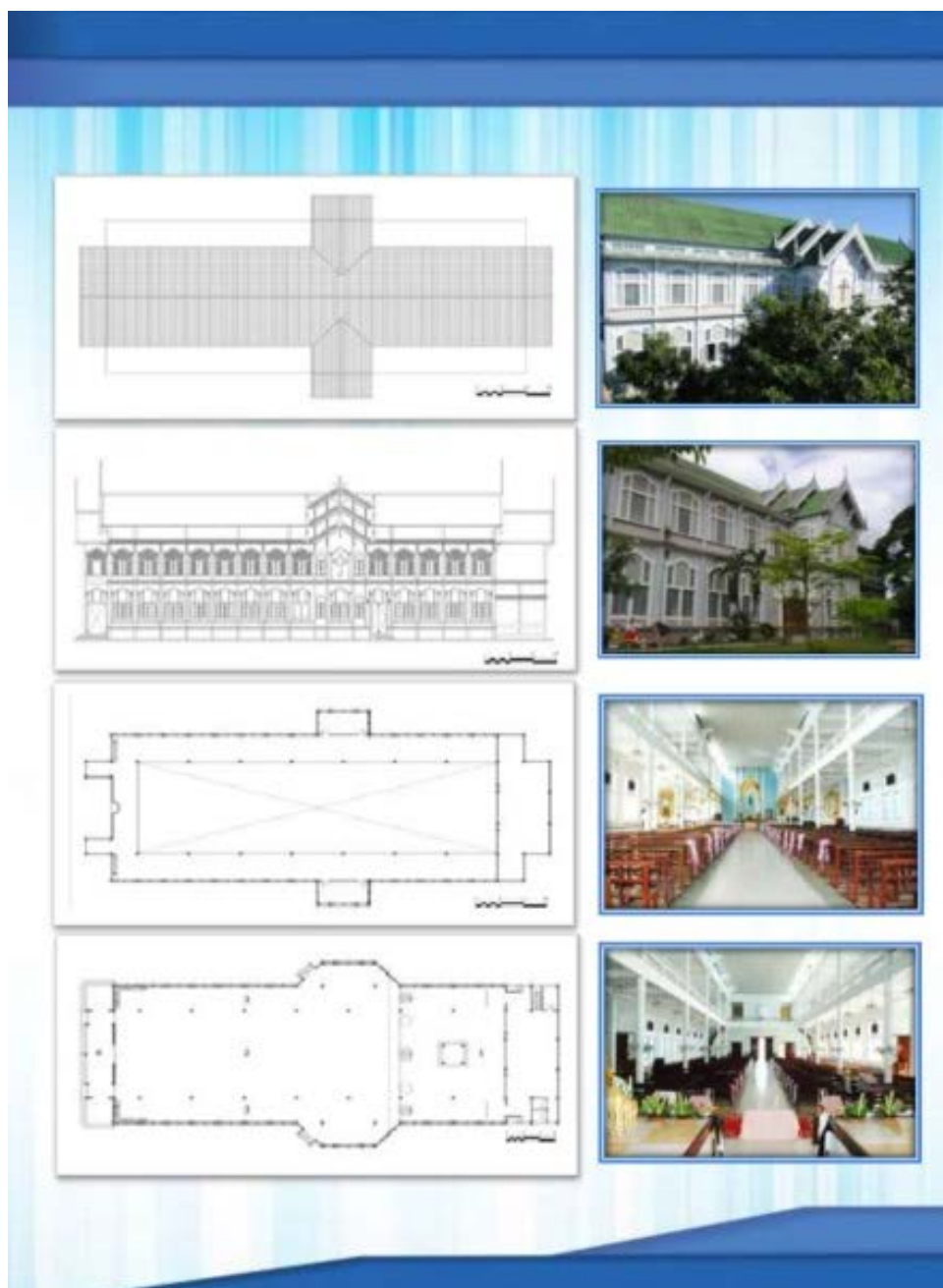

ภาพที่ 5-43 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 4

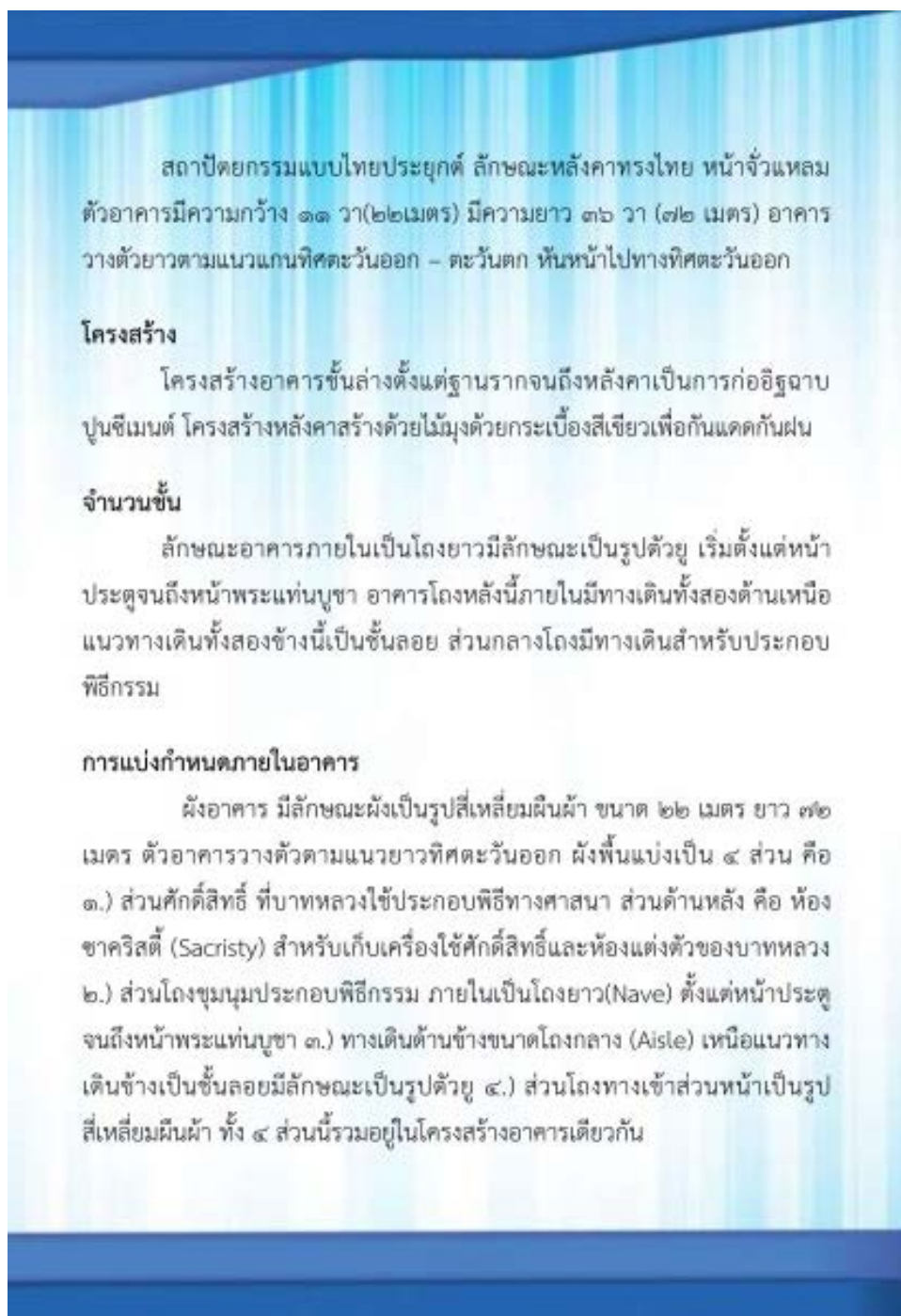

หลักฐานการสร้างอาคารแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ของ
 ชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ที่ไม่ปรากฏแบบแปลนอาคาร พบแต่
 ภาพการสร้างฐานล่างของอาคารรวมถึงภาพการวางศิลาฤกษ์ และภาพการเสก
 อาคารโดยพระสังฆราชสงวน สุวรรณศรี เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๗

ภาพที่ 5-44 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 5

ภาพที่ 5-45 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 6

ภาพที่ 5-46 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 7

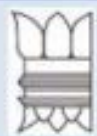

วิชา จันทร : ออกแบบเนื้อหา การฝึก / ส่วนหนึ่งพัฒนาจาก "บ้าน เรือนราชีนุเรณู นนทบุรี"

คุณค่าด้านความงาม

การตกแต่ง ด้วยโนสมีบาทหลวงบุญชู ระวังพิช ได้อยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมมีความนิยมในการสร้างบ้านเรือนแบบตะวันตก และได้มีการผสมผสานในรูปแบบศิลปสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ด้วยการทำลวดลายไทยแบบลวดลายละเอียด ดังต่อไปนี้

การตกแต่งภายนอก ปรากฏรายละเอียดของศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ โดยการนำรูปทรงมาขยายพัฒนาเพิ่มเติม รวมทั้งนำลวดลายไทยมาลวดลายละเอียดให้ทันสมัยกว่าแบบเดิม ส่วนตกแต่งที่ชัดเจนของการประยุกต์ คือ จั่วหลังคาทรงสูง ด้านบนประดับไม้กางเขนแทนข้อฟ้า ที่ปลายสุดของจั่วแหลมทั้งสองด้านประดับกระหนกแทนโบระกา ด้านมุมประดับกระหนกสามตัวแทนหางหงส์ มุมอาคารและผนังด้านข้างได้ขยายคาประดับท้าวแขนหรือคันทวย ส่วนประตูและหน้าต่างทรงจั่วแหลมมีลวดลายประดับ ผนังทั่วไปของอาคารก่ออิฐฉาบปูนทุกด้าน

ภาพที่ 5-47 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 8

ภาพวิเคราะห์รายละเอียดศิลปกรรมไทยประยุกต์		
ชื่อ	ภาพ	ลายเส้น
กางเขน (แทนข้อฟ้า)		
จั่วหลังคาทรงสูง		
กระหนก(ใบระกา)		
กระหนกสามตัว (หางหงส์)		
คันทวยหรือท้าวแขน ที่ชายคา		
ประตูและหน้าต่าง ทรงจั่วแหลม		
บัวหัวเสา		
คาน รองรับด้วยท้าวแขน หรือคันทวย		

ภาพที่ 5-48 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวใฝ่) 9

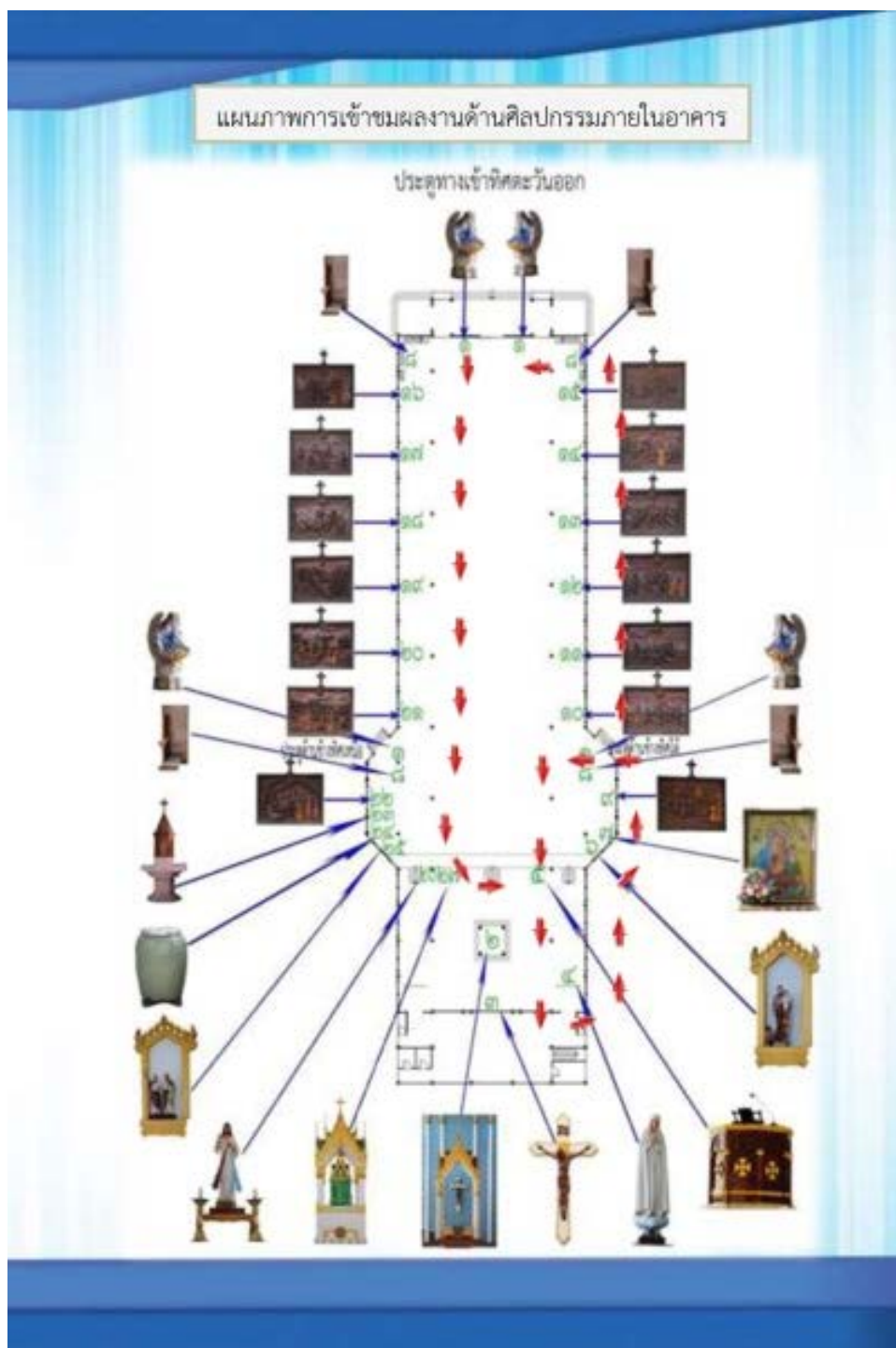
การตกแต่งภายในอาคาร ออกแบบตกแต่งแบบสถาปัตยกรรมไทย ประยุกต์มีลำดับการเข้าชมภายในอาคาร ๒๗ แห่งตามแบบแผนของคาทอลิก ทั้งนี้ เพื่อเรียงลำดับความสำคัญของเหตุการณ์มหัศจรรย์ของพระเยซูเจ้า ซึ่งเป็น ผลงานประติมากรรมปูนต้ำที่เรียกเหตุการณ์นี้ว่าการเดินรูป ๑๔ ภาค วิธีเดินชม ด้วยการเข้าทางประตูด้านข้างทิศใต้แล้วเดินตรงมากลางโบสถ์ หันหน้าแสดงความเคารพพระแท่นบูชาอันเป็นจุดเด่นของศิลปะสถาปัตยกรรมที่สวยงาม ต่อจากนั้นจะเริ่มเดินชมภายในด้วยการเดินวนทางซ้ายมือของผู้เข้าชมตามลูกศรสีแดงซึ่งแสดงสัญลักษณ์ในการเข้าชมเป็นวงกลมตามลำดับหมายเลขของภาพงานศิลปะสถาปัตยกรรม ประติมากรรมที่อยู่ภายในอาคาร อันจะสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเนื้อหาและความงาม

อนึ่ง การเข้าชมศิลปะสถาปัตยกรรมภายนอกและภายในโบสถ์คาทอลิกหัวไม้ ชาวคริสต์ตั้งหวังว่าจะนำเสนอสถานที่อันเป็นวิถีชีวิตของผู้มีจิตใจสงบร่มเย็น ภายใต้การอบรมบ่มเพาะจากท่านบาทหลวง คณาสงฆ์ ซิสเตอร์และครูคำสอน บางโอกาสอาจได้ชมพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนคาทอลิก เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แม้ว่าจะแตกต่างกันทางศาสนาก็ตาม แต่แก่นแท้คือความสงบร่มเย็น นอกจากนี้ยังปรากฏคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา สังคมวิถีชีวิต ความงามวิจิตรบรรจงที่ปรากฏอยู่โดยรอบของโบสถ์คาทอลิกหัวไม้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับโบสถ์คาทอลิกอื่นๆในภาคตะวันออก ท้ายที่สุดท่านจะได้พบว่าเราได้สงวนรักษามรดกศิลปะสถาปัตยกรรมแห่งนี้ไว้ให้คงอยู่ชั่วกัลปาวสาน

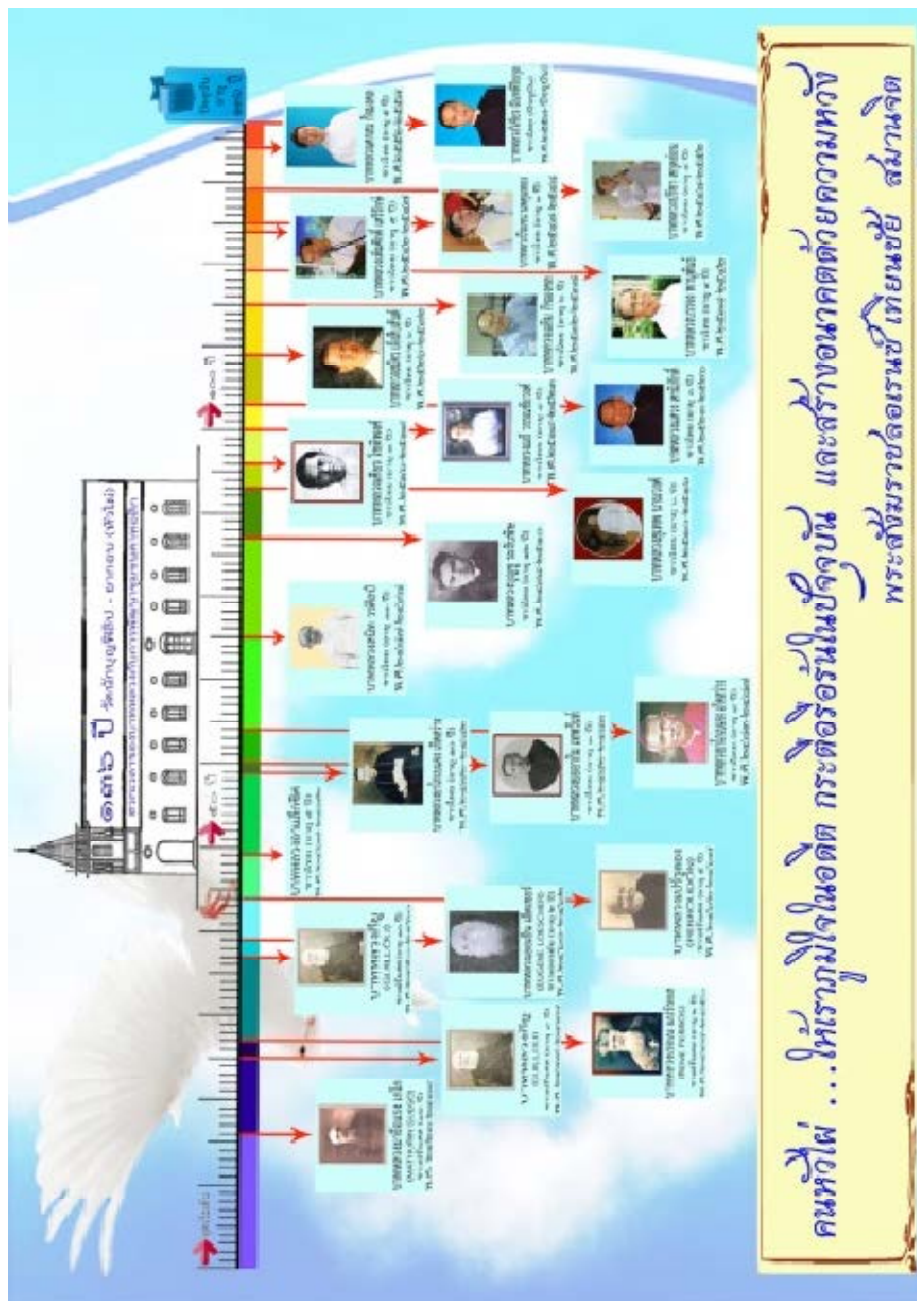
ขอเชิญชมรายละเอียดตามแผนผังการนำชมตามตารางดังต่อไปนี้

บรรณานุกรม	บุคลานุกรม
เฟอร์กูสัน, จอร์จ. ๒๕๔๒ เครื่องหมายและสัญลักษณ์	สุวรรณ จันท. อำเภอพนมสนธิคม จังหวัดชลบุรี.
ศตสมโภช ๑๘๘๐-๑๙๖๐	วิเชียร ชนเล็ก. อำเภอพนมสนธิคม จังหวัดชลบุรี.
	มนัส แก้วบุชา. จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 5-49 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไม้) 10

ภาพที่ 5-50 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 11

ภาพที่ 5-51 คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) 12

โดยสงวนรักษาวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อปกป้อง ป้องกัน ทำให้มั่นคง ยั่งยืน อนุรักษ์ บูรณะไว้และดูแลอย่างดีนำไปจัดทำโครงการการอนุรักษ์ ศิลปสถาปัตยกรรมเป็นมรดก ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อนำข้อมูลสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก (หัวไผ่) จากการบอกเล่าของผู้อาวุโส การบันทึกของวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ตามลำดับที่มีปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ

โดยยึดตามหลักของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ประกอบการพิจารณาของรางวัล
อนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ดังนี้

การจัดทำโครงการการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ
(หัวไผ่)

คำสั่ง วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่)
ที่ พิเศษ / ๒๕๕๙

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม
ของชุมชนคาทอลิก

ด้วย วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ร่วมกับสังฆมณฑลจันทบุรี กำหนดจัด
โครงการการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก ในวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ.
๒๕๕๙ ณ วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการ
อนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมโดยนำข้อมูลสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์
วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกและจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมเอกสารนำชมมรดกทางศิลปะสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า
ของวัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) ต่อไป

ในการนี้วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) จึงขอแต่งตั้งคำสั่งคณะกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

๑. คุณพ่อ ยอห์น บัปติสต์ วิเชียร ฉันทพิริยกุล	ประธานกรรมการ
๒. คุณพ่อ ฟรังซิส เซเวียร์ สมภพ แซ่โก	กรรมการ
๓. คุณเพิ่มพูน โพธิ์สุวรรณ	กรรมการ
๔. คุณวันทนา เอ้างจริญ	กรรมการ
๕. คุณบุญไทย เอี่ยมสะอาด	กรรมการ
๖. คุณรัตตินันท์ บุญยสิทธิ์วิกุล	กรรมการ
๗. คุณสุวรรณ์ จันทร	กรรมการ
๘. คุณวิทยา ธงชัย	กรรมการ
๙. คุณอุษา จันทร	กรรมการ/เลขานุการ

มีหน้าที่ ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตาม
วัตถุประสงค์ ในโครงการการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก
ณ วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ตลอดจนสรุปผลและรายงานผลการดำเนินงานหลัง
เสร็จโครงการต่อสังฆมณฑลจันทบุรี

ทั้งนี้ให้คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์
ทุกประการ

สั่ง ณ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙

(คุณพ่อ ยอห์น บัปติสต์ วิเชียร ฉันทพิริยกุล)
เจ้าอาวาสวัดนักบุญฟิลิปและยากอบหัวไผ่

ภาพที่ 5-52 คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ โครงการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม

**โครงการการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก
วัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี**

หลักการและเหตุผล

ในสังคมปัจจุบันคุณค่าสากล (Universal values) ซึ่งเป็นคุณค่าของความเท่าเทียมอันเป็นข้อมูลสำคัญที่มีความโดดเด่นและส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ ทำให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรม (cultural values) โดยมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ด้านความเป็นอยู่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนมนุษย์ โดยมีองค์ประกอบของคุณลักษณะทางวัฒนธรรม (cultural significances) ซึ่งจะนำมาปรับแนวทางให้เป็นรูปแบบเดียวกัน ซึ่งองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก เป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกันระหว่างนานาชาติได้มาร่วมประชุม ปรึกษาหารือ ตกลงกันเพื่อวางกติกา กฎบัตร ปฏิญญาในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีการจัดทำรอบแนวคิด รูปแบบ หลักการอันเป็นแบบแผน และตัวอย่างในการเก็บรวบรวมวิจัยข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ ปกป้องคุ้มครอง ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกชาติ มรดกโลก ตลอดจนสามารถนำไปใช้ในการสำรวจวิจัยทางมรดกด้านวัฒนธรรมของชาติ เช่น อิโคโนสประเทศไทย กรมศิลปากร กรมส่งเสริมวัฒนธรรม และสมาคมสถาปนิกสยาม ล้วนได้นำหลักการเหล่านี้มาใช้ในประเทศไทย เพื่อสร้างภูมิสังคม วัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนและบริบทการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นคุณค่าสากลและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งคุณค่านี้นี้ประกอบด้วย ๑.) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ๒.) คุณค่าด้านสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม ๓.) คุณค่าด้านวิชาการ วิชาการ ๔.) คุณค่าด้านความงดงามในการดำรงชีวิต ๕.) คุณค่าด้านความเชื่อมโยง

ปัจจุบันนี้ยังพบปัญหาสำคัญในชุมชนคาทอลิก คือ การจัดแนวทางการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิกอย่างถูกต้อง การเสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เพื่อจัดทำข้อมูลการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาและการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ให้เป็นที่รู้จักต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ ศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและบริบทการพัฒนาชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)
- ๒.๒ เสนอแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)
- ๒.๓ ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)
- ๒.๔ โดยนำข้อมูลสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก

๓. ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

- ๓.๑ **ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ** : จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมเอกสารนำชมมรดกทาง
ศิลปะสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าของวัดนักบุญฟิลิป – ยากอบ (หัวไผ่)
เพื่อเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก
- ๓.๒ **ตัวชี้วัดเชิงเวลา** : เสร็จสิ้นโครงการ พร้อมสรุปรายงานผล

๔. กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไป ๒๐๐ คน

๕. แผน / วิธีการดำเนินงาน

๕.๑ ประชุม วางแผน ผู้เกี่ยวข้อง

๕.๒ ประสานผู้เกี่ยวข้อง ขออนุมัติโครงการ

๕.๓ ดำเนินงานตามแผน

๕.๔ สรุปผล/ตรวจสอบ/ติดตามและประเมินผล

๕.๕ การนำผลมาวิเคราะห์สรุปวางแผน เพื่อปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานครั้งต่อไป

๖. ระยะเวลาและสถานที่

๖.๑ โรงเรียนประชาสงเคราะห์ อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

๖.๒ ชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)

๖.๓ การดำเนินงานจัดโครงการ ระหว่างเดือน ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙

๗. งบประมาณ

งบประมาณการสนับสนุนจากวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)

๘. การติดตามประเมินผล

การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาและประชาชนผู้สนใจ เกิดองค์รู้ในประวัติความเป็นมาและการอนุรักษ์ ศิลปะ สถาปัตยกรรมให้เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

๑๐. ผู้รับผิดชอบ

ศูนย์สังฆมณฑลจันทบุรี

วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

๑๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑๑.๑ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

๑๑.๒ โรงเรียนประชาสงเคราะห์

๑๑.๓ ชุมชนคาทอลิก

ตารางที่ 5-6 แบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร
ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี พ.ศ. 2559

ตอนที่ 1 ข้อมูลการสำรวจและที่ตั้ง
1. ชื่อของแหล่ง (Name of property)
2. ที่ตั้ง (Location)
3. ผู้ครอบครอง (Name of owner)
4. ปีที่สร้าง (Year of construction)
5. สถาปนิกผู้ออกแบบ (Architect or designer)
ตอนที่ 2 ข้อมูลคุณลักษณะ
6. สถาปนิกผู้ออกแบบอนุรักษ์/ปรับปรุง (Conservation architect or designer)
7. การใช้สอยในอดีต (Historic function)
8. การใช้สอยในปัจจุบัน (Current function)
9. การอธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมา (Narrative description of historical background) <ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญ ● การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา
10. การอธิบายลักษณะทางสถาปัตยกรรม (Narrative description of architectural characteristics) <ul style="list-style-type: none"> ● รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ● โครงสร้างของอาคาร ● จำนวนชั้น ● ขนาดของอาคาร ● การแบ่งพื้นที่ภายในอาคาร ● สภาพปัจจุบันของอาคาร
11. การระบุคุณค่าความสำคัญ (Identification of cultural significance) <ul style="list-style-type: none"> ● คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ (Historic value) ● คุณค่าด้านศิลปกรรม (Artistic value) จิตรกรรม/ การตกแต่ง ● คุณค่าทางสถาปัตยกรรม (Architectural value) ● คุณค่าทางวิชาการ (Scientific value) ● คุณค่าทางสังคม (Social value)

ตารางที่ 5-6 แบบฟอร์มและกติกา รางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร
ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี พ.ศ. 2559 (ต่อ)

12. การวางแผนการอนุรักษ์ (Narrative description of conservation planning)
<ul style="list-style-type: none"> ● การบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์โบราณคดี สถาปัตยกรรมการประเมินความแท้และบูรณภาพ ● เทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ ● การดำเนินการอนุรักษ์
13. แผนที่และภาพถ่ายของอาคาร (Map and photographs)
14. ชื่อผู้เสนอ/หมายเลขโทรศัพท์/ อีเมล (Name of proposer/telephone number/e-mail address)

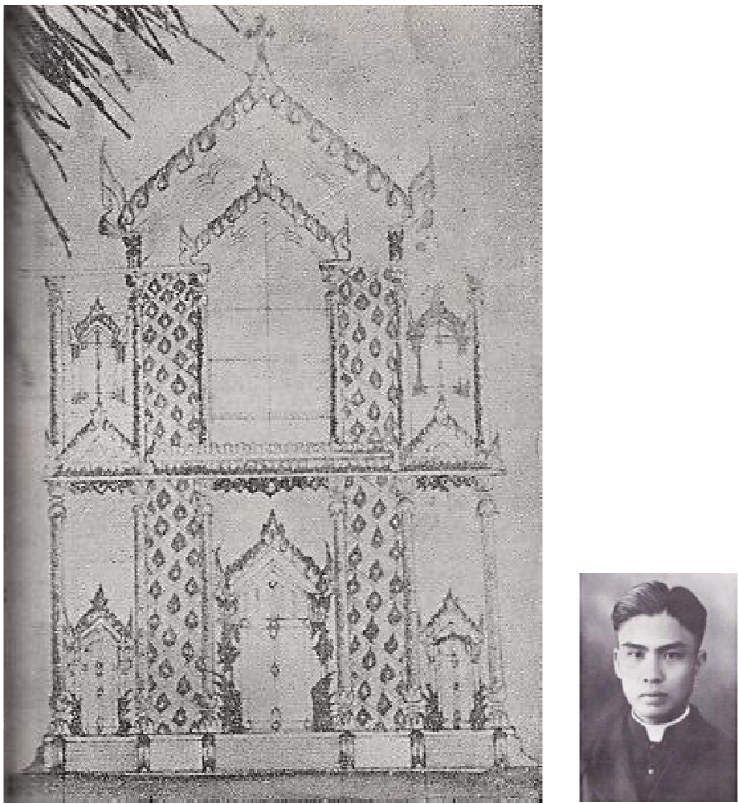
** ปรับใช้เอกสาร โดยอ้างอิงจากแบบเสนอข้อมูลการพิจารณารางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี พ.ศ. 2559

จากตารางผู้วิจัยได้นำการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคารสมาคมสถาปนิกสยาม การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ และการจัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ในงานสำรวจภาคสนาม โบสถ์รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการดังนี้

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลการสำรวจและที่ตั้ง
1. ชื่อของแหล่ง
2. ที่ตั้ง :70 หมู่ 1 ตำบลโคกขี้หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี 20160
3. ผู้ครอบครอง: สังฆมณฑลจันทบุรีและชาวชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่
4. ปีที่สร้าง: สร้างในปี พ.ศ. 2503
5. สถาปนิกผู้ออกแบบ: คุณพ่อบุญชู ระงับพิช เป็นผู้ดูแลการสร้างโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่
ตอนที่ 2 ข้อมูลคุณลักษณะ
6. สถาปนิกผู้ออกแบบอนุรักษ์/ ปรับปรุง: คุณพ่อบุญชู ระงับพิช เป็นผู้ดูแลการสร้างโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่

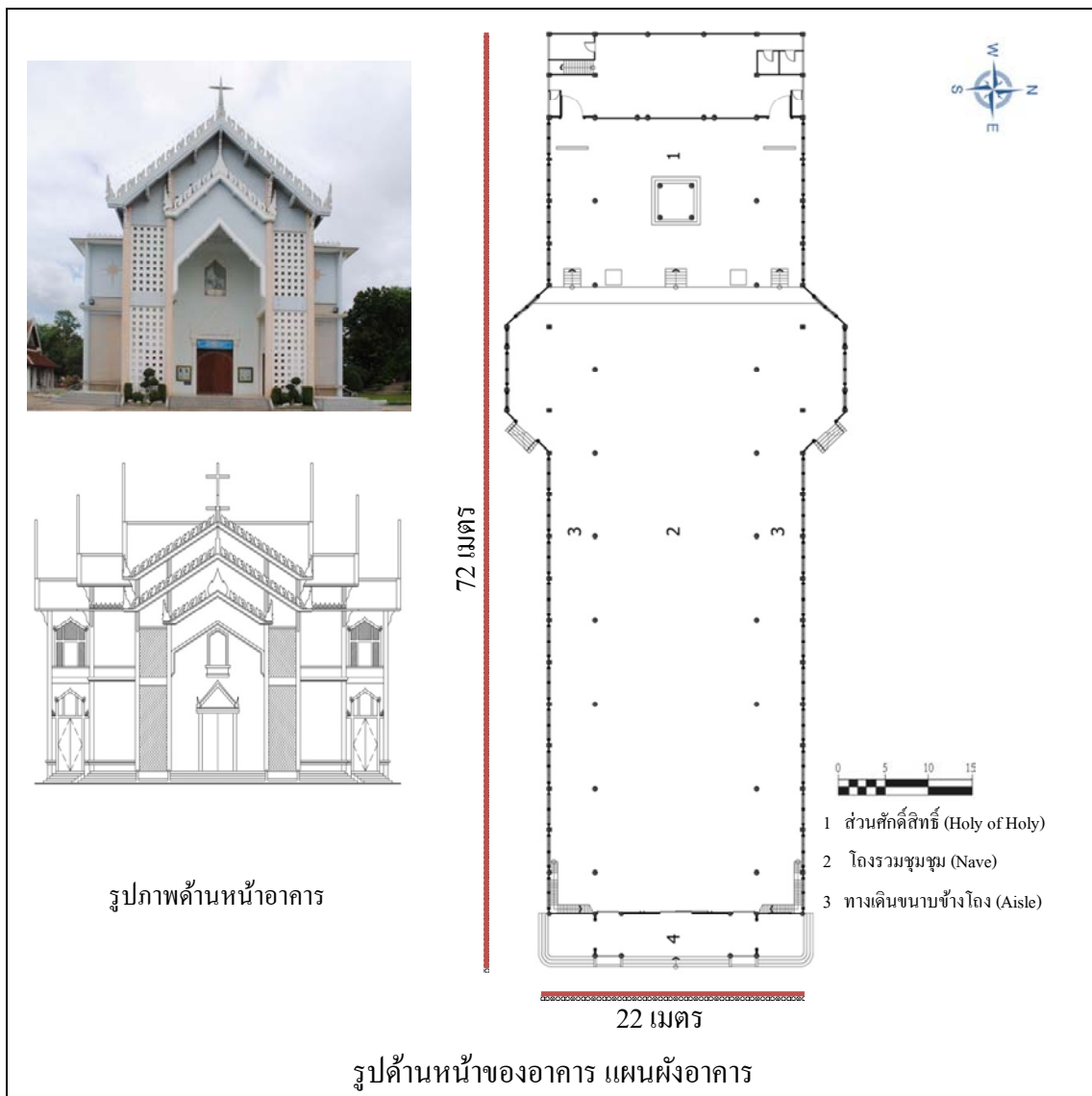
ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

<p>7. การใช้สอยในอดีต: ใช้สำหรับประกอบพิธีบูชามิสซา กิจกรรมทางศาสนาคริสต์ เช่น วันคริสต์มาส</p>
<p>8. การใช้สอยในปัจจุบัน: ใช้สำหรับประกอบพิธีบูชามิสซา กิจกรรมทางศาสนาคริสต์ เช่น วันคริสต์มาส และกิจกรรมภายนอกที่ร่วมกับชุมชนอื่น เช่น วันสงกรานต์</p>
<p>9. การอธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมา</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือบุคคลสำคัญชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่มีจุดเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2423 มาจากการไถ่ทาส โดยบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ในชุมชนคาทอลิกนี้ส่วนมากจะเป็นคนไทยที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น จึงได้มีการพัฒนาชุมชนมาจนถึงปัจจุบันรวมทั้งศิลปะสถาปัตยกรรมที่ยังคงเป็นหลักฐานอย่างดีในการพัฒนาชุมชนคาทอลิกจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนานี้ได้มีการแบ่งการดูแลตามบทบาทหน้าที่ของบาทหลวงที่เข้ามาดูแลชุมชนคาทอลิกที่สร้างความเจริญในด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชนคาทอลิกอย่างต่อเนื่อง <div style="text-align: center;"> <p>ภาพร่างจากบาทหลวงบุญชู ระบุบพิช</p> </div>

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

<p>การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อาคารสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์หลังนี้ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่เพื่อเตรียมฉลองครบ 110 ปี งานอนุสรณ์ ศตสมโภช 110 ปี วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่ ค.ศ.1880-1990 ในปี พ.ศ. 2533 และได้มีการซ่อมแซมฐานรากใต้อาคาร
<p>10. การอธิบายลักษณะทางสถาปัตยกรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> ● รูปแบบทางสถาปัตยกรรม <p>สถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ ลักษณะหลังคาทรงไทย หน้าจั่วแหลมตัวอาคารมีความกว้าง 11 วา (22เมตร) มีความยาว 36 วา (72 เมตร) อาคารวางตัวยาวตามแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก หันหน้าไปทางทิศตะวันออก</p>

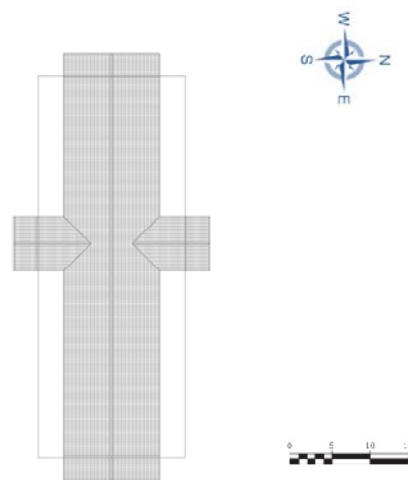
ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

● โครงสร้างของอาคาร

โครงสร้างอาคารชั้นล่างตั้งแต่ฐานรากจนถึงหลังคาเป็นการก่ออิฐฉาบปูนซีเมนต์ หลังคาเป็น
โครงสร้างไม้ ลักษณะผนังภายนอกเป็นการก่ออิฐฉาบปูนซีเมนต์เพื่อกันแดดกันฝน

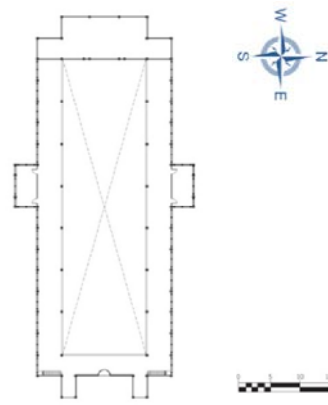

รูปภาพหลังคา

ภาพถ่ายทางอากาศจาก Google Earth แปลนสร้างหลังคา

● จำนวนชั้น

ลักษณะอาคารภายในเป็น โถงยาวมีลักษณะเป็นรูปตัวยู เริ่มตั้งแต่หน้าประตูจนถึงหน้าพระแท่นบูชา
อาคารโถงหลังนี้ภายในมีทางเดินทั้งสองด้านเหนือแนวทางเดินทั้งสองข้างนี้เป็นชั้นลอย ส่วนกลาง
โถงมีทางเดินสำหรับประกอบพิธีกรรม

ภาพภายในอาคาร แปลนชั้นลอย

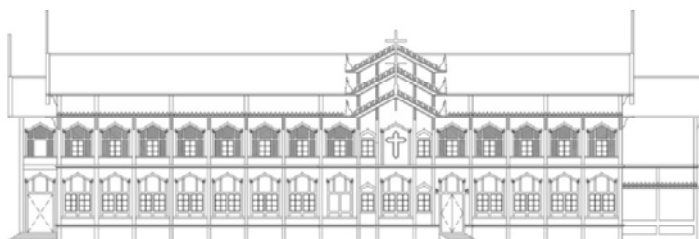
ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

- ขนาดของอาคาร

อาคารโบสถ์หลังนี้เป็นอาคารคอนกรีตทรงไทยประยุกต์ เมื่อมองมุมสูงจะเห็นอาคาร โบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีความกว้าง 11 วา (22 เมตร) มีความยาว 36 วา (72 เมตร)

- การกำหนดพื้นที่ภายในอาคาร

ผังอาคารมีลักษณะผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 22 เมตร ยาว 72 เมตร ตัวอาคารวางตัวตามแนวยาวทิศตะวันออก ผังพื้นที่แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ (1) ส่วนศักดิ์สิทธิ์ ที่บาทหลวงใช้ประกอบพิธีทางศาสนา ส่วนด้านหลัง คือ ห้องซาคริสตี (Sacristy) สำหรับเก็บเครื่องใช้ศักดิ์สิทธิ์และห้องแต่งตัวของบาทหลวง (2) ส่วน โถงชุมนุมประกอบพิธีกรรม ภายในเป็น โถงยาว (Nave) ตั้งแต่หน้าประตูจนถึงหน้าพระแท่นบูชา (3) ทางเดินด้านข้างขนาด โถงกลาง (Aisle) เหนือแนวทางเดินข้างเป็นชั้นลอยมีลักษณะเป็นรูปตัวยู (4) ส่วน โถงทางเข้าส่วนหน้าเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทั้ง 4 ส่วนนี้รวมอยู่ในโครงสร้างอาคารเดียวกัน ด้านหน้าทิศตะวันออกมีประตู 3 ประตู ส่วนด้านทิศเหนือและทิศใต้ของอาคารมีมุขและประตูทางเข้าด้านละ 1 ประตู ที่ผนังชั้นล่างและชั้นบนมีหน้าต่างพร้อมช่องแสง โดยรอบ เพื่อให้อากาศปลอดโปร่งโล่งสบายขณะประกอบพิธีกรรม

ภาพด้านข้างอาคารหันไปทางทิศเหนือ

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สยามสมาคมสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

<ul style="list-style-type: none"> ● สภาพปัจจุบันของอาคาร <p>โครงสร้างแข็งแรง พื้นและผนังแข็งแรง มีการดูแลรักษา หน้าต่างมีการชำรุดบางส่วนลายบนกระจกสีลบเลือนบ้าง ปัจจุบันอาคารนี้มีการใช้งานอยู่เป็นประจำทุกวันจึงทำให้เกิดการชำรุดบ้าง แต่มีการมอบหมายให้ผู้เชี่ยวชาญดูแลอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นอาคารและศิลปะสถาปัตยกรรม จึงมีคุณค่าและคุณลักษณะทางวัฒนธรรมครบถ้วนและน่าสนใจให้เรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง</p>
<p>11. การระบุคุณค่าความสำคัญ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ <p>สำหรับคุณค่านี้เมื่อ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 ผู้วิจัยได้เข้าพบเพื่อสัมภาษณ์ปฐุวรรณ จันทร อายุ 95 ปี และปฐุสวาท ขมสนิทอายุ 94 ปี ผู้เป็นช่างและมีส่วนร่วมในการสร้างอาคารโบสถ์หลังนี้ได้เล่าถึงการสร้างอาคารในสมัยก่อนด้วยตนเอง ไม่มีอุปกรณ์ที่สะดวกสบายอย่างในปัจจุบัน ทำให้การก่อสร้างและการจัดซื้ออุปกรณ์การก่อสร้างหายากรวมถึงในช่วงนั้นมีการเปลี่ยนระบบทางราชการ สินค้าต่าง ๆ จึงมีราคาแพงมากทำให้การก่อสร้างมีความล่าช้าอาคารหลังนี้สร้างโดยมีบาทหลวงบุญชู ระเบียบพิช (ปกครองเป็นผู้ดูแลระหว่าง พ.ศ. 2498-2510) ได้สร้างอาคารแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์มีลักษณะเป็นอาคารคอนกรีต เมื่อมองมุมสูงจะเห็นอาคาร โบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีความกว้าง 11 วา (22 เมตร) มีความยาว 36 วา (72 เมตร) จากการบอกเล่าของปฐุวรรณ อาคารหลังนี้ได้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2503 โดยท่านเป็นผู้ดูแลในการสร้างด้วยตนเอง โดยกำหนดขนาดของตัวอาคารจากอายุของพระเยซูเจ้าและได้ถูกตรึงกางเขนในช่วงอายุ 36 ปี อาคารหลังนี้ได้เริ่มจากการสร้างฐานต่อม่อโดยใช้ต้นยูคาลิปตัส ไม้แดงและต้นสน เป็นฐานโดยใช้ต้น ไม้ไผ่ในหลุมหลุมละ 5 ต้น แล้วให้ชาวชุมชนที่มาช่วยกัน โหมหรือยื่นข่มจนไม้ลงแล้วจึงใช้สามเส้าตอกให้แน่นมากขึ้น เนื่องจากเดิมสถานที่แห่งนี้เคยเป็นบ่อจึงใช้ฐานต่อม่อเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นสร้างฐานพื้นโดยใช้ตะแกรงใส่หินและทรายจึงเทพูนซีเมนต์หนา 20 เซนติเมตร การสร้างฐานรากและพื้นอาคารจะใช้ชาวชุมชนสร้างโดยชาวชุมชนที่มาช่วยงานในช่วงเย็น หลังจากเสร็จจากการทำนาหรือการประกอบอาชีพของแต่ละคนก่อน ส่วนตัวอาคารบาทหลวงบุญชู ระเบียบพิช ได้การสร้างในส่วนของตัวอาคารที่ต้องใช้ความชำนาญเช่นพวกช่างปูนและช่างกระจก ท่านได้นำช่างมาจากอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นช่างที่ชำนาญในด้านต่าง ๆ การสร้างอาคารหลังนี้ต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก จึงต้องขายที่ดินบางส่วนในเขตตำบลหนองดินนก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และเขตตำบลโคกพะาะ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี เพื่อสร้าง</p>

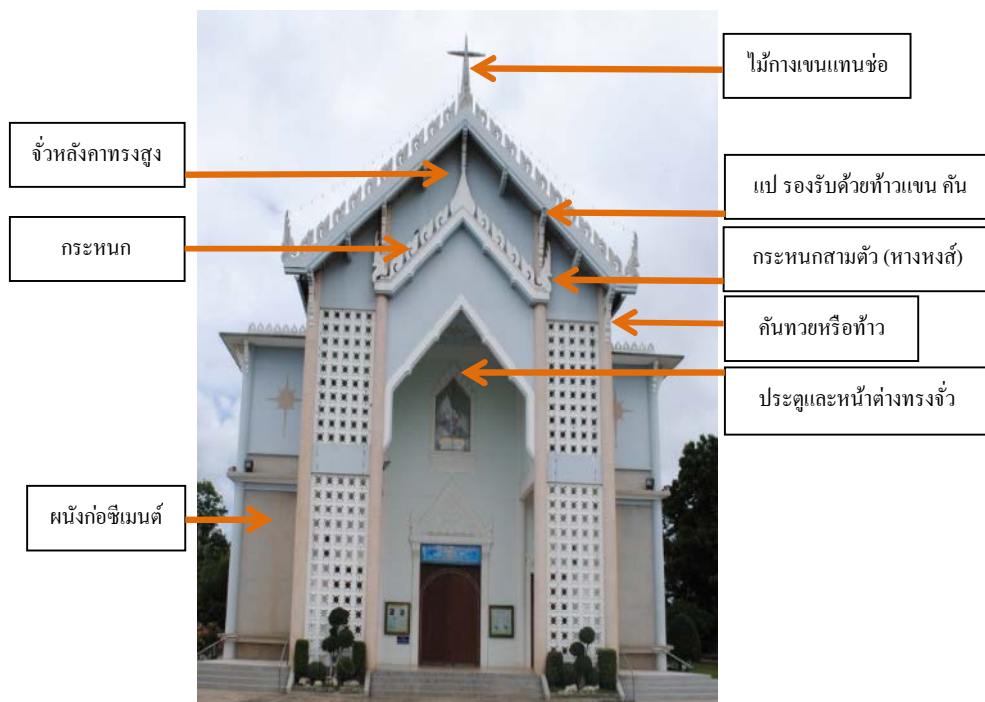
ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

<p>อาคารหลังนี้ให้เสร็จ ชาวชุมชนคาทอลิกได้ร่วมมือร่วมใจช่วยกันสร้างโบสถ์หลังนี้จนเสร็จและสวยงาม ซึ่งโบสถ์ใน ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียงแห่ง เดียวและมีขนาดใหญ่ที่สุดจนกระทั่งเป็นที่กล่าวขานของชุมชนใกล้เคียงถึงความสวยงามของ โบสถ์ แห่งนี้</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● คุณค่าด้านศิลปกรรม จิตรกรรม/ การตกแต่ง <p>ผลงานศิลปกรรมที่เห็นเป็นส่วนใหญ่จะเป็นผลงานทางประติมากรรมต่าง ๆ เนื่องจากศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกจะนับถือและเคารพกราบไหว้กางเขน แม่พระ นักบุญต่าง ๆ จึงมีงาน ประติมากรรมแบบลอยตัว แบบนูนต่ำให้เห็นเป็นเรื่องราวเชิงประวัติ ตำนาน รวมทั้งการตกแต่ง ภายในอาคารที่มีการสร้างลวดลายไทยประยุกต์ไว้อย่างมากมายและสวยงาม</p>

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

● คุณค่าทางสถาปัตยกรรม

โบสถ์แห่งนี้ประกอบด้วยศิลปะสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ โดยการนำรูปทรงมาขยายพัฒนาเพิ่มเติมรวมทั้งนำลวดลายไทยมาลดรายละเอียดให้ดูทันสมัยกว่าแบบเดิม ส่วนตกแต่งที่ชัดเจนของการประยุกต์ คือ จั่วหลังคาทรงสูง ด้านบนประดับไม้กางเขนแทนช่อฟ้า ที่ปลายสุดของจั่วแหลมทั้ง 2 ด้าน ประดับกระหนกแทนใบระกามีลักษณะลายแข่งสิงห์ศิลปะขอม ด้านมุมประดับกระหนก 3 ตัว แทนหางหงส์ มุมอาคารและผนังด้านข้างได้ขยายคาประดับท้าวแขนหรือคันทวย ส่วนประตูและหน้าต่างทรงจั่วแหลมมีลวดลายประดับ ผนังทั่วไปของอาคารก่ออิฐฉาบปูนทุกด้านจึงเห็นได้ว่าอาคารนี้มีคุณค่าด้านมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง

ภาพโบสถ์ศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

● คุณค่าทางวิชาการ

วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) และ โบสถ์หลังนี้มีความสำคัญที่สัมพันธ์เชื่อมโยงยาวนานมากับการพัฒนาชุมชนเป็นเวลา 136 ปี ฉะนั้นเพื่อให้คนรุ่นหลังหวงแหนแผ่นดินเกิดจึงมีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนแบบท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้เล็งเห็นคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมควบคู่กัน

ผู้วิจัยจึงออกแบบเนื้อหาและหน่วยการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ: วัฒนธรรมท้องถิ่น รายวิชา: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมท้องถิ่นชุมชนคาทอลิกของเรา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สารบัญ	
หน้าที่ 1	หน้า
ประวัติและการพัฒนาชุมชน	1
พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก	7
มรดกทางวัฒนธรรม	10
หน้าที่ 2	
วัดนักบุญฟิลิป- ยากอบ หัวไผ่	
ประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิก	12
วิถีชีวิตชุมชนคาทอลิก	17
บาทหลวงกับการพัฒนาชุมชน	18

หลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่น: ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

● คุณค่าทางสังคม

การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม โบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบนี้ สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญเรื่องต้น คือ การให้ความรู้ในด้านข้อมูลคุณลักษณะทางวัฒนธรรม สร้างเสริมให้เข้าใจคุณค่าความงามและศิลปะสถาปัตยกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรในการสร้างเอกสารคู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ มรดกทางศิลปะสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ศิลปะสถาปัตยกรรม โบสถ์นักบุญ

ฟิลิป- ยากอบ หัวไผ่ 22

สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ 24

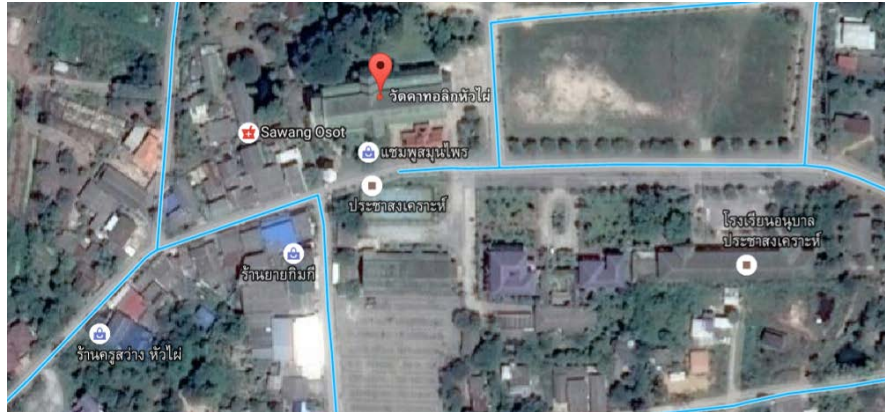
แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน 28

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

<p>การออกแบบ คือ</p> <p>เนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิกรวมถึงคุณค่าความงามของสถาปัตยกรรม ไทยประยุกต์ที่สร้างขึ้นในช่วงเวลานั้น</p> <p>สื่อต่าง ๆ ในการจัดทำคู่มือแนะนำชมในครั้งก็คือ การให้สีผู้วิจัยใช้สีฟ้า หมายถึงท้องฟ้าจึงเป็น สัญลักษณ์ของสวรรค์และความรัก</p>
<p>12. การวางแผนการอนุรักษ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์โบราณคดี สถาปัตยกรรมการประเมินความแท้และ บูรณภาพ <p>การวางแผนการอนุรักษ์โดยการจัดทำโครงการเสนอบาทหลวงวิเชียร จันทพิริยกุลรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมาโดยการสัมภาษณ์จากบุคคลในพื้นที่ด้านศิลปสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ของ ชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● เทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ <p>การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมด้วยวิธีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของชุมชนคาทอลิก สำหรับ นักเรียนและผู้สนใจในศิลปสถาปัตยกรรม พร้อมคู่มือแนะนำชมสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การดำเนินการอนุรักษ์ <p>การดำเนินการอนุรักษ์โดยการวางแผนงานระยะยาวและระยะสั้น มีคณะกรรมการผู้รับผิดชอบใน การดำเนินงาน พร้อมลงพื้นที่วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อย่างต่อเนื่อง</p>

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

13. แผนที่และภาพถ่ายของอาคาร:

ภาพแผนที่โบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

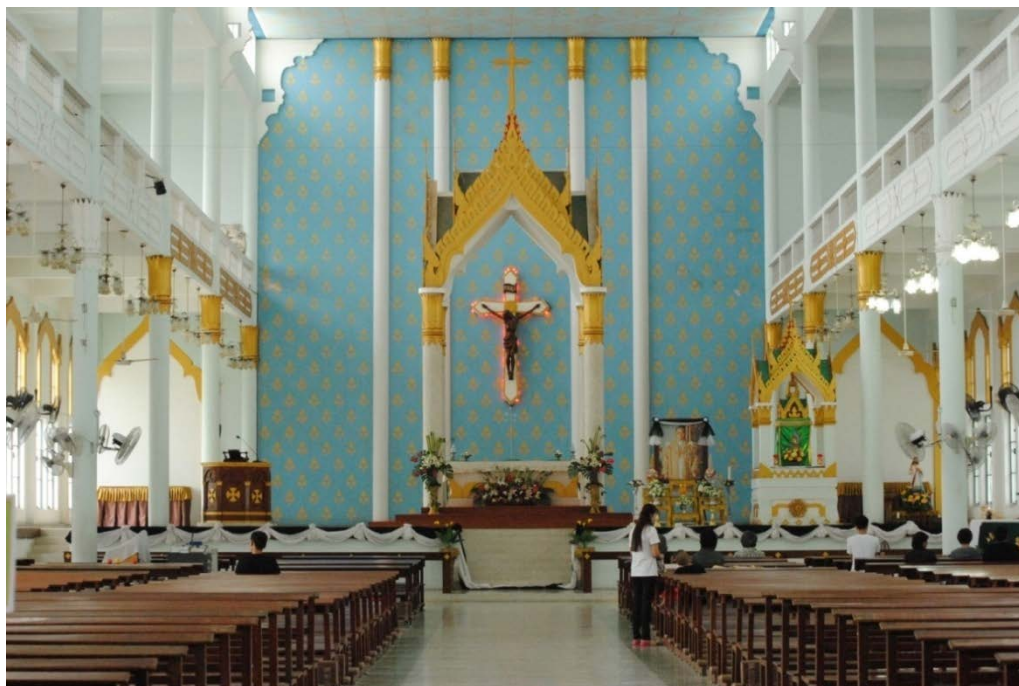

ภาพด้านหน้า ทิศตะวันออก

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

ภาพด้านข้าง ทิศเหนือ

ภาพภายในโบสถ์

ตารางที่ 5-7 การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สมาคมสถาปนิกสยามใน
พระบรมราชูปถัมภ์ (ต่อ)

14. ชื่อผู้นำเสนอ/หมายเลขโทรศัพท์/ อีเมล:

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวอุษา จันท

หน่วยงาน : โบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่

เลขที่ 70 หมู่ 1 ตำบลโคกขี้หนอน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี 20160

โทรศัพท์ 038 294558 มือถือ 089 7638010 อีเมล usa.junthon@gmail.com

แผนงานการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักเกณฑ์ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปี พ.ศ. 2559 และกรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานราชการสำคัญตลอดจนกฎหมายรองรับจรรยาบรรณหน้าที่ด้าน ลักษณะทางสถาปัตยกรรมซึ่งจะเห็นคุณค่าของอาคาร รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและลักษณะทาง สถาปัตยกรรม โครงสร้างของอาคาร สภาพปัจจุบันของอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าภายใน พื้นที่ชุมชนคุณค่าความสำคัญทางด้านคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคมรวมถึง การวางแผนการอนุรักษ์ที่มีการบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรมและสภาพสังคมเศรษฐกิจ การประเมิน ความแท้และบูรณภาพ เทคนิคและวิธี การอนุรักษ์ การรวมกลุ่มของผู้ที่สนใจอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ชุมชนและการบริหารจัดการในชุมชน โดยมีแผนงานตามลำดับขั้นตอน โดยจากการศึกษาข้อมูล สํารวจ สัมภาษณ์จากบุคคลในพื้นที่ จึงสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 5-8 การพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ผู้สร้าง	อดีต	ปัจจุบัน
 <p>คุณพ่อมาทูลอง เกโก (พ.ศ. 2423-2439)</p> <p>สร้างโบสถ์หลังแรก ปี พ.ศ. 2324 (อายุ 49 ปี)</p> <p>ถ้าแม่พระ</p>	<p>สร้างโบสถ์หลังแรกขึ้นโดยบาทหลวงมาธิออง เกโก ชาวชุมชนคาทอลิกได้มีบทบาทร่วมแรงร่วมใจกันสร้างโบสถ์ซึ่งโบสถ์มีลักษณะ 2 ชั้น อิฐที่ทำขึ้นมาใช้สำหรับทำเสา โดยมีชั้นล่างหรือ “ใต้ถุนโบสถ์” เป็นที่เก็บข้าวที่ได้จากการทำนาของวัด อีกส่วนหนึ่งเอาไว้เก็บม้า ส่วนฝาโบสถ์ทำจากไม้ไผ่สาน “ขัดตะ” และฉาบด้วยปูนทั้งภายในและภายนอก โดยหน้าต่างของโบสถ์มีการทำเป็น “บานเกล็ด” สามารถชักขึ้นชักลงได้เหนือหน้าต่างขึ้นไปเป็นช่องประดับกระจกสามสี ตัวโบสถ์นั้นมีบันไดขึ้นลงสองข้าง และมีด้านหนึ่งใช้หัวโคก “โคกดิน” แทนบันได เรียกว่า “บันไดดิน” ส่วนหลังคาโบสถ์มุงกระเบื้องเคลือบดินเผาเป็นทรงปั้นหยา และทำรูปดอกบัวประดับบนหลังคา 6 ดอก โบสถ์หลังนี้สร้างเสร็จและได้ทำการเสก (Bless)</p>	<p>โบสถ์หลังแรกได้ถูกรื้อในสมัยคุณพ่อยาโกเบแฉง เกิดสว่าง และได้สร้างให้เป็นถ้าแม่พระฟาติมาเพื่อใช้ในกิจกรรมการสวนถาวนามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังมีต้นไม้ที่ยังคงอยู่ที่เดิม คือ ต้นกุ่ม ต้นลิลาวดีที่อยู่หน้าถ้าแม่พระ ต้นมะขาม และต้นจามจุรีที่มีขนาดใหญ่อยู่หลังถ้า</p>

ตารางที่ 5-8 การพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (ต่อ)

ผู้สร้าง	อดีต	ปัจจุบัน
 <p>คุณพ่อยาโกเบแอง เกิดสว่าง (พ.ศ. 2472-2482)</p>	<p>โบสถ์หลังที่ 2 เป็นโบสถ์ที่สร้างขึ้นในสมัยบาทหลวง ยาโกเบ แอง เกิดสว่าง เนื่องจากมีจำนวนคริสตังมากขึ้น จึงขออนุญาตจากบาทหลวงเรอเน แปร์รอส สร้างโบสถ์หลังใหม่เป็นโบสถ์ไม้ขนาดใหญ่ แบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก</p>	<p>หลังจากมีการมีการสร้างโบสถ์หลังที่ 3 ได้ปรับเปลี่ยนโบสถ์หลังที่ 2 ให้เป็นอาคารอเนกประสงค์สงบ เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไปจนถึงปัจจุบัน</p>
 <p>สร้างโบสถ์หลังที่ 2 ปี พ.ศ. 2472 (อายุ 87 ปี)</p>	<p>ลักษณะเป็นอาคารไม้ รูปแบบสถาปัตยกรรมเลียนแบบตะวันตก ตัวอาคารมีลักษณะเป็นแท่งด้านสกัดแคบยาวไปทางด้านหลัง ด้านหน้าแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ช่องประตูโค้ง 3 ช่อง แบ่งเป็นช่องประตูส่วนจั่วใหญ่ตรงส่วนกลาง และช่องประตูของหอคอยสูง 2 ชั้น ยอดกรวยแหลมที่ขนาดจั่วใหญ่ ส่วนบนของหอคอยเป็นแท่ง 8 เหลี่ยมที่มุมทั้ง 4 ของหอคอย เป็นยอดแหลมเลียนแบบยอดหัวเสา ในสถาปัตยกรรม</p>	
 <p>อาคารสงบ</p>	<p>โครงสร้างแบบโกธิค</p>	

ตารางที่ 5-8 การพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (ต่อ)

ผู้สร้าง	อดีต	ปัจจุบัน
 <p>คุณพ่อบุญชู ระงับพิษ (พ.ศ. 2498-2509)</p>	<p>โบสถ์หลังที่ 3 ได้สร้างขึ้นใน รูปแบบอาคารศิลปะสถาปัตยกรรม ไทยประยุกต์ของชุมชนคาทอลิก วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ หัวไผ่เป็น อาคารคอนกรีต เมื่อมองมุมสูงจะ เห็นอาคารโบสถ์เป็นรูปกางเขน ตัวอาคารมีความกว้าง 11 วา (22 เมตร) มีความยาว 36 วา (72 เมตร) อาคารหลังนี้ได้สร้าง ขึ้นในปี พ.ศ. 2503 โดยมี บาทหลวงบุญชู ระงับพิษ เป็นผู้ดูแลในการสร้างด้วยตนเอง โดยกำหนดขนาดของตัวอาคาร จากอายุของพระเยซูเจ้าและได้ถูก ตรึงกางเขนในช่วงอายุ 36 ปี</p>	<p>ปัจจุบันอาคารหลังนี้ยังมีการใช้ ประโยชน์ในด้านพิธีกรรมและ กิจกรรมทางศาสนา มีความสำคัญ กับชุมชนคาทอลิก</p>
 <p>สร้างโบสถ์หลังที่ 3 ปี พ.ศ. 2503-ปัจจุบัน</p>		

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การพัฒนาด้านศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์ชุมชนคาทอลิก จะเห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบของอาคารต่าง ๆ แต่ด้วยในสังคมปัจจุบันทำให้เยาวชนรุ่นหลังขาดการเอาใจใส่ดูแลศิลปะสถาปัตยกรรม ทำให้ชุมชนคาทอลิกมีความลดน้อยลง ผู้วิจัยจึงจัดทำแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและคู่มือนำชมศิลปะสถาปัตยกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นหลังและชุมชนคริสตชนได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาและความงามในรูปแบบศิลปะสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์

โดยเฉพาะความโดดเด่นทางด้านศิลปะสถาปัตยกรรมของโบสถ์แห่งนี้ ผู้วิจัยได้ปรึกษากับบาทหลวงวิเชียร ฉันทพิริยกุลและคณะอภิบาลพิจารณาร่วมกันว่าสมควรที่จะได้นำข้อมูลทั้งหมดนี้ไปใช้ในการเสนอชื่อเพื่อขอรับรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมประเภทอาคาร ของ

สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประจำปี พ.ศ. 2559 ทั้งนี้เพื่อจะได้อนุรักษ์ไว้จะได้
ภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายความรู้ความเข้าใจในแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและแนวทางการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมของโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรีนี้ การรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักเกณฑ์ เรื่อง การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพของกรมศิลปากรและหลักเกณฑ์ของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพราะเป็นหน่วยงานราชการและกิ่งราชการสำคัญที่มีข้อบังคับ หลักเกณฑ์ ตลอดจนกฎหมายรองรับ มีบทบาทหน้าที่ด้านการอนุรักษ์ พัฒนาส่งเสริมและปฏิบัติการ โดยเฉพาะงานวิชาการ (Academic work) ที่นำมาใช้ในการสำรวจ เอกสารและงานภาคสนาม ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมและด้านศิลปสถาปัตยกรรม ซึ่งผสมผสานกับข้อมูลจากกลุ่มนักบวชที่เคยทำงานในชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ผู้อาวุโสในชุมชนกลุ่มผู้นำชุมชนคาทอลิกและใกล้เคียงซึ่งบุคคลเหล่านั้นอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เพราะท่านมีข้อมูลความรู้และความทรงจำอยู่ติดตัว แล้วย่านมาเรียบเรียงความรู้ที่ชัดเจนให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร โดยออกแบบปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก อันเป็นหลักการจัดการความรู้ ฉบับขับเคลื่อนของ ดร.ประพนธ์ ผาสุขยิด มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยตามคุณลักษณะทางวัฒนธรรม

1. การศึกษาการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมบนพื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก เกี่ยวข้องกับการจัดการวิเคราะห์ขนาดของแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมโดยอาจจะจำแนกตามขนาดจากเล็กไปใหญ่มีความสัมพันธ์กันหรือความเชื่อมโยงกัน โดยแต่ละชุมชนเองจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนที่แตกต่างกันออกไป ยิ่งหากว่าเอกลักษณ์เฉพาะตนนั้นมีความโดดเด่นมาก ก็จะกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ใคร ๆ ต้องจดจำและกล่าวถึงพื้นที่นั้น ๆ สำหรับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องคือเส้นขอบ คือขอบของเมืองหรือชุมชน ชุมทาง/ ชุมนุมนุช เป็นจุดที่มีการชุมนุมของผู้คนและกิจกรรมที่หลากหลาย ย่าน คือบริเวณชุมชนที่มีลักษณะเด่นของกลุ่มชนหรืออาชีพจุดหมายตา หรือ

ภูมิสัญลักษณ์ มักจะเป็นสิ่งที่เห็นอย่างเด่นชัดได้จากระยะไกลภูมิทัศน์วัฒนธรรมต่างสะท้อนเอกลักษณ์และจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ที่จึงสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะทำความเข้าใจ “ตนเอง” ของคนภายในชุมชน เพราะเมื่อทุกคนในท้องถิ่นรู้จักทั้งอดีต รู้จักปัจจุบัน จะมองเห็นและพยากรณ์สิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นมาในอนาคตต่อไป

จากการลงพื้นที่ชุมชนคาทอลิกมีประวัติความเป็นมาที่มีคุณค่าด้านมรดกวัฒนธรรมและภูมิทัศน์วัฒนธรรมกว้างขวางที่โดดเด่น เฉพาะวัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นมีอายุถึง 136 ปี ส่วนโบสถ์มีคุณค่าด้านศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ผู้วิจัยได้เสนอปรึกษาบาทหลวงเพื่อจัดทำโครงการข้อมูลเป็นแนวทางอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก ประกอบด้วย แผนงานระยะยาว แผนงานระยะสั้น 1-3 เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและคู่มือนำชมศิลปสถาปัตยกรรมให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนคนรุ่นหลังทั้งภายใน ภายนอกชุมชนคริสตชน สำหรับโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) นั้นธำรงไว้ซึ่งศิลปสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าสมบูรณ์เพียงพอเพื่อเสนอต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ด้านการอนุรักษ์ดีเด่น ปี พ.ศ. 2560 ต่อไป

2. แผนงานระยะยาว : แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้มีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกโดยแบ่งความสำคัญด้านแนวทางการอนุรักษ์ของแผนงานระยะยาวตามที่บาทหลวงผู้ดูแลชุมชนคาทอลิกเป็นแนวทางในการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกดังนี้

การพัฒนาเส้นขอบหรือเขตของชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันที่อยู่ในการดูแลของทางวัด ซึ่งชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันมีพื้นที่อาณาเขต 9,589-4-77 ไร่ แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกชุมชนคาทอลิกเป็นชุมชนที่ได้รับการดูแลของสังฆมณฑลจันทบุรีชาวชุมชนคาทอลิกโดยทางวัดได้มีเจ้าหน้าที่ทำการรวางวัด แต่มีผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมาเช่าที่ดินของทางวัดเพื่อประกอบอาชีพมากขึ้น ทางวัดควรมีการสำรวจพื้นที่ของชุมชน อย่างต่อเนื่อง เพื่อดูแลพื้นที่ของชุมชนคาทอลิกให้คงอยู่จนถึงลูกหลานต่อไป

การพัฒนาเส้นทางสัญจรชุมชนชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันมีถนนภายในชุมชนคาทอลิกในลักษณะขี้เมงมุ่ม ซึ่งมีสถานที่สำคัญ คือ โบสถ์โรงเรียน ซึ่งเป็นเขตธรณีสงฆ์ สุสาน รวมถึงเขตชุมชนตามเนินต่าง ๆ 5 เนิน ดังนี้ เนินวัด เนินท่าข้าม เนินคู์ เนินกลม เนินชวดล่างแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก การพัฒนาถนนทุกสายให้อยู่ในการใช้งานได้สะดวกมากขึ้น โดยแบ่งเขตการดูแลตามพื้นที่ให้คณะกรรมการอภิบาลคอยดูแลในเนินต่าง ๆ เพื่อได้รับการบูรณะและพัฒนาให้มากขึ้น

การพัฒนาย่าน ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันมีการตั้งบ้านเรือนในส่วนบริเวณโบสถ์ ด้านหน้าและด้านหลังยกเว้นทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือจะเป็นสระน้ำของโบสถ์ และที่ตั้งโรงเรียนประชาสงเคราะห์ แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกการตั้งบ้านเรือน รูปแบบเดิมมีอยู่จำนวนน้อยที่ยังรักษาบ้านหลังเดิมไว้คนในชุมชนคาทอลิกได้มีการตั้งบ้านเรือน ตามเดิมแต่ควรได้รับการจัดระบบนิเวศทางวัฒนธรรมและเห็นความสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อไป

การพัฒนาจุดหมายตา หรือภูมิสัญลักษณ์ ชุมชนคาทอลิกในปัจจุบันมีพื้นที่ของโบสถ์ และของชุมชนคาทอลิก มีภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นและงดงามมีความสำคัญคือศิลป สถาปัตยกรรมในรูปแบบไทยประยุกต์ ที่มีคุณค่าด้านมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ สร้างขึ้นใน สมัยคุณพ่อนุญชู ระงับพิช พ.ศ. 2503 (56 ปี) แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิก ควรได้รับการอนุรักษ์อย่างถูกต้อง เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อลูกหลาน โดยการเสนอขอรางวัลอนุรักษ์ ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทอาคาร จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ต่อไป

การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พิธีกรรมชุมชนคาทอลิกมีทุกบทบาท ทางด้านความเชื่อศรัทธาต่อองค์พระผู้เป็นเจ้า ตามคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกที่เกิดขึ้นกับ ชุมชนคาทอลิกมาตั้งแต่เริ่มสร้างชุมชนถือว่าเป็นวัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกอย่างหนึ่งที่สำคัญยิ่ง รวมถึงพิธีกรรมทางศาสนาแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกควรมีการปลูกจิตสำนึกให้กับ ลูกหลานให้มีความเชื่อทางศาสนา โดยการเรียนรู้ในช่วงการเรียนคำสอน การเข้าร่วมพิธีกรรม ต่าง ๆ ทางศาสนาเพื่อให้เห็นความสำคัญต่อไป

การพัฒนามรดกทางธรรมชาติ เป็นทรัพยากรที่สำคัญ เช่น ห้วย หนอง คลองบึง ต้นไม้ ส่วนที่เป็นเนินก็จะเป็นป่าสะแก ป่าไม้ ป่าหนามปัจจุบันคงเหลือต้นไม้เก่าที่ยังคงอยู่บริเวณหน้าถ้ำ แม่พระคือต้นกุ่ม ต้นถิลาวดีและต้นมะขามที่เดิมเคยมีฝั่งหลวงที่มีลักษณะใหญ่แนวทางการอนุรักษ์ ชุมชนคาทอลิก เพื่อให้หน้าไหลผ่านเพราะชุมชนคาทอลิกสามารถประกอบอาชีพได้ควรได้รับการพัฒนาดูแลเพื่อการใช้งานให้เกิดประโยชน์ต่อไป

การพัฒนามรดกแห่งความทรงจำ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้าน ของวัฒนธรรม จากสังคมในอดีตให้แก่สังคมปัจจุบัน ได้ด้วย สมุดรายนงานของวัด และการบอกเล่า จากผู้อาวุโส เช่น กรณีพิพาทเขตที่ดินที่โลกกะเหรี่ยงระหว่างพระเป็น เจ้าอาวาสวัดโบสถ์บ้านมอญ กับบาทหลวงเกีย ประมาณปี พ.ศ. 2440 แนวทางการอนุรักษ์ชุมชนคาทอลิกเพื่อให้เห็นประวัติจาก การบอกเล่าจากผู้สูงอายุตั้งแต่อดีต เพื่อให้เห็นความสำคัญของชุมชนคาทอลิกด้วยการรวบรวม บันทึกลงและสร้างเป็นประวัติชุมชนคาทอลิกให้เข้าสู่หลักสูตรการเรียนรู้ของท้องถิ่นของตน เขาชน คนรุ่นหลังจะได้เห็นความสำคัญต่อมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ทางวัฒนธรรมควร อนุรักษ์รักษา คือ (1) ระวังให้มีการสร้างหอรังขึ้นตั้งแต่สมัยบาทหลวงมาธิโอแรง เกโก ที่ตั้งทำ

จากต่างประเทศ ปัจจุบันได้มีการสร้างหอระฆังขึ้นมาใหม่และระฆังทั้ง 3 ใบนี้ยังคงมีการใช้งานอยู่ (2) ถ้าแม่พระฟาติมา หลังจากกรือโบสถ์หลังแรกได้สร้างให้เป็นถ้าแม่พระฟาติมา ขึ้นแทน ซึ่งในศาสนานิกายโรมันคาทอลิกทุกโบสถ์ต้องมีถ้าแม่พระอยู่ทางด้านข้างเสมอ

3. แผนงานระยะสั้นแนวทางอนุรักษ์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมแก่คนในท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

แผนงานระยะสั้น 1: แนวทางอนุรักษ์ความรู้เรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมแก่คนในท้องถิ่น การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกได้จัดทำแผนงานระยะสั้น 1 นี้ สามารถลงปฏิบัติได้ด้วยตนเอง คือ เอกสารหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเราในทุกระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งหวังให้เรียนรู้สาระศิลปะเพื่อสร้างเสริมความรักหวงแหนความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนคาทอลิก อันจะเป็นแนวทางที่สำคัญในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกนับตั้งแต่เริ่มบุกเบิกมาจนถึงปัจจุบัน อายุ 136 ปี บาทหลวงที่มาดูแลชุมชนคาทอลิก 24 ท่าน ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของชุมชนคาทอลิกที่จะส่งต่อให้กับเยาวชนรุ่นหลังให้รู้จักรักและหวงแหนชุมชนอันเป็นบ้านเกิดของตนต่อไป

แผนงานระยะสั้น 2: แนวทางอนุรักษ์ความรู้เรื่องศิลปสถาปัตยกรรมแก่คนภายนอก ชุมชน เนื่องจากโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มีคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรมอย่างยิ่ง จึงจำเป็นที่จะต้องจัดทำข้อมูลเฉพาะโบสถ์ขึ้น เพื่อบุคคลภายนอกได้เข้าศึกษาเรียนรู้ ท่องเที่ยว ในสถานะความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงออกแบบ คู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) มรดกทางศิลปสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ชลบุรีต่อไป

แผนงานระยะสั้น 3: แนวทางการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรม โบสถ์คาทอลิก การจัดทำข้อมูลโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ครั้งนี้ได้มีการรางวัลอาคารศิลปสถาปัตยกรรมใหม่โดยคุณอรุวิชัย พรหมบงค์ ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรของมหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ได้รางวัลและสร้างแปลนอาคารหลังปัจจุบัน เนื่องจากแปลนเดิมไม่มีปรากฏมีแต่แปลนร่างด้านหน้าอาคารที่ออกแบบโดยบาทหลวงบุญชู ระวังพิชัย พ.ศ. 2503 (รวมอายุจนถึงปัจจุบัน 56 ปี)

ดังนั้นการจัดทำข้อมูลโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) ด้วยโบสถ์แห่งนี้ที่นับว่าใหญ่ที่สุดในประเทศไทยโดยเฉพาะศิลปสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกและโบสถ์โบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อันเปรียบเหมือนจุดหมายตาหรือภูมิสัญลักษณ์ที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งดั่งนั้น ผู้วิจัยจึงได้วิจัยกับบาทหลวงและสังฆมณฑลจันทบุรี เพื่อจัดข้อมูลเอกสารขึ้นต้นเสนอ การอนุรักษ์

ศิลปสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม ประกอบการพิจารณาของรางวัลอนุรักษ์
ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคารของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อไป

อภิปรายผล

คุณแลรักษาอาคารนั้นไม่ได้รับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างถูกต้อง และอาคารหลังนี้มีคุณค่าแก่ชุมชนคาทอลิกควรที่จะรักษาให้ถูกวิธี เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ เห็นคุณค่าของสถาปัตยกรรมที่คนรุ่นก่อนได้สร้างกันมาให้ยังคงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคาทอลิกต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมโบสถ์คาทอลิกด้วย การวางแผนการอนุรักษ์ ที่มีการบันทึกข้อมูลประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสภาพสังคมเศรษฐกิจ เทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ การรวมกลุ่มของผู้ที่สนใจอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ชุมชนและการบริหารจัดการในชุมชนคาทอลิกโดยสงวนรักษาวัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อปกป้อง ป้องกัน ทำให้มันคงยั่งยืน อนุรักษ์ บูรณะไว้และดูแลอย่างดี นำไปจัดทำโครงการการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมเป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก เพื่อนำข้อมูลสถาปัตยกรรมของ โบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เป็นมรดกด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนคาทอลิก (หัวไผ่) ตามลำดับที่มีปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ โดยยึดตามหลักของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกอบการพิจารณาของรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคาร สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญเรื่องต้น คือ การให้ความรู้ในด้านข้อมูลคุณลักษณะทางวัฒนธรรม สร้างเสริมให้เข้าใจคุณค่าความงามและศิลปสถาปัตยกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรในการสร้างเอกสารคู่มือ นำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ มรดกทางศิลปสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี การออกแบบ คือเนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนคาทอลิก รวมถึงคุณค่าความงามของสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ที่สร้างขึ้นในช่วงเวลานั้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้พบข้อดีและข้อเสนอแนะในด้านมรดกทางวัฒนธรรมภูมิทัศน์ศิลปสถาปัตยกรรมที่มีผู้เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการ คือ

1. การจัดการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก ที่สมควรมีการจัดการอย่างถูกต้อง เพื่อจัดระบบของชุมชนคาทอลิกให้มีแนวทางเดียวกัน มีการพัฒนาให้ทันตามยุคสมัย โดยยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชนคาทอลิกไว้ดังเดิม

2. การจัดทำเอกสารหลักสูตรภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกของเราในทุกระดับชั้นทุกศาสนา มุ่งหวังให้เรียนรู้สาระตะโกสัตัวในบ้านเกิดผสมผสานกับการออกชมศึกษาสถานที่จริง

คนและวิถีชีวิตคาทอลิกอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างเสริมความรักห่วงแหน ความภาคภูมิใจและ
ความรู้สึกรักเป็นเจ้าของชุมชนคาทอลิกต่อไป

3. การสร้างเอกสารคู่มือนำชมโบสถ์นักบุญฟิลิป-ยากอบ มรดกทางศิลปสถาปัตยกรรม
อันทรงคุณค่า ณ วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เพื่อให้ชุมชน
ใกล้เคียงได้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนคาทอลิก

4. การจัดทำการอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ประเภทอาคารสมาคมสถาปนิกสยาม
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อการจัดทำเป็นมรดกศิลปสถาปัตยกรรมให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้
เรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถาปัตยกรรมไทยยุคต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2547). *การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- _____. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดจากการประชุมนานาชาติ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, กรมศิลปากร. (2544). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2098-2508)*. ม.ป.ท.
- กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2448). *พื้นที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิกหัวไผ่ในแผนที่เมืองพนัสนิคมสมัยรัชกาลที่ 5*. ม.ป.ท.
- กามินี วิเจสุริยา. (ม.ป.ป.). *ความรู้ทางสถาปัตยกรรมในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้*. รายงานการประชุมสัมมนานานาชาติ. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2544). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถัมภ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กรมศิลปากร และกระทรวงศึกษาธิการ.
- จิรพร ศรีวัฒนากุลกิจ. (2544). *การท่องเที่ยวที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา*. เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- ชญัญ วงษ์วิภาค. (2547). *การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน. (2521). *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ชัยสันต์ นันทวิสัย. (2505). *ประชาสงเคราะห์ หัวไผ่-รำลึก*. ชลบุรี: สหประชาพาณิชย์.
- ฉวรรธน์ สายเชื้อ. (2543). *แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองสงขลา: การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2539). *กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โทมัสห้อง ขมเล็ก. (ม.ป.ป.). *ประวัติบ้านหัวไผ่*. กรุงเทพฯ: บางกอกลาไทร.
- ธีรพล กอบวิทยากุล. (2549). *ประวัติและความเป็นมาของพระศาสนาจักรในประเทศไทย*. *วารสารวิชาการด้านปรัชญา ศาสนา เทววิทยา และการศึกษา*, (2), 81.
- นิคม โยธารักษ์. (2533). *ศตสมโภช ชุมชนแห่งความเชื่อ 110 ปี*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- บาทหลวงปรีชา สกุลอ่อน. (2559, 11 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- บาทหลวงเมธี วรรณชัยวงศ์. (2559, 5 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

- บาทหลวงสมัคร เจ็งสืบสันต์. (2559, 5 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- บาทหลวงแสวง สามิกักดี. (2559, 4 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ประชุม มุ่งหมาย. (2559, 18 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
สัมภาษณ์.
- ประเชิญ หน้ายคอน. (2559, 18 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี.
สัมภาษณ์.
- ประพนธ์ ผาสุกยิด. (2550). *หลักการจัดการความรู้ (Knowledge management) ฉบับจับคู่เคลื่อน*.
กรุงเทพฯ: ประวัติศาสตร์.
- ปราโมทย์ รัตโนภาส. (2543). *ประวัติวัดนักบุญฟิลิปและยากอบ หัวไผ่ รวมอายุ 130 ปี*. ชลบุรี:
ม.ป.ท.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนันฐิติ. (2540). *คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
ม.ป.ท.
- พระสังฆราชลอเรนซ์ เทียนชัย สมานจิต. (2559, 4 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- พลับพลึง มูลศิลป์. (2523). *ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสสมัยอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- พิชัย ศิริ. (2559, 18 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์.
- พายัพ จันท. (2559, 9 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์.
- ฝรั่งเศสัฐ สุตาร์ท. (2525). *ศาสนากับสังคมเอเชีย (บันทึก อ่อนคา, แพล)*. กรุงเทพฯ: ปาจารย์สาร.
- เฟอร์กูสัน, จอร์จ. (2542). *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ภานุวัฒน์ โทนบูล. (2514). *สถาปนิกขานาญการ; สำนักสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ภารดี มหาจันทร์. (2553). *การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ
ตามแบบสมัยใหม่ถึงปัจจุบัน*. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- _____. (2554). *การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. ชลบุรี: สาขาวิชา
ภาษาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มนัส แก้วบุชา. (2548). *การจัดการระบบวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ*. เอกสารประกอบการสอน
รายวิชาภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นถิ่น. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัชนีกร เศรษฐโส. (2552). *คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, (1), 91.*

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524*.
กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์.
- _____. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์.
- _____. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุคส์.
- วนิดา พิงสุนทร. (2547). *ระเบียบวิธีและการออกแบบสถาปัตยกรรมไทยประเพณีในปัจจุบัน*.
ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย. ม.ป.ท.
- วรรณศิลป์ พีรพันธุ์ธองค์. (2538). *องค์ประกอบเมือง. สถาปัตยกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- วิกเตอร์. (2539). *ประวัติความเป็นมาของสังฆมณฑลนครราชสีมา*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- วิเชียร ขมเล็ก. (2559, 18 กุมภาพันธ์). *ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี*.
สัมภาษณ์.
- วิทยา ดวงธิดา. (2548). *ชุมชนไทยเงิน บ้านสันกำแพงปลา*. เชียงใหม่: ม.ป.ท.
- วิทยาลัยแสงธรรม. (2533). *ประวัติพระศาสนาจักรคาทอลิก สมัยกรุงศรีอยุธยา-ตั้งคายนาวาดิกัน*.
กรุงเทพฯ: วิทยาลัยแสงธรรม.
- วิภาวัลย์ แสงลิมสุวรรณ. (2542). *โบสถ์คาทอลิกในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม,
คณะศิลปสถาปัตยกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ (2543). *แนวทางในการอนุรักษ์ย่านสามแพร่ง โดยความต้องการของ
ชุมชน*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์
สถาปัตยกรรม, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวัฒน์ สีหนาท. (2546). *การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์การวางแผน
ภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนชุมชน เมือง และสภาพแวดล้อม,
บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- วิสันท์ วงษ์แก้ว. (2558). *การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชนคาทอลิกหัวใต้*. วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2540). *ความหลากหลายของเรือนพื้นถิ่นไทย “ท้องถิ่นวัฒนา”*.
เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เสนอที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์คำสอนอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2535). *62 องค์ผู้ศักดิ์สิทธิ์*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

- สมเพาะ หัวใจ. (2559, 19 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์. สมาคมสถาปนิกสยาม. (2559). เข้าถึงได้จาก <http://www.act.or.th/th/examination/>
- สรรค์ เวสสุนทรเทพ และชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล. (ม.ป.ป.). *แนวโน้มการศึกษาวัฒนธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สวาท ขมสนิท. (2559, 10 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์.
- สุจิตรา ปุระณะปัญญา. (2542). *ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตำบลบ้านหัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครราชสีมา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวรรณ จันท. (2559, 9 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2549). *แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. (2550). *คู่มือการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานสารสาสน์. (ม.ป.ป.). *ประวัติศาสตร์จักรสากลและพระศาสนจักรในประเทศไทย*. ม.ป.ท.
- เสรี พงศ์พิศ. (2527). *คาทอลิกกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. (2484). *เอกสารคณะเลียดไทย สาขาเลียดไทยพนัสนิคม*. กรุงเทพฯ: หอจดหมายเหตุอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.
- อมร กลุณพนันท์. (2547). *การอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง*. อุทัยธานี: ม.ป.ท.
- อรวิชัย พรหมบงศ์. (2559, 25 กุมภาพันธ์). ผู้สร้างวัดและสร้างแปลนอาคาร ลมรางวัด. สัมภาษณ์.
- อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นรมล จันทบุรี. (2548). *รายงานสภาพปัจจุบันของอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นรมล จันทบุรี ค.ศ. 2000-2005*. ม.ป.ท.
- เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี: จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.
- เฮีย นภากุลทอง. (2559, 10 กุมภาพันธ์). ผู้อาวุโสในชุมชน อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. สัมภาษณ์.
- Bernard, M. F. (1994). *Conservation of historic building*. Oxford: Butterworth Architecture.
- Seidenfaden, E. (1967). *The non-Thai people of Thailand*. Bangkok: The Siam Society.

UNESCO. *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. Paris.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนคาทอลิก

วัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่) อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - สกุลอายุ.....ปี

เพศ ชาย หญิง

อายุระหว่าง ๗๐ ปีขึ้นไป ๖๐ - ๗๐ ปี ๕๐ - ๖๐ ปี

ศาสนา คริสต์ พุทธ

สถานภาพ นักบวช ผู้นำกลุ่ม.....

ประชาชนทั่วไป ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน.....

ท่านทราบข้อมูลของประวัติชุมชนคาทอลิก จาก

ประวัติบอกเล่า เสียงตามสาย

ป้ายประชาสัมพันธ์ Website

แผ่นพับ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ ๒ คำถาม

๑. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่)

.....

.....

.....

.....

๒. ประวัติความเป็นมาของผู้บุกเบิกวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)

.....

.....

.....

.....

๓. ประวัตียาวนานและการเปลี่ยนแปลงสภาวะความเจริญทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

.....

.....

.....

๔. ประวัติความเป็นมา พิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนาที่ชุมชนใกล้เคียงได้รับรู้

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างบาทหลวงกับชาวชุมชนคาทอลิก

๖. การพัฒนาชุมชนคาทอลิก ส่งผลให้เยาวชนรุ่นหลังในชุมชนคาทอลิก อย่างไรบ้าง

๗. เอกลักษณ์ที่โดดเด่นทางด้านศิลปะสถาปัตยกรรม

๘. การอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมของวัดนักบุญฟิลิป - ยากอบ (หัวไผ่)

๙. ท่านมีความเห็นอย่างไรที่จะจัดทำข้อมูลโบสถ์วัดนักบุญฟิลิป-ยากอบ (หัวไผ่) เพื่อเสนอต่อสมาคมสถาปนิกสยาม ด้านอาคารอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น อาคารประเภทที่ ๓

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ ๔ รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล

ที่อยู่.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณค่ะ...